

design your future

VIVES studiegebied sociaal-agogisch werk
Doorniksesteenweg 145 - B-8500 Kortrijk
Tel.: 056 26 41 50 Fax: 056 21 58 03

GEEF HET JONGE KIND EEN STEM

Een communicatietool voor kinderen van 3 tot 6 jaar om
te spreken over hun levensverhaal

Bulckaen Justine	Bachelor in orthopedie
Dedeurwaerder Anse	Bachelor in toegepaste psychologie
Hellin Lieze	Bachelor in sociaal werk
Huysman Tessa	Bachelor in orthopedie
Lasoen Kylie	Bachelor in toegepaste psychologie
Mol Anais	Bachelor in sociaal werk
Onderbeke Emma	Bachelor in kleuteronderwijs
Samyn Britt	Bachelor in sociaal werk

Bachelorproefbegeleider: Coudyser Ute

Academiejaar 2021-2022

1) Voorwoord

Dit is de bachelorproef 'Geef het jonge kind een stem', die uitgewerkt wordt voor vzw Binnenstad, Huis 3 te Brugge.

Gezien het indienen van deze bachelorproef een finale opdracht is in het behalen van de graad tot bachelor in de Toegepaste Psychologie (Anse Dedeurwaerder & Kylie Lasoen), Kleuteronderwijs (Emma Onderbeke), Orthopedagogie (Tessa Huysman & Justine Bulckaen) en Sociaal Werk (Lieve Hellin, Britt Samyn en Anaïs Mol), vatten wij dit aan als gelegenheid om enkele mensen nog eens te bedanken.

Figuur 1: Groepsfoto (Persoonlijke communicatie, 2022)

Vooreerst willen wij onze coach Ute Coudyser bedanken om ons tijdens dit gehele proces optimaal te ondersteunen, bij te sturen waar nodig en gerichte feedback te geven. Wij zijn haar als groep dankbaar voor de vrijheid waarin wij deze bachelorproef mochten uitwerken. Verder willen wij graag de docenten van de Hogeschool Vives, campus Kortrijk bedanken voor alle opleidingsonderdelen die een grote meerwaarde boden bij het uitwerken van deze bachelorproef. In het bijzonder willen wij docent Julie Vandewalle bedanken om ons te helpen bij de uitwerking van ons onderzoeksrapport aan de hand van allerlei tips met betrekking tot onderzoeksvaardigheden.

Naast onze coach willen wij ook de opdrachtgevers van vzw Binnenstad, Huis 3 bedanken. Wij appreciëren dat we de kans gekregen hebben om dit project uit te werken. We hopen van harte een verschil gemaakt te hebben voor de voorziening. Wij willen de projectindieners specifiek bedanken voor de procesgerichte en kritische feedback, hun geduld, eerlijkheid en bereikbaarheid gedurende het hele proces van deze bachelorproef.

Verder willen wij ook de mensen bedanken bij wie wij een interview mochten afnemen, wat een grote meerwaarde bleek te zijn voor onze verdere uitwerking van de methodiek.

Ten slotte willen wij onze families, vrienden en partners bedanken voor de tijd, steun en hun vele begrip doorheen deze periode, waarin we ons volledig op de bachelorproef hebben gefocust.

'Dit product kwam tot stand in het kader van de bachelorproef van Bulckaen Justine, Dedeurwaerder Anse, Hellin Lieze, Huysman Tessa, Lasoen Kylie, Mol Anaïs, Onderbeke Emma en Samyn Britt in functie van het behalen van het diploma bachelor in toegepaste psychologie, bachelor in orthopedagogie, bachelor in sociaal werk en bachelor in kleuteronderwijs aan de Hogeschool VIVES. Wil je graag gebruik maken van dit product, doe dit dan met respect voor de auteursrechten: vermeld steeds onze naam, neem contact op voor toelating om dit product ruimer te gebruiken: justine.bulckaen@hotmail.com.'

2) Samenvatting

Deze bachelorproef werd in opdracht van vzw Binnenstad geschreven. Vzw Binnenstad is een organisatie binnen de bijzondere jeugdzorg waar kinderen met een verontrustende situatie geplaatst worden. Deze organisatie is gesitueerd in Brugge. In leefgroep Huis 3 verblijven kinderen van nul tot zes jaar. De begeleiders in leefgroep Huis 3 ervaren dat er weinig voor handen is om rond de plaatsing van de kinderen te communiceren. Er werd opgemerkt dat er voor oudere kinderen meer tools en methodieken voor handen zijn dan voor deze jonge doelgroep.

Er vond een brainstorm plaats omtrent verschillende onderwerpen, zodat we ons hierin konden verdiepen tijdens de literatuurstudie. De verschillende thema's die werden opgenomen in de literatuurstudie zijn: Het kind in Binnenstad, Het ontwikkelende kind, Het kind in relatie met zijn omgeving, Het kind in moeilijkheden, visies en methodieken.

Het leek ons te moeilijk om op korte tijd een methodiek uit te werken met voldoende differentiatie voor kinderen tussen nul en zes jaar. Dit zorgde ervoor dat de doelgroep afgebakend werd naar kinderen tussen drie en zes jaar. In dit onderzoek werden acht deelvragen opgesteld om na te gaan op welke manier begeleiders om kunnen gaan met geplaatste kinderen tussen drie en zes jaar die zich bevinden in een verontrustende situatie en nog geen taal kunnen geven aan hun eigen levensverhaal. Deze onderzoeksvragen zijn: "Op welke manier kunnen kinderen communiceren over hun eigen levensverhaal?", "Met welke problematieken kampen de kinderen in leefgroep Huis 3?", "Met welke problematieken kampt de context van de kinderen uit leefgroep Huis 3?", "Volgens welk verloop komen kinderen in Huis 3 terecht?", "Hoe kunnen begeleiders omgaan met het minder talig zijn van kinderen tussen drie en zes jaar?", "Hoe kan men in contact treden met kinderen tussen drie en zes jaar omtrent de emoties horend bij hun levensverhaal?", "Welke visies kunnen geïmplementeerd worden in de tools?" en "Welke bestaande methodieken, die gebruikt worden bij kinderen van drie tot zes jaar met een verontrustende situatie, kunnen geïmplementeerd worden in de tools?".

Als groep werd gekozen om een kwalitatief onderzoek te voeren. Er werden verschillende interviews afgenomen van ervaringsdeskundigen, namelijk een leefgroepcoördinator van vzw O2, een leefgroepcoördinator van Vereniging Ons Tehuis, een kinderpsychologe uit Wagenschot, een kinderpsychologe met een privépraktijk en een kleuterjuf die ook zorgcoördinator is.

De informatie uit de literatuurstudie en de interviews werd als basis gebruikt bij het ontwerpen van de methodiek, genaamd de 'Huis3methodiek'. Deze bestaat uit vier verschillende tools, namelijk het Droomhuis, het boekje 'Ik & Binnenstad', De Citytool en het 'Woordenboekje'. Deze tools staan uitgebreid uitgeschreven in de bijhorende handleiding voor begeleiders.

In het besluit van dit onderzoek werd een conclusie gemaakt over de antwoorden op de onderzoeksvragen. Daarnaast werden de sterktes en beperkingen van dit onderzoek in de verf gezet. Tot slot werden hieruit enkele aanbevelingen voor de praktijk opgesteld.

3) Inhoudsopgave

1)	Voorwoord	2
2)	Samenvatting	4
3)	Inhoudsopgave	6
4)	Figurenlijst	9
5)	Inleiding	10
6)	Literatuurstudie	13
6.1	<i>Het kind in Binnenstad</i>	13
6.1.1	vzw Binnenstad	13
6.1.2	Jeugdhulplandschap.....	16
6.2	<i>Het ontwikkelende kind</i>	18
6.2.1	Definitie ontwikkeling	19
6.2.2	Definitie sociaal–emotionele ontwikkeling.....	19
6.2.3	Basisvertrouwen	29
6.2.4	Spelontwikkeling.....	31
6.3	<i>Het kind in relatie met zijn omgeving</i>	37
6.3.1	Opvoedingsstijlen.....	37
6.3.2	Hechting	41
6.3.3	Loyaliteiten	45
6.3.4	Risico- en beschermende factoren	48
6.4	<i>Het kind in moeilijkheden</i>	52
6.4.1	Emoties	52
6.4.2	Trauma	55
6.4.3	Het kind in een verontrustende situatie	63
6.4	<i>Visies</i>	69
6.4.1	Signs of Safety (SOFs).....	69
6.4.2	Mild ouderschap	73
6.4.3	Nieuwe autoriteit.....	76
6.5	<i>Methodieken</i>	79
6.5.1	Speltherapie	79
6.5.2	Meespeelmethodiek	81
6.5.3	Loose parts play	82
6.5.4	Words and pictures.....	83
6.5.5	De 3 huizen	85
6.5.6	Duplomethodiek	86
6.7	<i>Conclusie literatuurstudie</i>	89
7)	Het onderzoeksontwerp – en verloop	100
7.1	<i>Onderzoeksontwerp</i>	100
7.2	<i>Onderzoeksverloop</i>	102

7.3	<i>Data-analyse van de interviews volgens topiclijsten</i>	104
7.3.1	Hulpvragen kinderen en context.....	104
7.3.2	Aandachtspunten kinderen met traumatische ervaringen.....	104
7.3.3	Verloop van een één-op-ééngesprek.....	105
7.3.4	Gebruikte methodieken.....	105
7.3.5	Succeservaring bij methodieken.....	107
7.3.6	SEO.....	108
7.3.7	Bespreken moeilijke situatie.....	108
7.3.8	Niet-talig zijn van kinderen.....	109
8)	De onderzoeksresultaten	110
8.1	<i>Op welke manier kunnen kinderen communiceren over hun eigen levensverhaal?</i>	110
8.2	<i>Met welke problematieken kampen de kinderen in leefgroep Huis 3?</i>	112
8.3	<i>Met welke problematieken kampt de context van de kinderen uit leefgroep Huis 3?</i>	113
8.4	<i>Volgens welk verloop komen kinderen in Huis 3 terecht?</i>	114
8.5	<i>Hoe kunnen begeleiders omgaan met het minder talig zijn van kinderen tussen drie en zes jaar?</i> 115	
8.6	<i>Hoe kan men in contact treden met kinderen tussen drie en zes jaar omtrent de emoties horend bij hun levensverhaal?</i>	117
8.7	<i>Welke visies kunnen geïmplementeerd worden in de tools?</i>	120
8.8	<i>Welke bestaande methodieken, die gebruikt worden bij kinderen van drie tot zes jaar met een verontrustende situatie, kunnen geïmplementeerd worden in de tools?</i>	122
8.8.1	Duplomethodiek	122
8.8.2	Words and pictures.....	122
8.8.3	Meespeelmethodek	123
8.8.4	De 3 huizen	123
8.8.5	Spelen.....	124
8.8.6	Loose parts play	125
9)	De ‘Huis3methodiek’	127
9.1	<i>Theoretische uitleg van begrippen</i>	129
9.2	<i>Het doel van de methodiek</i>	144
9.3	<i>Werking van de methodiek</i>	144
9.4	<i>Invoeren in de werking van Huis 3</i>	145
9.5	<i>Testen en reflectie</i>	148
10)	Besluit	154
10.1	<i>Conclusie</i>	154
10.2	<i>Sterktes en beperkingen</i>	156
10.3	<i>Aanbevelingen</i>	158
11)	Bronnenlijst	159
12)	Bijlagen	168
12.1	<i>De topiclijsts</i>	168
12.2	<i>Interviews</i>	171
12.2.1	Interview met een begeleider uit Vereniging ons Tehuis.....	171
12.2.2	Interview met klinisch psycholoog van mobiele team in MFC Wagenschot	179
12.2.3	Interview met zorgcoördinator en kleuterleerkracht Vrije Basisschool Zulte.....	199

12.2.4	Interview met een leefgroepcoördinator uit vzw O2.....	206
12.3	<i>Bezoeken aan Binnenstad, leefgroep Huis 3.....</i>	213
12.4	<i>Kopie van ‘Handleiding voor begeleiders bij de ‘Huis3methodiek’</i>	219
12.5	<i>Kopie van het ‘Woordenboekje’</i>	241
12.6	<i>Kopie van ‘Ik & Binnenstad’</i>	257

4) Figurenlijst

Figuur 1: Groepsfoto (Persoonlijke communicatie, 2022)	2
Figuur 2: Jeugdhulplandschap (Vlaanderen, z.d. a)	17
Figuur 3: Piramide van Greenspan, 1997 (Cupido, van Steeg & Wijnsma, 2015)	51
Figuur 4: De weegschaalmetafoor (Direct Psycholoog,2015)	62
Figuur 5: Het zuurstofmasker (Nieuweautoriteit.be, 2016).....	76
Figuur 6: Loose parts (Van Aken, z.d.)	82
Figuur 7: Cartoon jeugdrechter en consulent (Persoonlijke communicatie, z.d.)	84
Figuur 8: IKEA PS LÖMSK (IKEA, z.d.)	175
Figuur 9: De emoscoop (Persoonlijke communicatie, 2022)	183
Figuur 10: De kleurenmonsters kافت (Persoonlijke communicatie, 2022).....	183
Figuur 11: De kleurenmonsters voorbeeldpagina (Persoonlijke communicatie, 2022).....	184
Figuur 12: De boosheidsthermometer (Persoonlijke communicatie, 2022).....	184
Figuur 13: Het origineel babbelspel (Persoonlijke communicatie, 2022)	186
Figuur 14: Het complimentenspel (Persoonlijke communicatie, 2022).....	187
Figuur 15: Het kwaliteitenspel (Persoonlijke communicatie, 2022)	197
Figuur 16: 3 houses (Norfolkscb, z.d.).....	209
Figuur 17: Vrij na gouden ei (Declerck et al., z.d.)	212

5) Inleiding

Deze bachelorproef werd uitgewerkt in kader van een projectindiening door vzw Binnenstad, Huis 3, te Brugge. In deze leefgroep verblijven er kinderen van nul tot zes jaar oud. Momenteel verblijven er zeven kinderen in de leefgroep, maar er is plaats in de voorziening voor acht kinderen.

De vraag van de projectindieners is er gekomen nadat de begeleiders van Huis 3 opmerkten het moeilijk te vinden om op kindermaat uit te leggen hoe het levensverhaal van het kind er uitziet. In het leven van het kind doen er zich verschillende situaties voor die specifieke emoties met zich meebrengen. Na consultatie van een enkele externe organisaties, hebben ze ondervonden dat er weinig tools voor handen zijn om met kleuters te spreken/werken rond hun levensverhaal en de daarbij komende emoties naar aanleiding van de plaatsing.

De kinderen die in de leefgroep verblijven bevinden zich in een complexe situatie, maar hebben wel het recht te weten wat er in hun leven gebeurt. Het is niet makkelijk hier met jonge kinderen over in gesprek te gaan. Hun situatie is vaak ingewikkeld en vraagt moeilijke termen. Om toch zo transparant mogelijk te zijn, zijn de begeleiders op zoek naar gepaste tools om hierover met kinderen te communiceren. Vanuit deze probleemstelling zijn wij van start gegaan met de uitwerking.

Binnen onze groep zitten acht studenten uit maar liefst vier verschillende professionele bacheloropleidingen. Elke student heeft zijn eigen verworven kennis en deze werd doorheen de uitwerking gedeeld met de groep. Voor de uitwerking van dit onderzoeksrapport hebben wij beroep gedaan op de expertise van verschillende mensen in het werkveld aan de hand van interviews.

Dit onderzoeksrapport bestaat uit een wetenschappelijk literatuuronderzoek, waarvan de uitgebreide en gevarieerde bronnenlijst op het einde terug te vinden is. Daarnaast werd een kwalitatief onderzoek gehouden, namelijk het afnemen van interviews. Deze interviews werden geïntegreerd in de onderzoekteksten en kunnen uitgeschreven terugvonden worden in de bijlagen. Ook hebben we de korte reflecties opgenomen die werden gemaakt na de wekelijkse bezoeken bij vzw Binnenstad, Huis 3. Verder kunt u in dit rapport ook het uitwerkingsproces van ons eindproduct vinden.

DEEL 1: DE LITERATUURSTUDIE

6) Literatuurstudie

6.1 Het kind in Binnenstad

6.1.1 vzw Binnenstad

Vzw Binnenstad is de opdrachtgever van onze bachelorproef. Het is een non-profitorganisatie voor jeugdzorg, erkend door het agentschap Opgroeien.

Het doel van de organisatie is om kinderen, jongeren en hun gezinnen die geconfronteerd worden met problemen in het (samen)leven en de opvoeding te begeleiden en te ondersteunen. Men gelooft enorm in de kracht en waardigheid van mensen. Vanuit die gedachte wordt sterk ingezet op hun eigen verantwoordelijkheid (vzw Binnenstad, 2018).

Hun missietekst luidt: “Binnenstad is een vraaggerichte, geïntegreerde, multifunctionele organisatie binnen de bijzondere jeugdzorg. We bieden een sterk gediversifieerd pakket van hulpverlening voor kinderen, jongeren en hun gezinnen die leven in problematische opvoedingssituaties. We werken bij voorkeur in Brugge en dichte omstreken. We gaan op weg met bijzondere mensen. Samen met hen, in dialoog, zoeken we steeds naar passende antwoorden op de uitdagingen die het leven en de samenleving stelt” (vzw Binnenstad, 2018).

Vzw Binnenstad biedt zowel rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp als niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp. Niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp is een vorm van jeugdhulp die omwille van haar intensief, duur en gespecialiseerd karakter niet zomaar vrij toegankelijk is voor de cliënt. De kinderen uit Huis 3 werden er geplaatst door de jeugdrechter of door een gemandateerde voorziening. Kinderen komen dus ook vaak in contact met Ondersteuningscentrum Jeugdzorg en Vertrouwenscentrum Kindermishandeling (Borms, 2021).

Daarnaast zijn er ook nog volgende werkvormen: (vzw Binnenstad, 2018)

- Begeleiding individueel, in groep, van het gezin en het ruimere netwerk;
- naschoolse begeleiding;
- school vervangende dagbesteding op maat;
- ervaringsgerichte projecten op maat, individueel of in groep;
- time-outs;
- verblijf in groep of op studio (in of buiten de voorziening).

De verschillende werkvormen kunnen gecombineerd of apart ingezet worden. In vzw Binnenstad werkt men met vijf verschillende leefgroepen. De deelwerkingen verblijf worden benoemd aan de hand van 'huisjes'. Via deze kleinschalige onderverdelingen kan men verblijf op maat van de hulpvraag realiseren. Tijdens de bachelorproef wordt de focus gelegd op 'Huis 3' (vzw Binnenstad, 2018).

Huis 3 is een gespecialiseerde werking voor de doelgroep nul tot zes jaar. In de leefgroep zijn acht verblijfplaatsen. In functie van ons eindproduct besloten we de doelgroep af te bakenen van drie tot zes jaar, binnen deze leeftijdscategorie is er een mogelijkheid om te communiceren over hun eigen levensverhaal. Het zal nog steeds niet makkelijk zijn, maar de basis kan wel gelegd worden. Dit werd gedaan omdat kinderen tussen nul en drie jaar nog niet beschikken over de capaciteit om in communicatie te treden over dit onderwerp. Daarnaast treedt ook kinderamnésie op. Dit wil zeggen dat kinderen zich weinig herinneren van wat zich zoal afspeelde voor de leeftijd van drie jaar. De oorzaak hiervan komt doordat kinderen nog geen systematisch gebruik maken van geheugenstrategieën (Meuleman, 2019).

In Huis 3 gaat men aan de slag met drie pijlers: (vzw Binnenstad, 2018)

- Een grondige, genuanceerde analyse van de aangemelde situatie waarbij er duidelijk wordt benoemd welk langetermijnperspectief het meest ontwikkelingskansen biedt voor het kind. De veiligheid van het kind staat hier op de eerste plaats.
- Een intensieve begeleiding van de kinderen. Men heeft hierbij zowel aandacht voor verzorging en voeding als voor structuur, veiligheid, hechting, emotionele ontwikkeling en ontwikkelingsnoden van het kind. De klemtoon ligt op herstel van het gewone leven. Huis 3 wil het jonge kind een ontwikkelingsstimulerende omgeving bieden waarin het kind kan groeien op alle vlakken, niet het minst op affectief-relatieve vlak. Op die manier vergroot de kans op veilige hechting van het jonge kind.
- "Een intensieve en aanklampende begeleiding van de ouders met de klemtoon op ouderlijke competenties en vaardigheden, op sensitief ouderschap, het opbouwen van een veilige hechtingsrelatie, het (h)erkennen van de emotionele noden van hun kind. Deze contextbegeleiding wordt intensief vanuit de functie verblijf aangeboden. De leefgroep is een ontmoetingsplek voor ouders die in dialoog met de begeleiders binnen de functie verblijf oefenen in hun ouderschap. Binnen de modules verblijf

nodigen we de ouders uit om actief te participeren in de zorg voor hun kind. Op die manier worden de krachten van de ouders duidelijk maar even goed hun beperkingen. Dit alles maken we bespreekbaar. Gedeelde zorg en gedeelde verantwoordelijkheid zijn centrale principes. Aan alle gezinsleden wordt gevraagd van bij de start van een begeleiding een actieve rol te spelen in de samenwerking. Alle gezinsleden worden maximaal op hun verantwoordelijkheid en competenties aangesproken.”

Deze drie pijlers geven weer dat Huis 3 kan benoemd worden als Centrum voor Actieve netwerkontwikkeling en Omgevingsondersteuning of CANO voor de doelgroep jonge kinderen (0-6 jaar). Volgens de drie pijlers zet Huis 3 op een ijverige manier in op het beleggen en onderhouden van contacten met andere mensen die men verder kan helpen (vzw Binnenstad, 2018).

6.1.2 Jeugdhulplandschap

Hieronder wordt het landschap van de jeugdhulp uitgelegd. Op die manier is er een wetenschappelijke basis om de tool te ontwikkelen. Het is zo dat altijd wordt vertrokken vanuit het landschap om tot een goede hulpverlening te komen.

Het jeugdhulplandschap is zeer divers en biedt een breed aanbod aan hulpvormen. Er zijn heel wat diensten waar men zelf makkelijk terecht kan. Dit wordt de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp genoemd. Binnen dit domein kan je een onderscheid maken tussen brede instap, de probleemgebonden hulp en de multidisciplinaire teams. Daarnaast zijn er ook vormen in de jeugdhulp die ingrijpend en intensief zijn. Hierbij is een aanmelding nodig door een jeugdhulpaanbieder of een specifieke aanmeldprocedure. Dit wordt de niet-rechtstreekse jeugdhulp genoemd (Borms, 2021).

Hoe het traject wordt afgelegd wanneer men in aanraking komt met jeugdhulp, wordt bepaald door onderstaande pijlers. Het is belangrijk hiermee rekening te houden bij het ontwikkelen van de tool, omdat dit het traject van een kind binnen de jeugdhulp kan beïnvloeden (Borms, 2021).

- Soort **hulp: rechtstreeks toegankelijk of niet**
- **Ernst** van het probleem: **verontrustend of niet**
- Hulpverlening **maatschappelijk noodzakelijk of niet**
- Mate waarin de **cliënt en zijn omgeving bereid** is om mee te stappen in de hulp
 - o Volledig vrijwillig
 - o Gedwongen (=gerechtelijk)
- De **urgentie/hoogdringend**

Rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp bestaat uit 3 diensten:

1) Brede instap is een dienst waar men terecht kan met gelijk welke hulpvraag. Hulpverleners van Kind en Gezin, de Centra voor Leerlingenbegeleiding en de Centra voor Algemeen Welzijnswerk zoeken samen met kinderen, jongeren en hun ouders uit wat het probleem is en kiezen een passende oplossing. Soms is een eenvoudig advies of kortdurende hulp voldoende. Als er meer specifieke ondersteuning nodig is, dan verwijst de hulpverlener met veel zorg door naar een gespecialiseerde dienst (probleemgebonden hulp).

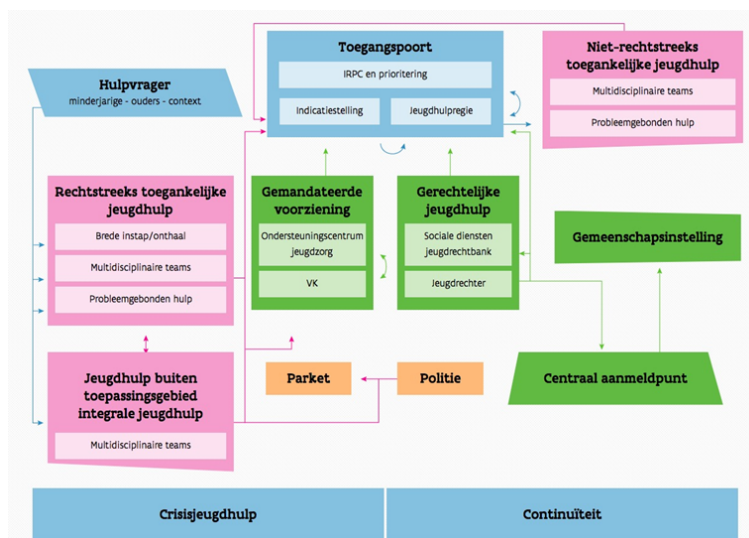
2) Probleemgebonden hulp is een luikje dat werkt rond specifieke noden en problemen. Dit wordt bijvoorbeeld geboden door centra voor leerlingenbegeleiding (CLB) en centra geestelijke gezondheidszorg (CGG).

3) Multidisciplinaire teams zijn teams die bestaan uit mensen die elk gespecialiseerd zijn in een bepaald vakgebied. Zij werken samen aan een bepaald project of opdracht. Men gaat ook diagnostiek aanleveren. In Binnenstad bestaat het multidisciplinair team uit orthopedagogen, sociaal werkers, pedagogen en gezinswetenschappers. Deze disciplines vullen volgende jobs in: hoofdbegeleidsters, pedagogische coördinatoren, leefgroepbegeleiders en trajectbegeleiders (Borms, 2021).

Niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp

Voor de niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp is een ‘toegangsticket’ nodig. Dit kan worden aangevraagd door een aanmeldingsdocument in te dienen bij de intersectorale toegangspoort. Dit gebeurt niet door de cliënt zelf maar door de hulpverlener. De toegangspoort kijkt welke hulp aangewezen is en waar die hulp te vinden is.

Vrijwillige hulp (= buitengerechtelijke) en gedwongen hulp (=gerechtelijke) zijn 2 gescheiden werelden. Toch bestaat hiertussen een belangrijke (nood)brug. Deze noodbrug wordt uitgeoefend door het OCJ (=Ondersteuningscentrum Jeugdzorg) en VK (=Vertrouwenscentrum Kindermishandeling). Deze instanties kregen van de overheid het mandaat (gemandateerde voorzieningen) om dossiers uit het buitengerechtelijke circuit door te sturen naar het gerechtelijke circuit (Borms, 2021).

Figuur 2: Jeugdhulplandschap (Vlaanderen, z.d. a)

6.2 Het ontwikkelende kind

Het is van belang om de ontwikkeling van kinderen in kaart te brengen gezien dit de te onderzoeken doelgroep is. Binnen de ontwikkeling van het kind worden er belangrijke stadia doorlopen zoals de ontwikkeling van het zelfbewustzijn, cognitieve ontwikkeling etc. Kinderen die verblijven in de leefgroep Huis 3 hebben een ander verloop gekend in hun ontwikkeling omwille van minder verkregen kansen bij het kind zelf en de omgeving. Na het doornemen van verschillende literatuur, werd opgemerkt dat de ontwikkeling al begint in de prenatale fase en daarom is het van belang om hieruit te vertrekken. De oorspronkelijke doelgroep op vraag van de opdrachtgevers was kinderen van nul tot zes jaar. Het onderdeel van de baby werd beknopt uitgeschreven omwille van de afbakening van de doelgroep.

Belang van kennis over de ontwikkeling van kinderen

Kennis omtrent de ontwikkeling van kinderen kan benut worden in de opvoeding. Deze kennis is nodig om kinderen te identificeren die afwijken van wat als normaal beschouwd wordt. Hoe eerder afwijkingen van een normale ontwikkeling herkend worden, hoe meer mogelijkheden om op tijd maatregelen te nemen. Bepaalde kinderen binnen Huis 3 hebben te maken met een retardatie, stagnatie en regressie in hun ontwikkeling. Hoe vroeger men dit opmerkt hoe vroeger de handelingen kunnen worden afgestemd op de noden. Voor de methodiek is het belangrijk dat begeleiders op de hoogte zijn van wat er omgaat in de leefwereld van het kind. De informatie over de ontwikkeling is cruciaal voor de uitwerking van de tool om deze op maat van het individu te realiseren (Verhulst, 2021).

6.2.1 Definitie ontwikkeling

Ontwikkeling is een proces dat een vast verloop en een logische volgorde kent en onomkeerbaar is. Een voorbeeld hierbij is dat kinderen eerst kruipen voordat ze stappen. Daarnaast is ontwikkeling cumulatief, dit houdt in dat elke fase in de ontwikkeling opeenvolgend is. Ontwikkeling verloopt steeds van eenvoudig naar complex. Bijvoorbeeld de handmotoriek, de primitieve grijpreflex van pasgeborenen naar het kunnen tekenen met een potlood op latere leeftijd (Verhulst, 2021).

Op basis van deze drie basisprincipes kan volgende definitie van ontwikkeling worden gegeven: *“ontwikkeling bestaat uit onomkeerbare veranderingen in de tijd die in een vaste volgorde, cumulatief en in de richting van grotere complexiteit verlopen”* (Verhulst, 2021).

6.2.2 Definitie sociaal-emotionele ontwikkeling

Daarnaast is het van belang om ook de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind te bespreken. Sociaal-emotionele ontwikkeling gaat namelijk over het omgaan met zichzelf en de ander. Het is dus enerzijds inzicht in zichzelf en de ander hebben en daarnaast omgaan met de eigen gevoelens en die van de ander. Bij elk ontwikkelingsdomein kan er retardatie, stagnatie en regressie plaatsvinden. Dit kan allerlei oorzaken hebben (Kennisplatform voor het onderwijs, z.d.).

Ontwikkelingsfactoren die van invloed zijn op de ontwikkeling van een persoon

De erfelijke aanleg of natuur verwijst naar de eigenschappen die het kind bij de geboorte meekrijgt. Deze kunnen zowel direct-observeerbaar als onzichtbaar aanwezig zijn in het kind. De ontwikkeling wordt bepaald door erfelijkheidsfactoren. De mogelijkheden dat het kind in zich heeft, worden beïnvloed door wat het kind meemaakt in zijn opvoeding. Daarnaast wordt een mens volgens de milieutheorie quasi volledig bepaald door het milieu waarin hij/zij opgroeit en de opvoeding. De omgeving oefent dus een actieve invloed uit op de ontwikkeling (Struyven et al., 2020). In de actuele tendens van de ontwikkelingspsychologie en pedagogiek wordt evenwel meer aandacht geschonken aan de zelfbepaling van een mens, namelijk de eigen vrije keuze. Volgens deze trend kan de mens ook zelf zijn eigen omstandigheden scheppen (Struyven et al., 2020).

De drie hierboven besproken factoren beïnvloeden elkaar en ook de ontwikkeling van het kind. Op bepaalde momenten kan een bepaalde factor (aanleg, milieu of zelfbepaling) in de ontwikkeling een doorslaggevende invloed uitoefenen (Struyven et al., 2020). Kinderen in Huis 3 leven in een verontrustende situatie. Dit oefent een invloed uit op de erfelijkheidsfactoren en de omgevingsfactoren van het kind. De omgeving waar de kinderen vroeger in verbleven zouden een nefaste invloed kunnen uitoefenen op de ontwikkelingsdomeinen van het kind.

Prenatale ontwikkeling, risicofactoren en de gevolgen

Het is cruciaal om in kaart te brengen dat er tijdens de zwangerschap rekening moet gehouden worden met de verschillende omgevingsfactoren. De prenatale ontwikkeling is het begin van alle ontwikkeling. Zoals hierboven vermeld is de omgeving een determinant voor de ontwikkeling van een kind. Hieronder wordt een overzicht van de meest voorkomende schadelijke omgevingsinvloeden geschetst (Struyven et al., 2020).

Risicofactoren vanuit de omgeving: (Struyven et al., 2020)

- Ziekten en/of infecties van de moeder kunnen een schadelijk effect hebben op de ongeboren baby.
- Drugs en medicatie.
- Stralingen kunnen een schadelijk effect hebben op de ongeboren baby.
- Ongezonde of verkeerde voeding.
- Bepaalde natuurlijke stoffen in het moederlichaam kunnen een onvoordelig effect hebben op de ongeboren baby. Bijvoorbeeld de rhesus – incompatibiliteit van het bloed tussen moeder en kind. Dit komt voor als de mama rhesus positief is en als de papa rhesus negatief is, dit kan aanleiding geven tot miskraam, doodgeboorte of overlijden tot kort na de geboorte.
- De leeftijd van de moeder kan een negatief effect hebben op de ongeboren baby. Hoe ouder de mama wordt, hoe meer kans op een aantal afwijkingen bij de kinderen. Een te jonge leeftijd van de mama kan ook negatieve gevolgen hebben op de baby.
- Stress bij de moeder.

- Een negatieve houding van de moeder ten opzichte van het ongeboren kind, dit kan een nadelig effect hebben op het individu. Er kan een permanente stresstoestand ontstaan.
- Er zijn ook onrechtstreekse invloeden zoals een ongewenste zwangerschap.

De baby

In het eerste levensjaar van de baby wordt een belangrijke basis gelegd voor de taalontwikkeling. We spreken hier van de prelinguale periode. Binnen het eerste levensjaar van een baby zijn er twee fasen van taal. Het vocaliseren en het brabbelen. Het vocaliseren gebeurt van de leeftijd van zes weken tot zes maanden. Op het moment dat brabbelpaatjes een beduidende betekenis krijgen, spreken we van taal (Struyven et al., 2020).

De hersenen van een baby zijn nog niet volledig ontwikkeld en dit heeft als gevolg dat een baby zijn motoriek nog niet op een gecontroleerde manier beheerst. Een gezonde pasgeboren baby vertoont een aantal reflexachtige bewegingen. Deze reacties worden uitgelokt door een specifieke prikkel en kennen een stereotiep verloop. Pas op de leeftijd van zes maanden kan het kind het object volledig vastnemen. Op dit moment beschikt de baby al over oog-hand coördinatie. Het grijpen wordt verder geperfectioneerd tot de leeftijd van één jaar. Hierna treedt de zogenaamde tanggreep op. Bij de tanggreep kunnen verschillende vingers van iedere hand een adequate positie innemen om het object helemaal te omvatten (Struyven et al., 2020).

Baby's kunnen op twee manieren reageren op een prikkel vanuit de omgeving. Ten eerste via een oriënterende respons waarbij er sprake is van een verhoogde alertheid, waarbij een baby zich richt tot de stimulans. Een baby verkent de wereld door te kijken en observeren. Baby's kunnen pas na een week objecten of personen echt zien vanop een afstand van 25 centimeter. Hierbij geeft de baby voorkeur aan die van het menselijke gezicht en contrasten. De baby beschikt na de geboorte over de mogelijkheid om de gezichtsuitdrukkingen van zijn ouders na te bootsen. Aan de hand van het grijpen van voorwerpen kan een baby de omringende omgeving verkennen, manipuleren en uiteindelijk begrijpen. In samenwerking met zijn blik en mogelijkheid tot grijpen onderzoekt een baby de wereld (Struyven et al., 2020).

Een andere manier van non- verbale communicatie waarop een baby reageert is de social referencing. Dit is het gericht zoeken naar informatie over gevoelens van anderen om onduidelijke omstandigheden en gebeurtenissen te kunnen plaatsen. Aan de hand van gelaatsuitdrukkingen kunnen baby's een signaal geven over hun emotionele toestand. Deze gelaatsuitdrukkingen nemen ze meestal over van anderen. Deze manier van non-verbale communicatie wordt gebruikt om de betekenis van een situatie helder te krijgen (Struyven et al., 2009).

Rond de leeftijd van één jaar beginnen kinderen (ongericht) te krabbelen. Het kind bevindt zich dan in het krabbelstadium, dit is de eerste fase van de tekenontwikkeling. Kenmerkend voor dit stadium is dat het kind nog geen betekenis geeft aan het tekenen. Tekenen is noodzakelijk voor de ontwikkeling van het kind, vooral voor het leren uitdrukken van gevoelens en ter voorbereiding op het lezen en schrijven (Struyven et al., 2020).

Vanaf de leeftijd van anderhalf jaar – twee jaar begint de baby te spreken met betekenisvol taalgebruik. Het kind gaat meer “echte” gesprekken aan met volwassenen en imiteert hun taalgebruik. Het is belangrijk om veel te spreken met baby's om hun taalontwikkeling te stimuleren (Struyven et al., 2020).

De peuter

Door zoveel mogelijk zelfstandig te willen doen, stimuleert de peuter zijn zelfredzaamheid. Zelfredzaamheid betekent dat een peuter zelfstandig kan eten, drinken en zichzelf aan en uit kleden. Het zelfstandig op het potje gaan, is een deel van de zelfredzaamheid. Ze proberen vooral om de fundamentele bewegingsactiviteiten te verfijnen. Deze bewegingen zijn van belang in het mensenleven. Op gebied van fijne motoriek leert het kind dozen openmaken, tekenen en knippen. Op vlak van grove motoriek wordt het stappen, lopen, springen, gooien en vangen verder ontwikkeld (Meuleman, 2019).

Op de gemiddelde leeftijd van twee en een half jaar worden peuters zindelijk overdag en rond de leeftijd van drie en een half jaar worden ze zindelijk in de nacht. Bij zindelijkheidsstraining is het belangrijk om te vertrekken vanuit de mogelijkheden van het kind. Als het kind rond de leeftijd van vier à vijf jaar nog niet zindelijk is dan zouden psychosociale problemen daar een oorzaak van kunnen zijn (Meuleman, 2019).

In hun slaap kunnen peuters nachtelijke paniekaanvallen krijgen. Hierdoor is het moeilijk voor hen om in slaap te vallen (Meuleman, 2019). Kinderen houden vaak bedmonologen, als ze in bed liggen vertellen ze dan hoe hun dag is geweest. Aan de hand van deze monologen kunnen ze hun diepste wensen, fantasieën en angsten uiten vrij van taboes (Struyven et al., 2020). Volgens Piaget bevindt een peuter zich in het sensomotorische ontwikkelingsstadium en deels in het pre-operationele ontwikkelingsstadium. Bij de overgang van het ene stadium naar het andere stadium ontstaan: de uitgestelde imitatie, fantasiespel, het tekenen, het vasthouden van mentale beelden en de taal (Meuleman, 2019).

Volgens Piaget zou het kind al mentale voorstellingen kunnen doen maar komt daar nog geen logisch redeneren bij aan te pas. Het is een mix van de werkelijkheid en fantasie. Ze vullen bepaalde zaken in vanuit hun fantasie waardoor er dus een nieuw soort egocentrisme ontstaat. Ze benaderen de realiteit vanuit hun subjectieve en fantasierijke beleving. Hun gedachten worden gehanteerd alsof het voorwerpen zijn (Meuleman, 2019).

Een peuter kan al beginnend symbolisch denken, hij kan een voorstelling maken en daar los op fantaseren. Hij kan fantasie aannemen voor de werkelijkheid. Ze kijken dus naar een vervormde werkelijkheid wat kan leiden tot “denkfouten” (Struyven et al., 2020).

Er zijn bepaalde fenomenen die voortvloeien uit het “peuterdenken”. Een voorbeeld hiervan is het animisme, hierbij schrijft het kind menselijke eigenschappen toe aan een levenloos object. Een kenmerk dat daarbij aansluit is het fysiologisch waarnemen, het kind ziet hierbij gezichten beladen met emoties in levenloze objecten. Aansluitend is er het realisme waarbij dromen worden beschouwd als realiteit. Bij het “peuterdenken” behoort de juxtapositie, hierbij worden gevolg en oorzaak niet in verband gebracht met elkaar. Het tegengestelde hiervan is de fenomenistische causaliteit, hierbij gaan kinderen verbanden leggen tussen aspecten die niet in verhouding zijn met elkaar. Daarnaast is er dan nog het magisch denken waarbij kinderen denken een invloed te hebben op bepaalde gebeurtenissen. Artificialisme wil zeggen dat kinderen denken dat alles is gemaakt door iemand. De waarom-vragen van peuters komen voor het finalisme waarbij peuters menen dat alles een reden heeft (Meuleman, 2019).

Peuters worden beter in de vormdiscriminatie en categorisering, het gaat hier over het kunnen onderscheiden van vormen en het indelen van objecten in de eigen directe leefwereld. Vervolgens komt ook de tijdsaanduiding en ruimtelijke ontwikkeling op gang. Een peuter weet precies hoe hij zich moet verplaatsen naar de speelruimte. De kinderen kunnen nog geen begrip plaatsen op het woord 'straks'. Ze krijgen besef van opeenvolgende gebeurtenissen waarbij intentionaliteit en causaliteit cruciaal worden. Er ontstaat testgedrag, Het is als begeleider van belang om bewust te zijn van het feit dat peuters testgedrag stellen om de begeleiding hierop af te stemmen (Meuleman, 2019).

Een laatste deeldomein dat tot ontwikkeling komt, is het geheugen en de leerprocessen. Er ontstaat een uitgestelde imitatie en het vermogen om materiaal in het geheugen boven te halen ontwikkelt zich. Peuters doen doelbewust aan inprenting en terughaal strategieën aan de hand van niet intentionele impliciete leerstrategieën. Hiernaast treedt kinderamnesie op. Dit wil zeggen dat kinderen zich weinig herinneren van wat zich zo al afspeelde voor de leeftijd van drie jaar. De oorzaak hiervan is dat kinderen nog geen systematisch gebruik maken van geheugenstrategieën (Meuleman, 2019).

In de peuterfase komt het kind tot de ontdekking dat hij/zij een zelfstandig persoonnetje vormt, los van zijn ouders. Kinderen hechten zich in deze fase aan hun knuffel of favoriete dekentjes. Wanneer de ouders niet in de buurt zijn en in stressvolle situaties wil het kind de knuffels/dekens dicht bij zich hebben. Deze objecten worden ook transitionele objecten genoemd en fungeren (voor een korte periode) als een effectieve vervanging van de mama of papa. Deze objecten (knuffels of dekentjes) vormen eigenlijk een brug tussen de totale afhankelijkheid van de peuter aan de verzorgende figuur en het ontwikkelen van een eigen individualiteit (Struyven et al., 2020).

Het is bijna onvermijdelijk dat de peuter in deze periode emotioneel in de war is zodra hij begrijpt dat zijn ouders feitelijk vertrekken. Om kinderen voor te bereiden op een korte scheiding is het beter om dicht contact te vermijden voor het vertrek, suggesties te geven over wat ze zoal kunnen doen in tussentijd en proberen te praten op hun niveau. Er ontstaat een conflict tussen enerzijds de drang naar zelfstandigheid van de peuter en anderzijds het blijvende verlangen om de liefde van de volwassene niet kwijt te raken. Het gevolg hiervan is dat het kind dikwijls niet goed weet wat het wil en het zijn verwarring vooral gaat uiten door een 'niet-willen' van of het 'nee' zeggen tegen de volwassene. Een synoniem voor de peuterperiode is dan ook de nee-periode of koppigheidsfase (Struyven et al., 2020).

Driftbuien en gilpartijen horen hier ook bij. Het is goed om de peuter de gelegenheid te geven om dan af en toe te gillen (Struyven et al., 2020). Deze woede-uitbarstingen en gilpartijen zijn een gevolg van het feit dat de peuter dingen zelf wil ontdekken maar daar niet lijkt in te slagen (Jeannin et al., 2008). Het is van belang dat de aanpak van een kleuter consequent gebeurt. Dit wil zeggen dat er vast, concrete regels moeten gesteld worden en afspraken moeten gemaakt worden. De peuter krijgt hierdoor een gevoel van veiligheid en ruimte om te experimenteren binnen bepaalde grenzen. Deze regels worden best gesteld naar aanleiding van wat er wordt waargenomen bij een kind en zijn/haar noden.

De begeleider kan de kalmte beter bewaren in moeilijke situaties als hij/zij beseft dat het normaal is dat een kind protesteert en zijn eigen wil probeert door te drijven. Wanneer men zich streng opstelt tegenover het kind, roept dit een groter verzet op bij het kind. Soms begrijpt een kind de reactie niet van de begeleider. Hiervoor is het van belang dat de wensen van de begeleider op een eenvoudige manier worden geformuleerd en gemotiveerd. Dit is voor het kind dan ook duidelijker dan het boos zijn verbieden. De identiteit, zelfredzaamheid en het zelfvertrouwen van de peuter kan worden gestimuleerd (Struyven et al., 2020).

Daarnaast is het van belang kort stil te staan bij de morele ontwikkeling van het kind, omdat dit belangrijk is voor de verdere levensfasen van het kind. Als een peuter de leeftijd van twee en een half jaar bereikt is de basis van de morele ontwikkeling gelegd. De kinderen weten op dit moment wat de ouders goed vinden en wat niet, enkel als mama en papa in de buurt zijn. De morele regels zijn verbonden aan de aanwezigheid van de opvoeder. Een peuter leert in de volgende fase wat hij niet mag doen, maar doet dit toch. Een peuter schuift graag de schuld op een ander. Een peuter is op moreelgebied vooral gericht op de gevolgen van zijn gedrag (Struyven et al., 2020).

De kleuter

Peuters beseffen dat anderen ook gevoelens hebben, dit is de overstap naar de kleutertijd. Ze beseffen dat anderen ook een geest hebben en kunnen redeneren wat ze doen. Ze ontdekken nieuwe inzichten en kunnen die gebruiken om mensen rond de tuin te leiden. Dit is de basis van hun moraliteit (Meuleman, 2019).

Taal wordt door jonge kinderen vooral ingeoeft tijdens de bedmonologen. De woordenschat begint zich steeds verder uit te breiden, maar een kleuter maakt nog veel taalfouten. Een kind vormt steeds langere en meer volzinnen en maakt in deze periode het grootste deel van zijn taalontwikkeling door. Kinderen communiceren nu ook met andere volwassenen en leeftijdsgenoten. In deze leeftijdscategorie komt het aarzelend spreken voor, vooral bij emotioneel beladen situaties. Het zelfbewustzijn en de zelfkennis van een kleuter weerspiegelen zich in de taal. Hij/zij snapt dat de eigen voornaam tot hem/haar behoort. Hun zelfbeschrijving toont aan dat ze beschikken over zelfkennis. De termen van zelfbeschrijving gebeuren in begrippen van uiterlijke kenmerken en activiteiten (Meuleman, 2019).

Een kleuter begint stelselmatig aan de slag te gaan met oefeningen waarbij het evenwicht een rol speelt. Voorbeelden zijn: de trap op- en aflopen, fietsen, klimmen, glijden, fietsen, bal wegschoppen. Niet alleen de grove motoriek wordt bevorderd maar ook de fijne motoriek (Struyven et al., 2020).

Een kleuter kenmerkt zich in de bloeiperiode van fantasie. Kleuters kunnen de werkelijkheid en fantasie al beter onderscheiden van elkaar. Ze weten hun fantasie op een positieve manier te gebruiken als een bron van plezier bij het spel en als creativiteit. Dit kan opgemerkt worden in hun manier van doen alsof en in hun fantasiespel. Rond de leeftijd van vier jaar verlangen kleuters vooral naar sprookjes (Meuleman, 2019).

De koppigheidsfase van de peuter zet zich voort in de kleuterfase. De wil van een kleuter is omgevormd naar een positieve wil. Een kleuter leert doelen voorop te stellen en deze na te streven. Voor een kind is het nog moeilijk om langdurig met éénzelfde taak bezig te zijn. Er wordt aan de taak gewerkt zolang het leuk blijft. Aan het eind van de kleuterperiode wordt er gesproken van taakbereidheid of werkbereidheid. Het resultaat wordt dan belangrijker dan het plezier van de taak. Tussen het derde en het vierde levensjaar verliest het ik-gevoel zijn afzetterige karakter. Hierdoor kan een kind ruimte laten voor wat anderen prettig vinden. Het zelfbewustzijn wordt verder uitgediept en dit kan opgemerkt worden in de taal die het kind hanteert (Meuleman, 2019).

De gehechtheid begint af te nemen. Het kind kan nu al een langere afwezigheid van de gehechtheidspersoon tolereren. Een kind ontwikkelt een intern werkmodel dat gebaseerd is op ervaringen met een gehechtheidspersoon en de contacten met andere belangrijke personen. Dit werkmodel is de basis van hoe een kind later andere gehechtheidsrelaties zal aangaan. De relatie die een kind heeft met de ouders bepaalt de vorming van relaties met leeftijdsgenoten. Een veilige hechting werkt bevorderend voor de kwaliteit van latere sociale relaties. Vriendschappen blijven nog oppervlakkig en zijn niet duurzaam. Kleuters hebben een voorkeur voor bepaalde vriendjes maar dit kan wisselen en/of van korte duur zijn. De kleuter komt tot de conclusie dat de relatie met de leerkracht anders is dan de relatie met de ouders. Hij merkt dat er verschillende rollen zijn (Struyven et al., 2020).

Onderstaand onderdeel verdiept zich verder in de morele ontwikkeling. De morele ontwikkeling is van belang voor de bachelorproef. Het is relevant om te weten hoe kinderen denken en op welke manier zij goed en kwaad kunnen onderscheiden en interpreteren.

In de eerste levensjaren zijn kinderen zeer ontvankelijk voor het modelgedrag van volwassenen. Pas vanaf de kleuterfase kan gesproken worden van een moraal. Het kind neemt de geboden en verboden over van zijn ouders. Deze maakt het kind zich eigen. De normen van het kind zijn een afspiegeling van de normen van de ouders. De kleuter begrijpt meestal nog niet waarom iets mag of waarom iets niet mag (Struyven et al., 2020).

Kohlberg heeft een model van de morele ontwikkeling ontworpen namelijk het morele denken, bestaande uit zes stadia waarvan de volgorde universeel bepaald is. De stadia hangen samen met het logisch denken. Er kan geen fase overgeslagen worden, een fase niet bereiken kan wel. Gezien de afbakening van de doelgroep werd dit onderdeel beperkt naar de eerste fase, namelijk het preconventioneel niveau (Struyven et al., 2009).

In het preconventioneel niveau (peuter –kleuterleeftijd) richt het kind zich in de eerste fase op strafvermijding. In de tweede fase is “goed” hetgeen dat het kind in zijn belevingswereld ervaart als prettig. Het kleutergeweten kan nog geen onderscheid maken tussen een goede en/of slechte bedoeling en een goede of slechte daad. Kinderen laten hun moreel oordeel afhangen van de oordelen van anderen (Struyven et al., 2009).

Naast Kohlberg heeft Freud een andere benadering van de morele ontwikkeling. Volgens deze benadering heeft elke persoon drie instanties namelijk het Es, het Ich en het Über-ich. Dit alles start in de babyfase (Struyven et al., 2009).

De baby bevindt zich in het Es en laat zich leiden door agressieve en seksuele driften, later vloeit het door naar het Ich. In het Ich leert het kind omgaan met de werkelijkheid en de realiteit. Dankzij het Ich kan het kind compromissen sluiten met de hem omringende realiteit. Het is een controlesysteem van de persoonlijkheid. Het Über-ich representeert de normen, geboden en verboden die vanuit de omgeving worden opgelegd. Het staat symbool voor de morele standaarden en vormt een tweede controlesysteem. Als conclusie wordt er gesteld dat het Ich als opdracht heeft het Es en het Über-ich met elkaar te verzoenen (Struyven et al., 2009).

6.2.3 Basisvertrouwen

De psychoanalyticus Erik Erikson ontwikkelde een theorie over de ontwikkeling van de interacties tussen het kind en zijn sociale omgeving. Hij beschreef de psychosociale ontwikkeling aan de hand van vijf stadia doorheen de kindertijd en volwassenheid. De mate waarmee het eerste stadium met succes is doorlopen, is bepalend voor de manier waarop het volgende stadium zal doorlopen worden. De beschreven psychosociale stadia zijn verbonden met de voor een bepaald stadium specifieke conflicten (Verhulst, 2021).

Basaal vertrouwen versus basaal wantrouwen

Het eerste stadium van Erikson beslaat het eerste jaar van het leven. De continuïteit in liefdevolle zorg zorgt ervoor dat kinderen een gevoel van basaal vertrouwen in de ouders en in de omgeving ontwikkelen. Dit basisvertrouwen legt de grond voor het latere vertrouwen in de omringende wereld. De basis van dit vertrouwen ligt in de voorspelbaarheid waarmee aan de behoeften van het kind wordt voldaan. Bijvoorbeeld voedsel, warmte en stimulering, veiligheid... Er kan een gevoel van basaal wantrouwen ontstaan wanneer er ernstige tekorten zijn in de zorg. Kinderen kunnen vanuit dat wantrouwen relatiepatronen ontwikkelen waarin ze anderen afwijzen. Daarnaast kan de ene relatie snel ingewisseld worden voor een andere. In dit stadium wordt de innerlijke representatie van continuïteit, samenhang en voorspelbaarheid van ervaringen met volwassenen gevormd. Met identiteit wordt bedoeld het gevoel een in de tijd continue eenheid te zijn die te onderscheiden is van alle andere. Dit heeft niet alleen te maken met de innerlijke samenhang van de persoon, maar is ook verbonden met uiterlijke vertrouwde en voorspelbare dingen en mensen (Verhulst, 2021).

Autonomie vs schaamte en twijfel

De separatie met de ouders wordt door de peuter geoefend door ze onder meer los te laten en vast te houden. Dit ziet men onder andere in de manier waarop kinderen omgaan met hun knuffel. Het ene moment zijn ze onafscheidelijk, het andere moment wordt deze wegegooid. In deze fase wordt de basis van de manier waarop ze omgaan met anderen gelegd. De relatiepatronen die het kind aanleert, kunnen variëren van liefdevolle zorgzaamheid en ondersteuning tot belemmering en inperking van de ander, of de ander in zijn waarde laten tot loslaten en in de steek laten. Dit stadium is van belang voor de vorming van de balans tussen liefde en haat, tussen coöperatie en koppigheid en tussen zelfexpressie en lusteloosheid. Bij deze fase is het specifieke conflict dat tussen autonomie en schaamte of twijfel. Op het moment dat de omgeving van het kind te hoge eisen stelt en deze te streng en rigide worden toegepast, kunnen gevoelens van schaamte en twijfel ontstaan in plaats van vaardigheid en competentie (Verhulst, 2021).

Initiatief vs schuldgevoel

In dit stadium krijgen kleuters in toenemende mate autonomie. Ze tonen initiatief en houden zich vast aan het doel dat nagestreefd wordt. Daarnaast beleven ze ook ze plezier aan de beheersing van vaardigheden of kennis. Door de gretigheid waarmee kinderen in deze fase activiteiten en ideeën ontplooiën, kunnen ze vaak in conflict komen met broertjes, zusjes, ouders of leeftijdsgenoten. Dit proces kan schuldgevoelens bij het kind oproepen en het nemen van initiatief afremmen. In deze fase leren kinderen hun gretigheid en de eisen van de omgeving af te stemmen op elkaar. Kinderen willen hun ouders nadoen en van hen leren. Zo leren ze de standaarden en regels van hun ouders internaliseren. Als ze daar niet aan voldoen, krijgen ze schuldgevoelens (Verhulst, 2021).

6.2.4 Spelontwikkeling

Vanuit bevraging met de begeleiders van leefgroep Huis 3 werd gekozen om het aspect 'spel' te betrekken in de uitwerking van het eindproduct. Zij vroegen naar een tool met concreet materiaal waarmee gespeeld kan worden. Daarnaast kwam ook uit verschillende interviews naar boven hoe belangrijk spel is in het leven van een kind. Om dit aspect in kaart te brengen, werd literatuurstudie gedaan naar wat spel precies is, waarom spel belangrijk is, welke soorten spel er bestaan en hoe de spelontwikkeling verloopt.

Omschrijving van spel

Spel is één van de belangrijkste activiteiten in het leven van een jong kind. Een gezond kind speelt in de eerste zes levensjaren ongeveer 15 000 uur (de Groot, 2009). Er kan gesproken worden over spel als er voldaan wordt aan onderstaande factoren (Van Oers, 2021).

Spel is:

- is een zelfgekozen, zelfgestuurde activiteit;
- berust op intrinsieke motivatie;
- volgt regels die ruimte laten voor creativiteit;
- volgt de vrije verbeelding van de spelers;
- bevat plezier;
- is een open, flexibele bezigheid.

Het belang van spel

Kinderen moeten spelen! Overal ter wereld spelen kinderen en overal vertoont dit spel dezelfde kenmerken. Dit komt door de ontwikkeling die elk kind doormaakt: van hulpeloze zuigeling tot zelfstandige volwassene (de Groot, 2001).

In de huidige, snel draaiende wereld wordt er van jonge kinderen al heel wat verwacht. Ze moeten mee in die wereld, moeten veel begrijpen... Bij spel kunnen kinderen zich spiegelen aan anderen, doen ze ervaringen op met het opkomen voor zichzelf, leren ze de wereld (ver)kennen en hanteren, maken ze zich vertrouwd met de eigenschappen van de dingen in hun omgeving en oefenen ze in het uiten van hun gevoelens (Jeannin et al., 2008).

Spelen is dus fundamenteel voor het totale opvoedingsproces want via spel leert het kind heel veel van het leven, het draagt bij tot de cognitieve, motorische, sociale en taalontwikkeling en tot een positief zelfbeeld van een kind. Daarnaast bevordert spelen de zelfstandigheid (de Groot, 2001), (De Vos, 2021).

Uit een onderzoek waarin het verschil werd blootgelegd tussen baby's grootgebracht thuis en baby's grootgebracht in een tehuis bleek hoe belangrijk de aandacht van de opvoeders is om tegemoet te komen aan de harmonische ontwikkeling van het kind. Door contact tussen opvoeder en kind komt hechting tot stand. Kinderen in tehuizen kregen goede verzorging, maar door personeelstekort werd er niet met hen gespeeld. Dit zorgde ervoor dat kinderen die worden opgevoed in een tehuis, een minder goede ontwikkeling doormaakten dan kinderen die thuis worden opgevoed (de Groot, 2009).

Soorten spel

Spel is enorm veelzijdig en er bestaan dus ook heel wat soorten spel (de Groot, 2009).

- Bewegings – of herhalingspel
- Experimenteer – en constructiespel
- Het rollenspel
- Het aan spelregels gebonden gemeenschapsspel
- Leerspelen
- Sensopathisch spel
- Hanterend spel
- Esthetisch spel
- Verbeeldend spel

Later in dit hoofdstuk wordt er dieper ingegaan op het rollenspel.

Emoties in spel

Spel ontstaat door emoties die het kind ervaart. Via verbeeldend spel leren kinderen met hun emoties om te gaan; hun emoties uit te beelden. Ook kunnen kinderen dankzij verbeeldend spel vormgeven aan een situatie en deze beheersen en beïnvloeden. Verbeeldend spel geeft het kind een gevoel van veiligheid omdat het kind een situatie – wanneer hij dat wil – kan ongedaan maken en opnieuw kan proberen. Spel helpt een kind zijn weg te vinden in leuke en minder leuke gebeurtenissen en dankzij spel verliezen spanningen en angsten hun kracht. Jonge kinderen hebben nog te weinig cognitieve vaardigheden en taalvaardigheden om te praten over emoties. Ze doen dit al spelend (Stolwijk & Quinten, 2020).

Hier zijn de kunstzinnige expressievormen van belang. Wat kinderen nog niet onder woorden kunnen brengen, zullen ze bijvoorbeeld schilderen of tekenen. Zo geven ze een inkijk in wat hen bezighoudt. Daarnaast kunnen ze via schilderen of tekenen ook leren hun gevoelens te uiten. Om dit alles juist te kunnen interpreteren, is het wel belangrijk dat er met het kind in gesprek gegaan wordt over waarom het iets op een bepaalde manier getekend of geschilderd heeft. Ook muziek en beweging dragen heel wat emoties met zich mee. Door de juiste muziekkeuze kunnen gevoelens bij jonge kinderen opgewekt worden om er dan over te kunnen praten (Jeannin et al., 2008). Voor de kinderen in Huis 3 kan spel in al zijn vormen dus een mooi middel zijn om emoties bloot te leggen en hierover in gesprek te gaan.

De ontwikkeling van spel

Spelontwikkeling gaat heel geleidelijk aan. Het start reeds bij de baby met sensopatisch spel en eindigt bij het lagereschoolkind met het thematisch rollenspel. Hieronder wordt de volledige spelontwikkeling in beeld gebracht.

- Sensopatisch spel: sensopatisch is een samentrekking van de woorden 'voelen' en 'ervaren'. Een ander woord voor sensopatisch spel is dus 'voelend ervaren'. Hierbij is de prikkeling van de zintuigen het belangrijkste aspect. Het is belangrijk de baby zoveel als mogelijk te laten zien, horen, ruiken, voelen en proeven. De baby verkent de ruimte en zijn eigen lichaam door te gaan bewegen: de baby wordt gedragen, schuift, rolt... Waardoor hij de omgeving op een andere manier beleeft (De Vos, 2021).
- Het manipulatief spel: volgt uit het sensopatisch spel. Vooral peuters en jonge kleuters spelen dit soort spel. Hierbij gaan ze speelgoed en andere voorwerpen met hun handen aanraken en in beweging zetten. Denk maar aan het heen – en weer rijden met auto's, blokken stapelen en omgooien... Deze spelvorm blijft bestaan doorheen de hele spelontwikkeling, dus ook bij oudere kinderen. Als kinderen met iets nieuw in contact komen, onderzoeken ze dit altijd eerst met verschillende zintuigen. Ze stellen zich vragen zoals "Wat is dit?" en "Wat kan ik hiermee doen?". Uiteindelijk ontwikkelen jonge kinderen hun symboolbewustzijn. Dat betekent dat ze bepaalde voorwerpen een rol geven (zo is een takje bijvoorbeeld een toverstok). Peuters en jonge kleuters hebben nood aan beweging en actie en zullen dan ook rolgebonden handelingen vertonen. Hierbij nemen ze zelf een rol aan in het spel en imiteren ze passende handelingen en gedragingen. Deze imitaties vormen nog geen echt geheel. Een peuter verplaatst zich bijvoorbeeld in de rol van 'mama' en gaat daarbij de pop in bad steken, eten geven... zonder een echt verhaal te spelen. Het ontstaan van het symboolbewustzijn en de rolgebonden handelingen is fundamenteel om over te kunnen gaan naar de ontwikkeling van het rollenspel (De Vos, 2021).

- Eenvoudig rollenspel (3 - 4 jaar): hierbij wordt de rol van het kind benoemd en krijgen medespelers een rol toegewezen. De fantasie en het voorstellingsvermogen nemen toe. Kinderen kunnen zich een voorstelling maken van de rollen die ze in hun omgeving tegenkomen (De Vos, 2021).
- Thematisch rollenspel (6 - 7 jaar): als we spreken over thematisch rollenspel, spreken we over gezamenlijk rollenspel met een gemeenschappelijk thema (een dokter en zijn patiënten). Hierbij vinden er meerdere gebeurtenissen plaats en worden er ook meerdere rollen opgenomen. (Een kind is ziek, gaat met mama naar de dokter, krijgt een voorschrift, moet naar de apotheek en gaat vervolgens weer naar huis om uit te zieken). Bij thematisch rollenspel wordt echt een volledig verhaal nagespeeld. Het thematisch rollenspel is vrij complex en wordt ook wel het hoogtepunt van de spelontwikkeling genoemd (De vos, 2021).

Parallel aan het rollenspel ontwikkelt zich het constructief spel. Tot constructief spel behoren: bouwen (torens, huizen...) en beeldende activiteiten (boetseren, tekeningen maken, knutselen). Bij peuters ligt de focus op het manipuleren en het vrij experimenteren met voorwerpen. Bij kleuters kan er gesproken worden over het bewust laten ontstaan van creaties. Hier is het symboolbewustzijn van belang, daar de creaties de werkelijkheid symboliseren (De vos, 2021).

Belang van rollenspel

Al jarenlang wordt rollenspel in de therapeutische omgeving beschouwd als een middel tot individuele en sociale ontplooiing. Dankzij rollenspel kunnen kinderen zelf tot een oplossing komen voor bepaalde moeilijkheden. Maar ook in de niet-therapeutische omgeving is rollenspel belangrijk om te leren van het leven. Rollenspel kan het kind helpen om gedrag van dingen en mensen te begrijpen, met anderen te communiceren of samen te werken en om het innerlijk beleven naar buiten te brengen. Dat laatste is belangrijk omdat kinderen dankzij rollenspel naar buiten kunnen brengen wat zij voelen, waardoor de eventuele innerlijke stress of spanningen zullen afnemen en het kind tot rust kan komen.

Voor begeleiders van jonge kinderen - bijvoorbeeld de begeleiders in Huis 3 - is het rollenspel dus een heel dankbaar iets om problemen waarmee het kind worstelt, aan het licht te brengen. Kleuters zullen bijvoorbeeld ook de thuissituatie imiteren. Hierbij worden de beleefde gevoelens zeer intens weergegeven en wordt de ouder-kind relatie duidelijk (Jeannin et al., 2008).

Functies van rollenspel

Ruth E. Hartley deed onderzoek naar de betekenis en de waarde van het spel van jonge kinderen en ontdekte een achttal functies van het rollenspel.

- Volwassenen imiteren
- Rollen uit het werkelijke leven op intensieve wijze spelen
- Verhoudingen en ervaringen weergeven
- Dringende behoeften uitdrukken
- Onaanvaardbare impulsen afreageren
- De gewoonlijk vervulde rol omkeren
- Een beeld van zijn ontwikkeling geven
- Problemen uitwerken
- Met oplossingen experimenteren

Ook het sociaal-emotionele aspect krijgt hierin een plaats en zeker als het om het imiteren van volwassenen gaat. Kinderen spelen gebeurtenissen die ze met volwassenen hebben meegemaakt na om op die manier vat te krijgen op de werkelijkheid en hier betekenis aan te geven (Jeannin et al., 2008).

6.3 Het kind in relatie met zijn omgeving

Experts in de psychologie werden zich ervan bewust dat latere relatiepatronen al vroeg in de ontwikkeling ontstaan. Het werd duidelijk dat de gedragsmoeilijkheden en psychische problemen van kinderen en hun gezinnen vaak al heel vroeg in het leven voorlopers hebben. Om het kind in relatie met zijn omgeving te onderzoeken, zal worden vertrokken vanuit de visie van het Infant Mental Health (Vliegen & Verhaest, 2020).

Definitie Infant Mental Health (IMH)

Infant Mental Health of IMH verwijst naar het brede domein van zorg voor de psychosociale gezondheid van de baby en het jonge kind. Rekening houdend met al wie het kind omringt binnen de persoonlijke of professionele context. Bij Infant Mental Health ligt de klemtoon op de psychische gezondheid van de jongsten in onze samenleving. Psychische gezondheid verwijst hierbij naar twee factoren. Enerzijds gaat het over het emotionele en relationele welbevinden van de persoon in zijn levenscontext. Anderzijds gaat dit over een evenwichtig leven waarbij positieve momenten de overhand hebben en waarbij gezinnen in moeilijkheden de veerkracht vinden om het te verwerken. De invloed die de verschillen in familiale omkadering, socio-economische omstandigheden en in biologische aanleg te weeg brengen, staan centraal bij IMH (Vliegen & Verhaest, 2020).

6.3.1 Opvoedingsstijlen

Aangezien de soort opvoeding die de kinderen van Huis 3 thuis kregen, een aantal belangrijke gevolgen met zich meebracht, werden de verschillende opvoedingsstijlen onderzocht. Deze gevolgen komen vaak tot uiting in het gedrag van kinderen. Hiermee moet tijdens de uitwerking van het 'product' rekening worden gehouden. Vandaar dat het onderzoeken van de opvoedingsstijlen essentieel is voor dit project.

Aangezien er vanuit de visie van Infant Mental Health werd vertrokken om meer te weten te komen over de manier waarop een kind in relatie staat met zijn omgeving, wordt de focus gelegd op de verschillende opvoedingsstijlen die opvoeders hanteren. Elke opvoeder heeft zijn eigen aanpak, gewoonten en methoden om het kind op te voeden. Vandaar werd er een splitsing gemaakt tussen vier soorten opvoedingsstijlen die opvoeders kunnen hanteren. Elke opvoedingsstijl heeft zijn voor- en nadelen.

Welke opvoedingsstijl uiteindelijk het beste is voor uw kind hangt af van verschillende factoren. De situatie speelt hierin een belangrijke rol, het temperament en het geslacht van het kind, de opvoeding die je zelf hebt gekregen en je eigen karakter en als laatste moet rekening gehouden worden met de omgeving waarin het kind wordt opgevoed. Met dit uitgangspunt werd onderzoek gedaan naar verschillende visies als Mild ouderschap en de nieuwe autoriteit. Beide thema's worden verder besproken in het hoofdstuk 'visies'. Ontwikkelingskansen voor het kind zijn niet in alle gezinnen een prioriteit. Ouders kunnen voor langere tijd niet beschikken over de nodige ouderlijke vaardigheden, omdat ze zich in moeilijke omstandigheden bevinden. In deze situatie loopt het kind een groter risico op negatieve levenservaringen (Peters, 2009).

Autoritaire opvoedingsstijl

De eerste opvoedingsstijl die er werd besproken, is de **autoritaire opvoedingsstijl**. In deze opvoedingsstijl valt op dat er veel regels gelden. Het is aan het kind om te gehoorzamen en goed te weten wie de echte baas is, namelijk de opvoeder. Wanneer blijkt dat het kind zich niet aan deze regels kan houden, dan volgt er een straf. Er wordt niet in gesprek getreden met het kind. Er is geen ruimte voor discussie. Een kind dat op deze manier wordt opgevoed weet heel goed wat van hem verwacht wordt door zijn opvoeders. Zij zijn namelijk de baas en zij bepalen wat er al dan niet gebeurt. Sommige kinderen kunnen (tijdelijk) voordeel ervaren uit deze soort opvoeding. Er gaan ook enkele nadelen gepaard met deze opvoedingsstijl. Kinderen die met deze opvoedingsstijl werden grootgebracht kunnen vaak angstig zijn en volzaam. Anderzijds ziet men vanuit deze opvoedingsstijl opstandige en agressieve kinderen. Daardoor is er voor het kind weinig ruimte om zelfvertrouwen te krijgen en zelfstandigheid te bevorderen. Het kind kan heel moeilijk zelf beslissingen nemen, aangezien het niet leert om zelf te beredeneren waarom het iets wil. Deze manier van opvoeden staat vaak in verband met een strijd. Het kind kan zich naarmate van het ouder worden zichzelf van de opvoeder onttrekken (Peters, 2009).

Permissieve opvoedingsstijl

De tweede opvoedingsstijl die onderzocht werd, is de **permissieve opvoedingsstijl**. Kenmerkend aan deze opvoedingsstijl is dat de opvoeders veel aandacht schenken aan de wensen en de behoeften van het kind. De kinderen krijgen bijna altijd hun eigen zin. Er worden geen eisen aan het kind gesteld. Het kind lijkt wel zijn eigen baas te zijn. Opvoeders die kiezen voor deze opvoedingsstijl nemen het kind serieus, maar nemen vaak zichzelf of hun eigen regels niet serieus. Een kind dat op deze manier wordt opgevoed, ondervindt dat ze gelijkwaardig worden behandeld als de opvoeder zelf. Er zijn weinig conflicten want er worden geen grenzen gesteld aan het kind. Een kind met deze opvoeding kan extreem verwend worden. Op deze manier leert het kind niet hoe hij regels moet volgen. Het kind krijgt ook weinig feedback. Het wordt gemakzuchtig en leert hierdoor niet om rekening te houden met anderen. Ook op vlak van emoties ontstaan er nadelige gevolgen. Ze leren niet hoe ze ermee om moeten gaan en hoe ze hun emoties moeten beheersen (Peters, 2009).

Democratische opvoedingsstijl

De derde opvoedingsstijl waarbij er werd stilgestaan, is de **democratische opvoedingsstijl**. Bij deze opvoeding staat een goed evenwicht tussen opvoeder en kind centraal. Opvoeders stellen regels op, maar houden hierbij rekening met de wensen en de behoeften van het kind. Leiding wordt gegeven met liefde. Er wordt rekening gehouden met de ontwikkeling van het kind en er wordt in overleg gegaan. Opgemaakte regels binnen deze opvoedingsstijl worden ook steeds onderbouwd met argumenten. Het kind voelt zich gesteund en aangemoedigd door de opvoeder bij deze vorm van opvoeding. Een kind dat deze opvoedingsstijl heeft meegekregen, zal meer zelfvertrouwen hebben en de zelfstandigheid wordt gestimuleerd. Het kind wordt gerespecteerd en de ontwikkeling wordt goed opgevolgd. Er is een wederkerige openheid tussen de opvoeder en het kind. Kinderen die deze opvoeding hebben gekregen, zullen vaak beter presteren op school en ze voelen zich vaak een stuk meer opgewekt dan kinderen met een andere opvoeding. Er worden verder minder gedragsproblemen vastgesteld bij deze kinderen. Ze zijn weerbaarder tegen de negatieve invloeden die vrienden weleens met zich meebrengen. Naast deze vele voordelen, bestaan er enkele nadelen bij deze manier van opvoeden. Het gebeurt wel vaker dat een kind met deze opvoeding niet blindelings gehoorzaamt.

Het kind wil namelijk argumenten horen en niet zomaar de regels volgen zonder enige onderbouwing. Voor de opvoeder kost deze opvoedingsstijl heel wat tijd en energie. Ze moeten namelijk vaak in gesprek treden en dat kost heel wat tijd en geduld van de opvoeder, vooral wanneer er heel wat 'waarom' vragen ontstaan. Meninge n zijn niet altijd hetzelfde. Binnen deze manier van opvoeden, ziet men vaak dat een kind te mondig wordt omwille van de vrijheid dat het ervaart. Opvallend bij opvoeders is dat ze vaak te veel blijven praten en argumenteren zonder daarbij de grenzen te handhaven (Peters, 2009).

Verwaarlozende opvoedingsstijl

De vierde en laatste opvoedingsstijl die men kan hanteren, is de **verwaarlozende opvoedingsstijl**. In deze opvoedingsstijl valt op dat er weinig regels worden gesteld, maar dat er ook geen geborgenheid, steun, veiligheid en betrokkenheid wordt geboden aan het kind. Het kind moet alles zelf gaan uitzoeken en wordt dus aan zijn lot overgelaten. Een opvoeder die kiest voor deze opvoedingsstijl heeft weinig werk, aangezien er geen of weinig aandacht wordt geschonken aan het kind. Een kind leeft in een situatie van overmatige stress wanneer het tijdelijk, langdurig of herhaaldelijk tekortgedaan, onvoorspelbaar behandeld, verwaarloosd of nodeloos gekwetst wordt. In deze situatie wordt het kind te weinig erkend als individu met een persoonlijke binnenwereld van verlangens, wensen, noden of angsten. Hierdoor krijgt het kind onvoldoende het gevoel een persoon te zijn die een eigen identiteit heeft en waardevol is (Vliegen & Verhaest, 2020).

Het voordeel voor deze opvoeder is dat hij alle tijd voor zichzelf kan benutten. Een kind met deze opvoeding leert helemaal niets bij. Het leert niet wat verstandig of eerlijk is. Uit deze manier van opvoeden valt op dat kinderen vaker zullen optrekken met de 'verkeerde' vrienden. Een kind dat deze opvoeding heeft gekregen, voelt zich vaak heel eenzaam, in de steek gelaten en ongeliefd (Peters, 2009).

6.3.2 Hechting

Nauw samenhangend met de manier waarop het kind wordt opgevoed, is de hechting van een kind van cruciaal belang. Hechting verwijst naar de emotionele band die blijft duren tussen mensen waarbij het individu er alles aan doet om zo dicht mogelijk bij het object van gehechtheid te zijn en zodanig handelt dat de relatie blijft duren. De responsiviteit van de verzorgers heeft een invloed op de aard en de kwaliteit van de hechting van de baby. Een veilige of onveilige hechting ontstaat uit de wijze waarop ouders reageren op de behoeften van hun kind. (NJI, 2022 b)

De kinderen in Huis 3 bevinden zich vaak in een complexe situatie waar, door de problematiek van de ouders, niet altijd aandacht werd besteed aan de gehechtheid van het kind. De ouders hebben namelijk niet altijd de middelen en handvaten om hier aandacht aan te schenken. Net daarom komt gehechtheid en de daarbij horende problematieken 'onrechtstreeks' aan bod in de tool die werd ontworpen. Stel dat het kind enkel speelt met één van de ouders, dan kan hoogstwaarschijnlijk worden geconcludeerd dat het kind hechtingsproblematiek vertoont ten opzichte van de andere ouder.

Gehechtheidstheorie

De gehechtheidstheorie werd door John Bowlby, een belangrijke psychiater, ontwikkeld. Hij omschreef gehechtheid als de biologisch ingeschreven behoefte aan nabijheid. Dit is noodzakelijk voor de bescherming en de overleving van de soort. Gehechtheid staat volgens Bowlby in verband met de dispositie van het kind om veiligheid van de opvoeder te realiseren aan de hand van nabijheid. Dit is voornamelijk waarneembaar wanneer het kind bang, ziek of moe is. Gehechtheid focust zich op het gedrag regulerend systeem van het kind. Dat systeem is gericht op het opmerken van gewaar of stress en op het inschatten van de beschikbaarheid van de verzorger (Struyven & Gielen, 2004).

Hechting wordt ingedeeld op vlak van soepelheid en coördinatie in interactie tussen kinderen en opvoeders bij separatie en verzoening. In het gedrag van kinderen zijn twee polen te onderkennen. Enerzijds wordt nabijheid gezocht tot de opvoeder. Deze wordt de veilige haven genoemd. Anderzijds heeft een kind nood aan een veilige basis om op terug te vallen, wanneer het de omgeving gaat verkennen (Samyn, 2022).

Veilige gehechtheid vs. onveilige gehechtheid

Wanneer bovenstaande polen in evenwicht zijn, spreekt men van **veilige gehechtheid**. Zodra er een onevenwicht is tussen de polen nabijheid en exploratie, spreekt men van een **onveilige gehechtheid**. Het kind bouwt een ander verwachtingspatroon op, wanneer het oefenen met relaties in moeilijker omstandigheden plaatsvindt. Bijvoorbeeld de belangrijkste zorgfiguur van het kind last heeft van heftige stemmingswisselingen. Dan zal het kind daardoor geen voorspelbaar patroon vinden in hoe anderen met hem omgaan. Het ene moment wordt hij nors en stil uit bed geplukt, terwijl hij de volgende dag met een kusje en veel liefde wordt gewekt. Dit kan voor het kind leiden tot een continue onrust, want hij weet nooit waar hij zich kan aan verwachten. Het kan ook zijn dat de zorgfiguur zo in gedachten verzonken is, dat hij zelden tijd heeft om echt met het kind te spelen, lachen en stoeien. Zo kan het verwachtingspatroon van het kind er één zijn van veel op zichzelf aangewezen te zijn. Deze verschillende patronen worden ook wel 'onveilige gehechtheidspatronen' genoemd. Deze worden ingedeeld in drie verschillende types: vermijdende gehechtheid, ambivalente gehechtheid en gedesorganiseerde gehechtheid (Vliegen & Verhaest, 2020).

Vermijdende gehechtheid

Een kind dat vermijdend gehecht is, gedraagt zich alsof er niets aan de hand is. Achter dit gedrag zit vaak een kind dat bescherming en troost nodig heeft. Ten opzichte van de gehechtheidsfiguur voelt het kind zich angstig om afgewezen te worden. Het kind houdt anderen op afstand en streeft naar volledige onafhankelijkheid. Het probeert alle problemen zelf op te lossen (Lindauer, 2018).

Ambivalente gehechtheid

De **ambivalente gehechtheid** kenmerkt een kind door een overinvestering van de pool 'nabijheid zoeken'. Het kind schenkt weinig of geen aandacht aan de omgeving en stelt zich erg aanklampend op ten aanzien van de opvoedfiguur. Het kind is ontroostbaar wanneer het verwijderd wordt van de opvoeder (Lindauer, 2018).

Gedesorganiseerde gehechtheid

Bij de gedesorganiseerde gehechtheid is er sprake van tegenstrijdigheid in het gedrag van kinderen. Wanneer de opvoeder er niet is, huilt het kind. Zodra de opvoeder terug is, rent het kind weg. Er is hier geen balans tussen exploratie en nabijheid. In tegenstelling tot de bovenstaande twee types van onveilige gehechtheid, heeft het kind hier geen voorkeur tussen nabijheid en exploratie (Lindauer, 2018).

Gehechtheid kan een beschermende of risicofactor zijn van het kind bij het ontwikkelen van psychische stoornissen. Veilige gehechtheid is een beschermende factor voor het kind, terwijl onveilige gehechtheid een risicofactor kan zijn. Voornamelijk bij de gedesorganiseerde gehechtheid ziet men een risico op psychische stoornissen (Vliegen & Verhaest, 2020).

Vreemdenangst

Binnen de ontwikkeling van het hechtingsgedrag bestaan er twee grote fenomenen. Een eerste fenomeen dat onderzocht zal worden is **vreemdenangst**, ook wel acht maandenangst genoemd. De baby kent maar één persoon in zijn leven en dat is de centrale figuur. De baby wendt zich af van andere personen, die hij als vreemden aanschouwt. De baby begint te huilen en klampt zich vast aan zijn moeder (Struyven & Gielen, 2004).

Scheidings- of separatieangst

Scheiding wordt betekenisvol bij een kind gedurende de tweede helft van het eerste levensjaar. Op dit moment ontstaat de bewustwording bij het kind dat de verzorgingsfiguur aan- of afwezig kan zijn. Wanneer de baby gescheiden wordt van de opvoeder, treedt er **scheidings- of separatieangst** op. De baby wordt angstig om de verzorgingsfiguur te verliezen. Deze angst is een duidelijke indicatie voor de gehechtheidsrelatie die ontstaat tussen de baby en de gehechtheidsfiguur (Struyven & Gielen, 2004).

Hechting is van groot belang voor de verdere sociaal-emotionele ontwikkeling van het jonge kind. Een onveilige hechting kan leiden tot een minder optimale sociaal-emotionele ontwikkeling, zoals hierboven al beschreven werd.

Responsiviteit en sensitiviteit

Naast bovenstaande fenomenen bestaat er ook iets als tekorten in de **responsiviteit en sensitiviteit** van de opvoeders in de omgeving van het kind, die heel wat gevolgen met zich meebrengen in het eerste levensjaar van het kind. Enkele voorbeelden hiervan zijn verwaarlozing, misbruik, mishandeling, ... Als deze of andere tekorten blijven aanhouden, is de kans groot dat dit zal leiden tot een reactieve hechtingsstoornis (Verhulst, 2021).

Wanneer de jonge kinderen zich eenmaal aanpassen aan een ongunstige omgeving of een slechte zorg, dan kunnen de gevolgen voor de ontwikkeling van het kind niet zomaar ongedaan gemaakt worden. Met tijdige en adequate zorg op een jonge leeftijd kan gunstige ontwikkeling en herstel mogelijk zijn. Op latere leeftijd is dit moeilijker te realiseren. De reden dat het moeilijk is om herstel mogelijk te maken op latere leeftijd heeft te maken met het feit dat moeilijke omstandigheden ervoor zorgen dat de ontwikkeling van het kind vertraagt of zelfs beschadigt raakt. Het kind past zich aan bij minder gunstige sociaal-emotionele omstandigheden. Dit kan bijvoorbeeld ten gevolge van armoede, geweld of pathologie. De ontwikkeling van het kind zal hierdoor veranderen en zich aanpassen, maar dit is steeds nadelig voor het kind. De verandering is op zich wel noodzakelijk voor het kind, want de aanpassing kan het kind helpen optimistisch te blijven tijdens moeilijke omstandigheden en dient als een overlevingsstrategie. De gevolgen kunnen niet worden teruggedraaid, wanneer het ontwikkelingstraject van het kind zich aan de ongunstige context heeft aangepast. Bepaalde vaardigheden die onderontwikkeld zijn bij het kind, zullen nadien in andere contexten ook niet beschikbaar zijn (Vliegen & Verhaest, 2020).

6.3.3 Loyaliteiten

Een ander complex begrip dat onderzocht werd tussen ouders en kinderen in functie van dit project, is het begrip 'loyaliteit'. Dit begrip houdt in dat het kind zich loyaal gedraagt ten opzichte van de opvoeder(s). Het kind wil verantwoordelijkheid voor die persoon opnemen, rekening houden met de verwachtingen, opkomen voor de opvoeder en zijn belangen verdedigen. Op deze manier ervaart het kind een gevoel van trouwheid. Loyaal zijn heeft op vele vlakken voordelen voor de relaties tussen personen (Driesen, 2012). Uit onderzoek blijkt dat kinderen die geplaagd zijn, net zoals de kinderen uit Huis 3, vaak conflicten ervaren op vlak van loyaliteit. Denk hierbij aan de jeugdrechter die het kind vertelt dat één van beide ouders zijn rol niet optimaal uitvoert.

Er bestaan verschillende vormen van loyaliteiten, namelijk: existentiële loyaliteit, verworven loyaliteit, gespleten loyaliteit, onzichtbare loyaliteit, over-loyaliteit, ... Nadat alle vormen onder de loep werden genomen, werd ook aandacht besteed aan loyaliteitsconflicten.

Existentiële loyaliteit

Een eerste vorm loyaliteit dat werd onderzocht, is de existentiële loyaliteit. Deze vorm is volgens Nagy, een contextuele denker, een unieke vorm van loyaliteit tussen de kinderen en hun ouders. Deze vorm gaat veel verder dan de loyaliteit die de mens tegenover andere personen of groepen heeft. Het is een zijnsloyaliteit. Deze loyaliteit heeft te maken met het existentiële feit dat de ouders het leven hebben geschonken aan het kind en dat het kind het leven niet kan terugschonken aan de ouders. Los van hoe de verdere relatie tussen ouder en kind vorm krijgt, zal het kind heel zijn leven verbonden blijven met zijn oorsprong, de ouders (Driesen, 2012).

Verworven loyaliteit

In tegenstelling tot de existentiële loyaliteit, is deze vorm niet ontstaan vanuit de afstamming. Verworven loyaliteit ontwikkelt zich in de relatie tussen de ouders en hun kind. Ouders zetten zich in voor hun kind met als doel hun gelukkig te zien en dat alles goed met hen gaat. Door de zorg en liefde die aan het kind wordt geboden door de ouders, ontstaat er een zekere vorm van verbondenheid tussen het kind en zijn ouders. Niet alleen de ouders willen dat het goed gaat met hun kind, de kinderen doen er ook alles aan zodat de ouder(s) zich goed voelen.

Dit doen ze door te investeren in het contact door liefde en zorg te geven aan hun ouders (Driesen, 2012). Deze loyaliteit is niet enkel ten opzichte van de natuurlijke ouders, maar ook ten aanzien van andere relaties met andere personen waarin liefde en zorg wordt gegeven en ontvangen. Daar groeit er ook een samenhangsgevoel en verbondenheid. Op die manier zullen kinderen ook loyaal zijn aan hun pleeg-, adoptie- of stiefouders, groepsopvoeders en andere belangrijke mensen in hun leven. Het is bijzonder helpend om als hulpverlener op de hoogte te zijn van wat loyaliteit inhoudt (van Ieperen-Schelhaas, 2016).

Gespleten loyaliteit

Voor het kind is het van levensbelang om openlijk te mogen houden van beide ouders en loyaal te mogen zijn. Het is noodzakelijk dat een kind geen partij hoeft te kiezen tussen beide ouders. Wanneer een kind gedwongen wordt om een keuze te maken voor de ene ouder ten koste van de ander, dan spreken we van gespleten loyaliteit. Bij echtscheidingen van ouders of een slechte onderlinge relatie tussen ouders ziet men dit vaak voorkomen (Driesen, 2012).

Onzichtbare loyaliteit

Wanneer een kind in bepaalde situaties niet op een open manier loyaal wil of kan zijn aan zijn ouders, wordt er gesproken over onzichtbare loyaliteit. Vaak komt deze vorm van loyaliteit voor wanneer er sprake is van verwaarlozing of mishandeling van het kind, net zoals bij de gespleten loyaliteit. Hierdoor komt het kind terecht in een onmogelijke positie: het kind is dan vaak enorm boos en/of teleurgesteld in de ouders want zij zijn diegene die het kind ernstig gekwetst of tekortgedaan hebben. Volgens Nagy, zal het kind ondanks de verwaarlozing, mishandelingen, ... loyaal blijven aan zijn ouders. Het kind kan namelijk geen kant uit met zijn loyaliteit. De naam 'onzichtbare loyaliteit' slaat terug op het kind dat niet openlijk loyaal kan of mag zijn waardoor het kind kiest voor de onzichtbare vorm ervan. Bij deze loyaliteit ziet men vaak een krampachtig vasthouden van bepaalde gewoonten uit het gezin. Ook het blijven afzetten tegen pleegouders is een fenomeen dat vaak voorkomt. Deze vorm van loyaliteit heeft een destructieve invloed op andere relaties en is moeilijk te herkennen (Driesen, 2012).

Over-loyaliteit

Over-loyaal zijn ten aanzien van de ouders is een mogelijk mechanisme. Kenmerkend hierbij is dat een kind in hoge mate beschikbaar is en blijft voor zijn ouders. Het kind ziet zichzelf niet los van de ouder. Deze vorm van loyaliteit heeft gevolgen voor de manier waarop het kind in relatie staat met zichzelf en met anderen. Hierdoor treedt er vaak schade op bij het opbouwen van een eigen leven (Driesen, 2012).

Zodra alle verschillende vormen van loyaliteit werden onderzocht, wordt nu de focus gelegd op de conflicten die hiermee gepaard gaan, namelijk 'de loyaliteitsconflicten'.

Loyaliteitsconflicten

Elk kind komt in aanraking met loyaliteitsconflicten. Vaak staat het kind voor een moeilijk dilemma, gaat hij mee naar oma en opa of speelt hij mee met een vriendje buiten. Vragen zoals 'Wat wil je het liefst?' zijn voor kinderen steeds moeilijk te beantwoorden. Aangezien zij niet te kort willen doen aan beide partijen. Een extreem voorbeeld van een loyaliteitsconflict staat hierboven reeds beschreven bij de gespleten loyaliteit. Kinderen die opgroeien in een voorziening, in pleeg- of adoptiegezinnen, komen hier vaak mee in aanraking. Hierbij ontstaat er in vele gevallen een spanning tussen de existentiële loyaliteit aan hun biologische ouders en de verworven loyaliteit van de aanvullende of vervangende opvoeder (Driesen, 2012).

Nadat de focus gelegd werd op wat Infant Mental Health inhoudt, welke opvoedingsstijlen er bestaan en hoe hechting er juist uitziet, wat loyaliteit betekent, wordt nu stil gestaan bij de verschillende factoren die hierin een belangrijke rol spelen.

6.3.4 Risico- en beschermende factoren

De factoren zijn de risico- en beschermende factoren bij kind, ouders en omgeving. De opdeling ziet er dan als volgt uit: factoren die bij het kind gelegen zijn, factoren die worden geplaatst bij de zorgfiguren en factoren die gelegen zijn in de relatie tussen ouder(s) en het kind met de daarbij horende externe omstandigheden (Vliegen & Verhaest, 2020).

Verschillende factoren hebben een invloed op de ontwikkeling van een hechtingsrelatie. Zowel factoren op micro, meso als macroniveau spelen een belangrijke rol. Verderop vind je een tabel die deze factoren visueel in kaart brengt. In dit onderzoek werd ervoor gekozen om de focus enkel te leggen op de factoren die onder het microniveau staan, namelijk de kindfactoren, ouderfactoren en de relatie- en omgevingsfactoren (Samyn, 2022).

Kindfactoren

Een eerste **factor is gelegen bij het kind** zelf. Er bestaat een verband tussen de lichamelijke conditie van een baby en de emotionele toestand van het kind. Of een kwetsbare kindeigenschap daadwerkelijk een bedreiging vormt voor de zich ontwikkelende ouder-kindrelatie en de geestelijke gezondheid van het kind hangt grotendeels af van twee factoren. Enerzijds de aard en de ernst van de kindeigenschap en wat deze voor de ouder betekent en anderzijds de relaties met kinderen, ouders en andere beschermende en/of risicofactoren in de ruimere omgeving. Elk kind heeft bij de geboorte een aantal biologische eigenschappen meegekregen. Enkele voorbeelden hiervan zijn: het temperament van het kind, de zintuiglijke gevoeligheid, ... Deze eigenschappen kunnen een positieve bijdrage hebben tot de manier waarop het kind ontwikkelt of het zegt veel over waarom de ontwikkeling van het kind net moeilijk verloopt (Vliegen & Verhaest, 2020)

Ouderfactoren

Naast de kindfactoren, werd ook onderzocht wat de **ouderfactoren** inhouden. Dit gaat over risicofactoren bij de zorgfiguren. Deze factoren kunnen betrekking hebben op de voorgeschiedenis van de zorgfiguren. Enkele voorbeelden hiervan zijn: te vroeg gescheiden geweest van de eigen ouder in het verleden, een overlijden, ouder die migreerde, misbruik, mishandeling, geplaatst zijn als kind, aanraking met justitie, ... Al deze voorbeelden kennen vaak een negatieve invloed op de relatie met het kind (Vliegen & Verhaest, 2020).

Relatie- en omgevingsfactoren

Er zijn naast kind- en ouderfactoren, ook risicofactoren in de relatie en/of in externe omstandigheden. Veel hangt af van de relatie tussen bijvoorbeeld de ouders onderling. Als het ouderschap ontstaat in een stressvolle, conflictueuze of gewelddadige partnerrelatie zal dit hoogstwaarschijnlijk een negatieve invloed hebben op de opvoeding van het kind. Deze risicofactoren kunnen ook voorkomen in de socio-economische omgevingsfactoren. Het sociaal kader waarin dit zich afspeelt is ook van groot belang voor het kind (Vliegen & Verhaest, 2020).

De ontwikkelingsinterventiepiramide van Greenspan

Binnen dit deel werd onderzocht hoe je zorg en hulp kunt plannen op maat van het kind en het gezin. In deze piramide van Greenspan worden vijf niveaus van zorg en hulp beschreven. Daarboven heerst er in de piramide een zekere volgorde op vlak van keuzes die gemaakt moeten worden bij concrete vragen en moeilijkheden. Een afbeelding van deze piramide kunt u hieronder vinden.

- Het eerste echelon: voorzien in basiszorg

Het voorzien in basiszorg vormt het meest basale niveau van de piramide. Hierin spelen volgende zaken een belangrijke rol: voedsel, slaap, woning, medische zorg, fysieke bescherming, ... Om als kind optimaal te kunnen functioneren is het van groot belang dat aan bovenstaande voorzieningen wordt voldaan. Een kind wil zich hierbij veilig en beschermd voelen. In de zorgverlening staat veiligheid steeds centraal en net daarom komen de basisnoden van het kind en het gezin altijd op de eerste plaats. Wanneer aan deze basisnoden niet wordt voldaan, zal er voor het kind en het gezin nooit voldoende rust en ruimte zijn voor de dagelijkse activiteiten. Denk hierbij aan activiteiten zoals leren, spelen, werken, ... (Vliegen & Verhaest, 2020).

De reden dat binnen het eerste echelon veiligheid zo belangrijk is, heeft alles te maken met overregulatie (angst, te weinig op ontdekking gaan, te veel slapen, waakzaamheid, ...) en onderregulatie (hyperactiviteit, emotionele overspoeling, overmatig huilen, ...).

Deze twee fenomenen komen bijvoorbeeld voor in situaties waarbij een kind meermaals getuige is van huiselijk geweld tussen de ouders waardoor het kind minder makkelijk tot momenten van rust kan komen (Vliegen & Verhaest, 2020).

Wanneer een kind in verontrusting blijft hangen, moet worden gezocht naar hoe deze verontrusting zo goed mogelijk in kaart kan worden gebracht om op deze manier de juiste begeleiding te bieden aan het kind. Voor deze begeleiding kan je beroep doen op een vertrouwenscentrum, de politie, de jeugdbrigade, de jeugdrechtbank, ... In samenspraak met verschillende instanties kan dan worden besloten om het kind (tijdelijk) uit huis te plaatsen en het kind te plaatsen voor zijn of haar eigen bestwil (Vliegen & Verhaest, 2020).

- Het tweede echelon: continue, stabiele en groeibevorderende relaties

Zodra aan de basisnoden wordt voldaan en er veiligheid gegarandeerd is voor het kind, kunnen de ouders en kind(eren) energie en tijd besteden aan het opbouwen van een veilige gehechtheidsrelatie met elkaar. Binnen deze laag van de piramide wordt de focus gelegd op de continue, veilige en stabiele relaties. Hierin wordt besproken wat er nodig blijkt te zijn wanneer een veilige gehechtheidsrelatie bedreigd wordt en hoe de veiligheid op de voorgrond kan blijven (Vliegen & Verhaest, 2020).

- Het derde echelon: relaties waarin je jezelf kunt ontplooien

In de derde laag van de piramide situeert zich het verlangen naar samenhangende relaties. Belangrijk hierbij is dat de persoon zichzelf kan zijn binnen deze relaties en zich kan ontplooien met zijn eigen verlangens en talenten. Er werd onderzocht hoe kinderen van bij de start mensjes zijn met een heel eigen manier van zijn, hoe ze bovendien constant veranderen en wat dat juist wil zeggen in termen van 'goed afgestemde relaties' (Vliegen & Verhaest, 2020).

- Het vierde echelon: behandelen van specifieke ontwikkelingsnoden

Deze echelon situeert zich in de hulpverlening voor specifieke ontwikkelingsnoden van kinderen en hun gezinnen. De focus wordt binnen deze laag gelegd op waar deze specifieke ontwikkelingsnoden over gaan en hoe samenwerking ons verder kan brengen om kinderen en hun gezinnen te helpen groeien (Vliegen & Verhaest, 2020).

- Het vijfde echelon: therapeutische interventies voor kinderen en ouders

Het puntje van de piramide gaat over therapeutische interventies of technieken die gericht zijn op de ontwikkeling van kinderen of van ouders die verschillende struikelblokken ontmoeten in hun leven. Om ouders en kinderen te ondersteunen bestaan er tal van therapeutische technieken (Vliegen & Verhaest, 2020).

Piramide van Greenspan, 1997

Figuur 3: Piramide van Greenspan, 1997 (Cupido, van Steeg & Wijnsma, 2015)

6.4 Het kind in moeilijkheden

6.4.1 Emoties

Een gevoel is een innerlijke beleving die door een bepaalde situatie wordt opgeroepen. Het kan gaan om een prikkel van buitenaf, maar ook over interne gedachten of beelden die je bij jezelf oproept. Dit is wel niet altijd eenvoudig om die externe en interne prikkel van elkaar te gaan onderscheiden. Gevoelens lijken soms ook spontaan op te komen. Het kan dus zijn dat er geen aanwijsbare aanleiding of invloed van buitenaf is. Het is ook zo dat eenzelfde situatie niet bij iedereen hetzelfde gevoel oproept, en niet iedereen toont gevoelens op dezelfde manier. Een gevoel is als het ware een voor-gedachte op emoties (Jeannin et al., 2008).

Emoties zijn gevoelens die ontstaan door een concrete situatie of gedachte. Je kan ze ook altijd koppelen aan een oorzaak. Ook heb je stemmingen, dit zijn globalere gemoedstoestanden. Ze duren langer dan emoties en de oorzaak is niet zo direct. Omdat beide termen wel dicht bij elkaar liggen is het soms niet duidelijk als het om een emotie of stemming gaat. Daarom worden ze ook door elkaar gebruikt (Jellesma, 2019).

Het uiten van emoties gebeurt op verschillende manieren. Het verbaal benoemen ervan wordt al aangeleerd aan heel jonge leeftijd. Er bestaan ook non-verbale signalen. Deze signalen helpen emoties en hun intensiteit herkennen, maar toch blijft het lastig om op basis van deze signalen de specifieke emoties te herkennen (Banse, Scherer, 1996).

Bij emoties worden bepaalde lichaamshoudingen, en vooral gezichtsuitdrukkingen getoond. Dit kunnen andere mensen dan gebruiken om inzicht te krijgen in wat iemand voelt (Elfenbein, Marsh & Ambady, 2002). Het blijkt wel dat jonge kinderen minder goed dan volwassenen in staat zijn hun emoties te verhullen (Feldman, Jenkins & Popaala, 1979; Kromm, Fäber & Holodynski, 2015). Er zijn ook fysieke signalen van emoties, zoals trillen, wit weg trekken en vlekken in iemands nek. Het zijn vooral de twee fysieke reacties: blozen en huilen, die goed zichtbaar zijn en vooral in de kindertijd voorkomen. “Een kind dat bloost, is meestal een teken van een onplezierige ervaring die leidt tot verdere gevoelens van schaamte, verlegenheid of onzekerheid” (De Jong & Dijk, 2013). De reden waarom een kind vaak bloost, is meestal dat de aandacht op hem gericht is. Bijvoorbeeld situaties waarin iedereen naar het kind kijkt.

Het kan ook in een positieve zin omschreven worden bijvoorbeeld wanneer het kindje een compliment krijgt. Kinderen die vaak blozen kan verder een teken zijn dat het kind een persoonlijkheid heeft die gekenmerkt wordt door snel verlegen, angstig, piekeren of verdrietig zijn (Leary, 1992; Dijkstra, Barelds & Buwalda, 2014). Het kind probeert meestal te bereiken dat je het 'blozen' gaat negeren. Ook is huilen een fysiek signaal van emoties, maar dit is minder duidelijk gebonden aan een bepaalde emotie dan blozen. (Jellesma & Vingerhoets, 2012).

Bij gevoelens kan je een onderscheid maken tussen de vier basisgevoelens. Die zijn 'blij', 'bang', 'boos' en 'bedroefd'. Naast deze grote vier zijn er in elk geval nog heel wat andere gevoelens te noemen: woede, kalmte, liefde, haat, schaamte... (Jeannin et al., 2008).

Temperamentvolle kinderen

Het zijn intense, gevoelige en opmerkbare kinderen die een sterke eigen wil hebben. Met intens wordt bedoeld dat het kind alles zeer intens gaat ervaren. Ze kunnen zeer enthousiast zijn, uitbundig reageren... Deze intensiteit kan voor veel lastige situaties zorgen. Het kind ervaart zijn negatieve emoties veel dieper en de heftigheid waarmee hij zijn emoties uit, kan dan nogal indrukwekkend zijn. Onder gevoelig wordt begrepen dat naast de intense kant ook een bovengemiddeld gevoelig kantje verstopt zit. Ze hebben een groot hart en geven dus vaak lieve opmerkingen, stevige knuffels, leven zich in in anderen... Die gevoeligheid heeft ook een andere kant. Zo kan het kind meer last hebben van een nare sfeer en sneller van slag raken van mensen die gestrest zijn of geïrriteerd reageren. Ook is er een gevoeligheid voor prikkels van buitenaf, zelfs zoveel dat er soms niet meer goed gefunctioneerd kan worden. De volgende eigenschap, opmerkzaam kan omschreven worden als een kind die eigenlijk veel zaken ziet en hoort die voor de meesten van ons niet opvallen. Er is ook oog voor detail en zien de kleine veranderingen in situaties die anderen helemaal niet in de gaten hebben.

Daarnaast is er ook nog de sterke eigen wil. Dit betekent dat temperamentvolle kinderen weten wat ze willen. Ze houden ook lang iets vol totdat het daadwerkelijk lukt. Ze zijn doelgericht, vastberaden en goed in staat om dicht bij zichzelf te blijven. Een sterke wil kan natuurlijk wel heel lastig zijn. Eens het kind iets in zijn hoofd heeft, is hij daar heel moeilijk vanaf te brengen. De volgende en laatste eigenschap is dat de eigenschappen ook te combineren zijn. De combinatie is precies dat wat het grootbrengen van een temperamentvol kind voor de meesten extra lastig maakt. Daarnaast zorgt de combinatie ook voor de moeilijkheid om het gedrag te gaan voorspellen. Een belangrijk aspect hierbij is dat de opvoeding van het kind grotendeels bepaalt op welke manier deze eigenschappen doorgewerkt worden in de rest van zijn leven (Bronsveld, 2014).

Het is ook zo dat in de eerste levensjaren de emotionele ontwikkeling van kinderen gevormd worden door hun temperament. Dit door wat zij meemaken en ook door hoe anderen reageren zowel op de emotionele uiting van het kind als de eigen reacties van ouders en andere belangrijke personen voor het kind. Als kinderen op de basisschool komen, hebben zij de meeste emoties al eens ervaren, zowel de basisemoties blij, boos, bang en verdrietig, als de complexe emoties zoals schuld en schaamte. Het is ook zo dat ze in de kleutertijd op dit gebied nog een belangrijke ontwikkeling doormaken omdat ze emoties bij zichzelf en bij de anderen beter leren herkennen en benoemen (Denham, 2007).

6.4.2 Trauma

Er werd gekozen om het thema 'trauma' te onderzoeken gezien de begeleiders uit vzw Binnenstad de kinderen uit leefgroep Huis 3 willen wapenen voor eventueel komende trauma's. Daarnaast werd dit onderwerp ook onderzocht met de motivatie dat de kinderen of ouders uit vzw Binnenstad, met name Huis 3, mogelijks kunnen kampen met volgende problematieken:

- Hechtingsstoornissen;
- gedragsproblematieken;
- sociaal-emotionele- en ontwikkelingsachterstanden.

Deze opsomming vormt een globaal beeld van de mogelijke problemen, maar dit betekent niet dat ieder kind of ouder kampt met al deze problematieken. Verder is het ook mogelijk dat de kinderen die in Huis 3, of vzw Binnenstad in het algemeen verblijven al trauma's hebben meegemaakt.

Trauma definitie

Het spreekt voor zich dat de definitie van trauma de basis vormt voor het onderzoek naar het thema.

Een gebeurtenis, als deze onverhoopt plaatsvindt, wordt als traumatisch beschouwd en heeft een schokkend karakter. Het gaat ook gepaard met een sterk gevoel van angst of hulpeloosheid. Een trauma is een gebeurtenis die niet hoort bij het gewone leven, het zet alles op zijn kop (Delameillieure, 2014, p. 23 – 26).

Het is wel zo dat het in de praktijk niet zozeer om definities gaat, maar om hoe een kind gebeurtenissen ervaart en interpreteert. Als volwassene is het soms moeilijk om dit in te schatten (Alisic, 2012, p. 16).

Types trauma

Er bestaan verschillende soorten trauma. Hieronder worden de meest gekende types opgesomd:

- *Type 1-trauma: eenmalige ingrijpende gebeurtenis, van korte duur*

Voor het kind heerst na de gebeurtenis het gevoel van machteloosheid, angst, woede... Daarom kan een steunende omgeving ervoor zorgen dat het kind goed herstelt van de zich voorgedane situatie.

- *Type 2-trauma: gebeurtenissen die steeds opnieuw plaatsvinden (bv kindermishandeling)*

Het kan bij een type 2-trauma gaan om een langdurige bedreiging van het leven of van de lichamelijke en psychische integriteit. Dit zijn situaties die niet vermeden kunnen worden waardoor het kind de schuld dan bij zichzelf kan gaan leggen.

Hoe jonger een kind is, hoe kwetsbaarder. Het is verder ook zo dat de kans op schade bij het kind groter is wanneer de dader van de mishandeling dicht bij het kind staat. De steun die het kind krijgt uit zijn omgeving is een zeer essentiële factor in het risico op schade.

- *Complex trauma*

Er wordt gesproken over een complex trauma wanneer het kind op jonge leeftijd herhaaldelijk blootgesteld wordt aan traumatische gebeurtenissen. Het kan hierbij gaan over bijvoorbeeld seksueel misbruik, huiselijk geweld en/of verwaarlozing.

Het meemaken van een complex trauma beïnvloedt de ontwikkeling van het kind; de ontwikkeling in de hersenen verloopt dan niet meer zoals het hoort. Dit zorgt er dan op zijn beurt voor dat het kind moeilijk op zichzelf en anderen kan vertrouwen. Verder kan het kind hierdoor moeite hebben met het reguleren van emoties en gedrag. Om te werken naar herstel is het belangrijk dat het kind steeds opnieuw positieve, herstellende ervaringen opdoet (Delameillieure, 2014, p. 23 – 26).

Gevolgen van een trauma

Een kind kan uit trauma verscheidene gevolgen ervaren. Zo kan het bijvoorbeeld last hebben van gedachten waarin hij de gebeurtenis steeds opnieuw beleeft, moeite hebben met in slaap komen of nachtmerries hebben. Misschien vermijdt het kind een bepaalde plek om niet aan de gebeurtenis herinnerd te worden. Een kind kan op school hierdoor moeite hebben met opletten, agressief, boos, verdrietig of schrikachtig zijn (Kenniscentrum kinder- en jeugdpsychiatrie, z.d.).

Traumaklachten

Uit een trauma kunnen ook traumaklachten voortvloeien. Hieronder worden de meest gekende symptomen van een trauma opgesomd.

Traumaklachten bestaan uit vier symptoomclusters:

- Herbeleven
- Vermijden
- Negatieve veranderingen in cognities en stemming
- Verhoogde prikkelbaarheid

Iedere cluster bestaat uit symptomen of klachten die iemand kan hebben na een traumatische ervaring (Lindauer, 2018, p. 51).

Specifieke reacties bij verschillende leeftijdsgroepen (Alisic, 2012, p. 26)

Het is gekend dat baby's trauma gerelateerde klachten uiten door slaap- en/of eetproblemen. Daarnaast uiten ze deze klachten door vaak en lang te huilen. Bij peuters en kleuters is het wel zo dat hun woordenschat nog ontoereikend is om zich volwaardig te kunnen uitdrukken, wat kan zorgen voor verwarring en frustratie. Het komt ook voor dat jonge kinderen zichzelf een grotere rol toewijzen in de gebeurtenis dan ze werkelijk hebben gespeeld; Ze kunnen bijvoorbeeld het gevoel hebben dat ze het ongeluk van hun broertje of zusje hebben veroorzaakt, omdat ze dat de dag ervoor hadden gewenst (Alisic, 2012, p. 26).

Posttraumatische stresstoornis (PTSS)

Een persoon wordt alleen gediagnosticeerd met PTSS wanneer deze persoon een traumatische ervaring heeft meegemaakt en als gevolg hiervan traumaklachten heeft gekregen. Verder is het gekend dat PTSS kan samengaan met depressie, en angst- of gedragsstoornissen (Lindauer, 2018).

Op bepaalde ingrijpende of schokkende ervaringen (trauma's) kan er een heftige psychologische reactie volgen. Zo kan het voorkomen dat:

- een normale angst- of stressreactie volgt;
- een posttraumatische stressstoornis (PTSS) wordt ontwikkeld die het dagelijkse leven en sociale functioneren verstoort (Gezondheidswetenschap, 2021).

Een persoon heeft waarschijnlijk een posttraumatische stressstoornis (PTSS) wanneer:

- Hij/zij angstklachten blijft hebben na vier weken;
- Hij/zij het trauma telkens opnieuw beleeft in nachtmerries, flashbacks...;
- Hij/zij een intense angstreactie heeft naar aanleiding van bepaalde prikkels die hij/zij aan het trauma doen denken (bijv. een geur, een geluid...);
- Hij/zij prikkels vermijdt die doen herinneren aan het trauma of hij/zij zich er zelfs van afsluit ('dissociatie').

Trauma bij kinderen

Soms is een trauma bij kinderen moeilijk te herkennen. Het is namelijk zo dat de symptomen van trauma verschillen per kind en per leeftijdsfase (Pleegzorg, 2022).

Gezien het lastig is om te herkennen dat het om een trauma gaat, krijgen kinderen met een trauma vaak een verkeerde diagnose toegewezen; het kan gaan om ADHD, autisme, gedragsproblemen of een persoonlijkheidsstoornis (Pleegzorg, 2022).

De meeste kinderen praten niet over persoonlijke situaties, vooral als het gaat om traumatische gebeurtenissen of meervoudige interpersoonlijke trauma's. Bijvoorbeeld omdat ze ervan uitgaan dat het normaal is wat er is gebeurd. Of misschien omdat ze er uit angst of loyaliteit naar de dader toe niet over willen spreken (Pleegzorg, 2022).

Veel kinderen laten symptomen van trauma zien in hun gedrag. Vaak komt dit gedrag voort uit het lichamelijke stress-systeem dat nog in de overlevingsstand staat.

Het is zo dat er per leeftijdsfase vaak andere symptomen en reacties worden waargenomen. Er moet wel rekening gehouden worden met het feit dat de indeling naar leeftijdsfase niet uitputtend of uitsluitend is. Zo is het mogelijk dat een zesjarige nog best hetzelfde gedrag kan laten zien als een kind van zes. Daarom is het van belang om te onderscheiden of een symptoom bij een kind gelinkt wordt met een trauma of dat het bij de gewone ontwikkeling hoort (Pleegzorg, 2022).

Symptomen van trauma bij jonge kinderen (tot 4 jaar)

Bij jonge kinderen is het moeilijk om trauma te herkennen, omdat ze nog niet perfect taalvaardig zijn. Dit betekent daarom niet dat er geen trauma aanwezig kan zijn (Pleegzorg, 2022).

Hieronder worden enkele symptomen opgesomd die op trauma kunnen wijzen:

- slecht eten;
- onrustig en kort slapen;
- veel en vaak huilen;
- snel boos of verdrietig zijn;
- moeilijk te troosten;
- lusteloos gedrag (apathie);
- nauwelijks reactie op ouders;
- snel schrikken;
- angstige blik in de ogen;
- geen troost zoeken als het kind pijn heeft of bang is;
- onvoorspelbaar gedrag als het kind moe is, bang is of pijn heeft;
- minder spelen, of minder gevarieerd spelen;
- terugval naar jonger gedrag (regressie) (Pleegzorg, 2022).

Symptomen van trauma bij kinderen van 4-6 jaar

Kinderen met een ontwikkelingsleeftijd van een jaar of 4 kunnen zich schuldig voelen over wat er gebeurd is.

Symptomen die op trauma kunnen wijzen:

- terugval naar jonger gedrag, bijvoorbeeld weer in bed plassen terwijl het kind al zindelijk was (regressie)
- moeilijk tot rust te brengen
- prikkelbaar, kind heeft vaak ruzie met andere kinderen
- terugtrekken, niet spelen (Pleegzorg, 2022).

Hoe kunnen we kinderen helpen om zich veilig te voelen na een trauma?

Als een kind bang en gespannen is, dan is het voor het kind moeilijk om aan te geven hoe het zich voelt, terwijl de opvoeder wel ziet dat er iets aan de hand is. Als een kind nog niet capabel is om zijn eigen gevoelens te herkennen, dan kan een opvoeder hem steun bieden door zijn emoties te benoemen, erover te spreken en te kijken waarom het kind zich zo voelt. Om dit te kunnen doen is het van belang het kind rustig te krijgen en de hersenen uit de overlevingsmodus trachten te halen. Dit is de eerste stap naar herstel (Lindauer, 2018, p. 105). Om het gevoel van onveiligheid te minimaliseren is het van belang het kind een boodschap van veiligheid te geven. Het is aangeraden om dit te doen op ooghoogte van het kind, in heldere taal duidelijk te maken dat het kind bij de opvoeder fysiek veilig is en aan het kind te vragen wat het nodig heeft om het veilige gevoel terug te krijgen (Lindauer, 2018, p. 105).

Hieronder wordt een opsomming gegeven van factoren waarmee rekening moet worden gehouden als opvoeder bij een kind met een trauma:

- neem het kind serieus, toon empathie;
- (h)erken de gevoelens van het kind;
- wees geruststellend en vriendelijk;
- voel aan wat het kind nodig heeft;
- geef het kind complimenten voor wat het goed doet;
- luister naar het kind;
- wees voorspelbaar door aan te geven wat u van het kind verwacht;
- stel grenzen aan gedrag dat buitenproportioneel is;
- heb geduld, besteed wat extra aandacht aan het kind;
- kom voor het kind op als het het moeilijk heeft;
- toon waardering voor het kind (Lindauer, 2018, p. 105) .

Wanneer er wordt gesproken over traumatische ervaringen bij kinderen, is het een meerwaarde om het ook over de veerkracht van kinderen te hebben. Het is namelijk zo dat stress en veerkracht met elkaar zijn verweven.

De gevolgen die een trauma met zich meebrengt kunnen afhankelijk zijn van de veerkracht van een kind. Veerkracht is het vermogen dat wij bezitten om stress en gevoelens van angst, hulpeloosheid en overweldiging te verwerken. Hun reactie op een trauma wordt dus mede bepaald door de leeftijd van het kind, de veerkracht die het kind bezit, de vaardigheden die het kind reeds heeft ontwikkeld om met problemen om te gaan en de steun die het kind uit de omgeving krijgt.

“Veerkrachtige kinderen worden gemaakt, niet geboren.” Kinderen ontwikkelen deze vaardigheden in relatie met anderen. Als zij op jonge leeftijd een gezonde relatie ontwikkelen met hun ouders, krijgen ze vaardigheden aangeleerd die ze later zelf kunnen gebruiken in hun relaties naar anderen toe, zowel bij volwassenen en leeftijdsgenoten (Delameillieure, 2014).

Draagkracht vs. draaglast

Mensen die exact hetzelfde hebben meegemaakt, kunnen hier op een verschillende manier op reageren. Een theorie die dit probeert te verklaren, maakt gebruik van het draagkracht-draaglastmodel. Met draagkracht worden methoden bedoeld waarmee een persoon in staat is om met problemen om te gaan, bijvoorbeeld coping strategieën (hoe gaat u om met bepaalde situaties?) en stressbestendigheid. Dit gaat over kwetsbaarheid en weerbaarheid. Met draaglast wordt belasting of stress bedoeld die een persoon in het leven kunnen overkomen, bijvoorbeeld het meemaken van een trauma of het overlijden van een familielid.

Figuur 4: De weegschaalmetafoor (Direct Psycholoog, 2015)

Het draagkracht-draaglastmodel gaat ervan uit dat de draagkracht en de draaglast in evenwicht moeten zijn, en stelt dit voor als een soort weegschaal. Wanneer deze weegschaal in evenwicht is, ondervindt de persoon geen problemen. Wanneer dit evenwicht wordt verstoord, bijvoorbeeld door een toenemende draaglast, kan het zijn dat deze persoon een psychische stoornis ontwikkelt. Hij/zij is dan niet meer in staat om de problemen of stress op te vangen: dan is de draagkracht te laag (Direct Psycholoog, 2015).

6.4.3 Het kind in een verontrustende situatie

Er werd gekozen om dit thema uit te werken gezien de kinderen in Huis 3 van vzw Binnenstad in een verontrustende situatie zitten. Door het uitwerken van dit thema kan er een beter beeld gevormd worden over de reden waarom kinderen geplaatst moeten worden in een voorziening zoals vzw Binnenstad. Het thema werd hierdoor gezien als een meerwaarde bij het uitschrijven van deze bachelorproef.

Definitie verontrustende situatie

Er is sprake van een verontrustende situatie (VOS) wanneer de **ontwikkelingskansen** van een minderjarige bedreigd worden. Dit kan het geval zijn als de provisie-, protectie- of participatierechten van de minderjarige worden geschonden. Provisierechten kan worden gedefinieerd als het recht op toegang tot bepaalde voorzieningen en diensten (bv. gezondheidszorg, onderwijs, rust, ontspanning en aangepaste zorg voor kinderen met een beperking). Protectierechten kunnen gedefinieerd worden als het recht op bescherming tegen schadelijke praktijken (bv. bescherming tegen commerciële of seksuele uitbuiting en fysieke of mentale mishandeling). Als laatste kunnen participatierechten gedefinieerd worden als het recht om gehoord te worden bij beslissingen die een invloed hebben op je leven (bv. vrijheid van spreken en van mening, vrijheid van cultuur, godsdienst of taal) (Kindreflex, z.d.).

Verder wordt er ook gesproken van een verontrustende situatie wanneer de (psychische, fysieke of seksuele) **integriteit** van een minderjarige of van één of meer gezinsleden worden geschonden (Opgroeien, 2022b).

Er wordt van elke hulpverlener verwacht dat hij kan omgaan met verontrustende situaties. De hulpverlener beschikt daartoe over een aantal instrumenten om een inschatting te maken van de situatie. Als hij twijfelt, kan het team de vraag meedragen om op die manier mee de risico's te taxeren.

Zoals wordt besproken in het hoofdstuk rond het jeugdlandschap, zijn er twee gemandateerde voorzieningen met specifieke expertise rond verontrusting, namelijk het vertrouwenscentrum kindermishandeling (VK) en het ondersteuningscentrum jeugdzorg (OCJ). Deze voorzieningen bieden in eerste instantie advies en ondersteuning aan hulpverleners en kunnen mee aanklappend ondersteuning bieden. Het OCJ en VK werken nog binnen de vrijwillige jeugdhulp en streven altijd naar 'vrijwillig aanvaarde' hulp in een aanklappende context. Maar indien dat nodig zou zijn, kunnen zij dossiers overmaken aan het parket.

Omgaan met verontrusting houdt dus in: verontrusting inschatten en kijken wat de minst ingrijpende maar efficiëntste weg is om te handelen rond de verontrusting (Opgroeien, 2022b).

Kanttekening: Is een verontrustende situatie subjectief geladen?

Verontrustende situatie wordt ruim gedefinieerd maar is in feite een subjectief begrip.

Wat voor de ene ouder niet door de beugel kan in de opvoeding, is voor de andere geen probleem. Het is riskant om bij wet op te sommen in welke gevallen officiële instanties moeten interveniëren in de opvoeding of de ontwikkeling van de kinderen. Sommige jongeren die kampen met zware problemen thuis zijn erop getraind dit voor de buitenwereld verborgen te houden of de problemen van zich af te zetten. Op school of in de vriendengroep lijkt er niets aan de hand, totdat de jongere verdrinkt in de problemen. Andere jongeren hebben wel een warme thuisbasis, maar functioneren slecht wegens druk op school, kunnen minder makkelijk hun emoties verwerken wat ervoor zorgt dat hun gedrag op een zorgwekkende wijze kan worden beïnvloed (Bourgeois, 2014).

Risico en beschermende factoren

Het is vaak zo dat verontrustende situaties niet zomaar ontstaan. Er hangen hier namelijk heel wat risicofactoren aan vast. Dit kunnen risicofactoren zijn bij de ouder en het gezin, maar ook risicofactoren uit de omgeving of van het kind zelf. Hieronder staat een opsomming uitgeschreven van wat deze factoren kunnen zijn.

Risicofactoren bij de ouder en het gezin: (Kindreflex, z.d.)

- Ouder met een verleden van mishandeling
- Ouder met een lage scholing
- Ouder met een beperkt cognitief vermogen
- Ouder met een verslaving, psychisch probleem of persoonlijkheidsstoornis
- Ouder met een gebrek aan empathie voor het kind
- Ouder die op een destructieve manier met anderen omgaat
- Ouder met rigide en gebrekkige communicatiepatronen
- Gezinnen met partnergeweld
- Relatieproblemen bij de ouders, waaronder echt- en vechtscheidingen
- Zwangerschap
- Stressfactoren (financiële problemen, werkloosheid, gebrek aan perspectief...)
- Sociaal isolement.”

Risicofactoren in de omgeving: (Kindreflex, z.d.)

- Armoede
- Zwak sociaal netwerk
- Criminaliteit
- Geweld in de leefomgeving
- Gebrek aan adequate kinderopvang
- Sommige culturen waar eer-gerelateerd geweld voorkomt
- Sommige culturen waar genitale verminking voorkomt.”

Risicofactoren bij het kind: (Kindreflex, z.d.)

- Ongewenst kind
- Kind met een ziekte of handicap
- Kind met een lastige persoonlijkheid, gedrags- of ontwikkelingsprobleem
- Stief-, pleeg- of adoptiekind
- Prematuur geboren kind (vormt verhoogd risico op hechtingsproblemen)
- Kind tussen nul en drie jaar (meer kwetsbaar, afhankelijk, eisend en egocentrisch)
- Gezin van drie of meer kinderen
- Beperkte sociale vaardigheden

Aan de andere kant zijn er ook beschermende factoren. Deze factoren hangen vast aan het kind, de ouder en het gezin, maar ook de omgeving. Hieronder opnieuw een opsomming van wat deze beschermende factoren kunnen inhouden.

“Beschermende factoren voor de ouder en het gezin: (Kindreflex, z.d.)

- Minder ernstige problematiek en milde symptomen
- Beschikbaarheid andere ouder
- Beschikbaar als ouder in stabiele periodes
- Sociale competenties.”

“Beschermende factoren in de omgeving: (Kindreflex, z.d.)

- Uitgebreid sociaal netwerk
- Contact met hulpverlening
- Positieve kijk op de samenleving.”

“Beschermende factoren voor het kind: (Kindreflex, z.d.)

- Creativiteit
- Temperament dat goed bij de ouder past
- Hogere intelligentie
- Sociale competentie
- Gedrevenheid
- Groot probleemoplossend vermogen
- Groot begrip en inzicht in zichzelf en anderen

- Positieve schoolervaringen
- Groot gevoel van zelfwaarde
- Goede band met beschermende volwassenen
- Positieve ervaringen met leeftijdsgenoten
- Veel ontspannende activiteiten
- Oudere leeftijd.”

‘De meeste ouders hebben het beste voor met hun kind – de problemen zijn eerder het gevolg van ‘niet kunnen’ in plaats van niet ‘willen’ (Kindreflex, z.d.).

Maatschappelijke noodzaak

De begrippen ‘**maatschappelijke noodzaak**’ en ‘**verontrusting**’ worden door elkaar gebruikt: het begrip maatschappelijke noodzaak vertelt eerder iets over de hulpverlening, terwijl de term verontrustende situatie eerder spreekt over de situatie waarin de minderjarige zich bevindt.

Situaties waarin hulpverleners verontrust zijn en zich afvragen of hulpverlening gedwongen moet ingezet worden, worden in het decreet betreffende de integrale jeugdhulp omschreven als ‘maatschappelijke noodzaak’: *“de kwalificatie die na het onderzoek door de gemandateerde voorziening aan een verontrustende situatie wordt gegeven en die de noodzaak vastlegt om jeugdhulpverlening in te schakelen”* (Vlaamse Overheid, 2013). Een verontrustende situatie verandert naar een situatie van maatschappelijke noodzaak wanneer de hulpverlener er niet in slaagt om met de betrokkenen tot een gedeeld standpunt te komen en er dus een overheidstussenkomst nodig is. De gemandateerde voorzieningen volgen de hulp op die als maatschappelijk noodzakelijk wordt gezien. Daarnaast kunnen ze doorverwijzen naar het parket wanneer geen vrijwilligheid mogelijk is, zoals hierboven reeds vermeld.

Signaallijst verontrustende situatie

De **Signaallijst Verontrustende situaties** is een intersectoraal ondersteunend instrument dat hulpverleners wil helpen bij het inschatten en verder opvolgen van mogelijke verontrustende situaties waarin de psychische of fysieke ontwikkeling van kinderen in het gedrang kan komen. Het is een instrument dat hulpverleners moet ondersteunen bij het overleg rond verontrustende situaties. De lijst helpt het geheel te overdenken door alle mogelijke verontrustende signalen of kenmerken van de opvoedingssituatie te bekijken. Het is geen instrument dat wordt gebruikt voor screening. De hulpverlener blijft volledig verantwoordelijk voor het inschatten van de situatie en voor het bepalen van de verdere stappen die in het belang van het kind moeten worden gezet.

De lijst bevat 25 signalen die opgedeeld worden in vijf thematische delen:

- De interactie tussen hulpverlener en ouder
- Individuele ouderkenmerken
- Gezinskenmerken
- Kindkenmerken
- Kenmerken van de pedagogische interactie.

Het is geen rapport, er worden hier geen punten in weergegeven. Het functioneert vooral als een leidraad voor het intern overleg. Het doet hulpverleners nadenken of ze niet te snel oordelen (Kind en Gezin, 2013).

6.4 Visies

De visie Infant Mental Health werd reeds besproken bij ‘Het kind in relatie met zijn omgeving’. Hierna volgen nog enkele andere visies die interessant zijn om te bekijken bij dit onderzoek.

6.4.1 Signs of Safety (SOFS)

Er werd gekozen om deze visie te onderzoeken, omdat de uitgangspunten zullen geïntegreerd worden in de ontwikkeling van de tool. SOFS is een benadering die helpt om op een kracht- en oplossingsgerichte manier om te gaan met situaties waarin de veiligheid van kinderen mogelijk in gevaar is. Het onderzoeken van dit onderwerp toont met welke zaken rekening zal moeten worden gehouden bij het ontwikkelen van de tools voor de kinderen in Huis 3.

Dit zijn de kernelementen van Signs of Safety:

- Er is een sterke samenwerking met ouders, kinderen en hun familie, ook als de hulpverlening gedwongen is.
- De hulpverlener heeft vanuit een houding van respect voor het gezin oog voor signalen van veiligheid én onveiligheid.
- Er wordt een werkrelatie opgebouwd.
- De visie zet aan tot kritisch denken.
- Er wordt gewerkt met wat goed loopt, afhankelijk van wat de context aangeeft.

Deze kernelementen vormen uiteindelijk de kerngedachte van Signs of Safety. Deze luidt als volgt: “Het hart en de ziel van SOFS is een risico-inschatting die we samen met het gezin, het kind en het netwerk van het kind maken, zodat werkers, maar voornamelijk ook het gezin en de mensen aan wie dit kind toebehoort zich elke dag de vraag kunnen stellen.”

‘Is dit kind veilig genoeg thuis of is een (tijdelijke) plaatsing nodig?’ (Beeckaert & Meulemans, 2016).

Deze visie kan een aanzet geven om kinderen in eerste instantie te gaan plaatsen in een voorziening, zoals in dit geval Binnenstad. De basis van Signs of Safety is een oplossingsgerichte bevragende houding. Zo worden eigen hulpbronnen aangesproken waardoor cliënten zelf oplossingen zouden kunnen bedenken.

Dit gebeurt door middel van oplossingsgerichte vragen:

- Uitzonderingsvragen
- Schaalvragen
- Relatievragen
- Wondervragen/mirakelvragen
- Coping vragen
-

De doelstelling van Signs of Safety is dat het de focus stelt op de veiligheid van het kind. Signs of Safety heeft hun dagelijks werk, het beleid, de procedures en de organisatie zodanig opgezet dat ze er alles aan doen om het mogelijk te maken ouders, kinderen en iedereen die verbonden is met de kinderen centraal te stellen bij onderzoek en besluitvorming (Haedens, 2021). Alles wordt in werking gesteld zodat het kind in staat is een leven te leiden waarbij het blijft behoren bij zijn of haar familie, cultuur en gemeenschap van herkomst (Van Bedts, 2021). Het OCJ en SDJ gebruiken deze visie sinds 2015.

Hieronder staan de twaalf uitgangspunten van Signs of Safety beschreven (Edwards & Turnell, 2012):

1. Respecteer de cliënt als iemand die het waardig is om mee te werken.

Als je uitgaat van het standpunt dat het gezin de kracht heeft om te veranderen, kan hen dat het gevoel geven dat er hoop is en er mogelijkheden voorhanden zijn. Als hulpverlener is het beter om zoveel mogelijk open te staan voor de gezinsleden en het gezin te benaderen als potentiële partners in het creëren van veiligheid.

2. Werk samen met de persoon, niet met het misbruik.

Hulpverleners kunnen een relatie met de leden van een gezin opbouwen zonder dat ze het misbruik goedkeuren. Als hulpverlener is het belangrijk om te luisteren naar en reageren op het verhaal van de ander. Daarnaast is het van belang het gezin keuzemogelijkheden te gunnen en ook kansen om jou iets bij te brengen. Ga na wat hun wens is. Als hulpverlener moet je openhartig en eerlijk zijn. Cliënten moeten behandeld worden als individuele personen.

3. Besef dat samenwerken ook mogelijk is wanneer dwang is vereist.

Hulpverleners zullen bijna altijd een zekere mate van dwang moeten gebruiken en moeten vaak hun wettelijke gezag uitoefenen om situaties te voorkomen waarin gevaar aanwezig blijft, maar dit mag hen niet tegenhouden om te streven naar een partnerschap met de ouders. Als hulpverlener is het belangrijk om te erkennen dat dwang en samenwerking naast elkaar kunnen bestaan.

4. Erken dat in elk gezin signalen van veiligheid aanwezig zijn.

Elk gezin heeft vaardigheden en sterke kanten. Die zorgen ervoor dat de kinderen in elk geval voor een deel - en vaak het grootste deel - van de tijd veilig zijn. Let er als hulpverlener op dat er zeker aandacht wordt besteed aan deze signalen van veiligheid. Er zit iets positiefs in elk verhaal.

5. Blijf veiligheid centraal stellen.

Het aandachtspunt van de kindbescherming is steeds het vergroten en het garanderen van de veiligheid van het kind. Als hulpverlener is het van belang om dit aandachtspunt vast te houden in het denken over de hulpverlenende instantie en de rol van de hulpverlener, maar ook over de concrete bijzonderheden en taken van het casework.

6. Ga na wat de cliënt wil.

Accepteer de zorgen en verlangens van de cliënt. Als je als hulpverlener luistert naar de doelen van de cliënt bij het opstellen van een plan van aanpak, worden de gezinsleden gemotiveerd tot verandering.

7. Zoek altijd naar de details.

Probeer als hulpverlener altijd concrete, gedetailleerde informatie los te krijgen, of het nu gaat om negatieve of positieve factoren uit de situatie. Het is namelijk zo dat oplossingen ontstaan uit details, niet uit generalisaties.

8. Concentreer je op het tot stand brengen van kleine veranderingen.

Denk na en praat over kleine veranderingen en werk daar naartoe samen met de cliënt(en). Raak niet gefrustreerd of ontmoedigd wanneer grote doelen niet direct worden bereikt. Het is van belang om je te richten op kleine, haalbare doelen en geeft erkenning wanneer die zijn bereikt.

9. Verwar de details van de zaak niet met oordelen.

Onthoud je van een oordeel totdat er zoveel mogelijk info is verzameld. Verwar dat soort conclusies niet met de details van de zaak. Bedenk dat anderen, met name het gezin, de details anders zullen beoordelen.

10. Bied keuzemogelijkheden.

Voorkom dat je als hulpverlener de vertrouwensband met je cliënt kwetst door onnodig dwang te gebruiken. Bied juist keuzes aan op zoveel mogelijk aspecten van het casework. Daarmee worden de gezinsleden bij het proces betrokken en wordt het samenwerken maar ook de vertrouwensrelatie bevorderd.

11. Behandel het gesprek als een platform voor verandering.

Zie het gesprek als de interventie en geef daarom duidelijk aan dat de interactie tussen de hulpverlener en de cliënten de belangrijkste schakel tot verandering is.

12. Behandel de praktische uitgangspunten als streefdoelen, niet als aannames.

Streef er voortdurend naar om deze twaalf uitgangspunten in praktijk om te zetten, maar wees zo bescheiden om te erkennen dat ook de meest ervaren hulpverlener zorgvuldig moet nadenken en handelen om deze uitgangspunten uit te voeren. Het is belangrijk om te weten dat niemand in de jeugdhulpverlening ooit alles goed doet.

6.4.2 Mild ouderschap

Uit een bevraging naar welke visies worden gehanteerd binnen de werking van Huis 3, kwam de opvoedingsstijl van het Mild ouderschap naar voor. Mild opvoeden – ook wel democratisch opvoeden genoemd – is een vorm van opvoeden waarbij inspraak, reflectie en mildheid centraal staan. Dat betekent niet dat elk gedrag zomaar moet geaccepteerd worden, maar wél dat het kind merkt dat je zijn gevoelens ziet en daar rekening mee houdt (Blomme, 2019).

Uit de permissieve opvoedingsstijl wordt onthouden dat moet gekeken worden naar de noden van het kind. Er wordt echter niet blindelings hiernaar gehandeld, maar er blijft een zekere kracht bij de autoriteit bij de ouders, zoals bij de autoritaire opvoedingsstijl. Centraal staat de verbinding tussen het kind en de opvoeder die uit liefde en wederzijds respect bestaan, wat dan weer invloeden heeft van de democratische opvoedingsstijl. Ook uit de verwaarlozende stijl worden ideeën gehaald, zoals dat de opvoeders eerst hun eigen behoeften dienen te vervullen en dan pas de kinderen kunnen helpen. Het mild ouderschap is een samenvoeging van de beste kenmerken van deze verschillende opvoedingsstijlen.

De theorie van mild ouderschap kan omgezet worden naar de praktijk. Hierbij moet het perspectief en het gevoel van het kind erkend worden. Het is belangrijk dat de opvoeder authentiek en rustig blijft. Er kan samen met het kind gezocht worden naar zaken waaraan samen positief aan gewerkt kan worden. Volgens de 1-5 regel moeten voor iedere negatieve interactie vijf positieve daden gesteld worden. Hier wordt gekozen welke zaken prioriteiten krijgen en dus belangrijk zijn om aan kinderen mee te geven. Dit gebeurt onder het motto: 'Choose your battles'. Er worden grenzen gesteld die duidelijk en tijdig gecommuniceerd worden naar iedereen binnen de context (Blomme, 2019).

Binnen Mild ouderschap wordt gebruik gemaakt van verbindend taalgebruik. Verbindend communiceren is heel belangrijk, en zeker bij jonge kinderen. Het zorgt ervoor dat de band tussen de volwassene en het kind niet beschadigd of gebroken wordt. Om dat te doen, is het de bedoeling dat de volwassene benoemt wat er is gebeurd en ook hoe hij/zij zich daarbij voelt. Daarna vraagt de volwassene wat het kind wil en zegt de volwassene, op een niet eisende manier, wat hij wil.

Tijdens het gesprek is het fijn als er regelmatig wordt afgetoetst. ‘Klopt dat?’, ‘Begrijp ik dat goed?’ zijn vragen die gesteld kunnen worden. Hierbij dient positieve taal gehanteerd te worden (Blomme, 2019). Het principe van ‘het ijzer smeden als het koud is’, stelt dat er pas op emoties en gedrag moet worden ingaan wanneer de eerste, heftige emoties al wat zijn gaan liggen. Daarna kan er in gesprek gegaan worden en kunnen er grenzen gesteld worden. Deze uitgestelde reactie maakt dat de autoriteitsfiguur eerst zelf dingen op een rijtje kan zetten en steun kan vinden in het netwerk. Dit verkleint de kans op escalatie, wat bij een directe disciplinaire maatregel wel sneller kan gebeuren (Catrijsse, Desimpel, Vanderhoogerstraete, 2020-2021).

Het is belangrijk bewust te worden over waar en waarom een kind bepaald gedrag stelt. Zo kan er achterhaald worden wat er achter dat gedrag en de taal die daarbij gepaard gaat, schuilt. Als men probeert te achterhalen wat er bij een kind vanbinnen leeft, komt men al heel ver. Verbindend opvoeden begint dus met luisteren. Hiervoor dient de opvoeder uiteraard zelf het goede voorbeeld te geven. De opvoeder benoemt wat het gedrag van een kind met hem/haar doet en toetst zo af wat het kind probeert te vertellen. Op die manier is er ruimte voor dialoog en voelt het kind zich evenwaardig. Verbindende communicatie maakt ook weerbaar (Candaele, 2020).

Bij peuters en kleuters is het uitermate belangrijk om die grenzen te stellen. Zij kunnen namelijk grote emoties ervaren, maar deze nog niet voldoende onder woorden brengen. Ze kunnen ook geen afstand nemen van hun gevoel, waardoor hun opgestapelde gevoelens kunnen resulteren in onaanvaardbaar gedrag. Het uitgangspunt hier is dat kinderen niet lastig zijn, maar het lastig hebben. Een kind dat lastig gedrag stelt, wil iets zeggen. Nina Mouton omschrijft het als ‘een cadeau’. Het is iets wat je samen kan ‘uitpakken’ (Mouton, 2020). Kinderen moeten leren uitdrukking te geven aan hun emoties. Hoe meer het ‘lastig’ gedrag van een kind erkend wordt, hoe minder het signaalgedrag zal voorkomen. Op die manier voelen kinderen zich veilig en warm en krijgen zij op termijn meer en meer woorden om zich uit te drukken. ‘Lastig’ gedrag kan dus gezien worden als een compliment, want het wil zeggen dat kinderen zich veilig genoeg voelen om hun emoties de vrije loop te laten gaan. Het is aan de ouder/zorgfiguur om te achterhalen wat er achter dat gedrag schuilt.

Hierbij kan de opvoeder zich afvragen wat het kind op dat moment nodig zou hebben. Probeer het kind hierbij te erkennen in de emoties. Erkenning krijgen zorgt ervoor dat kinderen weten dat hun gevoelens er mogen zijn, dat ze hierin gesteund worden. Daarnaast zorgt het er ook voor dat kinderen hun emoties niet nog groter gaan maken. Het doet dus 2 dingen: het geeft bestaansrecht aan de emotie én hierdoor kan de emotie makkelijker zakken (Steeverlinck, 2020).

Het is echter niet de taak van volwassenen om emoties op te lossen. Het is niet de bedoeling dat volwassenen zorgen dat kinderen zich zo snel mogelijk niet meer boos of verdrietig voelen. Als volwassenen dit wel doen, leren kinderen niet dat die gevoelens er mogen zijn. Emoties van een ander zijn gewoonweg niet weg te nemen of op te lossen. Wat wel kan helpen, is zich proberen in te leven. Daarmee moet het niet opgelost worden of weggenomen worden, er kan wel begrip zijn. Nabij blijven is hier ook heel belangrijk in, de opvoeder moet grenzen stellen voor zichzelf en voor het kind en de opvoeder moet alternatieven geven aan het kind. Emotie zit er en moet eruit. Door alternatieven aan te reiken of samen te bedenken kunnen kinderen dit op een correcte manier doen, anders vervallen ze in het gekende (Mouton, 2020).

De begeleiders in Binnenstad gaan aan de slag met de opvoedingsstijl Mild ouderschap en proberen hun eigen weg daarin te vinden. Het gaat vooral rond het transparant en duidelijk communiceren rond het levensverhaal van het kind en de daarbij horende gevoelens. Het kind inspraak en autoriteit geven, de gevoelens van het kind benoemen en erkennen, het kind horen, met het kind op een verbindende manier in gesprek gaan, de eigen gevoelens en behoeften meedelen met het kind, samen zoeken naar een oplossing, het kind die geborgenheid geven die hij/zij nodig heeft, duidelijke grenzen stellen voor jezelf maar ook die van het kind respecteren... Dit zijn één voor één zaken die aansluiten bij de warme thuis die Binnenstad wil vormen voor hun cliënten, zijnde de kinderen en hun context (Schelstraete, E., interview, 12 mei 2022).

6.4.3 Nieuwe autoriteit

De Nieuwe autoriteit staat onlosmakelijk verbonden met het Mild ouderschap. Het is belangrijk deze visies samen te bekijken. Ook de Nieuwe autoriteit is een visie die in Binnenstad en Huis 3 gedragen wordt om aan de slag te gaan met de opvoeding van de kinderen.

De Nieuwe autoriteit is een opvoedingsvisie die opvoeders helpt omgaan met moeilijk gedrag van kinderen. Het zegt medeverantwoordelijkheid te geven aan alle betrokkenen, zodat een totale verandering

Figuur 5: Het zuurstofmasker (Nieuweautoriteit.be, 2016)

van de sfeer plaatsvindt. De ruime omgeving van de betrokkenen wordt een geweldloze relatie tussen de gezagsdragers en “de anderen”. Het focust zich erop dat macht wordt omgezet in kracht of gezag. Binnen deze visie draag je als gezagsdrager zorg voor je eigen kracht in plaats van het gedrag van een ander te controleren.

Een metafoer hiervoor is het zuurstofmasker: je geeft eerst jezelf zuurstof vooraleer je de cliënt kan helpen (Nieuweautoriteit.be, 2016). Gezag wordt gemeten door de mate waarmee iemand aanwezig is in iemand zijn leven. De mate van gezag is afhankelijk van de mate waarin een opvoeder zijn handelen zelf controleert en zich niet laat meeslepen door provocaties (Catrijsse, Desimpel, Vanderhoogerstraete, 2020-2021).

Deze basisgedachten komen terug in de vier uitgangspunten van de Nieuwe autoriteit: (Nieuweautoriteit.be, z.d.)

- Zuurstof voor ouders: De Nieuwe autoriteit stelt gezag in plaats van macht als basis voor een opvoeding. Er zijn regels en grenzen opgesteld door gezaghouders waar kinderen zich uit respect dienen aan te houden en niet omdat ze zouden bang zijn voor een straf. Een opvoeder dient zich te focussen op de controle over zichzelf en niet de controle over de kinderen.
- Waakzame zorg: Het is voor opvoeders makkelijker gesprekken te voeren en grenzen op te stellen, als ze betrokken zijn bij het leven van de kinderen. Een steunend netwerk dat op dezelfde manier met de kinderen omgaat helpt bij het doorzetten van deze visie.

- Geweldloos verzet: Er is wel plaats voor strijd en verzet maar dan op een geweldloze manier. De daarbij komende fysieke of verbale schade zou het gezag van de ouder kunnen afbreken. Dit dient vermeden te worden door reacties uit te stellen, te investeren in tijd, de kracht van de stilte te gebruiken, te tonen dat je jezelf in de hand hebt...
- De dinosaurus: Dit is een metafoor waarbij een dino uitstierf door zijn leefomgeving. Hij werd niet rechtstreeks aangevallen, maar kon niet langer in die leefomgeving blijven leven. Wanneer een kind een moeilijk moment heeft (dino), is het efficiënter zijn leefomgeving te veranderen, dan door hem rechtstreeks aan te vallen. Zo zal de dino of het lastige kind na een tijd uitsterven.

Verbindend gezag is de nieuwste uitwerking van deze visie. Het is Omer Haim die een verhaal van grenzen stellen en nabijheid bieden naar voor schuift (Catrijsse, Desimpel, Vanderhoogerstraete, 2020-2021). Het is gebaseerd op de basisprincipes van de Nieuwe autoriteit en geweldloos verzet. Geweldloos verzet is het geweldloos interveniëren tegen negatief en destructief gedrag. Vooraf aan dit verzet dient de opvoeder een houding van contact en samenwerking met het kind, een houding van volhouden in plaats van winnen en een houding van gezag in plaats van macht te behouden. Hier is dus opnieuw focus op (ouderlijke) zelfcontrole en niet op de gehoorzaamheid van het kind. Opvoeders proberen weerstand te bieden tegen destructief gedrag in plaats van het gedrag te proberen ombuigen (Geweldloos verzet, z.d.). Autoriteitsfiguren kunnen fysiek, emotioneel/moreel, gedragsmatig of collectief (steunfiguren) aanwezig zijn (Catrijsse, Desimpel, Vanderhoogerstraete, 2020-2021).

Een ondersteuningstraject dat Omer creëerde, kan ervoor zorgen dat opvoeders zich sterker, meer ondersteund en beschermd voelen. Er worden verschillende technieken aangereikt om te reageren op problematisch gedrag. Zo kan er op een geweldloze manier weerstand geboden worden zonder meeslepen in groter wordende conflicten (Catrijsse, Desimpel, Vanderhoogerstraete, 2020-2021).

Om de Nieuwe autoriteit en Verbindend gezag te creëren, werden elementen uit verschillende andere visies gebruikt. Zo wordt de veiligheid en de structuur van de oude autoriteit vastgehouden. Maar er is ruimte gemaakt daarin voor duurzame verbondenheid tussen ouder en kind, met zorg voor de eigen identiteit en noden. De Nieuwe autoriteit maakt als het ware appeltaart van de rotte appels die in de religieuze autoriteit aanwezig waren, maar neemt wel de waarden en normen mee in de mix (Catrijsse, Desimpel, Vanderhoogerstraete, 2020-2021).

6.5 Methodieken

6.5.1 Speltherapie

Spel is en blijft de taal van het kind, het is de taal van het hart. Daarnaast is spel een interessante bron van informatie over voorvallen die in het leven van een kind hebben plaatsgevonden en waarmee het kind bezig is. (de Groot, 2001).

Speltherapie is een vorm van psychotherapie die vaak gebruikt wordt in de hulpverlening bij het begeleiden van kinderen met ontwikkelingsbelemmeringen. Dankzij speltherapie kunnen kinderen via spel - de natuurlijke uiting van het kind - laten zien wat hen bezighoudt, worden ze geholpen om gevoelens te verwerken en leren ze met nieuw of ander gedrag om te gaan. Bij speltherapie kiest het kind zelf waarmee het speelt. De therapeut creëert een veilige omgeving door af te stemmen op wat het kind speelt. Ook verwoordt de therapeut wat het kind speelt, zodat het kind meer inzicht krijgt in de situatie en in zichzelf. Door mee te spelen, kan de therapeut ervoor zorgen dat het kind een andere kijk krijgt op zichzelf en op de situatie. Door gebeurtenissen samen met de therapeut opnieuw te spelen, kunnen deze ook verwerkt worden. Bij het meespelen kunnen verschillende rollen opgenomen worden door de therapeut. Als een passieve rol wordt opgenomen, wil de therapeut zo weinig mogelijk invloed uitoefenen op het spel van het kind. Als een actieve rol wordt opgenomen, wordt het kind door de therapeut gestimuleerd om op verbeeldende wijze te uiten wat hem bezighoudt. (Praktijk voor speltherapie en ondersteuning, z.d.).

Speltherapie vergt heel wat tijd, maar hierbij wordt wel gefocust op het verwerken van de problematieken van het kind en het veranderen van de belevingen van het kind. De therapeut gaat in op verschillende aspecten die het kind bezighouden en de band tussen therapeut en kind wordt hechter, er wordt ingezet op een goede relatie (de Groot, 2001).

Speltherapie werkt vooral voor kinderen met problemen op sociaal-emotioneel vlak, onder andere: verlegenheid of sociale angst, zich vaak verdrietig voelen, teruggetrokken gedrag, agressie, spanningen en stress, hechtingsproblematiek, rouwverwerking bij echtscheiding of overlijden, verwerkingsproblemen bij bijvoorbeeld opname, adoptie – en pleegzorgproblematiek... (Praktijk voor speltherapie en ondersteuning, z.d.).

Speltherapie voor mensen met een laag emotioneel ontwikkelingsniveau

Mensen met een laag emotioneel ontwikkelingsniveau zijn afhankelijk van betrouwbare anderen om zich veilig te kunnen voelen en om vertrouwen te hebben in zichzelf. De betrouwbare anderen zorgen voor een basis waardoor zij zich kunnen openstellen en in contact kunnen treden met hun omgeving. Spel kan namelijk enkel plaatsvinden als men zich veilig voelt (Buijs & van der Poel, 2001).

Ook voorwerpen kunnen heel wat communicatieve waarde hebben. Het is namelijk mogelijk een situatie van vroeger opnieuw te voelen door een voorwerp op te pakken. Mensen die een voorwerp constant bij zich dragen, hebben misschien ook een niet-verteld verhaal bij zich (Buijs & van der Poel, 2001).

Observeren en interpreteren van spel

Sowieso is het altijd nuttig het spel van het kind te observeren daar hier heel wat informatie kan uitgehaald worden. Ook bij speltherapie gaan telkens een aantal sessies spelobservatie vooraf aan de effectieve therapie. Bij observatie van het spel van een kind moet met volgende zaken rekening worden gehouden (Buijs & van der Poel, 2001):

- Observeer meermaals - met wat tijd tussenin - op verschillende plaatsen en in verschillende situaties.
- Ken de achtergrond en ontwikkelingsgeschiedenis van het kind.
- Informeer naar de persoonlijkheid van het kind.
- Wees je bewust van wat je wil observeren: puur de feitelijke zaken of ook de spelinhoud?
- Zorg dat je over informatie beschikt met betrekking tot medische zaken, psychologische informatie (ontwikkelingsniveau, stoornissen), orthopedagogische informatie, didactische kennis.
- Neem initiatief, stel vragen tijdens het spel.

Om het spel van het kind dan effectief te interpreteren, kan rekening gehouden worden met de acht principes van Axline (de Groot, 2001):

- De therapeut moet een warme, vriendschappelijke relatie met het kind ontwikkelen.
- De therapeut accepteert het kind zoals hij is en moet neutraal zijn.
- De therapeut stimuleert bij het kind een gevoel van vrijheid om zichzelf te zijn en om zijn of haar gevoelens te uiten.
- De therapeut is er alert op gevoelens te herkennen die kunnen leiden tot voortschrijdend inzicht in de achtergronden van het gedrag.
- De therapeut blijft een dieptegevoel respecteren door dit te tonen in zijn gedrag.
- Het kind is de leider, de therapeut volgt.
- De therapeut is nooit gehaast.
- De therapeut stelt enkel limiteringen vast die noodzakelijk zijn.

6.5.2 Meespeelmethodiek

Het begeleiden van spel is van belang om het spel van de kinderen op een hoger niveau te krijgen, hiervoor moet de spelbegeleiding plaatsvinden in de zone van de naaste ontwikkeling. Door mee te spelen, wordt het spel van het kind verrijkt maar dan op zo'n manier dat dit het spel van het kind niet verstoort. Spelbegeleiding is meespelen en meedenken met het kind. Naast het feit dat het spel verrijkt wordt, is meespelen ook goed om de band tussen kind en ouder/begeleider te verbeteren, om de belevingswereld van het kind te kunnen begrijpen en om de woordenschat van het kind te vergroten (De Vos, 2021).

Om op een goede manier mee te spelen met het kind, kan gebruik gemaakt worden van de meespeelmethodiek. Hierbij worden vijf stappen beschreven die gevolgd kunnen worden om met het kind mee te spelen zonder zijn of haar spel te storen (De Vos, 2021).

- Observeren: er wordt plaatsgenomen bij het kind dat aan het spelen is. Dit gebeurt zonder het spel te storen. Er wordt geobserveerd waardoor het kind aangesproken wordt, hoe het kind speelt en hoe het eventueel in interactie gaat met anderen.
- Spiegelen: als door observatie duidelijk is geworden wat het kind precies aan het doen is en hoe het zijn of haar spel beleeft, wordt het spel door de begeleider gespiegeld.

Als een kind bijvoorbeeld auto's in een lange rij achter elkaar plaatst, gaat de begeleider dit ook doen zonder hier iets over te zeggen.

- Verwoorden: nu verwoordt de begeleider wat hij/zij ziet en wat hij/zij doet. De essentie wordt uit de handelingen gehaald. Nu kan de begeleider bijvoorbeeld zeggen "Jij plaatst de auto's in een lange rij achter elkaar".
- Benoemen van gevoelens: in de vierde en eventueel laatste fase worden de gevoelens die men denkt te zien bij het kind, benoemd. Dit kan bijvoorbeeld zijn "Je wordt er precies wel blij van om een lange rij van auto's te maken".
- Tweezijdige reacties (indien mogelijk): eventueel volgt er nog een vijfde fase. Dit kan enkel als meerdere kinderen met of naast elkaar spelen. Hierbij wordt het samenspel tussen de kinderen op gang gebracht en begeleidt. Bijvoorbeeld "X, misschien kan jij als politieagent eens gaan kijken waarom die auto's in zo'n lange file staan?". Op die manier wordt er ook gewerkt aan de ontwikkeling van het rollenspel.

6.5.3 Loose parts play

Definitie loose parts

Loose parts zijn letterlijk vertaald losse onderdelen. Het zijn materialen die kinderen kunnen verplaatsen, manipuleren, controleren en veranderen tijdens hun spel (Oxfordshire Play Association, 2014).

Kinderen kunnen de loose parts vasthouden, combineren, seriëren, groeperen... Ze kunnen er hun eigen betekenis aan geven en deze kan altijd veranderen. Een steen kan de ene keer een persoon zijn, een andere keer een zitbank en nog een andere keer het hart van een bloem. Loose parts hebben geen specifieke regels. Ze kunnen apart gebruikt worden of in combinatie met andere materialen. Ze nodigen uit tot gesprek en interactie (Hewes, 2006) (Daly & Beloglovsky, 2015).

Figuur 6: Loose parts (Van Aken, z.d.)

Het belang van loose parts

Uit observaties van jonge kinderen is gebleken dat kinderen vaak meer interesse tonen in de verpakkingen van materiaal dan in het materiaal zelf. Dit komt doordat de verpakking van het materiaal geen vooraf bepaalde functie heeft en dus de kinderen nieuwsgierig maakt en hun fantasie stimuleert. Loose parts werken volgens hetzelfde principe. Ze betekenen niks en tegelijk alles. Loose parts zijn heel waardevol omwille van verschillende redenen (Daly & Beloglovsky, 2015).

Loose parts:

- zijn duurzaam;
- bevorderen het actief leren;
- verdiepen het kritisch denken;
- bevorderen het creatief denken;
- ondersteunen de verschillende ontwikkelingsdomeinen;
- zijn bruikbaar voor elk kind in eender welke ontwikkelingsfase.

6.5.4 Words and pictures

De methodiek Words and Pictures wordt gebruikt om een samenhangend geheel te maken van het verhaal van het kind. Jonge kinderen beleven namelijk de realiteit vanuit hun fantasie, vandaar de nood aan verhaal.

De methode kan bevorderend zijn voor de hechting en werkt ontschuldigend voor de ouders en de kinderen. Het legt de basis voor een verdere hulpverlening aan kinderen (Van den Broek, 2019). Words and Pictures vertrekt vanuit het idee dat kinderen beschikken over voldoende veerkracht om de waarheid aan te kunnen. Elk moment in het leven van een kind is belangrijk om neer te schrijven (Van Bedts, 2021).

Er wordt gebruikgemaakt van Words and Pictures wanneer het kind vraag heeft naar meer duiding over waarom hij is waar hij zich nu bevindt in zijn leven. Er wordt op zoek gegaan naar de waarom vraag van gebeurtenissen. Words and Pictures wordt ingezet op verschillende momenten: wanneer de kinderen vragen stellen over hun verleden, wanneer ze vragen stellen over waarom ze zijn waar ze nu zijn, wanneer er iets ingrijpends gebeurt... Deze methodiek wordt samen met de ouders gehanteerd, maar kan ook worden gebruikt door de betrokken hulpverlening, het netwerk, enzoverder (Van Bedts, 2021).

De opmaak van Words and Pictures start met het verzamelen van informatie, dit kan bijvoorbeeld door in gesprek te gaan met de ouders. Hierbij is het belangrijk om uitleg te geven aan de ouders en hierbij te vermelden waarom en hoe de Words and Pictures worden opgesteld. Daarnaast is het van belang om aan de ouders en/of context, andere opvoedingsfiguren een akkoord te vragen om op die manier samen de methodiek op te stellen en partnerschap aan te gaan. Het is essentieel om de ouders en/of andere opvoedingsfiguren te betrekken, want uiteindelijk bepalen zij het doel van de methodiek. Verder kunnen kinderen ook een belangrijke rol spelen om eveneens inbreng te leveren in het verhaal (Van Bedts, 2021).

Het kind in kwestie krijgt uiteindelijk een boek gepresenteerd met zijn/haar verhaal. Het boek heeft als doel een eenduidige uitleg over zorgen die er zijn, over wat er goed gaat, over beslissingen die worden genomen, en over wie er bij bepaalde beslissingen betrokken is. Voor kinderen geeft dit openheid en duidelijkheid over afspraken die gemaakt zijn rondom veiligheid. Dit vergroot het gevoel van veiligheid (Van den Broek, 2019).

Naar aanleiding van bovenstaande uitleg, volgt een voorbeeld van hoe schizofrenie kan uitgelegd worden aan de hand van Words and Pictures aan een kind.

“Mama is ziek, de grote mensen noemen het schizofrenie. Mama denkt iets te horen, te zien, te voelen die er eigenlijk niet is. Mama heeft het moeilijk om orde te scheppen in haar denken, handelen of emoties – waardoor ze vaak verdween naar Bolivia zonder iets te zeggen of Bartje niet kwam ophalen aan school. Papa ging veel en lang werken, waardoor hij niet aanwezig kon zijn om voor Bartje te zorgen wanneer mama het moeilijk had. De combinatie van mama die Bartje vaak alleen laat of vergeet en papa die altijd werkt, zorgt ervoor dat Bartje niet zo’n sterke band heeft met zijn ouders.” (Van den Broek, 2019).

Figuur 7: Cartoon jeugdrechter en consulent (Persoonlijke communicatie, z.d.)

6.5.5 De 3 huizen

De methodiek van de 3 huizen is een methodiek die kan gebruikt worden voor kinderen met gescheiden ouders. Dit zal dan bestaan uit een huisje van mama , een huisje van papa en een droomhuis. Oorspronkelijk bestaan de 3 huizen uit een huisje van de leuke dingen, een huisje van de minder leuke dingen en een droomhuisje.

Het is een tool om met jongeren in gesprek te gaan over wat zij denken dat er aan het gebeuren is in hun leven en in hun gezin en wat er moet gebeuren in de toekomst. Op die manier wordt er getracht een stem te geven aan de kinderen en jongeren. Er wordt gewerkt aan de hand van sleutelvragen. De sleutelvragen gaan als volgt: Waar maak je je zorgen over? Wat verloopt er goed? Wat moet er gebeuren? De methodiek wordt gebruikt voor kinderen tussen vier en vijf jaar (Van Bedts, 2021).

De hulpverlener stelt open vragen aan het kind. Enkele voorbeelden zijn: Wat maakt jou boos? Waarvan zou je beste vriendin zeggen dat je er goed in bent? De kinderen moeten hun antwoorden dan tekenen in het passende huisje. Wanneer het kind niet wenst te tekenen dan kan de begeleider dit doen in zijn plaats. De begeleider moet dan de exacte woorden gebruiken van het kind. Op het einde zal de hulpverlener vragen aan het kind wie de huizen te zien moet krijgen en op welke manier (Signs of Safety [The knowledge bank], 2021).

In het huis van de minder leuke dingen worden de angsten, bezorgdheden en problemen geschreven/getekend. In het huis van de leuke dingen worden de dingen getekend die het kind leuk vindt en in het huis van de toekomst tekent het kind hoe hij zou willen dat de toekomst wordt en eruitziet. De ouders tekenen de zorgen en welke zorgen zij hebben. Ze tekenen wat ze wensen voor de toekomst en daarna is het de beurt aan de kinderen om hun verhaal te doen aan de hand van de 3 huizen. Als laatste tekenen de ouders de gemaakte afspraken. (*Het Klokhuis*, 2013b).

Als de methode gebruikt wordt op papier, dan is het de bedoeling dat de kinderen de huizen zo eigen mogelijk kunnen maken. Ze kunnen erin schilderen, stickeren, stempelen, kleven... Bij het droomhuis gaat het vaak over de ouders van de kinderen. Als de kinderen spreken over de ouders bij het huis van de dromen, kan er van de gelegenheid gebruik gemaakt worden om te spreken over het hier en nu. Er kan dan worden gesproken over de betrokken hulpverlening.

Voorbeeld vragen die gesteld worden bij het huis van de minder leuke dingen:

- Gebeurt er thuis wel eens iets dat je niet leuk vindt?
 - o Kan je daar wat meer over vertellen?
- Wat vind je niet leuk?
- Hoe voel jij je dan, waar kan ik of iemand anders dat aan zien?

Voorbeeldvragen die gesteld worden bij het huis van de leuke dingen:

- Wat vind je thuis heel fijn?
- Wat maakt je blij als jij bij mama/papa bent?
- Wat doe je het liefst met mama, papa?

Voorbeeld vragen bij het huis van de dromen:

- Als jij het thuis voor het zeggen zou hebben, wie zou er dan bij jou thuis wonen?
 - o Wie nog, wie nog meer?
- Wat zouden jullie samendoen en wat nog?
 - o Wat nog?
- Waaraan zou je merken dat thuis anders was?

6.5.6 Duplomethodiek

De Duplomethodiek is een creatieve methode om samen met cliënten op zoek te gaan naar een oplossing. Het vormt een meerwaarde doordat het zorgt voor een visualisering en beelddenken. Het biedt de mogelijkheid voor een perspectiefgerichte dialoog met de cliënt. Er wordt gewerkt met schatkisten, Duplopoppen, en andere materialen om stap voor stap oplossingsgericht te werk te gaan. Dankzij deze methode leren cliënten hun krachten en hulpbronnen aanspreken en focussen op wat er goed gaat (Crea mind, z.d.).

Met de Duplopopjes wordt de interne en externe werkelijkheid van de cliënt gevisualiseerd. Op deze manier kan er op een duidelijke, overzichtelijke, visuele manier naar de situatie gekeken worden, samen met de cliënt. Het probleem van de cliënt wordt verbeeld en er wordt innerlijke dialoog gestimuleerd en zichtbaar gemaakt, via de Duplopopjes. Zo kunnen relaties in het heden bekeken worden door de beleving van de cliënt concreet op tafel te zetten. Vanwege de onontkoombare verbondenheid tussen het verleden en het hier en nu, wordt tegelijkertijd het verleden bij het heden geplaatst. Deze methodiek kan een meerwaarde vormen in het begeleiden van anderstalige cliënten. Het vervangt de gesproken taal niet, maar het kan wel zorgen voor een goede ondersteuning. De Duplomethodiek zorgt ervoor dat de relaties en posities binnen het gezin voorgesteld kunnen worden, samen met hun krachten en lasten (Gielen, 2008).

In samenspraak met de cliënt vindt het visualiseringsproces plaats. De hulpverlener kijkt mee, terwijl de cliënt zijn werkelijkheid weergeeft. De hulpverlener neemt ook deel aan het dialoog die ontstaat over de popjes. Centraal hierbij staat de gelijkwaardigheid tussen de hulpverlener en de cliënt, omdat beiden voortdurend aanpassingen kunnen maken in de opstelling. Het is dus geen éézijdig proces van de hulpverlener naar de cliënt toe. Ze zoeken samen naar een interne en externe voorstelling van de werkelijkheid. Daarnaast is de Duplomethodiek een opening voor de hulpverlener om de problemen te externaliseren. De popjes zorgen ervoor dat de cliënt meer gevoel bij zichzelf toe laat. Deze methodiek geeft de cliënt de mogelijkheid om afstand te nemen van zijn situatie. Op deze manier kan de cliënt meer voelen zonder dat hij de controle verliest (Gielen, 2008).

De Duplopoppetjes en het materiaal dienen als symbool. Er zijn verschillende poppen zoals: diverse beroepen, aardige, boosaardige, blanke, donkerdere of gekleurde poppen. Er zijn andere hulpmiddelen die kunnen dienen als symboliek voor agressie, geheimen, onderlinge relaties. Vb. het zwaard staat voor agressie en macht, het spookje staat voor het wegcijferen, of het hebben van geheimen. Er zijn blokjes die je op elkaar kunt stapelen die symbool zijn voor de verhoudingen onderling. Het is belangrijk om de cliënt zelf symbolen te laten geven aan de poppen en te bevragen naar de betekenis van dat symbool. De cliënt gaat te werk met de poppetjes en plaatst zichzelf en anderen op de tafel. Hierdoor ontstaat er een visueel beeld van de situatie en de verhoudingen.

De Duplopoppen helpen bij kinderen onbewuste processen of relaties zichtbaar te maken. Ze helpen onderlinge verbanden te zien, emoties en gevoelens te uiten ten opzichte van volwassenen op een niet bedreigende manier. De methode helpt het visualiseren van datgeen dat ondraaglijk is voor de cliënt. Het speelse aspect van de methode zorgt voor sfeer en zorgt ervoor dat de cliënt op een bewustere manier naar zichzelf gaat kijken. Hulpverleners moeten er wel toe zien dat er niet te veel attributen zijn, een veelvoud kan soms meer tonen dan al deze attributen. Er moet een balans zijn tussen stilering en verbeelding (Delabie, 2021). Een klein popje staat voor alle ervaringen, zowel positief als negatief, die een persoon doorheen zijn leven meemaakt. Dit maakt de persoon tot wie hij echt is. Het volwassen popje wordt gebruikt voor de persoon die de cliënt nu is. Het grote popje wordt beïnvloed door het kleine popje (Gielen, 2008).

Met de Duplopopjes wordt op zoek gegaan naar het totaalbeeld van een persoon. Deze methodiek steunt op de vier dimensies uit het contextuele denken. De dimensie van de feitelijke gegevens kan worden voorgesteld door middel van de Duplopopjes zelf. Deze popjes worden gekozen in functie van de feitelijke toestand en de echte samenstelling van het gezin. Bij de psychologische dimensie kiezen de cliënten de popjes voor zichzelf en de omgeving. Bijvoorbeeld de huidskleur, kleding, haarkleur... Ook kunnen er emoties worden uitgedrukt door onder andere afstand en nabijheid, gebogen armen en benen, hoogteverschillen. Er kan een onderscheid worden gemaakt tussen de volwassene zelf en het 'innerlijke' kind. De werkelijkheid voor de cliënt wordt hierdoor symbolisch voorgesteld. In de dimensie van de interacties worden de niveauverschillen, interacties, ... binnen het gezin voorgesteld.

Dit kan door bijvoorbeeld hoge blokjes te gebruiken. Dit wordt verder verduidelijkt door attributen zoals schatkisten, spoken, ... In de 'dialoog' krijgt de communicatie die thuis wordt gevoerd vorm. De dimensie van de relationele methodiek kijkt via de popjes naar de loyaliteiten. Bijvoorbeeld door delegaten, legaten, destructief recht, ... (Gielen, 2008).

6.7 Conclusie literatuurstudie

De opdrachtgever van deze bachelorproef is de organisatie vzw Binnenstad. Het doel van deze organisatie is om kinderen, jongeren en hun gezinnen die geconfronteerd worden met problemen in het (samen)leven en de opvoeding, te begeleiden en te ondersteunen. Binnenstad biedt zowel rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp als niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp. Meer specifiek wordt deze bachelorproef uitgewerkt voor Huis 3. Dit is een gespecialiseerde werking voor kinderen van nul tot zes jaar. De kinderen uit Huis 3 werden geplaatst door de jeugdrechter of door een gemandateerde voorziening.

Het jeugdhulplandschap is zeer divers en biedt een breed aanbod aan hulpvormen. Er zijn heel wat diensten waar men zelf makkelijk terecht kan. Dit wordt de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp genoemd. Binnen dit domein kan je een onderscheid maken tussen brede instap, de probleem gebonden hulp en de multidisciplinaire teams. Daarnaast zijn er ook vormen in de jeugdhulp die ingrijpend en intensief zijn. Hierbij is een aanmelding nodig door een jeugdhulpaanbieder of een specifieke aanmeldprocedure. Dit wordt de niet-rechtstreekse jeugdhulp genoemd.

Het is van belang om de ontwikkeling van kinderen in kaart te brengen gezien dit de doelgroep van Binnenstad is. Binnen de ontwikkeling van het kind worden er belangrijke stadia doorlopen zoals de ontwikkeling van het zelfbewustzijn, cognitieve ontwikkeling etc. Kinderen die verblijven in de leefgroep Huis 3 hebben een ander verloop gekend in hun ontwikkeling omwille van minder verkregen kansen bij het kind zelf en de omgeving. Daarnaast werd het belang van de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind besproken. Sociaal-emotionele ontwikkeling gaat namelijk over het omgaan met zichzelf en de ander. Het is dus enerzijds inzicht in zichzelf en de ander hebben en daarnaast omgaan met de eigen gevoelens en die van de ander. Er zijn drie beïnvloedende factoren wanneer er gesproken wordt over de ontwikkeling van een kind. Enerzijds is er de erfelijke aanleg of natuur. Dit verwijst naar de eigenschappen die het kind bij de geboorte meekrijgt. Anderzijds beïnvloedt de opvoeding ook de mogelijkheden dat het kind in zich heeft. Daarnaast wordt in de actuele tendens van de ontwikkelingspsychologie en pedagogiek evenwel meer aandacht geschonken aan de zelfbepaling van een mens, namelijk de eigen vrije keuze.

Binnen de ontwikkeling van de peutertijd en kleutertijd zijn er enkele hoogtepunten die van belang zijn voor het uitwerken van de methodiek. Een synoniem voor de peuterperiode is de nee-periode of koppigheidsfase. Een peuter kan al beginnend symbolisch denken, hij kan een voorstelling maken en daar los op fantaseren. Hij kan fantasie aannemen voor de werkelijkheid. Hierdoor kunnen denkfouten ontstaan. Er ontstaat een uitgestelde imitatie en het vermogen om materiaal in het geheugen boven te halen ontwikkelt zich. Als een peuter de leeftijd van twee en een half jaar bereikt, is de basis van de morele ontwikkeling gelegd. Peuters beseffen dat anderen ook gevoelens hebben, dit is de overstap naar de kleutertijd. Een kleuter kenmerkt zich in de bloeiperiode van fantasie. Kleuters kunnen de werkelijkheid en fantasie al beter onderscheiden van elkaar. In de kleutertijd wordt het zelfbewustzijn verder uitgediept. Daarnaast ontwikkelt een kind een intern werkmodel dat gebaseerd is op ervaringen met een gehechtheidspersoon en de contacten met andere belangrijke personen. Dit werkmodel is de basis van hoe een kind later andere gehechtheidsrelaties zal aangaan. Bovendien nemen kleuters de geboden en verboden over van hun ouders.

Spel is één van de belangrijkste activiteiten in het leven van een jong kind. Bij spel kunnen kinderen zich spiegelen aan anderen, doen ze ervaringen op met het opkomen voor zichzelf, leren ze de wereld kennen en hanteren, maken ze zich vertrouwd met de eigenschappen van de dingen in hun omgeving en oefenen ze in het uiten van gevoelens. Spelen is dus fundamenteel voor het totale opvoedingsproces want via spel leert het kind heel veel van het leven, het draagt bij tot de cognitieve, motorische, sociale en taalontwikkeling en tot een positief zelfbeeld van een kind. Spel ontstaat door emoties die het kind ervaart. Kinderen oefenen via verbeeldend spel om met hun emoties om te gaan en hun emoties uit te beelden. Ook hier zijn de kunstzinnige expressievormen van belang. Wat kinderen nog niet onder woorden kunnen brengen, zullen ze bijvoorbeeld schilderen of tekenen. Om dit alles juist te kunnen interpreteren, is het belangrijk dat er met het kind in gesprek gegaan wordt over waarom het iets op een bepaalde manier getekend of geschilderd heeft. De ontwikkeling van spel gebeurt in vier spelfasen: het sensopatisch spel, het manipulatief spel, eenvoudig rollenspel en thematisch rollenspel. Dankzij rollenspel kunnen kinderen zelf tot een oplossing komen voor bepaalde moeilijkheden.

Rollenspel kan het kind helpen om gedrag van dingen en mensen te begrijpen, met anderen te communiceren of samen te werken en om het innerlijk beleven naar buiten te brengen.

De kinderen uit Binnenstad bevinden zich allemaal in een complexe situatie. Een kind kan niet zomaar los van zijn context gezien worden, daarom werd ook verder onderzoek gedaan naar belangrijke thema's vanuit de omgeving van het kind. Eerst en vooral werd de visie Infant Mental Health besproken. Deze visie verwijst naar het brede domein van zorg voor de psychosociale gezondheid van de baby en het jonge kind. Enerzijds gaat het over het emotionele en relationele welbevinden van de persoon in zijn levenscontext. Anderzijds gaat dit over een evenwichtig leven waarbij positieve momenten de overhand hebben en waarbij gezinnen in moeilijkheden de veerkracht vinden om het aan te kunnen.

Aangezien de soort opvoeding die de kinderen van Huis 3 thuis kregen een aantal belangrijke gevolgen met zich meebracht, werden de verschillende opvoedingsstijlen onderzocht. Vandaar werd er een splitsing gemaakt tussen vier soorten opvoedingsstijlen die opvoeders kunnen hanteren. Dit zijn: de autoritaire opvoedingsstijl, democratische opvoedingsstijl, permissieve opvoedingsstijl en verwaarlozende opvoedingsstijl. Elke opvoedingsstijl heeft zijn voor- en nadelen. Welke opvoedingsstijl uiteindelijk het beste is voor het kind hangt af van verschillende factoren.

Nauw samenhangend met de manier waarop het kind wordt opgevoed, is de hechting van een kind van cruciaal belang. Hechting verwijst naar de emotionele band die blijft duren tussen mensen waarbij het individu er alles aan doet om zo dicht mogelijk bij het object van gehechtheid te zijn en zodanig handelt dat de relatie blijft duren. De responsiviteit van de verzorgers heeft een invloed op de aard en de kwaliteit van de hechting van de baby. Een veilige of onveilige hechting ontstaat uit de wijze waarop ouders reageren op de behoeften van hun kind. Hechting wordt ingedeeld op vlak van soepelheid en coördinatie in interactie tussen kinderen en opvoeders bij separatie en verzoening. In het gedrag van kinderen zijn twee polen te onderkennen. Enerzijds wordt nabijheid gezocht tot de opvoeder. Deze wordt de veilige haven genoemd. Anderzijds heeft een kind nood aan een veilige basis om op terug te vallen, wanneer het de omgeving gaat verkennen. Wanneer bovenstaande polen in evenwicht zijn, spreekt men van veilige gehechtheid. Zodra er een onevenwicht is tussen de polen nabijheid en exploratie, spreekt men van een onveilige gehechtheid.

Onveilige gehechtheid kan men indelen in drie verschillende types: vermijdende gehechtheid, ambivalente gehechtheid en gedesorganiseerde gehechtheid. Binnen de ontwikkeling van het hechtingsgedrag bestaan er twee grote fenomenen, namelijk vreemdenangst en scheidingsangst. Daarnaast bestaat er ook iets als tekorten in de responsiviteit en sensitiviteit van de opvoeders in de omgeving van het kind, die heel wat gevolgen met zich meebrengen in het eerste levensjaar van het kind.

Een ander complex begrip dat onderzocht werd tussen ouders en kinderen in functie van dit project, is het begrip 'loyaliteit'. Dit begrip houdt in dat het kind zich loyaal gedraagt ten opzichte van de opvoeder(s). Het kind wil verantwoordelijkheid voor die persoon opnemen, rekening houdend met de verwachtingen, opkomen voor de opvoeder en zijn belangen verdedigen. Op deze manier ervaart het kind een gevoel van trouwheid. Er bestaan verschillende vormen van loyaliteiten, namelijk: existentiële loyaliteit, verworven loyaliteit, gespleten loyaliteit, onzichtbare loyaliteit, over-loyaliteit, ... naast al deze vormen, werd ook aandacht besteed aan loyaliteitsconflicten. Hierbij ontstaat er een spanning tussen de existentiële loyaliteit aan hun biologische ouders en de verworven loyaliteit van de aanvullende of vervangende opvoeder.

Een aantal factoren hebben een grote invloed op de hierboven aangegeven thema's. Deze zijn ofwel beschermende- of risicofactoren. De opdeling ziet er dan als volgt uit: factoren die bij het kind gelegen zijn, factoren die worden geplaatst bij de zorgfiguren en factoren die gelegen zijn in de relatie tussen ouder(s) en het kind met de daarbij horende externe omstandigheden. Daarnaast werd de piramide van Greenspan besproken. Binnen dit deel werd onderzocht hoe zorg en hulp kunnen ingepland worden op maat van het kind en het gezin. In deze piramide van Greenspan worden vijf niveaus van zorg en hulp beschreven. Daarboven heerst er in de piramide een zekere volgorde op vlak van keuzes die gemaakt moeten worden bij concrete vragen en moeilijkheden. Het voorzien in basiszorg vormt het meest basale niveau van de piramide. Zodra aan de basisnoden wordt voldaan en er veiligheid gegarandeerd is voor het kind, kunnen de ouders en kind(eren) energie en tijd besteden aan het opbouwen van een veilige gehechtheidsrelatie met elkaar. Binnen deze laag van de piramide wordt de focus gelegd op de continue, veilige en stabiele relaties. In de derde laag van de piramide situeert zich het verlangen naar samenhangende relaties.

Belangrijk hierbij is dat de persoon zichzelf kan zijn binnen deze relaties en zich kan ontplooien met zijn eigen verlangens en talenten. Het vierde echelon situeert zich in de hulpverlening voor specifieke ontwikkelingsnoden van kinderen en hun gezinnen. De focus wordt binnen deze laag gelegd op waar deze specifieke ontwikkelingsnoden over gaan en hoe samenwerking ons verder kan brengen om kinderen en hun gezinnen te helpen groeien. Het puntje van de piramide gaat over therapeutische interventies of technieken die gericht zijn op de ontwikkeling van kinderen of van ouders die verschillende struikelblokken ontmoeten in hun leven.

Bovendien werd tijdens het literatuuronderzoek belang gehecht aan de emoties bij een kind. Dit werd onder meer onderzocht omdat dit ook uit de vraag van vzw Binnenstad kwam. Een gevoel is een innerlijke beleving die door een bepaalde situatie wordt opgeroepen. Het kan gaan om een prikkel van buitenaf, maar ook over interne gedachten of beelden die bij zichzelf worden opgeroepen. Een gevoel is als het ware een voor-gedachte op emoties. Emoties zijn gevoelens die ontstaan door een concrete situatie of gedachte. Het uiten van emoties gebeurt op verschillende manieren. Het verbaal benoemen ervan wordt al aangeleerd aan jonge leeftijd. Bij emoties worden bepaalde lichaamshoudingen, en vooral gezichtsuitdrukkingen getoond. Het is ook zo dat kinderen in de kleutertijd op dit gebied nog een belangrijke ontwikkeling doormaken omdat ze emoties bij zichzelf en bij de anderen beter leren herkennen en benoemen. Sommige kinderen ervaren negatieve emoties veel dieper. De heftigheid waarmee het kind zijn emoties ervaart, kan dan nogal indrukwekkend zijn. Het zijn intense, gevoelige en opmerkzame kinderen die een sterke eigen wil hebben. Met intens wordt bedoeld dat het kind alles zeer intens gaat ervaren.

Er werd tijdens dit onderzoek ook aandacht besteed aan het meemaken van een traumatische ervaring. Een trauma kenmerkt zich als een gebeurtenis die onverhoopt plaatsvindt, wordt als traumatisch beschouwd en heeft een schokkend karakter. Het gaat ook gepaard met een sterk gevoel van angst of hulpeloosheid. Een trauma is een gebeurtenis die niet hoort bij het gewone leven, het zet alles op zijn kop.

Er bestaan drie verschillende types trauma's, namelijk trauma type 1, trauma type 2 en complex trauma. Er wordt gesproken van trauma type 1 als het gaat om een eenmalige ingrijpende gebeurtenis van korte duur. Er wordt gesproken van trauma type 2 wanneer het gaat om gebeurtenissen die steeds opnieuw plaatsvinden, bijvoorbeeld kindermishandeling. Complex trauma betekent dat het kind op jonge leeftijd herhaaldelijk blootgesteld wordt aan traumatische gebeurtenissen.

Traumaklachten bestaan uit vier symptoomclusters: herbeleven, vermijden, negatieve veranderingen in cognities en stemming en verhoogde prikkelbaarheid. Soms is een trauma bij kinderen moeilijk te herkennen. Het is namelijk zo dat de symptomen van trauma verschillen per kind en per leeftijdsfase. Veel kinderen laten symptomen van trauma zien in hun gedrag. Vaak komt dit gedrag voort uit het lichamelijke stress-systeem dat nog in de overlevingsstand staat. Bij jonge kinderen is het moeilijk om trauma te herkennen, omdat ze nog niet perfect taalvaardig zijn. Dit betekent daarom niet dat er geen trauma aanwezig kan zijn. Kinderen met een ontwikkelingsleeftijd van vier jaar kunnen zich schuldig voelen over wat er gebeurd is. Bij deze kinderen kan trauma herkend worden wanneer het kind volgende symptomen vertoont: terugval naar jonger gedrag (regressie), moeilijk tot rust te brengen, prikkelbaar, terugtrekken, ... Als opvoeder zijn er een aantal factoren die men kan gebruiken bij kinderen met trauma. Voorbeelden hiervan zijn luisteren naar het kind, empathie tonen, gevoelens van het kind erkennen, geduldig zijn, waardering tonen voor het kind, ...

Mensen die exact hetzelfde hebben meegemaakt, kunnen hier op een verschillende manier op reageren. Een theorie die dit probeert te verklaren, maakt gebruik van het draagkracht-draaglastmodel. Wanneer deze weegschaal in evenwicht is, ondervindt de persoon geen problemen. Wanneer dit evenwicht wordt verstoord, kan het zijn dat deze persoon een psychische stoornis ontwikkelt. Het is vaak zo dat verontrustende situaties niet zomaar ontstaan. Er hangen hier namelijk heel wat risicofactoren aan vast. Dit kunnen risicofactoren zijn bij de ouder en het gezin, maar ook risicofactoren uit de omgeving of van het kind zelf. De begrippen 'maatschappelijke noodzaak' en 'verontrusting' worden door elkaar gebruikt: het begrip maatschappelijke noodzaak vertelt eerder iets over de hulpverlening, terwijl de term verontrustende situatie eerder spreekt over de situatie waarin de minderjarige zich bevindt.

De kinderen in vzw Binnenstad bevinden zich allemaal in een verontrustende situatie, daarom werd ook dit begrip van dichterbij bekeken. Er is sprake van een verontrustende situatie (VOS) wanneer de ontwikkelingskansen van een minderjarige bedreigd worden. Dit kan het geval zijn als de provisie-, protectie- of participatierechten van de minderjarige worden geschonden. Omgaan met verontrusting houdt in: verontrusting inschatten en kijken wat de minst ingrijpende maar efficiënte weg is om te handelen rond de verontrusting.

Bij de literatuurstudie werden ook visies onderzocht die vzw Binnenstad in hun werking gebruiken. De eerste visie die werd onderzocht is de visie van Signs of Safety. Dit is een benadering die helpt om op een kracht- en oplossingsgerichte manier om te gaan met situaties waarin de veiligheid van kinderen mogelijk in gevaar is. Binnen de visie van Signs of Safety zijn er een aantal kernelementen. Eerst en vooral vertrekt deze visie vanuit een sterke samenwerking met ouders, kinderen en hun familie, ook als de hulpverlening gedwongen is. Daarnaast is er vanuit deze visie oog voor signalen van veiligheid en onveiligheid, vanuit een houding van respect. Bovendien wordt er samen met het gezin een werkrelatie opgebouwd. Deze visie zet ook aan tot kritisch denken. Tot slot wordt gewerkt met wat goed loopt, afhankelijk van wat de context aangeeft. Deze visie kan een aanzet geven om kinderen in eerste instantie te gaan plaatsen in een voorziening, zoals in dit geval Binnenstad.

De tweede visie die in vzw Binnenstad wordt gebruikt is het Mild ouderschap. Mild opvoeden – ook wel democratisch opvoeden genoemd – is een vorm van opvoeden waarbij inspraak, reflectie en mildheid centraal staan. Dat betekent niet dat elk gedrag zomaar moet geaccepteerd worden, maar wél dat het kind merkt dat je zijn gevoelens ziet en daar rekening mee houdt. Het Mild ouderschap is een samenvoeging van de beste kenmerken van deze verschillende opvoedingsstijlen. Het uitgangspunt hier is dat kinderen niet lastig zijn, maar het lastig hebben. ‘Lastig’ gedrag kan je omdenken tot een compliment, want het wil zeggen dat kinderen zich veilig genoeg voelen om hun emoties de vrije loop te laten gaan. Het principe van ‘het ijzer smeden als het koud is’, stelt dat je pas op emoties en gedrag moet ingaan wanneer de eerste, heftige emoties al wat zijn gaan liggen.

De Nieuwe Autoriteit staat onlosmakelijk verbonden met het Mild ouderschap. Dit is een opvoedingsvisie die opvoeders helpt omgaan met moeilijk gedrag van kinderen. Het zegt medeverantwoordelijkheid te geven aan alle betrokkenen, zodat een totale verandering van de sfeer plaatsvindt. De basisgedachten komen terug in de vier uitgangspunten van de Nieuwe Autoriteit. Als eerste stelt de Nieuwe Autoriteit gezag in plaats van macht als basis voor een opvoeding. Er zijn regels en grenzen opgesteld door gezag houders waar kinderen zich uit respect dienen aan te houden en niet omdat ze zouden bang zijn voor een straf. Een opvoeder dient zich te focussen op de controle over zichzelf en niet op de controle over de kinderen. Ten tweede is het voor opvoeders makkelijker gesprekken te voeren en grenzen op te stellen, als ze betrokken zijn bij het leven van de kinderen. Een steunend netwerk dat op dezelfde manier met de kinderen omgaat helpt bij het doorzetten van deze visie. Ten derde is er wel plaats voor strijd en verzet maar dan op een geweldloze manier. De daarbij komende fysieke of verbale schade zou het gezag van de ouder kunnen afbreken. Dit dient vermeden te worden door reacties uit te stellen, te investeren in tijd, de kracht van de stilte te gebruiken, te tonen dat je jezelf in de hand hebt... Tot slot is er een metafoer waarbij een dino uitstierf door zijn leefomgeving. Hij werd niet rechtstreeks aangevallen, maar kon niet langer in die leefomgeving blijven leven. Wanneer een kind een moeilijk moment heeft (dino), is het efficiënter zijn leefomgeving te veranderen, dan door hem rechtstreeks aan te vallen. Zo zal de dino of het lastige kind na een tijd uitsterven.

Tot slot werden tijdens de literatuurstudie bestaande methodieken onder de loep genomen. Spel is en blijft de taal van het kind, het is de taal van het hart. Daarnaast is spel een interessante bron van informatie over voorvallen die in het leven van een kind hebben plaatsgevonden en waarmee het kind bezig is. Speltherapie is een vorm van psychotherapie die vaak gebruikt wordt in de hulpverlening bij het begeleiden van kinderen met ontwikkelingsbelemmeringen. Dankzij speltherapie kunnen kinderen via spel - de natuurlijke uiting van het kind - laten zien wat hen bezighoudt, worden ze geholpen om gevoelens te verwerken en leren ze met nieuw of ander gedrag om te gaan. Speltherapie vergt heel wat tijd, maar hierbij wordt wel gefocust op het verwerken van de problematieken van het kind en het veranderen van de belevingen van het kind. Tijdens het spel wordt met acht principes rekening gehouden.

De therapeut moet een warme, vriendschappelijke relatie met het kind ontwikkelen. Ook accepteert de therapeut het kind zoals hij is en moet hij neutraal zijn. Daarenboven stimuleert de therapeut bij het kind een gevoel van vrijheid om zichzelf te zijn en om zijn of haar gevoelens te uiten. Bovendien is de therapeut er alert op gevoelens te herkennen die kunnen leiden tot voortschrijdend inzicht in de achtergronden van het gedrag. Daarnaast blijft de therapeut een dieptegevoel respecteren door dit te tonen in zijn gedrag. Het kind is de leider, de therapeut volgt. Daarbij is de therapeut nooit gehaast. Tot slot stelt de therapeut enkel limiteringen vast die noodzakelijk zijn.

Om op een goede manier mee te spelen met het kind, kan gebruik gemaakt worden van de meespeelmethode. Door mee te spelen, wordt het spel van het kind verrijkt maar dan op zo'n manier dat dit het spel van het kind niet verstoort. Spelbegeleiding is meespelen en meedenken met het kind. Naast het feit dat het spel verrijkt wordt, is meespelen ook goed om de band tussen kind en ouder/begeleider te verbeteren, om de belevingswereld van het kind te kunnen begrijpen en om de woordenschat van het kind te vergroten.

Loose parts zijn letterlijk vertaald losse onderdelen. Het zijn materialen die kinderen kunnen verplaatsen, manipuleren, controleren en veranderen tijdens hun spel. Ze kunnen er hun eigen betekenis aan geven en deze kan altijd veranderen. Loose parts hebben geen specifieke regels. Ze kunnen apart gebruikt worden of in combinatie met andere materialen. Ze nodigen uit tot gesprek en interactie.

Een andere methode is de methode Words and Pictures. Deze methode wordt gebruikt om een samenhangend geheel te maken van het verhaal van het kind. Jonge kinderen beleven namelijk de realiteit vanuit hun fantasie, vandaar de nood aan verhaal. Het kind in kwestie krijgt uiteindelijk een boek gepresenteerd met zijn/haar verhaal. Het boek heeft als doel om een eenduidige uitleg te geven over zorgen die er zijn, over wat er goed gaat, over beslissingen die worden genomen, en over wie er bij bepaalde beslissingen betrokken is. Voor kinderen geeft dit openheid en duidelijkheid over afspraken die gemaakt zijn rondom veiligheid.

De methodiek van de 3 huizen is een methodiek die kan gebruikt worden voor kinderen met gescheiden ouders. Dit zal dan bestaan een huisje van mama, een huisje van papa en een droomhuis. Oorspronkelijk bestaan de 3 huizen uit een huisje van de leuke dingen, een huisje van de minder leuke dingen en een droomhuisje. Het is een tool om met jongeren in gesprek te gaan over wat zij denken dat er aan het gebeuren is in hun leven en wat er moet gebeuren in de toekomst. Op die manier wordt er getracht een stem te geven aan kinderen en jongeren.

De Duplomethodiek is een creatieve methode om samen met cliënten op zoek te gaan naar een oplossing. Het vormt een meerwaarde doordat het zorgt voor een visualisering en beelddenken. Het biedt de mogelijkheid voor een perspectiefgerichte dialoog met de cliënt. Deze methodiek kan een meerwaarde vormen in het begeleiden van anderstalige cliënten. Het vervangt de gesproken taal niet, maar het kan wel zorgen voor een goede ondersteuning. Daarnaast is de Duplomethodiek een opening voor de hulpverlener om de problemen te externaliseren. De popjes zorgen ervoor dat de cliënt meer gevoel bij zichzelf toe laat. Deze methodiek geeft de cliënt de mogelijkheid om afstand te nemen van zijn situatie. Op deze manier kan de cliënt meer voelen zonder dat hij de controle verliest. De Duplopoppes helpen bij kinderen onbewuste processen of relaties zichtbaar te maken. Ze helpen onderlinge verbanden te zien, emoties en gevoelens te uiten ten opzichte van volwassenen op een niet-bedreigende manier.

DEEL 2: HET ONDERZOEK / INTERVIEWS

7) Het onderzoeksontwerp – en verloop

7.1 Onderzoeksontwerp

Praktijkgericht onderzoek:

Het onderzoek dat wij voeren valt onder een praktijkgericht onderzoek, we houden ons vooral bezig met het beantwoorden van een hoofdvraag afkomstig uit de praktijk. We voeren dit onderzoek in de hoop de werkvloer te kunnen ondersteunen en in functie daarvan een nieuwe methodiek uit te werken.

Kwalitatief:

De vraag vanuit de praktijk werd gesteld om een methodiek te ontwikkelen voor geplaatste kinderen tussen nul en zes jaar om hun emoties te verwoorden en hun levensverhaal taal te kunnen geven. De opdrachtgevers zijn begeleiders van leefgroep Huis 3, deze valt onder de voorziening Binnenstad gelegen te Brugge. De begeleiders daar merkten dat ze weinig tools voor handen hadden om in contact te treden met kinderen over hun levensverhaal en de desbetreffende emoties. In Huis 3 willen de begeleiders zo transparant mogelijk in communicatie treden met de kinderen. Het kind heeft recht om te weten hoe zijn levensverhaal er uitziet en wat hem te wachten staat. Vanuit deze input besloten we om informatieve werkveldbezoeken in te plannen bij onze opdrachtgevers.

Voor ons onderzoek is het vooral belangrijk om op zoek te gaan naar ervaringen uit de praktijk. We willen te weten komen hoe andere begeleiders aan de slag gaan met emoties en het levensverhaal van jonge kinderen. We trachten een antwoord te vinden op de vraag hoe we moeilijke maatschappelijke begrippen kunnen verklaren aan jonge kinderen. Vb. Wat is de taak van het vertrouwenscentrum voor kindermishandeling? We willen input uit het werkveld om zicht te krijgen op verschillende methodieken en gaan op zoek naar verschillende meningen over welke methodieken al dan niet geschikt zijn. Daarnaast onderzoeken we succeservaringen en knelpunten binnen het onderwerp. De thema's die terugkomen in het interview zijn: sociaal – emotionele ontwikkeling, problematieken, methodieken, emoties, trauma, verandering inbrengen in een bestaande organisatie.

Afbakening:

De doelgroep waarvoor we ons onderzoek voeren, zijn kinderen van nul tot zes jaar met een verontrustende situatie, specifiek voor de kinderen die verblijven in leefgroep Huis 3 in vzw Binnenstad. We willen onderzoeken op welke manieren taal kan worden gegeven aan kinderen, maar ook welke problematieken zij meedragen en hoe begeleiders hiermee kunnen omgaan.

Onderzoeksmethode:

We kiezen voor een semi – gestructureerd interview, we zouden zelf graag nog sturing uitoefenen en werken aan de hand van een topiclist waarbij verschillende onderwerpen aan bod komen. Het interviewschema dient als een houvast. De bedoeling is dat we zelf nog deelvragen kunnen bijstellen. De topiclist kan worden teruggevonden onder de bijlage 12.1 De topiclists. De interviews worden ter plaatse mondeling afgenomen en de vragen worden op voorhand in groep voorbereid en vastgelegd in een document. De interviews worden opgenomen, op deze manier kunnen we ze later op een gestructureerde manier uitschrijven.

De steekproef:

We kiezen voor een doelgerichte steekproef, we zijn op zoek naar mensen met de nodige ervaring en deskundigheid. We zoeken begeleiders waarvan de doelgroep kinderen is, kleuterjuffen en kinderpsychologen. We planden de interviews in de week van 09/05/22 en de week van 11/05/22.

Op basis van vorige stageplaatsen van studenten hebben we besloten een interview af te nemen bij een begeleider van Vereniging Ons Tehuis en vzw O2. Beide organisaties zijn een voorziening voor kinderen en jongeren die worden geplaatst omwille van een verontrustende situatie. De begeleiders zijn tewerkgesteld met kinderen van dezelfde leeftijd als onze doelgroep. We kozen voor deze voorzieningen om de praktische reden dat er weinig tijd is voor bezoeken en dat het moeilijk is om afspraken in te plannen ter plaatse.

Kleuterjuffen werken aan de hand van het ervaringsgericht leren in de klas. Het leek ons een meerwaarde hun visie en ervaringen te bevragen. Wij stellen ons de vraag hoe zij werken rond de emoties van de kinderen en welk materiaal hiervoor wordt gebruikt in de klas.

We kozen ervoor om kinderpsychologen te contacteren, omdat zij inzichten hebben in de problematieken van kinderen en vanuit de veronderstelling dat zij werken met methodieken die voor ons een meerwaarde zouden kunnen zijn. De relevantie van de kinderpsychologen bevindt zich vooral in de ervaring en hetgeen ze hieruit leerden. Omwille van praktische redenen zouden we twee kinderpsychologen interviewen op basis van bereikbaarheid.

Bemok, een multifunctioneel centrum en een kleuterschool gelegen te Walle in Kortrijk, zou een relevante informatiebron kunnen zijn voor ons. Bemok kwam ter sprake vanuit ervaringen van een groepslid. In Bemok werken ze met kinderen en jongeren met gedrags- en emotionele stoornissen of personen waarvan er sprake is van een autismespectrumstoornis. De aangesloten school werkt aan de hand van ontwikkelingsdoelen. In de school wordt er ook gewerkt met een multidisciplinair team. We trachten tips, methodieken en ervaringen te horen die ons zouden kunnen verder helpen in ons onderzoek.

7.2 Onderzoeksverloop

Afbakening:

De doelgroep die de opdrachtgevers voor ogen hadden, waren kinderen tussen nul en zes jaar die verblijven in Huis 3. Het leek ons te moeilijk om op korte tijd een methodiek uit te werken met voldoende differentiatie voor kinderen tussen nul en zes jaar. Binnen Huis 3 is er geen accommodatie voor baby's van nul jaar, de jongste cliënt is op dit moment een kind met de leeftijd van drie jaar. Op basis van voorgaande informatie besloten we de doelgroep af te bakenen naar kinderen tussen drie en zes jaar.

Onderzoeksmethode:

Zoals hierboven beschreven stelden we een topiclist op en werd er uiteindelijk een inleiding voor het interview geschreven. Er werden andere vragen gesteld afhankelijk van de expertise. Zo werd er bijvoorbeeld gevraagd aan Vereniging Ons Tehuis welke rituelen zij hebben en werd deze vraag niet gesteld aan de psychologen.

De steekproef:

We planden de interviews in vanaf de week van 11/05 tot de week van 16/05. In realiteit vond ons eerste interview pas plaats in de week van 16/05. Van één voorziening kregen wij een antwoord voor ons interview in de week van 30/05. In de week van 30/05 hadden we al verschillende interviews achter de rug en leek het ons volgens de tijdspanne niet haalbaar om in de weken daarna nog interviews in te plannen. Ons laatste interview vond plaats op 01/06 in de voorziening vzw O2.

Van één bepaald interview werd er besloten om er de consensus op te nemen, maar niet te transscriberen. We mochten de interviews opnemen van de deelnemers. We hadden op voorhand niet nagedacht over een specifieke locatie, de interviews vonden plaats in de voorzieningen zelf. De geïnterviewden leidden ons zelf naar een rustige plaats waar zij het gevoel hadden vrijuit te kunnen spreken. In het begin was er verwarring rond de informatieve bezoeken naar Binnenstad, omdat we niet wisten of we deze zouden benaderen als een interview, observatie of bezoek. In de laatste weken besloten we om de bezoeken aan Huis3 te benaderen als werkveldbezoeken. Er werden vragen gesteld in functie van ons onderzoek en onze tool. De antwoorden werden opgeschreven in aparte documenten die kunnen worden teruggevonden in de bijlage.

7.3 Data-analyse van de interviews volgens topiclijsten

7.3.1 Hulpvragen kinderen en context

Uit de interviews blijkt dat, gezien de jonge leeftijd van de kinderen, er weinig diagnoses werden gesteld. Bij de kinderen ziet men wel vaak problematieken zoals gedrags- en emotionele problemen, verstandelijke beperking, mishandeling, incest, autismespectrumstoornis, ADHD en hechtingsproblematieken. Deze worden vaak gezien in combinatie met een verontrustende situatie. Dit komt omdat de context ook te kampen kan hebben met een aantal problematieken. Uit de interviews kan worden afgeleid dat onder andere het te kort aan draagkracht of ouderlijke vaardigheden hier een aanleiding voor kan zijn. Sommige ouders hebben zelf een instellingsverleden of ze kampen met drugs- of alcoholproblematieken. Soms is er ook sprake van intrafamiliaal geweld binnen een gezin of verblijft één of beide ouder(s) in de gevangenis.

7.3.2 Aandachtspunten kinderen met traumatische ervaringen

Volgens de DSM (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) wordt trauma benoemd als iets dat pas aanwezig is wanneer je leven bedreigd wordt of je dreigt je leven te verliezen, maar trauma is voor vele organisaties veel ruimer. Omdat trauma een lastig begrip is wordt er steeds verwezen naar een rugzakje. Elk kind heeft een rugzak. Het levensverhaal van een kind open rakelen, kan hen helemaal uit evenwicht brengen. Daarom is het van belang in te zetten op verbinding, veiligheid, betrouwbaarheid, relatievorming... en om een vertrouwensrelatie op te bouwen. Alles gebeurt op het tempo van het kind. Daarnaast is het ook belangrijk om kinderen te laten weten dat er ruimte is om te mogen en kunnen vertellen. Dit uiteraard in een zeer veilige context. Als kinderen moeten bezig zijn met hun levensverhaal, terwijl ze uit hun 'Window of Tolerance' zijn, dan hertraumatiseren we. Het vraagt expertise om te weten op welk moment je met het kind daarover bezig moet zijn. Men gaat niet op elk willekeurig moment een moeilijk verhaal beginnen met kinderen. Wanneer men voelt dat er iets is gaan ze daarmee aan de slag via een spel, boekje... het kan van alles zijn. Het is ook afhankelijk van kind tot kind wat hij/zij op dat moment nodig heeft. De methodiek van Greenspan is hierbij ook relevant. Met deze methodiek kan men kijken waar het kind zich op vlak van ontwikkeling bevindt en hoe het gestimuleerd kan worden om naar een volgende fase over te gaan.

7.3.3 Verloop van een één-op-ééngesprek

Één-op-ééngesprekken met kinderen worden op voorhand voorbereid afhankelijk van de situatie waarin het kind zich bevindt. Is er al een band tussen kind en begeleider of niet? Is het al tijd om concreet te gaan werken naar doelstellingen? Er wordt hierbij gefocust op belangrijke waarden zoals veiligheid, geborgenheid, relatieopbouw, vertrouwen en verbinding vooraleer er een diep en vertrouwelijk één op één gesprek kan worden gerealiseerd. Hierbij wordt er sterk rekening gehouden met de noden en behoeften van het kind. Er wordt ook geluisterd naar de vraag van het kind op dat moment. Hoe zo'n gesprekken eruitzien is afhankelijk van het moment en van hoe het kind zich voelt. Het gesprek kan evolueren naar een activiteit zoals samen zwemmen, spelen, wandelen enzoverder. Het moment kan ook een echt gesprek worden aan de hand van de Duplomethodiek, het uitbouwen van een levenslijn.... Alles hangt dus af van het moment wanneer het gesprek wordt georganiseerd.

7.3.4 Gebruikte methodieken

Uit de verschillende interviews kwamen tal van methodieken naar voren die in kader van deze bachelorproef interessant lijken. Een specifieke methodiek die aanbod kwam is Digital Storytelling. Aan de hand van deze methodiek wordt samen met het kind een documentaire van zijn leven gemaakt. Op vlak van emoties, vinden ze het belangrijk om te werken met momenten waarop de begeleider apart gaat zitten met het kind. Er wordt dan gebruik gemaakt van gevoelsthermometers, basisgevoelens, symboliseren met pictogrammen, vragen zoals "Hoe kunnen we zien of je blij of boos bent?" ... Daarnaast werken ze er ook met een troostmuur. Op de troostmuur zien de kinderen bijvoorbeeld een knuffel of een zoen, praten, niet praten, alleen wandelen in het bos... dit gaan ze visualiseren door pictogrammen aan de muur te hangen. Een laatste methodiek die nuttig kan zijn om met een kind in contact te treden, is de ruststoel. Deze stoel zorgt ervoor dat het kind zijn emoties de vrije loop kan laten gaan. Het is een stoel die als een eitje dicht kan en soms kruipt het kind er vanzelf in. Het werkt precies magisch, kinderen komen daarin tot rust. Als het soms lastig is voor het kindje, verwijzen ze ernaar. Ze verplichten het kind natuurlijk niet, zodat er geen negatieve connotatie aan wordt gehangen.

Andere methodieken die aan bod komen zijn: levenslijn, het Babbelspel, het EQ Babbelspel, het complimentenspel en het kikker-be-cool spel. Binnen al deze spelvormige methodieken moet door het kind weinig worden nagedacht. Dat zijn momenten waarbij kinderen spontaan gaan vertellen. Als aan bod komt 'Wat deel je liever niet met iemand?' dan komen zo'n dingen van 'dat mijn papa of mama...'. Bij de levenslijn gaan ze wel zeggen dat ze het kind willen leren kennen en weten wat ze al allemaal hebben meegemaakt, leuke en minder leuke dingen. Hiernaast wordt er ook gewerkt met een emotieschaal. Hierbij wordt aangegeven hoe een kind zich op een bepaald moment voelt.

'Het Kleurenmonster' is een boek dat makkelijk inzetbaar is bij jonge kinderen. Het is de ideale methodiek om te gaan werken rond de gevoelens. Kleuren is handig doorheen de begeleiding omdat je dat zowat kan integreren in de gemeenschappelijke taal van het kind. Stel dat een kind graag voetbalt, dan kan je spreken over een gele bal want geel is leuk. Wanneer een kind dan even boos blijkt te zijn, kan je aan de hand van de kleur geel, gaan vragen hoe ze samen ervoor kunnen zorgen dat hij weer naar geel kan gaan.

Een andere methodiek is de methodiek van de 3huizen, bij deze methodiek moeten de ouders zelf een verhaal maken hoe dat het komt dat hun kind betrokken is. Je vertrekt ook vanuit het positieve bijvoorbeeld hoe hebben jullie elkaar leren kennen? Op die manier is het ook niet altijd een boekje met zorgen. Als het gezin een bepaalde taal geeft om iets te benoemen bijvoorbeeld incest, gaan ze ook deze taal gaan overnemen in dat boekje. Achteraf geeft dit rust en krijgen kinderen van iedereen hetzelfde verhaal. Het is een hele moeilijke, maar wel iets krachtig als het gelukt is.

Verder wordt er ook ingezet op de gevoelens, de Duplopoppen, boeken of de kleuren rond emoties en sociaal welbevinden. Het is ook weer zoeken naar wat het kind nodig heeft. Dit door de verschillende foto's te linken aan emoties en hierover dan in gesprek gaan. Met de gevoelsthermometer werd er ook al aan de slag. Sommigen vinden het leuk om op de trampoline te springen of te lopen, of om papier te scheuren. Bij kleine kinderen gaan ze aan de slag met emmertjes, hoe vol is jouw emmertje? Wanneer is jouw emmertje vol?

Er werd tot de vaststelling gekomen dat methodieken niet altijd de oplossing zijn, de relatie tussen kind en begeleider is dat vaak wel. Hoe meer een kind coregulatie krijgt, hoe meer het zelf gaat reguleren.

7.3.5 Succeservaring bij methodieken

Om een methodiek succesvol te laten verlopen, is het belangrijk dat deze wordt aangepast aan het kind waarmee gewerkt wordt. Dit kan gebeuren door met het kind in gesprek te gaan en op zoek te gaan naar de interesses van het kind. Er kunnen ook supervisies georganiseerd worden. Dan is er iemand, bijvoorbeeld de zorgcoördinator, die de methodiek met het kind afstemt. Die persoon kan dan specifiek kijken wat het kind nodig heeft en wat zou werken, want geen enkel kind is hetzelfde. Op die manier is er ook veel meer kans dat de methodiek bij het kind zal aanslaan.

Of de methodiek effectief aanslaat bij het kind, wordt snel duidelijk aan de houding en het gedrag dat gesteld wordt. Als een kind, bij het zien van de methodiek, al zucht en zegt “Niet weer dat”, dan zal de methodiek op dat moment hoogstwaarschijnlijk niet werken. Het is dus ook handig dat er verschillende methodieken voor handen zijn, voor kinderen die lang in begeleiding zijn. Ook als de methodiek niet volledig wordt gebruikt zoals het eigenlijk zou moeten, kan er gesproken worden over een methodiek die werkt. Als er bijvoorbeeld stappen worden gezet in de doelstellingen die vooraf opgesteld zijn of als het vertrouwen tussen begeleider en kind groeit, is dit ook zeer positief.

Het hangt van situatie tot situatie af of de methodiek dan effectief zal blijven werken. De begeleider zelf heeft dit niet echt in de hand. Het kan zijn dat een bepaalde methodiek twee jaar lang goed werkt bij een kind en dat dit van de ene op de andere dag niet meer zo is. Uiteraard is het ook belangrijk dat de methodiek binnen het team zijn functie behoudt en niet vergeten wordt. Dit kan gewaarborgd worden door de methodiek op duidelijk zichtbare plaats op te bergen en op regelmatige basis in team te evalueren.

7.3.6 SEO

Hoe wordt rekening gehouden met een laag SEO (sociaal emotionele ontwikkeling)? Samenvattend kan geconcludeerd worden dat er hier voor elk kind op een andere manier rekening wordt mee gehouden. Begeleiders gaan vanuit supervisies en overleg bekijken wat een kind nodig heeft en hoe ze hiermee aan de slag kunnen gaan. Voor elke kind is dit dus anders. Het is ook zo hoe verder je staat in de begeleiding en hoe beter je het kind kent, hoe meer je kan vragen van de jongere zonder ze te proberen overschatten. De bevraging werd onder andere gedaan in leefgroepen en hier komt steeds hetzelfde terug: de begeleiders trachten, naast de leefgroepwerking, hun uiterste best te doen om elk individu in te schatten en hier ook naar te handelen. Voorbeelden hiervan kunnen zijn: beloningsystemen worden aangepast aan het kind, de stijl van methodieken en de uitbreiding worden aangepast aan het kind, afspraken/regels binnen de leefgroep kunnen voor sommige kinderen anders zijn,...

7.3.7 Bespreken moeilijke situatie

Om kinderen te leren omgaan met een moeilijke situatie is het belangrijk om vanuit het kind te starten en transparant te zijn. Het is belangrijk om letterlijke termen te gebruiken en de realiteit te benadrukken. Een onthaalbrochure die wordt overlopen op kindermaat zou kunnen helpen om het kind de reden van plaatsing te leren begrijpen. Een belangrijke voorgaande stap hierbij is om te kijken of het kind nood heeft om te spreken over de moeilijke situaties. Vb. papa zit in de gevangenis. Aan de hand van de emotieschaal kunnen moeilijke situaties worden uitgelegd op een transparante manier. Hierdoor wordt er in verbinding gegaan en wordt er als begeleider een ontschuldigende rol opgenomen. Als begeleider moet er naast het kind gestaan worden. vb. vertellen hoe jij je erbij voelt als het kind in het weekend niet naar huis kan gaan.

7.3.8 Niet-talig zijn van kinderen

Voor de omgang met kinderen die niet talig genoeg zijn om hun emoties te uiten, wordt ingezet op het creatieve. Zo kan een handelingsplan gevisualiseerd worden of wordt er met herkenbare figuren zoals Peppa Pig gewerkt. Emoties kunnen samen geboetseerd worden. Er wordt samen geschilderd, maar ook fietsen, in de tuin werken ... kan ervoor zorgen dat begeleiders tot een gesprek kunnen komen. Het niet-talig zijn slaat ook op het niet aan tafel kunnen zitten en een face-to-face gesprek hebben.

Voor kinderen lijken sommige spelen zeer banaal, maar net dan kan een simpel gesprek veel opleveren voor een begeleiding. Wanneer ze zelf niet doorhebben dat het om een beladen onderwerp gaat, kan het kind soms makkelijker communiceren. Via spel met poppetjes of diertjes kunnen kinderen vaak dingen zeggen zonder woorden te gebruiken.

Daarnaast is het belangrijk de afweging te maken of kinderen die zelf de taal nog niet bezitten, te gaan informeren over zaken die ze nog niet begrijpen. Dan kan je samen met een kind denken wat iets zou kunnen zijn en hun zo bijsturen. 'Wat is een jeugdrechter?' 'Wat zou dat kunnen zijn?'. Belangrijk hierbij is om rekening te houden met de emoties en gevoelens van een kind en hoeveel informatie zij hierover aankunnen. De ervaring en beleving van een kind staan centraal. De vertrouwensband die de begeleiders met een kind hebben is soms belangrijker dan de communicatievaardigheden van een kind. 'The Window of Tolerance' is bij ieder kind anders en moet door de begeleiders ingeschat worden. Welke noden en vragen heeft dat kind? Meespelen kan dit veilige gevoel van een kind bevorderen.

Transparante communicatie blijft belangrijk voor kinderen ook al begrijpen ze niet steeds alles. Moeilijke woorden kunnen worden omgebogen zodat kinderen geen schrik krijgen van hun eigen omgeving en levensverhaal.

8) De onderzoeksresultaten

Deze bachelorproef werd geschreven rond de hoofdvraag: **Hoe kunnen begeleiders omgaan met geplaatste kinderen tussen drie en zes jaar die een verontrustende situatie hebben en nog geen taal kunnen geven aan hun eigen levensverhaal?**

Deze vraag zal vanuit literatuurstudie en interviews beantwoord worden dankzij onderstaande deelvragen.

8.1 Op welke manier kunnen kinderen communiceren over hun eigen levensverhaal?

Uit de literatuurstudie kwamen verschillende methodieken naar voren die kunnen ingezet worden om met jonge kinderen te communiceren over hun levensverhaal. Hieruit werd geconcludeerd dat de vier onderstaande methodieken nuttig zijn om te gebruiken bij de uitwerking van de tool:

- Duplomethodiek
- De 3 Huizen
- Words and pictures
- Spel

Wat deze methodieken inhouden, is terug te vinden bij de deelonderzoeksvraag “Welke bestaande methodieken, die gebruikt worden bij kinderen van drie tot zes jaar met een verontrustende situatie, kunnen geïmplementeerd worden in de tools?”.

Naast literatuurstudie wordt ook de focus gelegd op informatie verzameld uit verschillende interviews. Hieruit worden drie specifieke praktijkvoorbeelden besproken.

In Vereniging Ons Tehuis wordt gewerkt met de methodiek van Digital Storytelling. Aan de hand van deze methodiek kan er samen met het kind een documentatie gemaakt worden over zijn leven. Alles tijdens het proces van het maken van het filmpje wordt samen met het kind gedaan. Er wordt gezocht naar foto's, herinneringen, foto's van de geboorteknuffel, het geboortekaartje... Er wordt dus begonnen vanaf de geboortedatum. Dan spreekt de begeleider samen met het kind het levensverhaal in. Op die manier wordt het een echte levensfilm. Het principe van Digital Storytelling leunt sterk aan bij wat wij in de literatuurstudie hebben onderzocht omtrent 'Words and Pictures'.

In Vrije basisschool Zulte werd een taalbox rond het thema familie uitgewerkt om met kinderen te kunnen praten over verschillende gezinssituaties. In de taalbox zitten foto's van verschillende gezinssamenstellingen, twee huizen en wat boekjes daarrond. De bedoeling van deze box is om kinderen van verschillende klassen waarvan men weet dat de ouders uit elkaar zijn eens samen te nemen. Dat kan bijvoorbeeld ook bij thema's als Moederdag of Vaderdag. Dan kunnen kinderen met twee mama's of twee papa's ook daarrond eens in gesprek gaan.

Een laatste praktijkvoorbeeld dat interessant leek in functie van taal geven aan het levensverhaal van het kind, komt uit het interview met een klinisch psychologe. Tijdens een intakegesprek met het kind wordt een levenslijn gemaakt om te kijken wat het kind al allemaal heeft meegemaakt. Dat wordt op een actieve en creatieve manier gedaan. Er wordt een dik touw op de grond gelegd en met blaadjes wordt de leeftijd van het kind aangegeven. Daarna wordt aangegeven wat het kind nog allemaal weet van positieve en negatieve gebeurtenissen. Er wordt gebruik gemaakt van een hoop stenen, diamanten en bloemen. Er wordt aan het kind gevraagd om de verschillende attributen bij de levensgebeurtenissen neer te leggen. Zo zijn er grote keien voor heel heftige, negatieve gebeurtenissen maar ook kiezelsteentjes voor lichtere zaken. Begeleiders noemen dat vaak positieve en negatieve gebeurtenissen, maar voor het kind heeft dat soms een andere beladenheid. Soms kunnen een steen en een bloem samen neergelegd worden. Daar zit dan een nuance in. Eens kinderen weten wat de bedoeling is, kunnen ze aan de hand daarvan heel veel zeggen.

8.2 Met welke problematieken kampen de kinderen in leefgroep Huis 3?

Na een bevraging bij vzw Binnenstad werd duidelijk dat het belangrijk is om te weten dat niet elk kind, noch hun ouders kampen met dezelfde problematieken. Kinderen kampen soms ook met een combinatie van verschillende problematieken. Een voorbeeld is een kind waarbij er sprake is van zowel een hechtingsstoornis, als een laag sociaal-emotionele ontwikkeling.

In de leefgroep Huis 3 zijn de meeste kinderen geplaagd omwille van onderstaande problematieken (los van contextuele problematieken in hun thuissituatie):

- Hechtingsstoornissen;
- gedragsproblematieken;
- verstoorde emotieregulatie;
- trauma;
- sociaal-emotionele- en ontwikkelingsachterstanden.

Huis 3 probeert zo goed mogelijk in te spelen op de noden van de kinderen. Mochten ze als team merken dat ze kinderen hebben met een problematiek waarmee ze zelf geen ervaring hebben, wordt gezocht naar de meest gepaste vorm van hulpverlening.

Vanuit de meest voorkomende redenen van plaatsing van de kinderen, los van contextuele problemen, werd onderzocht wat hechting, sociaal-emotionele ontwikkeling en trauma is.

Hechting verwijst naar de emotionele band die blijft duren tussen mensen waarbij het individu er alles aan doet om zo dicht mogelijk bij het object van gehechtheid te zijn en zo handelt dat de relatie blijft duren. De responsiviteit van de verzorgers heeft een invloed op de aard en de kwaliteit van de hechting van de baby. Een veilige of onveilige hechting ontstaat uit de wijze waarop ouders reageren op de behoeften van hun kind. De kinderen in Huis 3 bevinden zich vaak in een complexe situatie waar niet altijd aandachtig werd besteed aan de gehechtheid van het kind. Dit komt door de eventuele problematiek van de ouders. De ouders hebben namelijk niet altijd de middelen en handvaten om hier aandacht aan te schenken. Net daarom zullen gehechtheid en de daarbij horende problematieken onrechtstreeks aan bod komen in de tool die ontworpen zal worden. Stel dat het kind enkel speelt met één van de ouders, dan kan hoogstwaarschijnlijk worden geconcludeerd dat het kind hechtingsproblematiek vertoont ten opzichte van de andere ouder.

Rond sociaal-emotionele ontwikkeling is het belangrijk om te weten dat dit een factor is waar rekening mee moet worden gehouden. Bij sociaal-emotionele ontwikkeling hoort bijvoorbeeld het ontwikkelen van emoties, het temperament van het kind en het zelfbeeld. Er werd daarnaast gekozen om het thema 'trauma' te onderzoeken gezien de begeleiders uit vzw Binnenstad de kinderen uit leefgroep Huis 3 willen wapenen voor eventueel komende trauma's, als de kinderen al niet reeds getraumatiseerd zijn.

8.3 Met welke problematieken kampt de context van de kinderen uit leefgroep Huis 3?

Er zijn enkele problematieken die vaak voorkomen, maar niet elke ouder kampt met al deze problematieken. Het kan een combinatie zijn of een alleenstaand probleem.

De meest voorkomende problematieken zijn:

- Hechtingsstoornissen;
- gedragsstoornissen;
- sociaal-emotionele en ontwikkelingsachterstand;
- verslavingsproblematiek;
- financiële problematiek;
- fysieke problematiek;
- weinig netwerk om op terug te vallen.

Bijkomend zorgen deze problematieken ervoor dat de draaglast groter is dan de draagkracht.

Om een ruimere blik te krijgen werd dit ook bevraagd bij Vereniging Ons Tehuis en vzw O2.

Daar werden volgende problematieken benoemd:

- Tekort aan draagkracht en ouderlijke vaardigheden;
- beperkte capaciteit of intelligentie;
- ouders hebben zelf een instellingsverleden;
- ouders die in de gevangenis verblijven;
- intrafamiliaal geweld;
- verslavingsproblematiek;
- mishandeling en seksueel misbruik.

Aan de hand van deze info werd duidelijk met welke begrippen en andere concepten aan de slag kan gegaan worden in de tool.

8.4 Volgens welk verloop komen kinderen in Huis 3 terecht?

Vanuit het jeugdhulplandschap werd vertrokken om instanties te filteren die het dichtst bij de leefwereld van de kinderen in Binnenstad aansluit. Deze werden bewust opgenomen in de uitwerking van onze methodiek.

In eerste instantie werd rekening gehouden met organisaties vanuit de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp. Dit bestaat uit drie verschillende diensten. Eerst en vooral is de brede instap een dienst waar men terecht kan met gelijk welke hulpvraag. Hulpverleners van Kind en Gezin, de Centra voor Leerlingenbegeleiding en de Centra voor Algemeen Welzijnswerk zoeken samen met kinderen, jongeren en hun ouders uit wat het probleem is en kiezen een passende oplossing. Soms is een eenvoudig advies of kortdurende hulp voldoende. Als er meer specifieke ondersteuning nodig is, dan verwijst de hulpverlener met veel zorg door naar een gespecialiseerde dienst. Ten tweede is er de probleemgebonden hulp. Dit is een luikje dat werkt rond specifieke noden en problemen. Dit wordt bijvoorbeeld geboden door Centra voor Leerlingenbegeleiding en de Centra Geestelijke Gezondheidszorg. Tot slot zijn er multidisciplinaire teams. Dit zijn teams die bestaan uit mensen die elk gespecialiseerd zijn in een bepaald vakgebied. Zij gaan samenwerken aan een bepaald project of opdracht. Men gaat ook diagnostiek aanleveren.

Daarnaast werden ook organisaties vanuit de niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp betrokken. Voor de niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp is een 'toegangsticket' nodig. Dit gebeurt niet via de cliënt zelf maar door de hulpverlener. De toegangspoort kijkt welke hulp aangewezen is en waar die hulp te vinden is.

Vrijwillig en gedwongen zijn 2 gescheiden werelden. Toch bestaat hiertussen een belangrijke (nood)brug. Deze noodbrug wordt uitgeoefend door de Ondersteuningscentra Jeugdzorg en Vertrouwenscentra Kindermishandeling. Deze instanties kregen van de overheid het mandaat om dossiers uit het buitengerechtelijke circuit door te sturen naar het gerechtelijke circuit. vzw Binnenstad gaf aan dat de kinderen vaak in contact komen met deze instanties uit het jeugdhulplandschap. Het was dus van groot belang om deze instanties te betrekken bij onze tool, zodat de kinderen hun levensverhaal en de functies van deze instanties hierin beter kunnen begrijpen.

8.5 Hoe kunnen begeleiders omgaan met het minder talig zijn van kinderen tussen drie en zes jaar?

Om deze deelonderzoeksvraag te kunnen beantwoorden werd de normale ontwikkeling van kinderen uitvoerig onderzocht. Er wordt hier specifiek meer ingezoomd op de taalontwikkeling van kinderen. Zo bevinden kinderen zich in hun eerste levensjaar in de prelinguale fase waarbij ze de basis voor hun verdere taalontwikkeling leggen. Dan gaan ze vocaliseren en later brabbelen. Wanneer het brabbelen betekenisvol wordt, kunnen we spreken van taal. Vanaf hun 18 maand gebruiken ze betekenisvolle taal voor “echte” gesprekken met volwassenen die ze imiteren. Kleuters oefenen hun taal met bedmonologen. Ze ontwikkelen een bredere woordenschat maar maken nog steeds taalfouten. Ze spreken reeds vlotter en steeds meer in volzinnen. Wel wordt er gemerkt dat kinderen meer aarzelen in hun taal wanneer de inhoud emotioneel geladen is. Het kan dus zijn dat kleuters taalkundig gezien wel al voldoende geëvolueerd zijn, maar dit door de gevoeligheid van de inhoud toch niet onder woorden kunnen brengen. Ook de spelontwikkeling zal bijbrengen tot de taalontwikkeling van een kind.

Omdat de doelgroep van deze bachelorproef afgebakend werd naar kinderen van drie tot zes jaar, moeten we sterk kijken naar wat kleuters nodig hebben om toch de taligheid te vinden in andere zaken dan verbale communicatie. De informatie die gebruikt wordt bij het ontwikkelen van de methodiek is afkomstig uit de literatuurstudie en uit interviews met professionals uit het werkveld.

Een grote speler in de communicatie met kinderen is creativiteit. Zaken zoals boetseren, schilderen, muziek, losse activiteiten zoals fietsen of in de tuin werken, etc. kunnen helpen om kinderen op een niet-talige, non-verbale manier te laten communiceren. Sensitievare zaken zoals emoties en gevoelens kunnen op die manier toch een plaats in de begeleiding krijgen. De visualisatie van deze zaken kan voor kinderen herkenning brengen, wat communicatie een volgende keer nog kan vergemakkelijken.

Naast de kunstzinnige expressievormen is spel de taal van het kind. Het is een bron van informatie over hoe een kind zich voelt. Een kind leert via spel zeer veel over het leven, en hoe hij zijn weg kan vinden in leuke en moeilijkere momenten. Ook tijdens spel kunnen kinderen meer over het emotionele communiceren. Het is wel belangrijk dat er voor de begeleiders ruimte is om over de voorziene creatieve ma in gesprek te gaan, in hoeverre de kleuter hier zelf al talig genoeg voor is.

Als basis voor de methodiek werd in de richting van de spelvorm rollenspel gekeken. Deze spelvorm is belangrijk om taal te geven aan hun levensverhaal en bijhorende emoties. Het rollenspel kan het kind helpen om gedrag van dingen en mensen te begrijpen, met anderen te communiceren of samen te werken en om het innerlijk beleven naar buiten te brengen. Er is ook een sociaal-emotioneel component omdat kinderen volwassenen gaan imiteren. Kinderen spelen gebeurtenissen die ze met volwassenen hebben meegemaakt na om op die manier vat te krijgen op de werkelijkheid en hier betekenis aan te geven. De kinderen uit vzw Binnenstad bevinden zich vaak in complexe situaties, waarbij veel volwassenen worden betrokken, zoals de jeugdrechter, politieagent, consulent... Voor de kinderen in Huis 3 kan het rollenspel in al zijn vormen dus een goed middel zijn om emoties rond hun plaatsing bloot te leggen en hierover in gesprek te gaan.

Daarnaast wordt het verbindende taalgebruik van het Mild ouderschap meegenomen tijdens de ontwikkeling van de tools. Hierbij gaat een volwassene benoemen wat gebeurde en hoe die volwassene zich daarbij voelt. Daarna wordt gepolst bij het kind wat zijn noden bij die situatie zijn. Het gebruik van positieve taal hierbij is zeer belangrijk. Het principe van 'het ijzer smeden als het koud is', stelt dat je pas op emoties en gedrag moet ingaan wanneer de eerste, heftige emoties al wat zijn gaan liggen. Er moet dus eerst comfort geboden worden aan de kinderen, vooraleer in gesprek kan gegaan worden.

8.6 Hoe kan men in contact treden met kinderen tussen drie en zes jaar omtrent de emoties horend bij hun levensverhaal?

Uit interviews en literatuurstudie blijkt dat men op heel wat manieren in contact kan treden met kinderen tussen drie en zes jaar omtrent de emoties horend bij hun levensverhaal.

Uit het interview met een kinderpsychologe blijkt dat coregulatie van groot belang is om achteraf zelf te kunnen reguleren. Wanneer er wordt gesproken over emoties reguleren, dan zitten we bij de emotionele behoeften. Om emotionele behoeften te vervullen, hebben de kinderen verbinding nodig. Voor een kind is spel één van de beste manieren om hun emoties te reguleren. Een andere tip die werd meegegeven, is het inzetten op 'The Window of Tolerance'. Op deze manier kunnen de kinderen beter weten wanneer ze uit hun raampje gaan, hierbij is het belangrijk om de kinderen uit te leggen hoe ze opnieuw tot rust kunnen komen.

Naast het interview met een kinderpsychologe uit een privépraktijk, werd ook tal van interessante informatie gehaald uit een interview met een hoofdbegeleidster uit Vereniging Ons Tehuis, te Ieper. Tijdens het interview werd verteld dat ze er werken met een blad op de muur waarbij de kinderen bij thuiskomst na school kunnen kiezen op welke manier ze begroet willen worden. Ze kunnen er bijvoorbeeld kiezen om een knuffel, een kus, een high five of een zwaai te krijgen. Op basis van wat de kinderen kiezen, kan al veel worden afgeleid. Als een kind na school bijvoorbeeld thuiskomt en naar de grond staart, terwijl het anders altijd enthousiast is om de soort begroeting te kiezen, kan al snel opgemerkt worden dat er iets speelt bij het kind en daarop kan dan ingespeeld worden. Naast de begroeting, wordt er ook gewerkt met een troostmuur. Als kinderen zich niet goed in hun vel voelen, dan kunnen ze hieruit troost halen. Een laatste voorbeeld dat werd gegeven waarbij een kind zijn emoties de vrije loop kan laten gaan, is de ruststoel. Het is een stoel die als een eitje dicht kan en soms kruipt het kind er vanzelf in. Kinderen kunnen hierin tot rust komen. Als het soms lastig is voor het kind, verwijzen de begeleiders ernaar. Ze verplichten het kind natuurlijk niet, zodat er geen negatieve connotatie aan wordt gehangen. Nadat het kind opnieuw tot rust is gekomen, kan worden ingespeeld op de emoties.

Uit een derde interview, met een klinische psychologe, werd ook een interessante manier van werken aangehaald. Volgens haar kan er rond emoties gesproken worden met kinderen aan de hand van een boek. Het boek speelt in op de vier basisemoties: blij, bang, boos en verdrietig. In het boek wordt gewerkt met een monstertje dat helemaal in de war is met zijn emoties. Hierbij krijgt hij hulp van een meisje dat hem helpt zijn emoties te ordenen. In het boek heeft elke emotie zijn eigen kleur. Werken met die kleuren is handig doorheen de begeleiding omdat dit geïntegreerd kan worden in de gemeenschappelijke taal van het kind. Stel dat een kind bijvoorbeeld graag voetbalt, dan kan er gesproken worden over een gele bal want geel staat gelijk aan een leuk gevoel.

Ook uit verschillende delen uit de literatuurstudie werd heel wat informatie opgezocht die interessant blijkt te zijn bij het beantwoorden van deze vraag. Zo zijn kunstzinnige expressievormen van groot belang om met een kind in contact te treden rond zijn emoties. Wat kinderen nog niet onder woorden kunnen brengen, zullen ze bijvoorbeeld schilderen of tekenen. Zo geven ze een inkijk in wat hen bezighoudt. Daarnaast kunnen ze via schilderen of tekenen ook leren hun gevoelens te uiten. Dit werd ook meegenomen tijdens de ontwikkeling van het eindproduct, omdat dit aansluit op de vraag van vzw Binnenstad. Om dit alles juist te kunnen interpreteren, is het van belang dat er met het kind in gesprek gegaan wordt over waarom het iets op een bepaalde manier getekend of geschilderd heeft. Daarom is het noodzakelijk om de methodiek in relatie met het kind te gebruiken zodat er vanuit de kunstzinnige expressievormen een gesprek kan ontstaan rond het levensverhaal van het kind. Naast de kunstzinnige expressievormen, leren kinderen ook omgaan met emoties aan de hand van spel. Het spel zorgt ervoor dat het kind een situatie kan beheersen en beïnvloeden. Dit geeft het kind een gevoel van veiligheid, want het kan op ieder moment de situatie ongedaan maken. Hierdoor werd gekozen om tijdens het ontwerpen van de methodiek het spel als basis te gebruiken. Op deze manier kunnen de kinderen taal geven aan hun levensverhaal en de daarbij horende emoties.

Verder is het van groot belang om stil te staan bij de morele ontwikkeling van het kind, omdat dit belangrijk is voor de verdere levensfasen. Eens de basis gelegd is van de morele ontwikkeling, weten kinderen wat goed is en wat slecht is. Het is belangrijk om te weten hoe kinderen denken en op welke manier zij goed en kwaad kunnen onderscheiden en interpreteren. Dit zal duidelijk worden in het eindproduct. Wanneer een kind het bijvoorbeeld normaal vindt dat X in het eigen huis wordt pijn gedaan door Y, dan kan je hierover in gesprek gaan met het kind. Afhankelijk van het verdere verloop van het gesprek zal duidelijk worden of er binnen de morele ontwikkeling van het kind sprake is van een onderontwikkeling op moreel vlak of niet.

Een laatste deel dat bekeken werd binnen dit antwoord, is Mild ouderschap. Uit bevraging met vzw Binnenstad, leefgroep Huis 3, blijkt dat ze reeds te werk gaan volgens deze visie. Mild ouderschap is een vorm van opvoeden waarbij inspraak, reflectie en mildheid centraal staan. Opmerkelijk hierbij is dat niet elk gedrag dat gesteld wordt, geaccepteerd moet worden. Een belangrijke noot hierbij is dat het kind moet merken dat zijn gevoelens worden gezien en dat hiermee rekening wordt gehouden. Binnen deze visie moet het perspectief en het gevoel van het kind erkend worden. Als er geprobeerd wordt te achterhalen wat er binnen in een kind leeft (emoties), is er reeds een grote stap gezet. Verbindend opvoeden van een kind begint dus met luisteren. Hiervoor dient uiteraard het goede voorbeeld door de opvoeder gegeven te worden. Het is van belang om het gedrag van een kind te benoemen en af te toetsen wat het kind probeert te vertellen. Op die manier is er ruimte voor dialoog en voelt het kind zich evenwaardig. Verbindende communicatie maakt ook weerbaar. Kinderen moeten leren om uitdrukking te geven aan hun emoties. Hoe meer het 'lastig' gedrag van een kind erkend wordt, hoe minder het signaalgedrag zal voorkomen. Op die manier voelen kinderen zich veilig en warm en krijgen zij op termijn meer en meer woorden om zich uit te drukken. Probeer het kind hierbij te erkennen in de emoties. Erkenning krijgen zorgt ervoor dat kinderen weten dat hun gevoelens er mogen zijn en dat ze hierin gesteund worden. Daarnaast zorgt het er ook voor dat kinderen hun emoties niet nog groter maken. Het doet dus 2 dingen: het geeft bestaansrecht aan de emotie én hierdoor kan de emotie makkelijker zakken. Het gaat vooral rond het transparant en duidelijk communiceren rond het levensverhaal van het kind en de daarbij horende gevoelens.

8.7 Welke visies kunnen geïmplementeerd worden in de tools?

Voor de ontwikkeling van de tool zullen enkele basisbeginselen van de visies Infant Mental Health, Mild ouderschap, Nieuwe Autoriteit en Signs of Safety, zoals in de literatuurstudie besproken, toegepast worden in de tools. Deze visies en hun uitgangspunten worden gedeeltelijk gebruikt in de werking van vzw Binnenstad. Vanuit de interviews kwamen veel uitgangspunten van deze visies naar voor zonder dat deze specifiek benoemd werden.

Het IMH beoogt de zorg voor de psychische gezondheid van kinderen. De tools die ontwikkeld worden, zullen rekening houden met deze psychische toestand. Dit door in communicatie te gaan over het emotionele en relationele welbevinden. Daarnaast wordt ook de focus op het positieve gehouden omdat positieve momenten in een evenwichtig leven dienen te overheersen.

Vanuit Mild ouderschap wordt de gerichtheid naar transparantie, wederzijdse liefde en respect overgenomen. Deze uitgangspunten zullen terugkomen in het gebruik van de tools. 'Choose your battles' komt tot uiting in het feit dat de begeleider kan filteren welke noden zullen ingevuld worden van het vragende kind.

Bij de Nieuwe Autoriteit wordt gekeken naar destructief gedrag door de begeleider om dit te begrijpen. Dit gebeurt aan de hand van een geweldloze relatie waarbinnen regels en grenzen duidelijk worden aangegeven. De kracht en het gezag van de begeleider zal worden genuttigd om een duidelijke en afgebakende interventie te bekomen.

Signs of Safety is een benadering die helpt om op een kracht- en oplossingsgerichte manier om te gaan met situaties waarin de veiligheid van kinderen mogelijk in gevaar is. Vanuit Signs of Safety worden vele noodzakelijke uitgangspunten meegenomen in de ontwikkeling van de tool. Hier wordt de cliënt als volledig individu gezien. Er is een openhartige en eerlijke communicatie waarbij gedetailleerde en concrete informatie uitgewisseld wordt. Het is belangrijk dat hier sterk naar de noden, zorgen en verlangens van de kinderen wordt gehandeld. Doordat gezinnen steeds sterke kanten blijven behouden, keert het positieve steeds terug in interventies. Deze interventies dienen als schakel voor komende veranderingen.

Om te beslissen wanneer interventies best plaatsvinden, wordt aangeraden te kijken naar de Ontwikkelingsinterventiepiramide van Greenspan. Deze tool toont hoe zorg en hulp gepland kan worden op maat van het gezin en voornamelijk het kind.

- **Het eerste echelon** focust zich op het waarborgen van veiligheid & bescherming, waarbij het levensverhaal en de daarbij horende verontrusting in kaart moet gebracht worden voor een juiste begeleiding.
- **Het tweede echelon** zegt dat kinderen en opvoedingsfiguren een continue, stabiele en groeibevorderende gehechtheidsrelatie dienen op te bouwen. Dankzij het eindproduct vinden kinderen terug verbinding met zichzelf en met hun context om die relatie te kunnen aangaan.
- **Het derde echelon** toont hoe een persoon zichzelf kan zijn binnen relaties en zich ontplooit volgens zijn eigen verlangens en talenten. De nood naar samenhangende relaties start bij het verstaan van zijn eigen context.
- **Het vierde echelon** focust zich op de specifieke ontwikkelingsnoden van kinderen en hun gezin. Deze methodiek kan helpen om kinderen en kinderen in relatie met hun context te helpen groeien.
- **Het vijfde en laatste echelon** bespreekt de therapeutische interventies of technieken die gericht zijn op de ontwikkeling van kinderen of van ouders die verschillende struikelblokken ontmoeten in hun leven. Het eindproduct probeert hier een antwoord op bieden dankzij de wetenschappelijke onderbouwing.

Binnen het eindproduct zal rekening gehouden worden met ieder van deze echelons. Het blijft echter aan de begeleiding om aan de hand van deze indeling een inschatting te maken wanneer een kind nood heeft aan interventies.

8.8 Welke bestaande methodieken, die gebruikt worden bij kinderen van drie tot zes jaar met een verontrustende situatie, kunnen geïmplementeerd worden in de tools?

Om deze deelonderzoeksvraag te kunnen beantwoorden werd uitvoerig onderzocht welke methodieken reeds bestaan en welke worden geïntegreerd in organisaties. Er wordt bij deze vraag specifiek ingezoomd op het spel van kinderen en de daaraan gekoppelde emoties en ontwikkeling.

8.8.1 Duplomethodiek

De Duplomethodiek is een creatieve methodiek die zorgt voor de visualisering van een perspectiefgerichte dialoog. Het is een methodiek die deels zal worden geïntegreerd in het eindproduct. Aan de hand van Duplopoppen en andere materialen leren de kinderen hun krachten en hulpbronnen aanspreken en focussen op wat er goed gaat. Op die manier kan er op een duidelijke, overzichtelijke, visuele manier naar de situatie gekeken worden, samen met het kind. Het vervangt de gesproken taal in dialoog niet, maar het kan wel voor een goede ondersteuning zorgen. Verder zorgt de Duplomethodiek ervoor dat de relaties en posities binnen het gezin voorgesteld kunnen worden. Bij het eindproduct zal dit worden voorgesteld aan de hand van Peg Dolls. Deze poppetjes zullen de kinderen en begeleiders zelf beschilderen, inkleuren..., om op die manier affiniteit te voelen met deze visualisatie.

8.8.2 Words and pictures

De methodiek Words and Pictures wordt gebruikt om een samenhangend geheel te maken van het levensverhaal van het kind. Deze methode werkt bevorderend voor de hechting en werkt ontschuldigend naar de ouders en de kinderen toe. Het legt de basis voor een verdere hulpverlening aan kinderen. Het eindproduct zal worden gebaseerd op Words and Pictures. Een belangrijke insteek vanuit W&P die zal worden geïntegreerd, is dat ieder moment in het leven van het kind belangrijk is om neer te schrijven. Net zoals bij Words and Pictures zal er op zoek gegaan naar de waarom-vraag van de gebeurtenis in het leven van het kind. Er zal gebruik gemaakt worden van het eindproduct op verschillende momenten: als de kinderen vragen stellen over hun verleden, als ze vragen stellen over waarom ze zijn waar ze nu zijn, als er iets ingrijpend gebeurt, er is een hoogdringende vordering...

Het eindproduct zal, net zoals W&P, samen met de ouders, de betrokken hulpverlening en het netwerk gebruikt worden en zal ook gehanteerd kunnen worden door andere organisaties.

8.8.3 Meespeelmethodiek

De meespeelmethodiek zal deels gebruikt worden tijdens de ontwikkeling van de tools. Door als spelbegeleider mee te spelen kan de band tussen begeleider en kind verbeteren en wordt het kind gestimuleerd in het verrijken van zijn spel. Inzetten op de verbinding en vertrouwensrelatie gebeurt door dat samenspelen van de begeleider en het kind.

Als begeleider wordt geobserveerd hoe het kind speelt en gaat de begeleider spiegelen wat een kind doet. Door als begeleider te verwoorden wat een kind doet, kan een gesprek volgen die meer ingaat op het levensverhaal en de gevoelens van het kind. De begeleider kan die gevoelens dan gaan benoemen. Tweezijdige reacties zijn hier niet van toepassing gezien de methodiek individueel gebruikt zal worden en er dus geen samenspel tussen kinderen plaatsvindt. Dit alles gebeurt op tempo van het kind.

8.8.4 De 3 huizen

De methodiek van de 3 huizen is een methodiek die kan gebruikt worden voor kinderen met gescheiden ouders. Dit zal dan bestaan uit een huisje van mama, een huisje van papa en een droomhuis. Oorspronkelijk bestaan de 3 huizen uit een huisje van de leuke dingen, een huisje van de minder leuke dingen en een droomhuisje.

Het eindproduct zal gedeeltelijk gebaseerd worden op de 3 huizen. Het verschil met de 3 huizen is dat er zal gewerkt worden met meer visuele voorbeelden. Zo zal er in het eindproduct niet gewerkt worden met tekeningen zoals in de 3 huizen, maar met echte poppenhuizen. Op die manier worden de huizen tot leven gewekt en kunnen kinderen hier op een meer realistische manier hun levensverhaal vormgeven.

8.8.5 Spelen

In het literatuuronderzoek en de interviews wordt het belang van spel bij kinderen benadrukt. Spelen heeft een belangrijke rol in het totale opvoedingsproces want via spel leert het kind heel veel over het leven. Spel helpt een kind zijn weg te vinden in leuke en minder leuke gebeurtenissen en dankzij spel verliezen spanningen en angsten hun kracht. Jonge kinderen hebben nog te weinig cognitieve vaardigheden en taalvaardigheden om te praten over het emotionele, ze doen dit al spelend. Door het spel kunnen kinderen leren omgaan met hun eigen emoties en het uitbeelden ervan. Op die manier kan het levensverhaal nagebootst worden aan de hand van poppenhuizen en eigen popjes. Het rollenspel ligt hierbij aan de basis. Het kan er namelijk voor zorgen dat het kind leert om gedrag van dingen en mensen te begrijpen, met anderen te communiceren of samen te werken en om het innerlijk beleven naar buiten te brengen. Dat laatste is een belangrijk aspect omdat kinderen dankzij rollenspel naar buiten kunnen brengen wat zij voelen, waardoor de eventuele innerlijke stress of spanningen zullen afnemen en het kind tot rust kan komen. Via het rollenspel is het dus mogelijk om het levensverhaal en de daarbij horende emoties van het kind taal te geven. Ook het sociaal-emotionele aspect krijgt hierin een plaats en zeker als het om het imiteren van volwassenen gaat. Kinderen spelen gebeurtenissen die ze met volwassenen hebben meegemaakt na om op die manier vat te krijgen op de werkelijkheid en hier betekenis aan te geven. De kinderen uit vzw Binnenstad bevinden zich vaak in complexe situaties, waarbij veel volwassenen betrokken zijn. Voor de kinderen in Huis 3 kan het rollenspel dus zeer nuttig zijn om over hun levensverhaal te communiceren.

Daarnaast zullen kinderen die bepaalde zaken nog niet onder woorden kunnen brengen, deze dingen gaan schilderen en tekenen. Ook muziek en beweging dragen heel wat emoties met zich mee en kunnen kinderen aanzetten hierover te praten. Spel is, in al zijn vormen, dus een mooi middel om emoties bloot te leggen en hierover in gesprek te gaan. Om dit alles juist te kunnen interpreteren, is het belangrijk dat er met het kind in gesprek gegaan wordt over waarom het iets op een bepaalde manier getekend of geschilderd heeft. Daarom is het van belang om de methodiek in relatie met het kind te gaan gebruiken. Zodat er vanuit de kunstzinnige expressievormen een gesprek kan ontstaan rond het levensverhaal van het kind.

8.8.6 Loose parts play

Loose parts zijn letterlijk vertaald losse onderdelen. Het zijn materialen die kinderen kunnen verplaatsen, manipuleren, controleren en veranderen tijdens hun spel. Het kan ervoor zorgen dat de fantasie van kinderen wordt aangewakkerd. Daarnaast nodigen loose parts uit tot gesprek en interactie. Dit gaf de aanleiding om loose parts te integreren in het eindproduct. Door knopen, steentjes, parels... te voorzien, wordt ervoor gezorgd dat kinderen minder worden gestuurd in hun spel en kan het levensverhaal in de ogen van het kind nog meer vorm krijgen.

DEEL 3: DE 'HUIS3METHODIEK'

9) De 'Huis3methodiek'

Uit alle wetenschappelijke informatie, namelijk het literatuuronderzoek en de kwalitatieve interviews die werden afgenomen bij experts op het werkveld, vloeide er een brainstorm voort. Op deze manier werd het eindproduct van het project geconcretiseerd. Uit verschillende interviews, waaronder met een klinisch psycholoog in Wagenschot en een kinderpsychologe uit een privépraktijk, kwam het belang van coregulatie en verbinding naar voren. Dit kwam ook aan bod op de projectfiche van vzw Binnenstad in verband met de bachelorproef. De nood aan emotie en emotieregulatie werd ook benadrukt door de wekelijkse bezoeken aan vzw Binnenstad. Hierdoor werd tijdens de eerste brainstorm gefocust op methodieken rond emoties reguleren en hiermee samenhangend taal geven aan het kind.

Er kwamen verschillende tools en methodieken naar boven die hielpen om het eindproduct concreet te maken. Vanuit het interview met een klinische psychologe, werd er verder gewerkt op het idee van een emoscoop. Om de emotieregulatie van de kinderen te bevorderen, werd dit idee gekozen als basis. Een emoscoop is een strook waarbij de verschillende emoties staan opgelijst. Om dit voor de kinderen visueel voor te stellen, wordt een bepaalde kleur en afbeelding toegewezen aan de emoties. Het doel hiervan is dat ieder kind een eigen wasknijper heeft, waarmee het zijn of haar gevoel op de emoscoop kan aanduiden. Op deze manier leert het kind om wat het voelt in zijn of haar lichaam te linken aan een bepaald gevoel.

Daarnaast werd tijdens het interview met Vereniging Ons Tehuis gesproken over een troostmuur. Dit is een muur waarop, aan de hand van afbeeldingen, verschillende activiteiten staan die een kind nodig kan hebben wanneer het zich niet goed voelt. Voorbeelden hiervan zijn knuffelen, even alleen zijn, samen spelen met begeleider... Op momenten dat het kind behoefte heeft aan ondersteuning of troost, kan het op deze muur een afbeelding aanduiden. Op deze manier hoeft het kind geen verbale taal te gebruiken om toch taal te geven aan de noden die het heeft.

Tijdens de brainstorm werd besloten om deze twee methodieken aan elkaar te koppelen. Bij ons eerste idee werd enerzijds gekozen voor de uitwerking van een emoscoop, anderzijds werd de troostmuur ook verwerkt in het idee. De werking van de emoscoop in Wagenschot werd volledig overgenomen. Daarnaast werd het concept van de troostmuur aangepast, zodat dit binnen de werking van de emoscoop kon geïntegreerd worden. Onder de emoscoop zijn verschillende afbeeldingen van activiteiten die de kinderen kunnen kiezen, om met de spanning om te gaan en hun evenwicht opnieuw te vinden. Deze methodiek sluit nauw aan met de informatie die tijdens de literatuurstudie en interviews naar boven kwam. Dit bevat onder andere het belang van emoties en het reguleren hiervan, het belang van in relatie gaan met het kind, de gevolgen van een onderontwikkelde sociaal-emotionele ontwikkeling bij een kind, het belang van de dagelijkse interacties...

Gezien deze methodiek grotendeels naast de onderzoeksvraag van vzw Binnenstad ligt, werd het idee teruggekoppeld naar de organisatie. Vanuit Binnenstad werd aangegeven dat hun vraag meer gaat over het geven van taal aan het levensverhaal van het kind. Er werd ook verteld dat onze concrete methodiek binnen de organisatie niet duurzaam zal zijn. Daarnaast geven zij aan dat ze reeds inzetten op verbinding en emoties bij de kinderen in Binnenstad. Hun vraag is een tool te ontwerpen die zal gebruikt worden wanneer een kind hier nood aan heeft en dus niet geïntegreerd wordt in de volledige werking. De kinderen die in de leefgroep verblijven bevinden zich in een complexe situatie, maar hebben wel het recht te weten wat er in hun leven gebeurt. Het is niet makkelijk hier met jonge kinderen over in gesprek te gaan. Na deze feedback vond een tweede brainstorm plaats. Bij deze brainstorm werd meer ingezet op het levensverhaal vertellen aan de kinderen, om zo tegemoet te komen aan de vraag van vzw Binnenstad. Gebaseerd op de methodieken in de literatuurstudie werden onze tools verder geconcretiseerd. Deze methodiek kwam ook aan bod tijdens de interviews met Wagenschot en Vereniging Ons Tehuis. Opnieuw werd het concreet idee afgestemd met vzw Binnenstad. De projectaanvragers gingen akkoord met de 'Huis3methodiek'. Deze methodiek geeft een antwoord op hun probleemstelling. De theoretische onderbouwing van de tool bevindt zich in de antwoorden op de deelvragen. De volledige werking kan teruggevonden worden in de handleiding in bijlage.

9.1 Theoretische uitleg van begrippen

Naar aanleiding van de opdracht aangevraagd door vzw Binnenstad, werd er in eerste instantie onderzoek gedaan naar letterlijke definities van begrippen die vaak in vraag worden gesteld door de kinderen uit de leefgroep. In tweede instantie werd er gezocht naar hoe deze definities vertaald konden worden in kindertaal. Hierbij werd rekening gehouden met het niet altijd te expliciet verwoorden van begrippen.

- **Leefgroep:**

Definitie:

“Residentiële jeugdhulp is een vorm van hulpverlening waarbij kinderen of jongeren op vrijwillige of gedwongen basis, (tijdelijk) dag en nacht buiten hun eigen omgeving verblijven, onder meer in leefgroepen en behandelgroepen. De term ‘leefgroep’ wordt in deze richtlijn zowel gebruikt voor leefgroepen gericht op opvoeden en opgroeien als voor behandelgroepen gericht op de behandeling van specifieke problemen. Daarbij kan sprake zijn van een verblijf van een aantal dagen per week tot de hele week” (Richtlijnen jeugdhulp en jeugdhulpbescherming, z.d.).

Definitie op kindermaat:

Dit is het ‘huisje’ waarin jij nu woont samen met de andere kindjes.

Jij woont hier omdat de jeugdrechter/iemand van het VK/iemand van het OCJ dat heeft beslist. De jeugdrechter beslist dat wanneer mama’s en papa’s geholpen moeten worden om voor de kindjes te zorgen. Er bestaan nog veel zo’n leefgroepen voor andere kindjes.

- **Jeugdrechtbank:**

Definitie:

“De jeugdrechtbank doet uitspraak over de regeling met betrekking tot de kinderen tot ze 18 jaar zijn. De jeugdrechtbank helpt bij echtscheiding met: alimentatie, omgangsregeling en opvoedingsproblemen” (Encyclo, 2022).

Definitie op kindermaat:

Dit is een groot gebouw waar jij, je mama en papa, broer(s) en zus(sen), ... soms naartoe moeten. Hier zal de jeugdrechter beslissen wat er zal gebeuren en welke oplossing er zal komen.

- **Jeugdrechter:**

Definitie:

“Een Jeugdrechter is een rechter die zich heeft gespecialiseerd in zaken die met kinderen te maken hebben. Hij behandelt strafzaken van jongeren tussen 12 en 18 jaar en familie- en jeugdzaken, zoals uithuisplaatsingszaken” (De rechtspraak, z.d.).

Definitie op kindermaat:

Een vrouw of man die beslissingen maakt voor zowel jij als voor mama, papa, broer, zus... De jeugdrechter is eigenlijk de baas van alle mama's en papa's. De jeugdrechter beslist wat er voor jou nodig is. Het kan ook gebeuren dat mama en papa met de beslissingen niet akkoord gaan.

- **Consulent sociale dienst:**

Definitie:

“De sociale dienst jeugdrechtbank (SDJ) volgt minderjarigen op die onder hun toezicht van de jeugdrechter staan. De consulent staat in voor de coördinatie van de gerechtelijke hulpverleningstrajecten van deze jongeren. Ze werken autonoom voor Jeugdhulp, maar ook in nauwe afstemming met de jeugdrechter. De SDJ krijgt van de jeugdrechters de nieuwe parketvorderingen door met vraag tot het voeren van een maatschappelijk onderzoek, zowel voor minderjarigen in verontrustende situaties (VOS) als voor jongeren die een delict hebben gepleegd.

De consulenten voeren gesprekken met de hulpaanbieders en betrokken professionelen, de jongeren, de ouders en hun netwerk. Ze leggen een schriftelijk advies neer, bestaande uit een gemotiveerde inschatting van de nood aan een gerechtelijke maatregel, een analyse van de problematiek en een indicatiestelling. De jeugdrechter beslist op basis van de adviezen, het mondeling overleg en na voorleiding van de ouders en de +12-jarigen” (Jeugdhulp, z.d. c).

Definitie op kindermaat:

De consulent in de sociale dienst is de mevrouw of meneer die helpt met de jeugdrechter. Zoals dat roetpiet helpt met Sinterklaas... Hij of zij komt dan soms eens een bezoekje brengen bij jou of bij jouw mama en papa om eens te kijken hoe het gaat met jou of met jouw mama en papa. Die vertelt dat dan aan de jeugdrechter. Zo weet de jeugdrechter altijd of het goed of slecht gaat met jou of met je ouders.

- Consulent vertrouwenscentrum kindermishandeling/ondersteuningscentrum jeugdzorg:

Definitie:

“Elke consulent volgt de situatie van een aantal jongeren persoonlijk op. Beslissingen gebeuren evenwel steeds door het hele team van consulenten binnen het OCJ en VK. Deze gedeelde besluitvorming zorgt ervoor dat de hulpverlening die een jongere krijgt, niet afhangt van de mening van één persoon” (Jeugdhulp, z.d. a).

Definitie op kindermaat:

Dit is een persoon waar jij, je mama en papa, broer(s) en zus(sen)... soms eens naartoe gaan. Hier vraagt een mevrouw of meneer hoe het gaat met jullie. Het kan ook eens gebeuren dat deze mensen langs komen in de leefgroep, thuis bij mama en papa... Deze mevrouw of meneer zal hier dan ook over spreken met de andere mensen die jou, mama en papa helpen. Deze mensen zullen er dus voor zorgen dat je altijd veilig bent.

- Ziekenhuis

Definitie:

“Instelling waar zieken met uiteenlopende aandoeningen worden opgenomen om te worden behandeld en verzorgd door een team van medische specialisten en verpleegkundigen.” (Ensie, 2017e).

Definitie op kindermaat:

Als mensen heel ziek zijn dan moeten ze naar het ziekenhuis. Het ziekenhuis is een groot gebouw. Hier slapen mensen in een ander bed, en slapen ze soms met andere mensen op dezelfde kamer. Er zijn dan ook dokters en verpleegsters die zorgen voor de mensen die daar zijn. Wat wel leuk is aan het ziekenhuis is dat je daar kan eten, spelen, tv kijken...

- Gevangenis:

Definitie:

Dit is een gebouw dat bestemd is voor de opneming van personen die tot een vrijheidsstraf zijn veroordeeld (Amo Institute of Sciences, 2019).

Definitie op kindermaat:

De gevangenis is een groot huis waar mensen moeten verblijven die iets fout hebben gedaan (iets gestolen, iemand heel erg heeft pijn gedaan...). De rechter beslist hoelang die mensen daar moeten blijven. In de gevangenis zijn er cellen. Als iemand in de gevangenis zit, moet die de hele dag in zijn cel blijven. Er zijn heel wat activiteiten zoals sporten, werken, boeken lenen uit de bib die ze daar hebben, ... Die persoon kan ook bezoek krijgen, bellen naar anderen en brieven sturen en ontvangen. Die persoon mag een lange tijd niet uit het grote huis komen.

- **Cel**

Definitie:

“Een kleine ruimte waar iemand voor straf moet zitten (in een gevangenis)” (Ensie, 2017b).

Definitie op kindermaat:

In de gevangenis zijn er cellen. Een cel is een kleine kamer waar die persoon slaapt: daar staat een bed, frigo, tv, tafel, stoel, wc en lavabo.

- **Cipier:**

Definitie:

“Iemand die voor zijn beroep in een gevangenis de gedetineerden bewaakt; gevangenisbewaker” (Ensie, 2017c).

Definitie op kindermaat:

Een cipier is een mevrouw of meneer die werkt in de gevangenis. Deze persoon zorgt ervoor dat alle mensen in hun cel blijven. Als de cipier dan zegt dat de mensen wel eens uit hun cel mogen, blijft hij wel altijd bij hen zodat ze niet weglopen.

- **Straf:**

Definitie:

“Maatregel tegen iemand als vergelding voor een onrechtmatige daad, een verzuim of overtreding: op straffe van een boete met een boete als straf.” (Van Dale, 2022).

Definitie op kindermaat:

In ons land mogen mensen bepaalde dingen niet doen zoals anderen heel erg pijn doen, stelen, heel snel met de auto rijden... Als mensen dit wel doen dan hebben ze iets gedaan wat eigenlijk niet mag. Dan beslist de rechter dat zij een straf/sanctie krijgen. Dit kan bijvoorbeeld zijn dat ze geld moeten betalen, dat ze naar de gevangenis moeten...

- **Drugs:**

Definitie:

“Drugs is een verzamelnaam voor middelen die de hersenen beïnvloeden en daardoor effect op lichaam en geest hebben. Dit wordt ook wel de psychoactieve werking genoemd. Welke effecten een bepaalde drug precies zal hebben, hangt van verschillende elementen af” (Drugsinfo, 2021).

Definitie op kindermaat:

Sommige mensen voelen zich heel slecht en gebruiken dan drugs (een slecht pilletje) om zich beter te voelen. Drugs is helemaal niet goed voor mensen want dan voelen ze zich soms nog slechter, vergeten ze soms veel dingen en kunnen ouders niet goed meer voor de kindjes zorgen.

- **Drank (alcohol):**

Definitie:

“Een alcoholische drank is een drank die ethanol bevat, een alcohol. Alcoholhoudende dranken worden verkregen door gisting van suikerhoudende vloeistoffen uit: granen - zoals gebruikt voor bier en sake. Vruchten - zoals druiven voor wijn.” (Alcoholische drank, 2022).

“De gevolgen van alcoholgebruik kunnen per persoon verschillen. Een aantal van onderstaande effecten kunnen tijdens het drinken van alcohol of vlak na het drinken merkbaar zijn:

- Braken door overmatig alcoholgebruik.
- Een slechte adem.
- Een slechte nachtrust. Alcohol beïnvloedt je REM-slaap en zorgt voor wat we een ‘gefragmenteerde’ slaap noemen.
- Bewusteloos raken.

- Een kater.
- Verlaging van het testosteron (een erectie of een zaadlozing krijgen wordt moeilijker).
- Alcoholvergiftiging.” (Changes GGZ, z.d.).

Definitie op kindermaat:

Sommige mensen voelen zich niet zo goed en drinken dan alcohol (bier, wijn...) om zich beter te voelen. Als iemand hier TE veel van drinkt kan die persoon niet zo goed voor de kindjes zorgen. Dit komt doordat alcohol heel wat dingen doet met je lichaam. Mensen gaan hierdoor heel snel iets vergeten.

- **Politieagent:**

Definitie:

“Het begrip politieagent heeft 2 verschillende betekenissen:

1) medewerker van de politie: iemand die voor zijn beroep orde en veiligheid in de openbare ruimte handhaaft en achter misdadigers aangaat; medewerker van de politie.

2) iemand die oplet en regelt: iemand die een groep personen leidt en daarbij, meestal zonder het zelf te willen, continu moet opletten en personen moet aanspreken op hun gedrag” (Ensie, 2017d).

Definitie op kindermaat:

Politiemensen zijn mensen die voor rust, veiligheid en orde zorgen. Soms kan het ook zijn dat de politieagenten moeten komen omdat er dingen gebeuren die niet zo leuk zijn. Als mensen hulp nodig hebben, kunnen ze altijd bellen naar de politieagenten. De politiemensen helpen dan de anderen die hulp nodig hebben.

Het kan bijvoorbeeld zijn dat er mensen elkaar erg veel pijn doen en dan moeten de politiemensen komen om dat te stoppen.

- **Politiekantoor**

Definitie:

“Een politiebureau is een gebouw waarin de politie is gehuisvest. Het is de centrale verzamelpaats voor de politiebeambten waar ze hun kantoorwerk doen, besprekingen houden en de werkzaamheden buiten het bureau voorbereiden.” (Politiebureau, 2020)

Definitie op kindermaat:

Dit is een klein kamertje waar de politieagent met je spreekt en vraagjes stelt.

- **Advocaat:**

Definitie:

“Een advocaat adviseert, bemiddelt, onderhandelt of verdedigt uw belangen als persoon of onderneming, ook als er zich een probleem voordoet dat gelinkt is aan de bescherming van persoonsgegevens. Hij is daarbij gebonden door het beroepsgeheim. Wat u als cliënt uw advocaat toevertrouwt, blijft vertrouwelijk.” (Orde van Vlaamse Balies, 2022).

Definitie op kindermaat:

Dit is een mevrouw of meneer die mensen helpt wanneer ze naar de rechtbank moeten. Een advocaat is dus altijd aanwezig als je naar de jeugdrechter moet.

- **Psycholoog:**

Definitie:

“Een psycholoog is opgeleid om gedrag van mensen te bestuderen. De meeste psychologen werken met cliënten. Zij behandelen en helpen cliënten om beter te worden of coachen (begeleiden) cliënten in hun eigen ontwikkeling. Daarnaast zijn er psychologen die advies geven op het gebied van arbeidssituaties of ondersteuning bieden in werving en selectie” (Patiëntenfederatie, z.d.).

Definitie op kindermaat:

Soms is het zo dat iemand zich heel verdrietig, boos, bang... voelt. Als dit ervoor zorgt dat je je niet meer zo goed voelt dan kan je naar de psycholoog gaan. Een psycholoog kan heel goed luisteren en gaat dan eigenlijk met je spelen/knutselen en praten over wie je bent, waarmee je geholpen wil worden... De psycholoog zal jou dus helpen en ideeën geven over wat jou beter kan helpen. Meestal gaat het beter nadat je enkele keren naar de psycholoog bent geweest. Dan neem je afscheid met de psycholoog. Misschien tot nooit meer, maar als het nodig is kan je gewoon terugkomen want dan ken je elkaar eigenlijk al.

- **Reden van plaatsing:**

Definitie:

Een jeugdrechter kan een minderjarige voor een bepaalde periode in een instelling plaatsen, bijvoorbeeld als die jongere een als misdrijf omschreven feit heeft gepleegd of als de jongere in een zwaar verontrustende opvoedingssituatie verkeert (Vlaanderen, z.d. b).

Definitie op kindermaat:

Waarom ben jij hier in huisje 3?

Beslissing door Jeugdrechter

De consulent (de helper van de jeugdrechter) is op bezoek geweest bij jouw familie. Het kan ook zijn dat de kindjes van Binnenstad al eens de consulent hebben gezien. Hij/zij heeft dan gezien dat mama's en papa's het soms moeilijk vinden om goed te zorgen voor hun kindjes. De jeugdrechter heeft dat gehoord van de consulent en heeft daarom beslist dat het beter is voor jou om hier te verblijven. Natuurlijk mag jij wel nog jouw mama en papa zien. De jeugdrechter wil altijd dat de kindjes blij zijn en zich goed voelen.

Beslissing door VK/OCJ

Er is een mevrouw of een meneer van het VK of het OCJ op bezoek geweest bij de mama's en papa's. Het kan ook zijn dat de kindjes van Binnenstad al eens deze meneer of mevrouw hebben gezien. Hij/zij heeft dan gezien dat mama's en papa's het soms moeilijk vinden om goed te zorgen voor hun kindjes. De mensen uit het VK of OCJ hebben dan beslist dat jij hier in Binnenstad moet blijven. Natuurlijk mag jij wel nog jouw mama en papa zien. De mevrouw of meneer van het VK of OCJ wil altijd dat de kindjes blij zijn en zich goed voelen.

- **Scheiding:**

Definitie:

“Een echtscheiding is in het familierecht de beëindiging van een burgerlijk huwelijk. Meer in algemene zin verwijst scheiding in de demografie naar de relatieontbinding van een huwelijk, geregistreerd partnerschap of ongehuwde samenwoonrelatie” (Echtscheiding, 2021).

Definitie op kindermaat:

Als jouw ouders verliefd zijn op elkaar, hebben ze samen 1 groot liefdeshart. Als ze gaan scheiden, zijn ze niet meer verliefd op elkaar en dan verandert hun grote liefdeshart in 2 kleine hartjes. Voor elk 1. Dan gaan jouw ouders elk met hun eigen hartje in een apart huis wonen. Natuurlijk betekent dit niet dat je mama of papa dan niet meer mag zien!

- **Conflictueuze scheiding:**

Definitie:

“Niet alleen de beide ouders, maar ook familie, vrienden, scholen en andere instanties raken betrokken in de strijd. Er groeit veel achterdocht en wantrouwen die het steeds moeilijker maakt tot constructieve oplossingen te komen. In deze scheidingen raken kinderen gevangen en beschadigd.” (Opgroeien, 2022a).

Definitie op kindermaat:

Als jouw ouders verliefd zijn op elkaar, hebben ze samen 1 groot liefdeshart. Sommige ouders maken heel veel ruzie. Dat vindt het grote liefdeshart niet leuk. Elke keer dat mama en papa heel veel ruzie maken, gaat het liefdeshart een beetje kapot. Als de ruzie heel lang duurt en heel erg wordt, breekt het grote liefdeshart in 2 stukken.

Dan krijgen mama en papa elk 1 stukje van het liefdeshart. Dat hart kan niet altijd gemaakt worden. Vaak moeten mama en papa dan proberen elke een nieuw hartje te maken van hun stukje. Dan kunnen jouw ouders elk met een eigen hartje in een apart huis wonen. Natuurlijk betekent dit niet dat je mama of papa dan niet meer mag zien.

- **Dokter/verpleegkundige:**

Definitie:

Iemand die als beroep heeft zieke mensen beter te maken (Woordenboek.org, 2022a).

Definitie op kindermaat:

Een verpleegkundige is een man of vrouw die mensen verzorgd, wast en goede pilletjes geeft. Hij/zij verzorgt zieke mensen en zorgt ervoor dat de mensen beter worden.

Een dokter is een man of vrouw die mensen onderzoekt en zegt tegen de verpleegkundige welke goede pilletjes gegeven moeten worden. Dingen die een dokter doet is bijvoorbeeld in je keel kijken, aan je buik voelen, naar je longen luisteren... als je daar pijn hebt.

- **Begeleider:**

Definitie:

“Iemand die een ander of anderen op weg vergezelt in een ondersteunende rol, bv. als hulp, om toezicht te houden, uit eerbetoon enz... “ (Ensie, 2017a).

Definitie op kindermaat:

Een begeleider is iemand zoals bijvoorbeeld (naam begeleider) die zorgt voor de kindjes van Huisje 3. De begeleider zorgt ervoor dat jij 's morgens op tijd wakker wordt en 's avonds op tijd gaat slapen. Verder zorgt de begeleider ervoor dat jij elke dag propere kleren aanhebt, lekker kan eten, dat je gewassen bent en dat het leuk is in Huisje 3.

Er is altijd een begeleider aanwezig in de leefgroep. Soms zelfs meerdere begeleiders. Ook 's nachts is er altijd 1 begeleider die blijft slapen. De begeleiders helpen jou ook met je huiswerk, wakken je... Ze luisteren naar je en proberen je te helpen.

Ook is er een trajectbegeleider, die gaat op bezoek bij de kindjes thuis of maakt afspraken met de rechtbank, het VK...

- **Middelenmisbruik:**

Definitie:

Van middelenmisbruik wordt gesproken wanneer een persoon veel en langdurig alcohol of drugs gebruikt ondanks de problemen die dat veroorzaakt. Dit kunnen problemen zijn met het nakomen van verplichtingen op school, op het werk of thuis of herhaaldelijk in aanraking komen met justitie (Nji, 2022a).

Definitie op kindermaat:

Ken je het cookiemonster? Dat is een blauw monster dat de héle dag koekjes eet. Hij doet niks anders! Maar daar krijgt hij altijd buikpijn van en dan voelt hij zich ziekjes. Dan kan het cookiemonster niks meer doen, enkel in de zetel liggen. En ook al heeft hij buikpijn, hij blijft maar koekjes eten, de hele dag door! Bij X zit er zo'n monstertje in zijn/haar hoofd. Geen cookiemonster, maar wel een Y-monster daar wordt hij/zij, net zoals het cookiemonster, ziekjes van. Het kan zijn dat je X daarom even niet mag zien. Hij/zij wordt nu geholpen om het Y-monster uit zijn/haar hoofd te krijgen.

- **Verwaarlozing:**

Definitie:

“Verwaarlozing is het 'nalaten' van zorg ofwel het niet naar behoren uitvoeren van de pedagogische taak. Verwaarlozing is daarmee een 'passieve' vorm van kindermishandeling. In het geval van lichamelijke verwaarlozing komen ouders stelselmatig onvoldoende tegemoet aan de lichamelijke basisbehoeften van het kind” (Augeo, 2022).

Er bestaat emotionele verwaarlozing, maar ook fysieke verwaarlozing.

“**Emotionele verwaarlozing** is een tekort aan zorg voor het emotioneel welzijn van een minderjarige door volwassenen.” (Augeo, 2022).

“De emotionele verwaarlozing van een kind gebeurt als een volwassene geen of niet genoeg aandacht heeft voor de emotionele behoeften van een jongere. Zo krijgt een kind bijvoorbeeld geen aandacht, is er een tekort aan liefde, betrokkenheid, aandacht, interesse, respect, veiligheid, een tekort aan positieve interacties met anderen, ...” (Augeo, 2022).

“**Fysieke of lichamelijke verwaarlozing** betekent dat er niet goed voor het lichaam van een kind gezorgd wordt.” (Augeo, 2022).

Het kind of de jongere krijgt niet de zorg waar hij/zij gezien de leeftijd nood aan heeft. Er is een tekort aan kledij, onderdak, medische verzorging, veiligheid, voldoende nachtrust, ... (Augeo, 2022).

Definitie emotionele verwaarlozing op kindermaat:

Iedereen heeft nood aan warmte, liefde en aandacht, ook jij. X moet dat aan jou kunnen geven, als dat niet lukt, krijgt hij/zij een zwarte bol. Door die zwarte bol kan het zijn dat X jou minder of even niet mag zien. X wordt nu geholpen om de zwarte bol weg te krijgen.

Definitie fysieke verwaarlozing op kindermaat:

Alle kinderen hebben nood aan iemand die goed voor hun lichaam zorgt, ook jij. X moet goed voor jouw lichaam kunnen zorgen. Als dat niet lukt, krijgt hij/zij een zwarte bol. Door die zwarte bol kan het zijn dat X jou minder of even niet meer mag zien. X wordt nu geholpen om de zwarte bol weg te krijgen.

- **Seksueel misbruik:**

Definitie:

“Seksueel kindermisbruik is een vorm van mishandeling waarbij een (jong) volwassene een kind dwingt om seksueel contact te hebben. Dat kunnen verschillende dingen zijn. Als iemand aan je borsten zit, bijvoorbeeld, of aan je vagina of piemel. Of als iemand jou vraagt om hem of haar aan te raken, met je hand of je mond. Of seks met je wil hebben. Seksueel misbruik is een vorm van kindermishandeling en het is verboden.” (Het Klokhuis, 2013a).

Definitie op kindermaat:

Als X je aanraakt op een plaats waar jij dat niet leuk vindt, moet jij zeggen ‘Nee’ of ‘ik vind dit niet leuk, stop ermee’ want het is jouw lichaam, dus jij beslist. Als X dat toch heel vaak doet, krijgt X een rood stopbord. Door dat rode stopbord kan het zijn dat X jou minder of even niet meer mag zien. X wordt geholpen om het rode stopbord weg te krijgen.

- **Psychische kwetsbaarheid:**

Definitie:

“Het begrip psychische beperking wordt vaak gebruikt als het functioneren van mensen als gevolg van hun aandoening wordt belemmerd in belangrijke levensgebieden als leren, wonen, werken en sociale contacten. Iemand kan gedurende een aantal jaren te maken hebben met een psychische aandoening.” (Begeleid leren, 2011).

Definitie op kindermaat:

Iedereen heeft verschillende draadjes in zijn hoofd. Normaal gezien lopen die allemaal mooi langs elkaar, maar bij X zijn die in de knoop geraakt. Als alle draadjes in de knoop zitten, zorgen ze ervoor dat X niet meer zo goed kan nadenken. Het kan ook zijn dat X niet meer zo goed voor iemand of voor zichzelf kan zorgen, snel boos of verdrietig wordt... Het kan zijn dat X jou dan minder of even niet meer mag zien. X wordt dan geholpen om alle draadjes uit de knoop te halen.

- **Armoede:**

Definitie:

“Armoede is te weinig financiële mogelijkheden hebben om de minimaal noodzakelijke goederen en voorzieningen te bekostigen. Iemand is arm wanneer hij onvoldoende inkomen heeft voor bijvoorbeeld voeding of een goede woning. Hij is niet arm als hij wel voldoende inkomen heeft, maar dat aan iets anders uitgeeft.” (Sociaal en cultureel planbureau, 2018).

Definitie op kindermaat:

Iedereen heeft een spaarpotje. X ook. Bij sommige mensen zit dat spaarpotje héél vol. Bij andere mensen is het maar een beetje vol. Met weinig centjes in hun spaarpotje kunnen ze niet altijd alles betalen. Niet voor henzelf en niet voor jou. Het kan zijn dat je daarom even niet meer bij X kan wonen. Hij/zij krijgt eerst hulp om zijn/haar spaarpotje opnieuw te vullen.

- **Fysieke agressie:**

Definitie:

Fysieke agressie kan bestaan uit schoppen, duwen, slaan, spugen, vernielen of beroven. Bij gewelddadige overvallen kan fysieke agressie zelfs nog extremere vormen aannemen (Arboportaal, z.d.).

Definitie op kindermaat:

Als X iemand anders heel veel pijn doet door te schoppen, duwen, slaan, dingen stelen of kapot maken, krijgt hij/zij een blauwe bol. Door die blauwe bol kan het zijn dat je X jou minder of even niet meer mag zien. X wordt nu geholpen om de blauwe bol weg te krijgen.

- **Draagkracht/draaglast:**

Definitie:

“Het vermogen om opgewassen te zijn tegen moeilijkheden noemen we draagkracht: de kracht die een persoon heeft om tegenslagen te verdragen. De hoeveelheid tegenslag, problemen, handicaps en andere bronnen van stress die iemand op zijn levenspad tegenkomt, noemen we de draaglast.” (Spreekuur thuis, z.d.).

Definitie op kindermaat:

Iedereen draagt stenen op zijn rug, ook jij, mama/papa/X en ik! Het zijn onzichtbare stenen, je kan ze niet zien, maar als het er héél veel zijn, kan je ze wel voelen. X heeft nu even héél veel zware stenen op zijn/haar rug. Door de vele stenen kan het zijn dat je even niet meer bij X kan wonen. Hij/zij krijgt eerst hulp om van de zware stenen af te raken.

- **CLB:**

Definitie:

“Centrum voor Leerlingenbegeleiding Het CLB is een team dat bestaat uit artsen, verpleegkundigen, maatschappelijk werkers en psychologen/pedagogen. De dienstverlening is vertrouwelijk, onafhankelijk en gratis. Ouders kunnen er steeds terecht na afspraak (met of zonder medeweten van de school)” (Betekenisdefinitie, z.d.).

Definitie op kindermaat:

Het CLB is een plaats waar mensen werken die ervoor zorgen dat jij je goed voelt op school. Ze zorgen er daarnaast voor dat jij de zorg krijgt die voor jou nodig is. Soms komt er iemand van het CLB op bezoek (bijvoorbeeld: in de klas, thuis...) om te kijken hoe je het doet op school en of er iets meer nodig is voor jou zodat je het nog beter kan doen.

- **CKG:**

Definitie:

“De centra voor kinderzorg en gezinsondersteuning (CKG) bieden pedagogische begeleiding aan gezinnen met opvoedings- of gezinsproblemen, zolang de problemen nog niet van die aard zijn dat ze niet op korte tijd kunnen worden opgelost of verbeterd.” (Jeugdhulp, z.d. a).

Definitie op kindermaat:

Het CKG is een plaats waar mensen werken die ervoor zorgen dat jij je goed voelt. Ze zorgen er daarnaast voor dat jij de zorg krijgt die voor jou nodig is. Soms zijn er kindjes die wonen in het CKG zoals jij woont in Binnenstad, maar soms komt er iemand van het CKG eens langs om te kijken hoe het met je gaat.

9.2 Het doel van de methodiek

Deze methodiek is ontwikkeld om in communicatie te treden met kinderen tussen drie en zes jaar over de reden van plaatsing in een leefgroep. In deze tools gaat dit specifiek over vzw Binnenstad, leefgroep Huis 3. Er wordt een antwoord geboden op de meest voorkomende vragen van de kinderen rondom het jeugdhulplandschap, de belangrijkste organisaties en de daaraan gekoppelde personen. Het uiteindelijke doel is om tot gesprek te komen met de kinderen tussen drie en zes die geplaatst zijn binnen de leefgroep. Dit gebeurt op een wetenschappelijk onderbouwde en creatieve manier waar begeleiders hun eigenheid in kunnen vinden en verder mee aan de slag kunnen.

Deze handleiding bevat de uitleg van de methodiek alsook hoe de tools gebruikt moeten worden. Er wordt echter de kanttekening gemaakt dat als een interventie niet volledig loopt hoe deze voorzien is of niet volledig uitgevoerd kan worden, dit geen 'slechte' interventie is. Dit kan er namelijk voor zorgen dat het kind en de begeleider in gesprek kunnen gaan over andere bezorgdheden, wat wel een goede begeleiding kan zijn. Deze tools vormen namelijk slechts een methodiek, wat een middel is en geen doel op zich.

9.3 Werking van de methodiek

De volledige werking van de 'Huis3methodiek' en de vier tools werd uitgeschreven in de 'Handleiding voor begeleiders'. Deze is terug te vinden in de bijlagen.

9.4 Invoeren in de werking van Huis 3

Binnen de uitwerking van deze methodiek werd onderzocht op welke manier verandering kan worden doorgevoerd in Huis 3 van vzw Binnenstad. Het spreekt voor zich dat het niet evident is om een verandering door te voeren in een reeds bestaande organisatie. Vanuit voorgaand uitgangspunt werd onderzocht op welke manier je de verandering het beste kan doorvoeren in de gehele werking binnen de organisatie. Volgende tien tips kunnen ervoor zorgen dat het minder moeilijk is om dit te bereiken. Bij elke tip werd ook onderzocht wat net het belang ervan is.

- **Leg uit waarom er veranderd moet worden.**

Om alle medewerkers van een organisatie het beste te inspireren om mee te doen met het veranderingsproces, is het belangrijk dat je kan uitleggen waarom het nodig is dat er binnen de organisatie een andere weg moet worden opgegaan. Door transparant over de verschillende redenen te communiceren van de veranderingen ontstaat begrip. Veranderingen zijn namelijk van groot belang om als organisatie in de toekomst te kunnen blijven bestaan. Voor de mensen binnen de organisatie is het verder belangrijk dat de verandering positief uitgelegd wordt (van Luit, J., 2016).

- **Formuleer een duidelijk doel met betekenis.**

Het moet duidelijk zijn waar je als organisatie met je verandering naartoe wilt. Welk eindresultaat wil je bereiken? Wanneer het doel van de verandering binnen de organisatie inspirerend is of een nog groter doel nastreeft, dan kunnen de mensen van de organisatie zich beter met het grotere doel identificeren. Hieruit ontstaat vaak enthousiasme en toewijding (van Luit, J., 2016).

- **Daden zeggen meer dan woorden.**

Veranderingen doorvoeren binnen een organisatie gaat het in principe om het loslaten van oude gewoontes en het creëren van nieuwe routines en gedrag (Six Sigma., z.d.).

- **Betrek medewerkers bij de totstandkoming van de verandering.**

Het is heel belangrijk dat de medewerkers zich gerespecteerd voelen. Het is vaak zonde dat er door de directie een besluit wordt genomen over hoe de verandering er moet uitzien, zonder daarbij gebruik te maken van alle kennis en ervaring van de medewerkers. Door mee na te denken over de totstandkoming van de plannen wordt de verandering ook een beetje hun verandering. Binnen het betrekken van de medewerkers is het van groot belang om goed naar hen te luisteren. Op deze manier kan de directie de waardevolle informatie meenemen in hun besluitvorming. We kunnen hierbij concluderen dat medewerkers beter zullen omgaan met de verandering (van Luit, J., 2016).

- **Maak de verandering leuk.**

Door de verandering leuk te maken voor de medewerkers kan je als 'directie' een positieve gedragsverandering teweegbrengen. Vaak is het zo dat medewerkers graag uitgedaagd worden om mee te doen aan de verandering. Een specifiek voorbeeld hierbij kan 'gamification' zijn, dat is een positieve en speelse manier om mensen verder aan te moedigen om zich in te zetten voor de verandering (van Luit, J., 2016).

- **Je moet niet te snel willen gaan.**

Kleine veranderingen hebben tijd nodig vooraleer deze eigen kunnen worden aan de organisatie. Daarbij is het belangrijk om niet meteen op te geven wanneer een verandering meer tijd nodig heeft dan verwacht (Six Sigma., z.d.).

- **Laat geen ruimte voor twijfel over.**

Aangezien er een verband bestaat tussen het slagen of het falen van veranderingen en de overtuiging van veranderingen, is het belangrijk dat je de noodzaak van verandering inziet. Verandering begint bij het hebben van een idee. Dit idee moet worden getoetst en gedeeld. Hierbij is het aangeraden om anderen te betrekken bij de uitwerking van het idee, op deze manier ontstaat er iets gemeenschappelijk. Er mag geen ruimte zijn voor twijfels. Het is belangrijk om samen als team achter het idee te staan. Mocht er toch enige twijfel zijn bij het idee, pas het dan aan zodat de twijfels verdwijnen (Schwippert, R. P., 2020).

- **Communicatie is essentieel.**

Niet iedereen gaat even gemakkelijk om met veranderingen. Sommige teamleden kunnen als snel de noodzaak van de verandering inzien, maar anderen ervaren dat helemaal anders. Daarom is het belangrijk dat je goed nadenkt over de manier waarop je de veranderingen aankondigt. Verder is het belangrijk om in de organisatie te verduidelijken dat veranderen mensenwerk is, je hebt elkaar namelijk nodig. Juist daarom dat communicatie niet weg te denken is binnen veranderingen op de werkvloer. Breng de organisatie daarom vroegtijdig op de hoogte van wat er bijvoorbeeld zal gebeuren, waarom het moet gebeuren, hoe dat zal gebeuren, wat hun bijdrage is... (Schwippert, R. P., 2020).

- **Can do, niet can't do.**

Wanneer het tijd is om de veranderingen binnen de organisatie door te voeren, wordt gepleit voor een 'can do' mentaliteit. Op het moment dat de hele organisatie de schouders eronder zet en samen werkt aan een gemeenschappelijk doel, kunnen heel mooie dingen ontstaan omwille van de vele individuele kennis van het team (Schwippert, R. P., 2020).

- **Enthousiasme voor verandering.**

Als 'verantwoordelijke' van de verandering, is het van groot belang dat je zelf enthousiast bent over de nieuwe weg je met de organisatie wilt opgaan. Mocht dat niet het geval zijn, is het heel moeilijk om het personeel te motiveren. Als de veranderingen moeten worden ingevoerd door noodgedwongen situaties, dan moet je het proberen zo leuk mogelijk te maken voor de medewerkers. Hierbij probeer je om de positieve kanten van de veranderingen op te sommen en deze te benadrukken (van Luit, J., 2016).

9.5 Testen en reflectie

Er werd gekozen om de 'Huis3methodiek' niet in zijn geheel te testen. De groep was van mening dat er eerst een vertrouwensband met de kinderen moet opgebouwd worden alvorens er gecommuniceerd kan worden over hun thuissituatie. Daarnaast is er hiervoor ook geen mandaat. Om de methodiek op de juiste manier te gebruiken, moet er vanuit het kind een vraag gesteld worden waardoor de begeleiders het van belang vinden hiermee aan de slag te gaan. Wanneer de methodiek getest zou worden op een vooraf gepland moment, is dit niet de correcte manier van werking.

Testfase boekje 'Ik & Binnenstad' met begeleider:

De begeleiders waren positief over het boekje en hadden na de uitleg al snel zicht op de toepassing ervan. Er werd bijvoorbeeld aangehaald dat het boekje nuttig kan zijn om mee te nemen naar de rechtbank om op deze manier de beleving en emoties van kinderen voor te leggen aan de rechter. Naast de positieve feedback gaven ze nog twee tips mee, namelijk: een ruimte voorzien om datum en reden van gebruik van het boekje te noteren. Alsook een extra A4 blad per kleur zodat kinderen, indien te weinig ruimte, daar nog ruimte hebben om creatief aan de slag te gaan. Dit was een goede insteek en deze tips zullen dan ook meegenomen worden bij het verder finaliseren van het boekje. Wanneer de aanpassingen doorgevoerd zijn, zal het boekje opnieuw doorgestuurd worden. De begeleiders staan er namelijk voor open om het boekje te testen wanneer één of meerdere kinderen vragen hebben of wanneer de situatie zich hiertoe leent.

Testfase definities uit het 'Woordenboekje' met begeleider:

Omtrent de definities uit het 'Woordenboekje' kwam er ook positieve feedback. De begeleiders vonden het een goede basis om te gebruiken als leidraad zowel voor zichzelf, toekomstige collega's als voor stagiaires. Uiteraard zal de uitleg door de begeleiders nog wat aangepast moeten worden aan het niveau van het kind, dit gaven ze ook zelf aan. Ze vonden het ook leuk dat er gewerkt werd met pictogrammen om de redenen van plaatsing voor te stellen, bijvoorbeeld het cookiemonster om middelenmisbruik voor te stellen. Bij de definities moeten er slechts twee aanvullingen gebeuren.

Bij de definitie 'begeleiders' wordt er momenteel enkel gesproken over de woonbegeleiders, maar hier mag ook verwezen worden naar de trajectbegeleiders en hun functie. De definitie van 'drugs' focust nu enkel op de gevolgen ervan, maar hier mag ook beschreven worden dat drugs bijv. slechte pilletjes zijn.

Testfase definities uit 'Woordenboekje' met kind:

Op vraag van een begeleider testten we reeds een tweetal begrippen uit met twee kinderen. Aangezien dit onverwachts plaatsvond, hadden we geen ondersteuning van concreet materiaal. Het kwam wat onnatuurlijk over, gezien er geen echte aanleiding was vanuit het kind. De al reeds kleine aandachtsspanne van een kleuter werd hierdoor nog kleiner. Desondanks deze beperkingen hadden we de indruk dat de kinderen geboeid waren door de manier van aanpak. We denken dat dit zeker een geslaagd iets zal zijn wanneer dit in combinatie gebruikt wordt met concreet materiaal, foto's, visueel aantrekkelijke bladen met definities...

We merkten op dat het van belang is om te vertrekken vanuit het kind zijn/haar verhaal en hierop in te spelen. Bij het toelichten van de definities hebben we dit niet zomaar aan het kind uitgelegd, maar hebben we eerst afgetoetst welke invulling het kind zelf geeft aan het begrip. Aan de hand van wat het kind vertelt, kan de definitie verder verduidelijkt worden.

Testfase maken van Peg Dolls en doosjes:

Op woensdag 15 juni 2022 gingen twee studenten een laatste keer langs bij Binnenstad, leefgroep Huis 3 om de Peg Dolls samen met de kinderen te versieren. In eerste instantie was het de bedoeling de Peg Dolls te schilderen, maar bij nader inzien leek het handiger om stiften te gebruiken gezien de poppetjes niet groot zijn. Voor de studenten van start gingen, werd er bij een begeleider nagevraagd naar het bezoek van de ouders zodat zij eventueel samen met hun kind(eren) konden deelnemen aan de activiteit. Gezien er bij het vorig bezoek werd gevraagd naar de gezinssamenstelling, hadden de studenten hier reeds zicht op. Per kind werd er dan ook vooraf een doosje gevuld met het correct aantal Peg Dolls. Wegens een vertraagde levering van nieuw aangekochte Peg Dolls konden nog niet alle kinderen hun volledige gezin vormgeven. De begeleiders zullen deze later met de kinderen afwerken. De kinderen mochten zelf invulling geven aan welk poppetje zichzelf, mama, papa, broer, zus en steunfiguur is. Opvallend bij alle kinderen was dat ze genoten van het één-op-één moment omdat ze even alle aandacht voor zichzelf hadden. Daarnaast zagen ze hun doosje gevuld met Peg Dolls onmiddellijk als iets wat enkel van hen is.

(Hieronder wordt gebruik gemaakt van pseudonamen om de anonimiteit van de kinderen te waarborgen.)

Sam:

Bij aanvang van de activiteit leek Sam niet echt gemotiveerd. Toen de Peg Dolls werden voorgesteld, leek hij/zij al een stuk enthousiaster. Sam startte onmiddellijk met het spelen van rollenspel. Na enige tijd begon het kind de poppetjes in te kleuren, opmerkelijk was dat hij/zij nadacht over de kleuren die hij/zij zou gebruiken. Sam werkte ruim een halfuur zeer geconcentreerd aan het inkleuren van de Peg Dolls en het versieren van zijn/haar doosje.

Noa & René(e):

Noa en René(e) waren zeer enthousiast toen ze de Peg Dolls voor het eerst zagen. De mama van de twee kinderen was ook aanwezig en keek vooral toe hoe deze hun poppetjes inkleurden en doosjes versierden. De taakspanning van Noa was niet groot. Als snel ging hij/zij terug naar buiten om in het zwembad te spelen, René(e) ging hem/haar na enkele minuten achterna. Na dit korte intermezzo kwamen beide terug naar binnen om de Peg Dolls en doosjes af te werken. René(é) tekende op elk van de poppetjes een lachend gezichtje en zei hierbij: “Kijk die zijn blij.” Het was opvallend dat de twee kinderen meermaals tegen elkaar zeiden: “Dit zijn mijn poppetjes en dit is mijn doosje.”

Finn & Beau:

Finn en Beau waren niet echt enthousiast bij het zien van de Peg Dolls. De mama van beide kinderen was ook aanwezig. Ze toonde veel interesse in de poppetjes en vroeg dan ook wat het doel van dit alles is. Een student gaf duiding over het hele project en hierdoor werd het enthousiasme van de mama aangewakkerd. De taakspanning van beide kinderen was zeer miniem, maar dankzij de gedrevenheid van hun mama slaagden zij er in toch enkele korte momenten geconcentreerd te werken. In tegenstelling tot de kinderen werkte de moeder zo'n dertigtal minuten erg betrokken aan de Peg Dolls en de doosjes.

Billie:

Tijdens de eerste twee uren toonde Billie helemaal geen interesse in de activiteit. Er werd meermaals gevraagd om deel te nemen, maar hij/zij weigerde telkens. Naar het eind toe vroeg een student nogmaals of hij/zij graag zou stickeren of kleuren. Deze keer was het kind wel enthousiast en begon met behulp van een student met het bestickeren van zijn/haar doos. Luka (de oudere broer/zus), uit een andere leefgroep, kwam eens kijken naar wat Billie aan het knutselen was.

Luka bleef uiteindelijk tot het eind van de activiteit en hielp Billie met het inkleuren van de Peg Dolls. Hij/zij tekende onder andere op elk poppetje een lachend gezichtje. Doordat een student sterk inzette op een één-op-één werking, slaagde Billie erin om lange tijd geconcentreerd te zijn. Ook de begeleiders stonden hiervan versteld. Tijdens de activiteit zag de student het kind openbloeien. Aan het begin van de activiteit was hij/zij eerder teruggetrokken, maar naar het einde toe kon Billie al in interactie treden.

Jenthe:

Jenthe was niet aanwezig in de leefgroep en zal samen met de begeleiders de Peg Dolls inkleuren en het doosje bestickeren.

Uiteindelijk kan geconcludeerd worden dat de Peg Dolls aanzetten tot rollenspel, een één-op-één werking de kinderen goeddoet en kinderen al snel waarde hechten aan iets wat hun gezin voorstelt en enkel van hen is.

Testfase: handleiding voorleggen aan buitenstaanders

Op maandag 20 juni werd de handleiding voor de begeleiders nagelezen door drie buitenstaanders. Zo kon er gecheckt worden of de handleiding duidelijk geschreven is. Aan de hand van deze feedback werd de handleiding aangepast.

Psychotherapeut

- Voor het droomhuis wordt aangeraden een ander huis te gebruiken dan dat van mama en/of papa omdat dit voor een kind verwarrend kan zijn.
- De tips rond communicatie en gebruik mogen uitgebreider. Zo kan er nog meer stilgestaan worden bij de fundamentele grondhouding die nodig is om met de tool aan de slag te gaan. Zonder relatie, zonder emoties die ge(co)reguleerd worden en zijn, kan/mag er niet gestart worden met het bespreken van zo'n kwetsbaar onderwerp. Dit is op dit moment voor buitenstaanders nog niet helemaal duidelijk.
- Het personaliseren van Peg Dolls kan voor sommige kinderen lastig zijn (bijvoorbeeld omdat mama er niet zo mooi uit ziet als ze in het echt is) dus misschien kan er, naast de Peg Dolls, ook met Playmobil of Duplo gewerkt worden.
- Er dient nog een stuk geschreven te worden over wat er gebeurt met de informatie die vrijkomt in het gesprek. Wat gebeurt hiermee? Blijft de informatie tussen het kind en de begeleider of mag de informatie met iedereen gedeeld worden? Weet het kind wat hiermee gebeurt?
- Grammaticale fouten werden verbeterd.

Psycholoog

- De uitgewerkte methodiek biedt een relevant antwoord op de vraag die gesteld werd door vzw Binnenstad leefgroep Huis 3.
- De methodiek is niet voor eigen gebruik want de psycholoog werkt met oudere kinderen. Wij hebben ons wel goed aan de leeftijdscategorie gehouden, dus zeker bruikbaar voor anderen die werken met kinderen in dezelfde leeftijdscategorie.
- Grammaticale fouten werden verbeterd.

Buitenstaander zonder enige voorkennis

- Het is een meerwaarde dat het huis mama en/of papa later het Droomhuis wordt, omdat dit zorgt voor houvast en herkenning voor het kind.
- Het is nog niet helemaal duidelijk wat Peg Dolls en Loose Parts precies zijn. Een foto hiervan zou kunnen helpen.
- Grammaticale fouten werden verbeterd.

10) Besluit

10.1 Conclusie

Op vraag van vzw Binnenstad werd onderzoek gevoerd naar hoe begeleiders zo transparant mogelijk kunnen communiceren met kinderen tussen drie en zes jaar. De hoofdvraag wordt hieronder beantwoord.

Hoe kunnen begeleiders omgaan met geplaatste kinderen tussen drie en zes jaar die een verontrustende situatie hebben en nog geen taal kunnen geven aan hun levensverhaal?

Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden werd deze opgesplitst in verschillende deelonderzoeksvragen. We kwamen tot de conclusie dat de doelgroep en de context met verschillende problematieken kampen. De meest voorkomende redenen van plaatsing zijn: hechtingsstoornissen, gedragsproblematieken, verstoorde emotieregulatie, trauma, sociaal-emotionele- en ontwikkelingsachterstanden. De meest voorkomende problematieken van de context zijn: hechtingsstoornissen, gedragsstoornissen, sociaal-emotionele en ontwikkelingsachterstand, verslavingsproblematiek, financiële problematiek, fysieke problematiek en weinig netwerk om op terug te vallen. Bijkomend zorgen deze problematieken ervoor dat de draaglast groter is dan de draagkracht.

Daarnaast kwamen vanuit interviews met andere organisaties, met een gelijkaardige werking als vzw Binnenstad, nog een aantal problematieken naar voor. Deze zijn: een tekort aan draagkracht en ouderlijke vaardigheden, beperkte capaciteit of intelligentie, ouders die zelf een instellingsverleden hebben, ouders die in de gevangenis verblijven, intrafamiliaal geweld, verslavingsproblematiek, mishandeling en seksueel misbruik.

Vanuit de interviews en de literatuurstudie vonden we specifieke voorbeelden die bestaan om met kinderen te communiceren in een moeilijke situatie over hun eigen levensverhaal. We zagen verschillende methodieken zoals de levenslijn maken met het kind, de taalbox, Digital Storytelling, de Duplomethodiek, de 3 Huizen en Words and Pictures. Met deze methodieken in gedachten maakten wij vier complementaire tools voor de begeleiders van vzw Binnenstad.

Spelvorm en creativiteit zijn belangrijke manieren om met kinderen in contact te treden. Met kunstzinnige expressievormen kunnen kinderen op een non-verbale manier hun gevoelens en emoties een plaats geven. Rollenspel kan kinderen helpen het gedrag van mensen te begrijpen en met anderen te communiceren, samen te werken en/of het innerlijk beleven naar buiten te brengen. Het benoemen van het gedrag en het effect ervan is bij kinderen belangrijk. Op deze manier kan er gepolst worden naar de noden van het kind bij de situatie. Het is belangrijk bij het omgaan met kinderen transparant te zijn en de realiteit te benadrukken, maar tegelijk rekening te houden met de noden van het kind.

Vanuit bovenstaande informatie werd een methodiek ontworpen voor vzw Binnenstad, waarmee de begeleiders kunnen communiceren met de kinderen rond hun levensverhaal. Er werden drie huizen en drie blokken ontworpen. Aan de hand van de huizen kunnen de kinderen hun thuissituatie voorstellen en kan er in gesprek gegaan worden met de kinderen. Er werd een woordenboek gemaakt om zo transparant mogelijk te communiceren met de kinderen over hun traject en de daarbij horende begrippen. Als laatste werd een boek gemaakt waar kinderen hun creativiteit in kwijt kunnen naargelang hun traject en met behulp van het woordenboek.

10.2 Sterktes en beperkingen

Sterktes

Tijdens het uitvoeren van dit onderzoek zorgden een aantal elementen voor een goed wetenschappelijk onderbouwd eindproduct. Deze worden gezien als de sterktes van het onderzoek, waarvan hieronder een aantal voorbeelden opgesomd staan.

Eén van de sterktes is de groepssamenstelling van de onderzoeksleden die dit onderzoek uitvoerden. Het multidisciplinair team werd samengesteld vanuit verschillende opleidingen. De verschillende opleidingen zijn sociaal (maatschappelijk) werk, toegepaste psychologie, orthopedagogie en kleuteronderwijs. Dit zorgde ervoor dat we een enorme kennis hadden, verdeeld onder deze verschillende vakgebieden.

Voor de literatuurstudie werd eerst gebrainstormd naar de belangrijkste thema's die tijdens deze bachelorproef zeker aan bod moesten komen. Deze thema's werden onderling verdeeld op basis van interesse van het multidisciplinair team. De onderwerpen die hieruit naar boven kwamen werden dan ook uitgebreid onderzocht. Dit zorgde ervoor dat de groep zich goed kon verdiepen in de reeds bestaande literatuur. Van hieruit kon dan ook vertrokken worden bij het voorbereiden van het kwalitatief onderzoek, namelijk de interviews.

Bij het kiezen van de steekproef werd de nadruk gelegd op ervaringsdeskundigen binnen het vakgebied. Er werd gekozen om de interviews af te nemen bij verschillende experts op vlak van communiceren met jonge kinderen. In het totaal werden vijf personen geïnterviewd, namelijk twee leefgroepcoördinatoren vanuit organisaties binnen de bijzondere jeugdzorg, twee kinderpsychologen en een kleuterjuf. Dit zorgde ervoor dat we heel wat informatie verkregen rond communiceren met jonge kinderen en andere praktische voorbeelden.

Uit de verschillende interviews kwamen veel gevarieerde en interessante methodieken naar boven, waarvan men in de praktijk ziet dat deze relevant zijn bij de ondersteuning van kinderen. Dit was voor het maken van het eindproduct een zeer grote meerwaarde. Vanuit de verschillende methodieken werd vertrokken om uiteindelijk de 'Huis3methodiek' te ontwerpen.

Dit alles zorgde ervoor dat de 'Huis3methodiek', namelijk De Citytool, het Droomhuis, het 'Woordenboekje' en het boekje 'Ik & Binnenstad', volledig theoretisch en wetenschappelijk onderbouwd werd.

Beperkingen

Naast de hierboven besproken sterktes van dit onderzoek bevat dit onderzoek ook enkele beperkingen. Hieronder wordt een korte opsomming gegeven van een aantal elementen waarin dit onderzoek tekort schiet.

Eerst en vooral werd deze bachelorproef geschreven in een zeer korte periode. Er werd gedurende acht weken met het volledige team ijverig gewerkt aan de bachelorproef. Als groep botsten we op het feit dat we veel informatie hadden waarmee we graag aan de slag wilden, maar dat dit vanwege de beperkte tijd allemaal zeer snel geïntegreerd moest worden. We legden als groep de lat op bepaalde momenten hoog. Dit zorgde ervoor dat we onszelf vaak veel extra werk bezorgden.

De beperkte omvang van de steekproef wordt ook gezien als een beperking van dit onderzoek. Zoals eerder vermeld werden vijf interviews afgenomen bij verschillende ervaringsdeskundigen uit het werkveld. Uit deze interviews werd veel bruikbare informatie gehaald. We vermoeden dat een meer uitgebreide steekproef voor een nog beter onderbouwde methodiek kon zorgen.

10.3 Aanbevelingen

Vanuit dit onderzoek kunnen een aantal aanbevelingen worden gedaan naar de praktijk. Deze aanbevelingen kunnen gebruikt worden in andere organisaties waar men gelijkaardige moeilijkheden ervaart als vzw Binnenstad, namelijk de beperktheid in methodieken om aan het levensverhaal van jonge kinderen taal te geven.

Ten eerste is uit onderzoek gebleken dat creativiteit en rollenspel een belangrijke rol spelen in de communicatie met kinderen. Vandaar wordt aan begeleiders aanbevolen om niet zomaar te communiceren in dialoog, maar aan de hand van rollenspel of creativiteit aan de slag te gaan. Dit kan gerealiseerd worden door bijvoorbeeld de 'Huis3methodiek' te hanteren.

Ten tweede blijkt uit onderzoek dat emoties een belangrijk aspect zijn. Kinderen uiten heel wat emoties; daarbij is het belangrijk dat kinderen dan ook hun emoties kunnen reguleren. Dit is geen makkelijk gegeven waardoor aan begeleiders wordt aanbevolen om aan coregulatie te doen. Dankzij coregulatie wordt aan verbinding gedaan en dit is ook nodig om de emotionele behoeftes te vervullen. Een tip die hierbij wordt meegegeven is dat spel kan ingezet worden voor de coregulatie. Ook is gebleken dat mildheid en inspraak centraal staan bij het omgaan met het gedrag van kinderen. Vandaar wordt aanbevolen om tijdens dialoog als begeleider goede luistertechnieken toe te passen en erkenning te geven aan het kind.

Ten derde is uit onderzoek gebleken dat methodieken steun kunnen bieden bij kinderen om te communiceren over hun levensverhaal. Daarom wordt aanbevolen aan begeleiders om samen met kinderen methodieken te gebruiken om zo hun eigen levensverhaal te kunnen visualiseren en interpreteren.

Tot slot is gebleken uit onderzoek dat het integreren van visies bij het ontwikkelen van een tool zeer cruciaal is. Daarom wordt aanbevolen om, bij het eventueel ontwikkelen van nieuwe tools, visies te implementeren gezien deze een meerwaarde betekenen voor het wetenschappelijk onderbouwen en functioneren van tools.

11) Bronnenlijst

- Alcoholische drank. (23 mei 2022). In *Wikipedia*. Geraadpleegd op 25 mei, via https://nl.wikipedia.org/wiki/Alcoholische_drank#:~:text=Een%20alcoholische%20drank%20is%20een,vruchten%20%2D%20zoals%20druiven%20voor%20wijn.
- Alisic, E. (2012). *Kinderen ondersteunen na trauma*. Amsterdam: Uitgeverij Boom.
- Amo Institute of Sciences. (2019). *Juridisch woordenboek*. Geraadpleegd op 25 mei 2022, via [https://www.juridischwoordenboek.nl/zoek/gevangenis+/+gevangenis+\(mv.\)+/+bajes+\(oneigen.\)](https://www.juridischwoordenboek.nl/zoek/gevangenis+/+gevangenis+(mv.)+/+bajes+(oneigen.)).
- Arboportaal. (z.d.). *Vormen van agressie en geweld*. Geraadpleegd op 30 mei 2022, via [https://www.arboportaal.nl/onderwerpen/agressie-en-geweld#:~:text=Fysieke%20agressie%20%E2%80%93%20schoppen%2C%20duwen%2C,wordt%20gedefinieerd%20als%20interne%20agressie.](https://www.arboportaal.nl/onderwerpen/agressie-en-geweld/vormen-van-agressie-en-geweld#:~:text=Fysieke%20agressie%20%E2%80%93%20schoppen%2C%20duwen%2C,wordt%20gedefinieerd%20als%20interne%20agressie.)
- Augeo. (2022). *Lichamelijke verwaarlozing*. Geraadpleegd op 25 mei 2022, via <https://www.augeo.nl/nl-nl/kindermishandeling/lichamelijke-verwaarlozing/#:~:text=Verwaarlozing%20is%20het%20'nalaten'%20van,lichamelijke%20basisbehoeften%20van%20het%20kind.>
- Begeleid Leren. (2011). *Psychische aandoeningen*. Geraadpleegd op 25 mei 2022, via https://www.begeleidleren.nl/?page_id=511.
- Betekenisdefinitie. (z.d.). *Betekenis CLB*. Geraadpleegd op 30 mei 2022, via <https://www.betekenis-definitie.nl/CLB#:~:text=Centrum%20voor%20Leerlingen%20begeleiding%20Het,zonder%20medeweten%20van%20de%20school.>
- Bijbel Online. (z.d.). *Woordenlijst Bijbelse begrippen*. Geraadpleegd op 9 mei 2022, via <https://bijbel.eo.nl/bijbelse-achtergrond/woordenlijst-bijbelse-begrippen>.
- Blomme, M. (28 juni 2019). *Perfekte ouders bestaan niet: een pleidooi voor mild opvoeden*. Geraadpleegd op 5 mei 2022, via <https://www.goedgezind.be/jonge-kinderen/mama-papa-jong-kind/pleidooi-voor-mild-opvoeden/>.
- Borms, A. (2021). *Jeugd- en strafrecht (Deel jeugdrecht)* [Cursus]. Kortrijk: Hogeschool Vives.

- Bourgeois, A. (2014). *Praktisch overzicht aanpak en behandeling vanuit de magistratuur: De verontrustende opvoedingssituatie*. Geraadpleegd op 1 juni 2022, via https://nanopdf.com/download/de-verontrustende-opvoedingssituatie_pdf.
- Brainwiki. (2022). *Kinderen van ouders met een (psychische) kwetsbaarheid*. Geraadpleegd op 24 mei 2022, via <https://www.brainwiki.nl/kinderen-ouders-psychische-kwetsbaarheid/>.
- Bronsveld, E. (2014) *Temperamentvolle kinderen: zo geef je het beste aan gevoelige, intense kinderen met een sterke eigen wil*. Kosmos.
- Buijs, O., van der Poel, L. (2001). *Spel werkt, vertel het door!*. Amsterdam: SWP.
- Candaele, A. (24 februari 2020). *Verbindend opvoeden, hoe doe je dat?* Geraadpleegd op 5 mei 2022, via <https://www.goedgezind.be/jonge-kinderen/mama-papa-jong-kind/verbindend-opvoeden-hoe-doe-je-dat/>.
- Changes GGZ. (z.d.). *Gevolgen alcoholverslaving*. Geraadpleegd op 25 mei 2022, via <https://www.changesggz.nl/verslavingen/alcoholverslaving/gevolgen/#:~:text=Uit%20Onderzoek%20is%20gebleken%20dat,kans%20op%20lever%2D%20en%20dikke%20dar%20m%20kanker>.
- Crea Mind. (z.d.). *Duplomethodiek*. Geraadpleegd op 24 mei 2022, via <http://www.therapie-relaxatie.be/432014812>
- Cupido, M., van Steeg, J. & Wijnsma, S. (2015). *Expertmeeting Trauma bij kinderen: signalering, aanpak en veiligheid*. De jeugd-gezinsbeschermers.
- Daly, L., Beloglovsky, M. (2015). *Loose parts: inspiring play in young children*. Redleaf Press.
- De Groot, R. (2001). *Kinderen en spel: spelenderwijs wijzer worden*. Boom.
- De Vos, C. (2021). *Didactiek (cursus)*. Kortrijk: VIVES.
- Declerck, M., Deconinck, Y., Delombaerde, M. De Pauw, N., Derock, J., D'haeseleer, L., Carton, L. & Dael, T. (z.d.). *Vrij na Gouden ei*. Kortrijk: Vives, studiegebied Sociaal Agogisch Werk.
- Delabie, H. (2021). *Contextueel denken van Nagy en werken met duplopopjes*. Kortrijk: Hogeschool Vives.
- Delameilleure, I. (2014). *Luister naar mij. Kinderen helpen na trauma*. Lannoo.

- Direct Psycholoog. (25 november 2015). *Draagkracht versus draaglast*. Geraadpleegd op 9 mei 2022, via <https://www.direct-psycholoog.nl/blog/2015/11/25/draagkracht-versus-draaglast/>.
- Driesen, L. (2012). *Ik wil mama én papa, allebei!* Antwerpen, Apeldoorn: Garant.
- Echtscheiding. (7 december 2021). In *Wikipedia*. Geraadpleegd op 25 mei 2022, via [https://nl.wikipedia.org/wiki/Echtscheiding#:~:text=Een%20echtscheiding%20is%20in%20het,geregistreerd%20partnerschap%20of%20ongehuwde%20samenwoonrelatie](https://nl.wikipedia.org/wiki/Echtscheiding#:~:text=Een%20echtscheiding%20is%20in%20het,geregistreerd%20partnerschap%20of%20ongehuwde%20samenwoonrelatie.).
- Turnell, A., & Edwards, S. (2012). *Veilig opgroeien*. Bohn Stafleu van Loghum.
- Encyclo. (2022). *Jeugdrechtbank: Definitie*. Geraadpleegd op 25 mei 2022, via [https://www.encyclo.nl/begrip/jeugdrechtbank#:~:text=De%20jeugdrechtbank%20doet%20uitspraak%20over,%3A%20alimentatie%2C%20omgangsregeling%20en%20opvoedingsproblemen](https://www.encyclo.nl/begrip/jeugdrechtbank#:~:text=De%20jeugdrechtbank%20doet%20uitspraak%20over,%3A%20alimentatie%2C%20omgangsregeling%20en%20opvoedingsproblemen.).
- Ensie. (2017a). *Begeleider*. Geraadpleegd op 25 mei 2022, via [https://www.ensie.nl/anw/begeleider#:~:text=iemand%20die%20een%20ander%20of,houden%2C%20uit%20eerbetoon%20enz](https://www.ensie.nl/anw/begeleider#:~:text=iemand%20die%20een%20ander%20of,houden%2C%20uit%20eerbetoon%20enz.).
- Ensie. (2017b). *Cel*. Geraadpleegd op 14 juni 2022 via <https://www.ensie.nl/wiktionary/cel>.
- Ensie. (2017c). *Cipier*. Geraadpleegd op 25 mei 2022, via <https://www.ensie.nl/anw/cipier>.
- Ensie. (2017d). *Politieagent*. Geraadpleegd op 25 mei 2022, via <https://www.ensie.nl/anw/politieagent>.
- Ensie. (2017e). *Ziekenhuis*. Geraadpleegd op 14 juni 2022, via <https://www.ensie.nl/anw/ziekenhuis>
- Geweldloos verzet. (z.d.). *Met de houding van Verbindend Gezag kan de opvoeder/leerkracht de relatie met het kind of de jongere herstellen*. Geraadpleegd op 10 mei 2022, via <https://www.geweldloos-verzet.nl/methode/>.
- Gezondheidswetenschap. (1 april 2021). *Posttraumatische stressreacties*. Geraadpleegd op 9 mei 2022, via <https://www.gezondheidswetenschap.be/richtlijnen/acute-stressreacties-en-post-traumatische-stressstoornis>.
- Het Klokhuis. (2013a). *Over seksueel misbruik*. Geraadpleegd op 24 mei 2022, via <https://kinder mishandeling.hetklokhuis.nl/wat-is-het/seksueel-misbruik/>.

- Het Klokhuis. (2013b). *Weer een veilig thuis: Het Klokhuis over Kindermishandeling*. Geraadpleegd op 9 juni 2022, via <https://kindermishandeling.hetklokhuis.nl/wat-gebeurt-er-bij-hulp/zo-wordt-het-weer-veilig-thuis/>.
- Hewes, J. (2006). *Let the children play: Nature's Answer to Early Learning*. Montreal, Quebec: Early Childhood Learning Knowledge Centre.
- IKEA. (z.d.). *IKEA PS LÖMSK*. Geraadpleegd op 8 juni 2022, via <https://www.ikea.com/be/nl/p/ikea-ps-loemsk-draaifauteuil-wit-rood-10407136/>.
- Janssen-Vos, F., den Dikken, N. Verkleij, H. (1990). *Spel en spelen*. Assen/Maastricht: Van Gorcum.
- Jeannin, N., Adriaenssens, P. & Mertens, E. (2008). *Beter omgaan met de emoties van kleuters: met de methode van 'Het Toverbos'*. Lannoo.
- Jellesma, F. (2019). *Sociaal-emotioneel functioneren van kinderen op de basisschool*. SWP.
- Jeugdhulp. (z.d. a). *Centrum kindzorg en gezinsondersteuning (CKG)*. Geraadpleegd op 3 juni 2022, via <https://www.jeugdhulp.be/organisaties/centrum-kindzorg-en-gezinsondersteuning-ckg#:~:text=De%20centra%20voor%20kindzorg%20en,kunnen%20worden%20opg elost%20of%20verbeterd.>
- Jeugdhulp. (z.d. b). *Ondersteuningscentrum jeugdzorg (OCJ)*. Geraadpleegd op 25 mei 2022, via <https://www.jeugdhulp.be/organisaties/ondersteuningscentrum-jeugdzorg-ocj.>
- Jeugdhulp. (z.d. c). *Wat doet een consulent bij de sociale dienst jeugdrechtbank?* Geraadpleegd op 25 mei 2022, via <https://www.jeugdhulp.be/actua/anderen-aan-het-woord/functie/wat-doet-een-consulent-bij-de-sociale-dienst-jeugdrechtbank.>
- Kenniscentrum kinder – en jeugdpsychiatrie. (z.d.). *Trauma bij kinderen*. Geraadpleegd op 9 mei 2022, via <https://www.kenniscentrum-kjp.nl/scholen/trauma/>.
- Kennisplatform voor het onderwijs. (z.d.). *Sociaal-emotionele ontwikkeling*. Geraadpleegd op 9 mei 2022, via <https://wij-leren.nl/sociaal-emotionele-ontwikkeling.php>.
- Kind en Gezin. (2013). *Handleiding vroegtijdige intensieve gezinsbegeleiding*. Geraadpleegd op 1 juni 2022, via <https://www.kindengezin.be/img/handleidingamber.pdf>
- Kinderrechter. (z.d.). *Rechtspraak*. Geraadpleegd op 25 mei 2022, via <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Rechtsgebieden/Strafrecht/paginas/kinderrechter.aspx>.

- Kindreflex. (z.d.). *Stap 4: Ga verder na of er sprake is van verontrusting en bereidheid*. Geraadpleegd op 1 juni 2022, via <https://kindreflex.be/aan-de-slag/stap-4-generiek-stappenplan/>.
- Kooiman, D. (2020, 2 september). *Speltherapie*. Praktijk voor Speltherapie. Geraadpleegd op 7 mei 2022, via <https://www.speltherapie.be/speltherapie/>.
- Lindauer, R. (2018). *Hulp bij trauma in de kindertijd*. Lannoo.
- Meuleman, S. (2019). *Ontwikkelingspsychologie [Cursus]*. Kortrijk: Vives.
- Michalik, J. (24 november 2021). *Drugs algemeen: wat je moet weten*. Geraadpleegd op 25 mei 2022, via <https://www.drugsinfo.nl/drugs/wat-je-moet-weten-over-drugs#:~:text=Drugs%20is%20een%20verzamelnaam%20voor,hangt%20van%20verschillende%20elementen%20af>.
- Mouton, N. (februari 2020). *Mild Ouderschap: zelfs tijdens de woedeaanval in de supermarkt*. Borgerhoff & Lamberigts.
- Nieuweautoriteit.be. (z.d.) *Een praktisch opvoedingsmodel: Een tipje van de sluier*. Geraadpleegd op 10 mei 2022, via http://www.nieuweautoriteit.be/wp-content/uploads/2017/10/nieuwgezin.NA1_.pdf.
- Nieuweautoriteit.be. (2016) *Waarover gaat het?* Geraadpleegd op 11 mei 2022, via <http://www.nieuweautoriteit.be/>.
- NJI. (2022a). *Definitie van middelenmisbruik en verslaving*. Geraadpleegd op 25 mei 2022, via <https://www.nji.nl/middelenmisbruik-en-verslaving/definitie>.
- NJI. (2022b). *Hechting en hechtingsproblemen*. Geraadpleegd op 9 mei 2022, via <https://www.nji.nl/hechting-en-hechtingsproblemen/wat-werkt-wel-en-niet-bij-hechtingsproblemen>.
- Norfolkscb. (z.d.). *3 houses*. Geraadpleegd op 31 mei 2022, via <https://www.norfolkscb.org/wp-content/uploads/2015/09/3-houses.png>.

Opgroeien. (2022a). *Vaak gebruikte termen en hun betekenis*. Geraadpleegd op 3 juni 2022, via <https://www.expo.be/vaak-gebruikte-termen-en-hun-betekenis#:~:text=Hoog%2Dconflictueuze%20scheiding&text=Niet%20alleen%20de%20beide%20ouders,raken%20kinderen%20gevangen%20en%20beschadigd>.

Opgroeien. (2022b). *Verontrusting*. Geraadpleegd op 1 juni 2022, via <https://www.jeugdhulp.be/themas/verontrusting>.

Opgroeien Jeugdhulp (z.d.). *Jij en de jeugdrechtsbank* [Brochure]. Geraadpleegd op 23 mei 2022, via <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/47155>.

Orde van Vlaamse Balies. (2022). *Wat is een advocaat? Advocaat en GDPR*. Geraadpleegd op 25 mei 2022, via <https://www.advocaat.be/een-advocaat-raadplegen/wat-is-een-advocaat#:~:text=Een%20advocaat%20adviseert%2C%20bemiddelt%2C%20onderhandelt,uw%20advocaat%20toevertrouwt%2C%20blijft%20vertrouwelijk>.

Oxfordshire Play Association. (2014). *Using Loose Parts for Play*. Geraadpleegd op 1 juni 2022, via www.oxonplay.org.uk/#/loose-parts-for-play/4542808737.

Patiëntenfederatie Nederland. (z.d.). *Patiëntenfederatie*. Geraadpleegd op 25 mei 2022, via https://kennisbank.patiëntenfederatie.nl/app/answers/detail/a_id/158/%7E/verschil-psycholoog%2C-psychotherapeut-en-psychiater#:~:text=Een%20psycholoog%20is%20opgeleid%20om,cli%3%ABnten%20in%20hun%20eigen%20ontwikkeling.

Peters, M. (2009). *Opvoedingsstijlen — Anababa*. Geraadpleegd op 16 mei 2022, via <https://www.anababa.nl/opvoeding/theorie/opvoedingsstijlen>.

Pleegzorg. (2022). *Trauma herkennen*. Geraadpleegd op 13 mei 2022, via <https://www.pleegzorg.nl/bibliotheek/23-trauma-bij-pleegkinderen/148-trauma-herkennen#:~:text=Symptomen%20van%20trauma%20bij%20jonge,die%20een%20vergelijkbare%20ontwikkelingsleeftijd%20hebben>.

Praktijkschrijver.nl. (2019). *Uitleg voor kinderen tot 11*. Praktijkschrijver. Geraadpleegd op 24 mei 2022, via <https://praktijkschrijver.nl/wat-is-schrijver/uitleg-voor-kinderen-tot-11>.

Richtlijnen jeugdhulp. (2020). *Werkkaarten problematische gehechtheid*. Geraadpleegd op 9 mei 2022, via <https://richtlijnenjeugdhulp.nl/wp-content/uploads/2020/09/Richtlijn-Problematische-gehechtheid-Werkkaarten.pdf>.

- Richtlijnen jeugdhulp en jeugdhulpbescherming. (z.d.). *Residentiële jeugdhulp*. Geraadpleegd op 25 mei 2022, via <https://richtlijnenjeugdhulp.nl/residentiele-jeugdhulp/inleiding/#:~:text=1.1%20Definitie&text=De%20term%20'leefgroep'%20wordt%20in,week%20tot%20de%20hele%20week>.
- Samyn, M. (2022). *Zicht op welbevinden bij kinderen: individuele factoren*. Kortrijk: Vives.
- Schwippert, R. P. (22 september 2020). *Hoe voer je succesvol veranderingen door binnen je organisatie?* Geraadpleegd op 12 mei 2022, via <https://www.aigilde.nl/hoe-voer-je-succesvol-veranderingen-door-binnen-je-organisatie/>.
- Signs of Safety [The knowledge bank]. (2021, 23 juli). *My Three Houses - explanation for families - Signs of Safety Knowledge Bank [Video]*. Via Google. Geraadpleegd op 23 mei 2022, via <https://knowledgebank.signsofsafety.net/resources/core-signs-of-safety-tools-and-techniques/signs-of-safety-practice-methods/my-three-houses-explanation-for-families>.
- Six Sigma. (z.d.). *Change is good! 5 manieren om mensen te overtuigen*. Geraadpleegd op 12 mei 2022, via <https://www.sixsigma.nl/artikelen/change-is-good>.
- Sociaal en cultureel planbureau. (2018). *Wat is armoede?*. Geraadpleegd op 2 juni 2022, via <https://digitaal.scp.nl/armoedeinkaat2018/wat-is-armoede/#:~:text=Armoede%20is%20te%20weinig%20financi%C3%ABle,dat%20aan%20iets%20anders%20uitgeeft>.
- Spreekuur thuis. (z.d.). *Draaglast en draagkracht*. Geraadpleegd op 3 juni 2022, via https://spreekuurthuis.nl/themas/depressief_en_nu/informatie/oorzaken_van_depressie/draaglast_en_draagkracht.
- Steverlinck, S. (9 oktober 2020). *Mild Ouderschap: volg je gevoel*. Geraadpleegd op 5 mei 2022, via <https://www.goedgezind.be/jonge-kinderen/mama-papa-jong-kind/mild-ouderschap-volg-gevoel/>.
- Stolwijk, D., & Quinten, L. (14 mei 2020). *Kleine oren, grote zorgen? De wereld van het jonge kind: Kleine oren, grote zorgen?*. Geraadpleegd op 15 mei 2022, via <https://www.hjk-online.nl/sociaal-emotioneel/kleine-oren-grote-zorgen/>.
- Struyven, K., Baeten, M., Kyndt, E. & Sierens, E. (2009). *Groot worden: de ontwikkeling van baby tot adolescent: handboek voor (toekomstige) leerkrachten, opvoeders en verzorgers*. LannooCampus.

- Struyven, K., & Gielen, S. (2004). *Groot worden. De ontwikkeling van baby tot adolescent. Werkboek deel IA. Voor (toekomstige) leerkrachten en opvoeders. Basispakket.* Lannoo.
- Van Aken, L. (2018). *Loose parts; voorbeelden van open einde materiaal en speelgoed.* Geraadpleegd op 8 juni 2022, via <https://www.mamaliefde.nl/loose-parts-open-einde-materiaal-speelgoed-voorbeelden/>.
- Van Dale. (2022). *Betekenis 'straf'.* Geraadpleegd op 25 mei 2022, via <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/straf#.Yo4U0JNBxQI>.
- Van den Broek, T. (1 maart 2019). *Words & Pictures.* Via *WordPress.com*. Geraadpleegd op 9 juni 2022, van <https://tessiewordsandpictures.com/words-pictures/>.
- Van Ieperen-Schelhaas, K. (2016). *Contextuele hulpverlening.* Bohn Stafleu van Loghum.
- van Luit, J. (1 november 2016). *6 essentiële tips voor succesvolle verandering.* Geraadpleegd op 12 mei 2022, via <https://magicinbusiness.nl/succesvolle-verandering/>.
- Van Oers, B. (2021). *Wat is spel? De wereld van het jonge kind: Wat is spel?.* Via *Vakblad voor ontwikkeling, opvoeding en onderwijs aan jonge kinderen. De Wereld van het Jonge Kind (HJK)* [Tijdschrift]. Meulenhoff.
- Verhulst, F. C. (2021). *De ontwikkeling van het kind (11de editie).* Uitgeverij Koninklijke Van Gorcum.
- Vlaamse Overheid (2013). *Integrale Jeugdhulp: De krachtlijnen van het nieuwe decreet.* Geraadpleegd op 1 juni 2022, via <https://www.kennisplein.be/Documents/Integrale%20Jeugdhulp/Krachtlijnen%20nieuwe%20decreet.pdf>
- Vlaanderen. (z.d. a). *Jeugdhulplandschap.* Geraadpleegd op 25 mei 2022, van <https://www.jeugdhulp.be/over-jeugdhulp/jeugdhulplandschap>.
- Vlaanderen. (z.d. b). *Plaatsing van een jongere in een gemeenschapsinstelling.* Geraadpleegd op 25 mei 2022, via <https://www.vlaanderen.be/plaatsing-van-een-jongere-in-een-gemeenschapsinstelling>.
- Vliegen, N., & Verhaest, Y. (2020). *Vroege ontwikkeling alle kansen geven (1ste editie).* Pelckmans.

Woordenboek.org. (2022a). *Dokter*. Geraadpleegd op 25 mei 2022, via <https://www.woorden.org/woord/dokter>.

Politiebureau. (2020). In *Wikipedia*. Geraadpleegd op 20 juni 2022, via <https://nl.wikipedia.org/wiki/Politiebureau>.

Yulius. (2022). *Hechtingsstoornis*. Geraadpleegd op 6 mei 2022, via <https://www.yulius.nl/aandoening/hechtingsstoornis/>.

12) Bijlagen

12.1 De topiclists

Topiclist Wagenschot

- Hulpvragen kinderen en context
- Aandachtspunten bij kinderen met een traumatische ervaring
- Verloop van een één-op-ééngesprek
- Verloop emotietraining
- Bestaande methodieken
- SEO
- Methodiek op langetermijn
- Bespreken moeilijke situatie

Topiclist VOT

- Rituelen in de leefgroep
- Hulpvragen kinderen en context
- Aandachtspunten bij kinderen met een traumatische ervaring
- Verloop van een één-op-ééngesprek
- Omgang met het gemis van kinderen en hun ouders
- Bestaande methodieken
- Adequaat maken van methodiek aan kind
- Methodiek op langetermijn
- SEO
- Bespreken van moeilijke situatie

Topiclist O2

- Rituelen
- Hulpvragen kinderen en context
- Aandachtspunten bij kinderen met een traumatische ervaring
- Verloop één-op-ééngesprek
- Omgang met het gemis van kinderen en hun ouders
- Bestaande methodieken
- Succeservaringen methodieken
- Adequaat maken van methodiek aan kind
- Methodiek op langetermijn
- SEO
- Bespreken van moeilijke situatie

Topiclist VBS Zulte

- Rituelen in de leefgroep
- Hulpvragen kinderen en context
- Bestaande methodieken
- Adequaat maken van een methodiek aan het kind
- SEO
- Methodiek op langetermijn
- Zicht op de thuissituatie
- Bespreken moeilijke situatie

Topiclist kinderpsycholoog

- Expertise
- Hulpvragen kinderen en context
- Verloop therapiegesprek
- Rekening houden kinderen met een traumatische ervaring
- Bestaande methodieken
- Adequaat maken van een methodiek aan het kind
- Methodiek op langetermijn
- Bespreken moeilijke situatie

12.2 Interviews

12.2.1 Interview met een begeleider uit Vereniging ons Tehuis

Datum: woensdag 18 mei 2022

Hoe wordt de dag gestart en beëindigd? (rituelen)

Met deze vraag willen we zicht krijgen op hoe de leefgroep inzet op het welbevinden van de kinderen. Bijvoorbeeld hoe welgezend of slechtgezend start het zijn/haar dag, hoe was je dag,...

Het eerste waar ik aan denk bij het afronden van de schooldag is iets wat we zeer recent hebben geïnstalleerd. Als de kindjes terugkomen van school zorgen we er namelijk voor dat er aandacht gegeven wordt aan het begroeten van elkaar. We vinden het belangrijk dat ze op een of andere manier communiceren met elkaar en met ons. Op die manier tonen ze van 'we zijn er'. Dit zorgt ervoor dat wij als opvoeder kunnen inschatten hoe de kinderen zich voelen in hun vel. Als je ziet dat een kindje niet reageert of met zijn hoofd naar beneden binnenkomt of die weigert van hallo te zeggen of een high five, kan je al snel zien of het kind een goeie dag heeft gehad of een minder goeie dag.

Daarom hebben we nu een blad voor de deur gehangen waarop er pictogrammen staan zodat de kinderen kunnen kiezen tussen die manieren van begroeten. Een high five, een kus, een knuffel of een zwaai. We vinden het los van de emoties ook belangrijk naar de toekomst toe dat ze die basis meehebben. Dit ook vooral om in te schatten hoe de kinderen in hun vel zitten.

Bij het afronden van de gehele dag zetten we in op de bedmomentjes, waar we tijd proberen te nemen voor de kinderen individueel. Deze tijd vullen we in door verhaaltjes te vertellen, rituelen van het slapengaan te doen met de kinderen. Daarnaast hebben vele kinderen op hun kamer een A3 blad hangen met wat er allemaal moet gebeuren, naar voorspelbaarheid toe.

We proberen ook op individueel vlak te kijken. Zoals nu loopt het bijvoorbeeld wat moeilijker met een jongen, daarom hebben we beslist dat we bij hem gaan inzetten op een rustmoment. Dit gebeurt in de rustruimte. We spreken met hem concreet af dat we het uur van slapengaan behouden maar dat we in de plaats van rechtstreeks van tafel naar bed te gaan, ervoor zorgen dat er een rustmoment is van een kwartier. Dit kan ingevuld worden door een toertje gaan wandelen, een lang verhaal vertellen, een liedje zingen samen... Dit moment staat los van de dagdagelijkse sleur, zodat het kind in kwestie zijn rust terugvindt.

Met welke problematieken hebben de kinderen en de context te kampen?

Met deze vraag krijgen we een beter zicht op de soorten problematieken en de doelgroep van de organisatie. Op die manier kunnen we gelijkenissen vinden en hier verder over in gesprek gaan. (Vb: hechtingproblematiek, middelengebruik... hoe brengen jullie dit onderwerp aan bij de kinderen?)

Bij de kinderen zelf is het zo dat er weinig diagnoses worden gesteld gezien ze nog zo jong zijn. Er is binnen de leefgroep wel sprake van ASS, ontwikkelingsachterstanden op vlakken zoals cognitief, motoriek en taal. Ook hechtingsproblematieken komen vaak voor in de groep. Bij de ouders zijn de problematieken heel uiteenlopend. Er is bij de ouders vaak een tekort aan draagkracht of aan ouderlijke vaardigheden. Dit vaak vanuit beperkte capaciteit of intelligentie. Daarnaast kan het ook voorkomen dat ouders zelf een instellingsverleden hebben gehad, zo is de vicieuze cirkel rond. Verder zijn er ook ouders die in de gevangenis verblijven, drugsproblematieken, alcohol, intrafamiliaal geweld in het gezin. Dit was het grotendeels.

Waarmee moet rekening worden gehouden bij kinderen tussen drie en zes jaar eruit die reeds een traumatische ervaring hebben meegemaakt?

Deze vraag vinden wij relevant, omdat we op deze manier ook rekening kunnen houden bij bepaalde zaken tijdens de bezoeken aan de leefgroep, het maken van ons eindproduct...

Er is een voorbeeld van een meisje waarvan haar moeder zelfmoord heeft gepleegd. Er is daarom nu een heel traject opgestart met de rouwconsulent. Vragen zoals "Hoe kan het juiste verhaal hieraan gelinkt worden?", "hoe kan correcte info worden gegeven?", "Hoe benoemen we bepaalde dingen?", "Welke symboliek wordt gegeven aan bepaalde zaken?"...

Het is zo dat alle kinderen hun rugzak meehebben. Daarom werken we nu ook met de methodiek van Greenspan.

Dat doen we nu op een systematische manier: we gaan per teamvergadering twee jongeren gaan inschalen op lijst van Greenspan. Dit doen we door te kijken naar waar de jongere zich bevindt op vlak van ontwikkeling: "In welke fase zit hij nu?", "Hoe kunnen we de jongere gaan stimuleren om naar de volgende fase te gaan?". Dit is iets wat de individuele begeleider ook op zich neemt.

Hoe ziet het verloop van een één-op-ééngesprek met kinderen tussen drie en zes jaar er uit binnen jullie organisatie? Welke voorbereiding maken jullie hierbij?

Deze vraag wordt vooral gesteld als inspiratie naar de organisatie toe en/of om te integreren in ons eindproduct.

Er is één uur per week per cliënt een moment voorzien waarin er samen met de IB een gesprek wordt aangegaan. Hoe dit uurtje wordt ingedeeld laten we over aan kind en begeleider want een uur kan soms lang zijn. Daarom wordt er gekeken naar noden en behoeftes van het kind. Het kan bijvoorbeeld zijn dat er een halfuurtje tv wordt gekeken of dat er samen wordt gekleurd of gefietst... Er hoeft niet per se een uur gewerkt worden.

Deze gesprekjes worden voorbereid vanuit de supervisie: individuele begeleiders, contextbegeleiders en zorgcoördinator komen dan samen en zij bepalen naar welke doelstellingen uit het handelingsplan op dat één-op-éénmomentje zal worden gewerkt.

Hoe wordt verteld aan het kind waarom het bij jullie verblijft?

In Binnenstad is dit het struikelblok. Men vroeg ons of we hierrond een tool/methodiek voor konden maken, dus willen we zicht krijgen hoe dit bij andere organisaties wordt aangepakt.

Dit wordt sowieso bij opstart uitgelegd aan het kind. Er wordt dan gezegd dat dit het huisje is waar het kind gaat wonen. We gaan hierbij de realiteit gaan benadrukken, we gaan dus niks verbloemen of verheerlijken. Als iemand bijvoorbeeld in de gevangenis zit, dan wordt dit letterlijk of met een ander woord benoemd. Eigenlijk is het wel realistisch wat er wordt meegegeven met het kind.

Ook het boekje "Jeugdhulp en ik" wordt meegegeven, dit is een boekje op kindermaat. Dit wordt sowieso bij opname meegegeven en om de 6 maand herhaald door de individuele begeleider. Soms heb je wel ouders die niet willen dat bepaalde zaken worden gezegd. Bijvoorbeeld een papa die in de gevangenis zat wilde niet dat het woord 'gevangenis' in de mond werd genomen. Er wordt bij ons dan gesproken van het 'grote huis' maar je merkt wel dat dit niet werkt. Het is voor de kinderen verwarrend en ze nemen het uiteindelijk toch zelf in de mond. Dit is uiteraard wat aftoetsen met de context. Hier hebben we een ingekantelde contextbegeleider, die kent de kids ook. Hij neemt dan de taak op zich om zo'n zaken af te toetsen met de context. We streven dus naar de waarheid zodat kids ook weten waar ze staan, waarom ze hier zitten.

Hoe wordt omgegaan met kinderen die hun ouders/zorgfiguren missen?

Vaak is het zo dat kinderen 'thuis' missen. In Huis 3 vindt men het moeilijk hier op een correcte manier mee om te gaan. Daarom willen we graag eens nagaan hoe men dit hier aanpakt.

Het gemis proberen we toe te laten, erkenning te geven hieraan. We gaan dit gevoel niet gaan minimaliseren. We spreken erover met het kind en geven aan dat het oké is dat het kind een gevoel van missen ervaart. We maken duidelijk dat dit gevoel er mag zijn en dat het normaal is. Dit zijn geen methodieken maar we proberen hier in onze algemene houding aandachtig voor te zijn.

Van afscheidsmomenten trachten we steeds een positief moment te maken. Het is namelijk zo dat wanneer kinderen bijvoorbeeld terugkomen van verlof op zondagavond, dat het niet altijd evident verloopt. Dit wordt dan ook besproken in team en dan zetten we in op hoe we die momentjes laten verlopen. We proberen dan zoveel mogelijk de ouders te betrekken, we proberen ouders eigenaar te maken van het probleem. We proberen een antwoord te zoeken op vragen zoals: "Wat denk jij dat het kind nodig heeft om afscheid goed te laten verlopen?". Zij kennen de kinderen natuurlijk het best.

Sommige ouders geven hun kind gewoon mee zonder extra affectie, sommigen laten een ritueel doorgaan, sommigen geven een troostknuffel mee... We gaan altijd uit van de sterktes van het gezin. Samen met de ouders wordt er gekeken naar het afscheidsmoment.

Welke methoden worden reeds ingezet om te werken rond emoties en levensverhalen?

Deze vraag is iets wat algemener, vooral om eens zicht te krijgen op bestaande methodieken in de praktijk. Hier kunnen we misschien ook mee aan de slag, of kan worden gebruikt als inspiratie. Dit gaat voornamelijk over de levensverhalen.

Op mijn vorig werk, ook in de leefgroep, werkten we heel sterk met de methodiek van Digital Storytelling. Ik ben daar enorm fan van want dat is heel intensief en aan de hand van deze methodiek kan je samen met het kind een documentatie maken over zijn leven. Alles tijdens het proces van het maken van het filmpje, wordt samen met het kind gedaan. Je zoekt dan foto's, herinneringen, foto's van zijn geboorteknuffel, geboortekaartje, enzoverder. Je begint dus vanaf de geboortedatum. Dan gaan we met een dictafoon gaan inspreken met begeleider en het kind, zodat het een echte levensfilm was. Het is een heel intensief proces.

En rond emoties?

Rond emoties wordt er vooral gewerkt tijdens de momentjes waarbij de individuele begeleider apart zit met het kind. Er wordt dan gebruik gemaakt van gevoelsthermometers, basisgevoelens, symboliseren met picto's, vragen zoals: "Hoe kunnen we zien of je blij of boos bent?" ...

We willen ook een troostmuur maken omdat we ook inderdaad soms zien dat kinderen niet kunnen benoemen waarom ze bepaalde emoties hebben. We kunnen op zo'n momenten niet inschatten wat de aanleiding ertoe is, en dat maakt het voor ons moeilijk om ermee om te gaan.

Als ik een voorbeeld mag geven over hoe we die troostmuur zien is dat we bijvoorbeeld een knuffel of een zoen, praten, niet praten, alleen wandelen in het bos... gaan visualiseren door picto's aan de muur te hangen. Zo kunnen de kinderen tonen waar ze nood aan hebben op het moment waar ze zich minder goed voelen, zonder effectief iets uit te spreken.

Het is een duidelijke, simpele en eenvoudige manier om met kinderen te 'spreken' over emoties. Het zorgt er daarnaast voor dat we niet op een verkeerde manier ingaan op het kind in de crisissituatie.

Wat we ook gebruiken om ervoor te zorgen dat de kinderen hun emoties de vrije loop laten gaan, is de ruststoel. Het is een stoel die als een eitje dicht kan en soms kruipt het kind er vanzelf in. Het werkt precies magisch, kinderen komen daarin tot rust. Als het soms lastig is voor het kindje, verwijzen we ernaar. We verplichten het natuurlijk niet, zodat er geen negatieve connotatie aan wordt gehangen.

Figuur 8: IKEA PS LÖMSK (IKEA, z.d.)

Hoe merken jullie dat een bepaalde methodiek werkt bij een kind?

Het is voor ons belangrijk om te weten waar we moeten op letten wanneer we onze techniek uit testen bij de kinderen. Zo kunnen we het succes van onze tool afstemmen op de reacties van de kinderen in Binnenstad.

Je ziet dat de methodiek aanslaat wanneer bij het kind de emoties dalen en dat ze kalmeren. De indicatie hiervoor is de houding, hoe reageren kinderen verbaal of non-verbaal en we kijken ook steeds op welke manier ze terugkeren in de groep.

Hoe passen jullie de methodiek aan een kind aan?

Het is zo dat niet elke tool op dezelfde manier toepasbaar is bij kinderen. Vandaar vinden we het belangrijk om ook dit luikje te gaan onderzoeken. Dit nemen we dan ook graag mee bij de uitwerking van ons eindproduct.

We passen de methodieken aan ieder kind aan door supervisies te organiseren. De zorgcoördinator stemt de methodiek dan af met het kind. Zo weet hij wat wel of niet gaat werken. Hij gaat kijken wat dit kind nodig heeft. Want het is niet omdat bijvoorbeeld twee kinderen dezelfde leeftijd hebben dat de methodiek bij allebei gaat werken.

Het ene kind heeft bijvoorbeeld iets heel eenvoudigs nodig en het is ook zo dat de tijdspanne ook bij iedereen anders is. Voor het ene kind duurt een bepaalde methodiek wat te lang, voor het andere kind zijn sommige momenten wat te kort... Bij iedere methodiek die wordt toegepast zorgen we ervoor dat alle facetten van het kind in rekening worden gebracht.

Hoe zorgen jullie ervoor dat een methodiek op lange termijn zijn functie behoudt?

Uit ons onderzoek bij Binnenstad merkten we op dat voorgaande methodieken/ideeën/gemaakte tools van stagiaires/... ofwel uit het oog verloren geraken, de functie niet duidelijk is, het team er niet achter staat,... . Dit willen we zeker en vast vermijden bij ons eindproduct vandaar dat we dit ook een zeer interessante vraag vinden.

Wij hebben sowieso een checklist bij het onthaal van nieuwe medewerkers met belangrijke methodieken en visies die ze moeten kennen vooraleer ze hier aan de slag gaan. Verder is er ook de jaarlijkse methodiekenmarkt, dat is iets leefgroepoverstijgend. Tijdens deze markt gaan alle experts kijken welke methodiek ze nog eens in het licht willen zetten in hun organisatie. Het werkt met een doorschuifstelsel.

Methodieken in het Vijverhuis worden ook in themavergadering gebracht. Het kan bijvoorbeeld gaan over de Duplomethodiek, beroepsgeheim... Zo blijven we als medewerkers steeds op de hoogte.

Werken jullie ook met de 3 huizen methodiek?

Ja dit is een methodiek dat bij veel kinderen wordt toegepast. Dan spreken we bijvoorbeeld over het Vijverhuisje, papa's huis, huisje in pleeggezin... Bij veel kinderen is dit de must van de methodieken.

Werken jullie met Signs of Safety?

Ja, maar we zitten in de beginfase.

Nu zijn er 2 van onze ingekantelde contextbegeleiders die de basisopleiding gevolgd hebben. De bedoeling is wel dat we hierin gaan groeien, gezien dat we willen werken met veiligheidsplanning.

Hoe wordt rekening gehouden met een laag SEO (sociaal emotionele ontwikkeling)?

Deze vraag wordt gesteld omdat in Binnenstad ook kinderen verblijven met een laag SEO. De info hierrond kan eventueel als advies teruggekoppeld worden naar Binnenstad.

Hiermee wordt rekening gehouden op dezelfde manier zoals ik reeds zei; er wordt steeds teruggekeerd naar de supervisie. Hiervoor wordt gekeken naar diagnostiek. We werken ook samen met de Klinker voor extra therapie. Verder trachten we vooral in het dagdagelijkse leven deze zaken bespreekbaar te maken in het team. Als het bijvoorbeeld moeilijk gaat met een jongere dan maken we de reflex om met bepaalde zaken rekening te houden voordat we een aanpak of beslissing nemen. Dit wordt ook beschreven in ons pedagogisch profiel: 'het belang van het kind wordt als houvast genomen bij iedere beslissing'. Dit is een specifieke zin die steeds bij ons terugkeert. Eigenlijk moet je kijken wat het kind nodig heeft. Het kind moet worden ingeschaald op de juiste fase van zijn leven. We kunnen bijvoorbeeld een beloningssysteem integreren maar dit werkt niet altijd bij kinderen die een ontwikkelingsachterstand hebben.

Hoe breng je een moeilijke situatie onder woorden voor kinderen? Wij hebben reeds enkele woorden op kindermaat proberen definiëren, hebben jullie suggesties?

Dit is een struikelblok in Binnenstad en wilden dit daarom ook bevragen bij verschillende organisaties. We willen taal kunnen geven aan deze delicate onderwerpen.

Woorden die ik zou kunnen aanvullen zijn bijvoorbeeld ‘hulpverlening’ want daar start alles mee. Ook het woord begeleider, ‘Wat is de dood?’,... wij hebben een onthaalbrochure waarin veel woorden worden uitgelegd. Dit kan ook meegegeven worden als tip, en dit wordt overlopen op kindermaat.

Het woord handelingsplan kan ook worden uitgelegd, want iedere organisatie werkt hiermee.

Hoe gaan jullie om met het niet-talig zijn van kinderen?

Dit is één van onze deelvragen, we vonden het een goed idee dit ook letterlijk te integreren in ons interview. Op die manier krijgen we een duidelijk beeld van hoe dit in verschillende organisaties aangepakt wordt. Vanuit literatuurstudie en observaties kunnen we concluderen dat niet alle kinderen in staat zijn om te praten over hun levensverhaal en gevoelens. Daarom willen we op zoek gaan naar andere manieren om hier wel met jonge kinderen over te communiceren.

We gaan hiermee om op een creatieve manier. We trachten zoveel mogelijk te visualiseren, zoals het handelingsplan. Hier hangen alle kinderen hun handelingsplan uit aan de muur.

Een voorbeeld van een kindje die hier verblijft is dat er wordt gewerkt met Peppa Pig, waarbij groene Peppa Pig staat voor goede dingen, en de rode Peppa Pig staat voor werkpuntjes. Alle zes maanden neemt de individuele begeleider dit op om te visualiseren. Zo’n zaken keren veel terug.

12.2.2 Interview met klinisch psycholoog van mobiele team in MFC Wagenschot

Datum: donderdag 19 mei 2022

Met welke vragen komen de kinderen en hun context het vaakst naar jullie?

Met deze vraag krijgen we een beter zicht op de soorten problematieken en de doelgroep van de organisatie. Op die manier kunnen we gelijkenissen en hier verder over in gesprek gaan. (Vb: hechtingproblematiek, middelengebruik... hoe brengen jullie dit onderwerp aan bij de kinderen?)

Wagenschot is een centrum voor kinderen en jongeren met gedrags- en emotionele problemen. Dat is onze GES-problematiek: **gedrags- en emotionele stoornissen**. Heel vaak in combinatie met een verstandelijke beperking en ook heel vaak in combinatie met een problematische thuistoestand. 90% van de gasten in verblijf zijn geplaatst. Sommigen zijn ook privéplaatsingen, waarbij de ouders zelf aangeven dat het niet langer lukt thuis en dat ze op zoek gaan naar een verblijfplaats.

Ikzelf werk op de mobiele dienst. Wij gaan op school en thuis gaan begeleiden. Dus de kinderen en jongeren die ik begeleid, hebben wel nog een thuiscontext rond zich waarbij dat in verblijf al veel moeilijker loopt. We hebben ook nog een dagbestedingsdienst voor kinderen en jongeren die niet voltijds naar school kunnen gaan maar hier wel in atelierwerking hun dag nuttig komen besteden. Dat is de doelgroep.

Wat zijn dan de problematieken of de hulpvragen van de kinderen?

Hoe jonger de jongeren en hoe meer geplaatst, hoe minder hulpvraag uit de jongere zelf. Zeker in mobiele en in tijdstap werken we echt wel met wat jongere kinderen tussen 5 en 10. Dan merk je wel dat zelf een hulpvraag formuleren zeer moeilijk is. Hulpvragen komen voornamelijk uit school, CLB en ouders. Hier is dan vaak ook een grote discrepantie tussen de hulpvragen onderling. Soms zitten wij op schoolgesprekken dat de ouders zeggen dat ze niets herkennen dat aan bod komt, het is weinig omgekeerd. De problematieken die onze jongeren hebben zorgen ervoor dat school heel veel vraagt voor hen, naar concentratie, sociale vaardigheden, naar zelfcontrole...

Het is ook niet omdat kinderen het moeilijk hebben dat per se een diagnose moet worden gesteld. Wij hebben **RTH en NRTH-werking**. Bij rechtstreeks toegankelijke hulp heeft ieder kind de mogelijkheid en het recht om aangemeld te worden. Bij NRTH-werking, niet-rechtstreeks toegankelijke hulp, is wel een diagnose nodig. Dan volgt bij de integrale toegangspoort een jeugdhulpbeslissing of de jongere NRTH- mobiele begeleiding mag volgen. Wij gaan zelf nooit een diagnose stellen, want wij zijn geen diagnostisch centrum, dus wij mogen dat ook niet. Heel vaak is er al een diagnose. De standaard zijn ADHD, ASS, DCD, ODD. Wij gaan heel vaak ook mee gaan duwen richting een diagnostisch traject bij een ander centrum, een andere dienst of het CLB.

Waarmee moet rekening gehouden worden bij kinderen die reeds een traumatische ervaring meegemaakt hebben?

Deze vraag vinden wij relevant, omdat we op deze manier ook rekening kunnen houden bij bepaalde zaken tijdens de bezoeken aan de leefgroep, het maken van ons eindproduct...

Ik denk dat wij heel veel zo'n gasten hebben. Wij noemen dat dan hun **rugzakje**, omdat trauma altijd een lastig begrip is. Volgens de **DSM** wordt trauma benoemd als iets dat pas aanwezig is wanneer je leven bedreigd is of je dreigt je leven te verliezen. Voor ons is trauma veel ruimer. Binnen de mobiele werking, maar ook in verblijf, proberen wij in te zetten op relatievorming en verbinding. Dit bij eerste begeleiding en zelfs de eerste maanden. Bij verblijf is het traumatische rugzakje vaak nog ietsje groter. We zetten echt in op **verbinding**, op **vertrouwensrelatie**. In het begin gaan wij vooral **spelletjes spelen** met elkaar en dat lijkt heel dwaas. Ook voor scholen en ouders is dat vaak moeilijk omdat ze niet iemand willen betalen om spelletjes te komen spelen. Op die manier proberen we in te zetten op verbinding, op de relatievorming en op het groeien van vertrouwen. Alles gebeurt op tempo van de jongere. We gaan nooit op sessie twee of drie toekomen en beginnen werken rond sociale vaardigheden. Dat werkt niet, en al zeker niet met zo'n gasten die moeite hebben met vertrouwen.

Bij verblijf heeft de begeleiding heel hard het doel te staan en te blijven staan. Ook als de jongere agressief of verbaal uitkomen, emotioneel reageren, zelf verwondend, om toch de steady persoon te zijn. Zo weten ze op wie ze kunnen rekenen. Dat is namelijk heel vaak de persoon die ze net niet hebben gehad doorheen heel hun leven.

Hoe verloopt een één-op-ééngesprek met kinderen tussen drie en zes jaar binnen jullie organisatie? Welke voorbereidingen maken jullie hiervoor?

Deze vraag wordt vooral gesteld als inspiratie naar de organisatie toe en/of om te integreren in ons eindproduct. In Binnenstad komen deze gesprekken heel weinig aan bod.

Ik denk dat wij net iets oudere gasten hebben. Het is wel op de rand met jullie doelgroep. Als voorbereiding gaan wij na de aanmelding een **intakegesprek** doen met alle betrokkenen. Liefst is dat school met de zorgleerkracht en de klasleerkracht. Eventueel ook een ondersteuner van het ondersteuningsnetwerk als die aanwezig is. Ook de ouders samen, wat niet altijd gemakkelijk is om hen samen op één plek te krijgen. Wij gaan wel iedereen bevragen. Eventueel ook grootouders of andere heel dicht betrokkenen. En het CLB, omdat onze aanmeldingen voor 95% vanuit het CLB komen. Al die mensen zetten we samen aan tafel. Bij de jongere gastjes zetten we hen niet mee aan tafel bij een intakegesprek. Het is de bedoeling om alle hulpvragen te gaan bevragen en te luisteren wat wel goed loopt, wat niet goed loopt, wat er al geprobeerd werd in het verleden zodat we niet gewoon hetzelfde proberen, 'Wat heeft misschien wel ooit gewerkt maar nu niet meer?'... Eens we dat duidelijk in kaart hebben, wordt een begeleider aangesteld en die begint met de begeleidingen. In het begin is die heel hard gefocust op relatieopbouw, op vertrouwen, op verbinding gaan zoeken met elkaar. We doen dat door spelletjes te spelen of met beeldvormende methodieken. Wij nemen heel vaak de gezinssysteemtest af. Dat doen we aan de hand van **Duplopoppetjes**, waarbij het kind dan eentje kan uitkiezen waar hij zichzelf in herkent. Doorheen de vragen die gesteld worden en doorheen de begeleiding komen de belangrijkste personen voor het kind of de jongere errond te staan. Hoe dicht bij het kind, hoe dicht ze ook staan. Met houten schijfjes kan dan worden gepeild naar wie de meeste autoriteit heeft, wie letterlijk het hoogst staat.

Dit zijn dingen die jonge kinderen zeer goed vatten als je hen daarin meeneemt. Op die manier krijgt de begeleider heel veel zicht op de leefwereld van het kind. Soms vergeten ze letterlijk een ouder of een broer of zus. Wij gaan dan niet corrigeren, maar maken dan een opvallende observatie die je later kan gaan meenemen.

Wij maken in het begin ook een **levenslijn** om te kijken wat het kind al allemaal heeft meegemaakt. We doen dat heel actief en creatief. Er wordt een dik touw op de grond gelegd en met blaadjes wordt de leeftijd van het kind aangegeven. Daarna wordt aangegeven wat

het kind nog allemaal weet van positieve en negatieve gebeurtenissen. We hebben een hoop stenen, diamanten en bloemen. We vragen het kind of de jongere dan de verschillende attributen bij de levensgebeurtenissen neer te leggen. Zo zijn er grote keien voor heel heftige negatieve gebeurtenissen maar ook kiezelsteentjes voor lichtere zaken. Wij noemen dat positieve en negatieve gebeurtenissen maar voor het kind heeft dat heel vaak nog een andere beladenheid. Soms kan een steen en een bloem samen neergelegd worden. Daar zit dan een nuance in. Eens kinderen weten wat de bedoeling is kunnen ze aan de hand daarvan heel veel gaan zeggen.

Hier focussen we zeker in het begin op. Dat **elkaar leren kennen, vertrouwen** hebben... Wij proberen dit zo voor te bereiden. De voorbereiding is veel vaker van 'wat gaan we doen', maar niet te veel voorstructureren omdat we heel hard op vraag van de jongere willen werken. Als het kind komt en wij hebben in ons hoofd dat we met de Duplo 's het gezin gaan uitzetten, maar dat kind zegt dat er een grote ruzie op de speelplaats was, dan is dat 'BYE Duplopoppetjes' en gaan we ons daarop gaan focussen.

We bereiden dus zeker onze sessies voor, maar we blijven er niet krampachtig aan vasthouden. Zo'n momenten moet je zeker grijpen, omdat dat de momenten zijn dat het kind open is naar jou. Eens die relatievorming is gebeurd en er wat verbinding en vertrouwen is, dan kan er echt gekeken worden naar de hulpvragen die gesteld zijn, bijvoorbeeld sociale vaardigheden, conflict, emotioneel welbevinden. Dat kan werkelijk van alles zijn waarrond wij werken. Ook die sessies bereiden wij uiteraard voor, maar ook daar is het heel erg afhankelijk van wat de jongere ons brengt.

Hoe ziet onze begeleiding er ongeveer uit? Dat is van iedereen, de zeven begeleiders binnen het mobiele team, wat anders maar iedereen begint met een **'hoe-ist'-momentje**. Even gewoon up-to-date zijn met wat er gaande is, hoe het gaat. Dan de begeleiding zelf om te werken rond inhoudelijk doelstellingen, tenzij het 'hoe-ist'-momentje zodanig zwaar is dat dit heel de sessie inneemt. En dat is ook oké. En we **sluiten altijd af met een spelletje**. Voor de kinderen zijn dat doodnormale spelletjes, maar wij steken daar soms wel iets achter. Zo kunnen we executieve functies bevorderen, zoals met galli-galli, vlotte geesten, ... Daarbij moeten ze wel denken en worden ze getraind, maar die kinderen hebben dat totaal niet door. We sluiten daar altijd mee af omdat bij ons de kinderen vaak weer in klas worden afgezet. We proberen zo met een positieve noot te eindigen om ze terug naar de klas te sturen.

Hoelang duurt zo'n begeleiding dan ongeveer?

Een begeleiding duurt 50 minuten à een uur. We kunnen dat praktisch en reglementair begeleidingen per 50 minuten registreren. Alles vanaf 50 minuten is een registratie. Voor twee registraties moet je al 100 minuten of 1 uur en 40 minuten begeleiden. We proberen rond die 50 te blijven, wat ook afhankelijk is van de school. Thuisbegeleiding is dan vaak wat langer.

Hoe ziet het verloop van een emotietraining eruit?

Kan misschien geïntegreerd worden in onze tool over emoties.

Dat is te zien waar de jongere klaar voor is. Heel veel vragen bij ons zijn rond emoties. De gedragsproblemen die ze stellen zijn er heel vaak omdat er emoties zijn die ze niet op een goede manier kunnen uiten. Heel vaak gaan wij het begin aftasten waar de jongere staat op vlak van emoties.

Figuur 9: De emoscoop (Persoonlijke communicatie, 2022)

Een beginner is dan 'Kent hij de emoties?', 'Weet hij wat emoties zijn?'. Dan beginnen we echt bij de vier **basisemoties**: bang, blij, verdrietig en boos. We doen dat vaak aan de hand van een **emoscoop** en de **gevoelensdoos**. Dat zijn dozen met heel veel prenten. Je hebt ook de **vier brievenbussen** met de vier emoties op en dan een heleboel situatiekaarten. Daarbij gaat de jongere de situaties in de juiste brievenbus steken. Dat vraagt wel iets want dat is naast bang, boos, blij en verdrietig ook al een prent kunnen zien en weten welke emotie daaraan gelinkt is in een situatie die ze zelf niet voelen. Dat is echt wel al een stapje verder. Nog een stapje verder heb je dan alle verschillende emoties er nog eens rond, zoals tevreden, teleurgesteld, verliefd, beschaamd, schuldig... Dat gaat nog veel verder dan die vier.

Figuur 10: De kleurenmonsters kaft (Persoonlijke communicatie, 2022)

Voor de vier basisemoties gebruiken wij dit **super leuke boek**. Het monstertje is helemaal in de war met zijn emoties en dan gaat een meisje ze samen met hem ordenen. Elke emotie komt dan aan bod, bijvoorbeeld vrolijk. Werken met die kleuren is zeer handig doorheen de begeleiding omdat je dat zowat kan meetrekken samen met gemeenschappelijke taal te gebruiken met het kind.

Als voor een kind een voetbal leuk is, maak je daar een gele voetbal mee. In de komende begeleiding kan je, wanneer het kind dan boos is, de gele voetbal als referentiepunt gebruiken. ‘Hoe gaan we naar jouw gele voetbal gaan?’ Dan heb je blauw: verdrietig, rood: boos, bruin: bang en rustig: groen. In het boek kunnen ze aanduiden welk gevoel ze voelen en in welke mate dat is.

Figuur 11: De kleurenmonsters voorbeeldpagina (Persoonlijke communicatie, 2022)

Dan is er ook een gevoel dat hij nog niet kent: dat is verliefd. Van dit boekje bestaat ook een bordspel. Dat is echt wel voor onze kinderen met heel lage emotionele ontwikkeling om daarmee aan de slag te gaan rond die vier basisemoties. Eens ze dat wat kennen en de vraag wordt bij ons echt gesteld rond gedragsproblemen en woede-uitbarstingen kan eventueel gewerkt worden met een **boosheidsthermometer**. Dat is iets waar wij heel vaak mee werken. Hierbij is een groene, oranje en rode zone.

Stemming	Wat moet ik nu doen?
Ik voel me goed	Werken in de klas
Ik voel me gewoon	Werken in de klas
Ik ben een beetje boos	<ul style="list-style-type: none"> • Doe een stapje terug • Denk aan iets leuks • Haal rustig adem
Ik ben boos	<ul style="list-style-type: none"> • Ga naar een time-out plek • Als je bent afgekoeld, vertel je aan de leerkracht waarom je boos bent
Ik ben heel boos/verdrietig	<ul style="list-style-type: none"> • Ga direct naar een time-out plek • Als je bent afgekoeld, vertel je aan de leerkracht waarom je boos bent

Figuur 12: De boosheidsthermometer (Persoonlijke communicatie, 2022)

De boosheid kan letterlijk stijgen en dan gaan we daarrond een signaleringsplan maken. ‘Wat kan je doen als je een beetje boosheid voelt opkomen en in de oranje zone bent?’ Naar de juf gaan, naar mijn veilige plek gaan... ‘Hoe zie je dat aan het kind?’ Begint hij zijn vuisten te ballen, begint hij rood te worden, begint hij heviger te ademen...

We doen dat allemaal samen met het kind. ‘Hoe ziet oranje eruit voor jou? Als je al een beetje boos bent. Wat voel je dan? Wat kan je dan allemaal doen op school, thuis of in de leefgroep?’ Het rode gedeelte is echt wanneer hij echt uitzinnig van woede is en begint te slaan en te schoppen. Wat mag er dan? Mogen we het kind vastnemen en in een veilige ruimte zetten? De uitbreiding van emoties naast de vier basisemoties doen we vaak met een **emotiespel**. Daarin zitten heel veel emoties op een kaartje: nerveus, gelukkig, gefrustreerd, woest, verrast, eenzaam... We proberen dat wel altijd in spelvorm aan te pakken. Ze moeten dan een ander kaartje pakken voor een opdracht bij de emotie te doen: boetseren, uitbeelden, galgje en pictionary. Ze moeten dan bijvoorbeeld de emotie boetseren. Dat is echt wel wat moeilijker. Wij schiften soms wel in de emoties die we neerleggen.

Ja, voor onze doelgroep drie tot zes jaar is dat misschien wat moeilijk.

Op zich kan je dat zeker ook doen met die basisemoties. Kleine kinderen vergeten zeer snel. Als zij drie keer boos moeten boetseren...

Wanneer we het gevoel hebben dat de kern van de begeleiding ligt bij emoties, kunnen wij ook emotieregulatietraining geven. Bij ons is dat **Eureka** ontwikkeld door de UGent. Dat is een training van twaalf of dertien sessies. Daar wordt hetgeen wat ik net vertelde doorlopen. Beginnen met te kijken naar de verschillende emoties, hoe voel je die emoties, leren om tot rust te komen met meditatieoefeningen op het moment dat je boosheid voelt om rustig te ademen. Er zit daar ook een stuk **Stop-Denk-Doe** in. Bij S-D-D wordt aangeleerd dat als je boos wordt: je eerst even moet stoppen en uit de situatie stappen; nadenken wat je allemaal kan doen en daar de beste optie uitkiezen; en dan pas doen in plaats van direct te doen. De beste optie is aan de hand van **de nar, de uil en de tovenaar**. De nar: is het een oplossing die leuk is voor anderen? Anderen slaan is niet zo leuk. De uil: is het een slimme oplossing? De tovenaar: kan het echt? Kinderen kunnen heel creatief zijn in mogelijk oplossingen en zeggen dat er een ufo kan dalen die de andere wegschiet, maar dat is volgens de tovenaar niet mogelijk. Hier proberen we samen met hen te kijken hoe we die momenten dat het moeilijk gaat, samen aan te werken. Dat gebeurt voor ons vaak met een stukje theorie, maar naar de kinderen toe is dat een verhaaltje. Dat verhaaltje proberen we te blijven herhalen in de verschillende begeleidingen totdat het eigenlijk een automatisme of een reflex wordt.

Welke methodieken gebruik je om over het levensverhaal te praten?

Deze vraag is wat algemener, vooral om eens zicht te krijgen op bestaande methodieken in de praktijk. Hier kunnen we misschien ook mee aan de slag, of kan worden gebruikt als inspiratie.

De levenslijn gebruiken wij heel vaak.

Als bijvoorbeeld mama of papa niet meer kan zorgen voor het kind, of hij mag niet meer naar huis. Hoe pak je dat bij heel jonge kinderen dan aan? Hoe ga je daarover in gesprek zodat het niet ontweken wordt.

Hogja, aanpakken... De vraag is: moet dat aangepakt worden? We gaan het ook niet ontwijken, maar het is ook niet dat we een begeleiding gaan doen over het feit dat jouw papa je niet meer wil zien. Dat is gewoon iets wat vaak ertussenin sluipt. Ik heb bijvoorbeeld **het origineel babbelspel** bij. Er zijn daar veel verschillende versies van.

Figuur 13: Het origineel babbelspel (Persoonlijke communicatie, 2022)

We hebben ook **het EQ babbelspel** over emoties en **het kikker-be-cool spel**. Het spelbord puzzelen is al een spel op zich voor het kind. Zoals de naam al verradt, is het gewoon de bedoeling om te babbelen over zaken. Je hebt zes verschillende kaartjes. Uitbeeldingsoefeningen (Doe alsof je ergens heel zenuwachtig voor bent), maatschappelijke zaken (Wat is een fobie?, Kan je water van de zee drinken?), situatieschetsen (In een winkel zie je dat iemand iets uit het rek neemt en in zijn zak steekt. Wat doe je?), emotionele en gevoelens kaarten (Waar praat je niet graag over? Waarom niet?, Welke regels moeten er volgens jou worden afgeschaft op school?, Denk je dat elke groep een leider nodig heeft?, Hoe denk je over drugs?), persoonlijke vragen (Wat maakt je echt kwaad?, Wat deel je liefst met niemand?, Ben jij eerder een bangerik of een durver?), foto's (hierbij kan het kind vertellen wat hij ziet en wat hij hierbij denkt).

Dit zijn dan methodieken die wij gebruiken in het begin, bijvoorbeeld het **complimentenspel**. Voor het kind is dit opnieuw gewoon een spel spelen waarbij bizar weinig wordt nagedacht. Dat zijn momenten waarbij kinderen spontaan gaan vertellen. Als aan bod komt 'Wat deel je liever niet met iemand?' dan komen zo'n dingen van 'dat mijn papa of mama...'. Bij de levenslijn gaan we wel zeggen dat we het kind willen leren kennen en willen weten wat ze al allemaal hebben meegemaakt, leuke en minder leuke dingen.

Figuur 14: Het complimentenspel (Persoonlijke communicatie, 2022)

Vanaf dan gaan wij heel weinig zeggen 'dat zijn nu alle negatieve dingen op tafel en we gaan daar nu eens over babbelen'. Dat werkt niet met kinderen, zeker zo jong niet!

Vanuit de leefgroep die ons de vraag stelde een methodiek te maken, merken we dat ze wel graag willen praten met de kinderen hierover. Ze wensen dat ieder kind alles kan weten, bijvoorbeeld waarom papa in de gevangenis zit.

De vraag is of dat het kind daar zelf een vraag naar heeft. Ik denk dat dit stap 1 is. Heel veel van onze gasten weten al heel veel over de rechtbank. 'Jaarlijkse zitting' zit in het vocabulaire van gasten die nog niet eens weten wat tandpasta is. De vraag is welke nood de kinderen hebben om daarover te praten. Wij gaan er zelf heel vaak van uit dat ze daar veel mee bezig zijn en zich daar zorgen over maken en dat dit het hen moeilijk maakt. Voor de kinderen zelf zijn er vaak helemaal andere dingen die spelen en zitten ze veel meer in met hun vriendje dat gevallen is dan met papa dat in de gevangenis zit. Wie zegt dan dat wij de personen moeten zijn om te zeggen 'Je papa zit in de gevangenis, hoe voel je u daarbij?'. Ik vind dat een lastige.

Een voorbeeld uit onze opdrachtgevers was een kindje dat in het weekend plots niet meer naar huis kon gaan. Hoe zou je dan verwoorden dat dit niet meer lukt voor de mama of papa?

Dat is iets dat veel meer in gesprek met het kind moet besproken worden dan dat dit een monoloog is. 'Jouw papa zit in de gevangenis' vs. 'Je kan dit weekend niet naar huis gaan. Hoe voel je u daarbij? Kan je dat aangeven op de **emotieschaal** hoe jij je daarbij voelt? Hoe komt het dat jij je zo voelt? Zijn er vragen die jij hebt voor ons? Wij proberen alle vragen te beantwoorden die wij weten, het kan ook zijn dat wij het niet weten. Misschien kunnen we die vraag dan opschrijven en eens aan de jeugdrechter vragen.' Op die manier ga je veel meer gaan inzetten op die verbinding en het vertrouwen, want het mag niet de schuld zijn van de begeleiding dat het weekendbezoek niet kan doorgaan. Ik vind dat je daar een heel ontschuldende rol moet innemen als begeleiding. Heel vaak vind je dat als begeleider ook heel jammer voor het kind dat dit weekend niet kan doorgaan. Sowieso gaat dat kind het projecteren op de begeleiding en boos zijn op hen. Ik vind dat je als begeleider veel meer in plaats van een bemiddelende rol (uitleggen waarom het niet gaat), de taak van de begeleiding is om naast het kind te staan. Om zo samen die teleurstelling van 'amai, je mag nu niet naar huis' en hoe je jezelf erbij voelt ook op tafel te leggen en van daaruit te kijken naar 'ik merk dat je nu heel boos of teleurgesteld bent'. De volgende keer dat je weekend niet doorgaat 'Kunnen we dan iets inplannen of zouden we iets kunnen organiseren of ergens naartoe kunnen gaan zodat je je niet teleurgesteld moet voelen omdat we niet willen dat jij je weer zo moet voelen?'. Veel meer naast het kind gaan staan in plaats van het is 'daardoor' dat je niet op weekend kan gaan. Ik vraag me af hoeveel het kind daaraan heeft.

Hoe merken jullie dat bepaalde methodieken werken bij een kind?

Het is voor ons belangrijk om te weten waar we moeten op letten wanneer we onze techniek uittesten bij de kinderen. Zo kunnen we het succes van onze tool afstemmen op de reacties van de kinderen in Binnenstad.

Dat is heel vaak heel snel duidelijk, aan het kind en zijn gedrag. Dat is bij onze gasten, hoe jonger hoe beter, afleesbaar. Wij spelen soms dezelfde spelletjes en als je uit je tas iets haalt en dan kijkt naar je gezicht weet je meestal dat iets niet of wel zal werken. 'Niet weer dat.' Als je over emoties wil praten en een kind is al helemaal aan het blokkeren, dat gaat niet werken. Heel vaak kan je ze wel triggeren met nieuwe dingen, daarom hebben wij ook heel veel methodieken. Sommige van onze kinderen zijn al vijf à zes jaar in begeleiding, dus om nu en dan iets nieuws mee te brengen.

Hoe merk je dat het werkt? Het gevoel dat je achteraf hebt. Als je merkt dat je stappen hebt kunnen zetten in de doelstellingen die je hebt of in het vertrouwen in elkaar krijgen. Dat zijn twee grote doelstellingen. Het kan zijn dat je nergens bent geraakt met je emoties en misschien maar één emotie hebt gedaan, maar dat je wel een heel goed gesprek hebt gehad over die emotie. Dat je hebt kunnen praten over dingen, bijvoorbeeld dat de emotie teleurgesteld is en het gaat over dat weekend dat niet is kunnen doorgaan en je hebt daar echt een goed gesprek over gehad. Dan werkt de methodiek ook, ook al gebruik je hem niet zoals het eigenlijk zou moeten. Het gaat vaak veel meer over het gevoel dat je hebt bij begeleiding dan dat je de spelregels volgt of dat er iemand zou winnen.

Hoe wordt er rekening gehouden met kinderen met een laag SEO (sociaal emotionele ontwikkeling)?

Deze vraag wordt gesteld omdat in Binnenstad ook kinderen verblijven met een laag SEO. De informatie hierrond kan eventueel als advies teruggekoppeld worden naar Binnenstad.

Wij nemen hier SEO af. Van onze verblijfgasten zijn alle SEO's normaal gezien ingeschaald vanaf dat ze hier zes maanden aanwezig zijn. Hoe stemmen wij daarop af? Aan de hand van de uitgebreide SEO-test komen heel veel tips in begeleidings- en opvoedingsstijlen uit. Het is niet dat wij bepaalde methodieken vasthangen aan bepaalde SEO-fasen, maar je gaat wel je stijl aanpassen waarmee je begeleidt. Bijvoorbeeld SEO-fase 1 is echt nog dat samenvallen met de ouder en de ander, gaat dat nog veel meer gaan over de focus op verbinding. Die vragen soms ook nog heel veel fysiek contact, dus gaat de begeleiding ook ergens aan bod laten komen dat af te bakenen. Hoe verder je komt in je SEO-fasen, hoe meer je kan vragen van de jongere zonder ze te proberen overschatten. Dan kan er bij een emotievraag bij SEO-fase 1 en 2 'Ben je al eens bang geweest?', kan je dat al veel reflectiever vragen: 'Wat doe jij als iemand bang is?'. Dat is iets dat bij SEO-fase 1 of 2 nog veel te vroeg is om over na te denken, omdat dat al vereist dat je al een beeld hebt over jezelf, je identiteit, de andere en iemand anders met zijn gevoelens en persoonlijkheid. Ik denk niet dat onze methodieken aan de hand hiervan zijn ingedeeld, maar de stijl en de uitbreiding waarmee je de methodieken toepast verschilt wel tussen de SEO-fases.

Hoe maak je dat een methodiek dan wel blijft lukken? Als je bijvoorbeeld de monstertjes gebruikt doorheen heel de begeleiding, hoe maak je dat dit blijft aanpakken?

Uit ons onderzoek bij Binnenstad merkten we op dat voorgaande methodieken/ideeën/gemaakte tools van stagiaires/... ofwel uit het oog verloren geraken, de functie niet duidelijk is, het team er niet achter staat... Dit willen we zeker en vast vermijden bij ons eindproduct vandaar dat we dit ook een zeer interessante vraag vinden.

Niet! Er is niets in jouw begeleiding dat bepaalt dat iets blijft werken of niet. Het kan zijn dat iets twee jaar lang werkt en plots heeft een kind het vierkant gehad met de monstertjes en het is gedaan. Ik denk dat die gemeenschappelijke taal gebruiken, heel hard helpt. Metaforen en spreekwoorden gebruiken, merken wij dat echt wel helpt. Bijvoorbeeld 'Waar zit jij in je thermometer?'. Dat is iets dat kan gebruikt worden thuis, in de begeleiding, op school, ... Dat is iets dat doorloopt intern. Of 'Hoe vol is je emmertje? Hoe gaat we het kraantje van jouw emmertje openzetten zodat er een beetje water uit kan en dat je wat rustiger bent?' Dat is gemeenschappelijk taal dat je spreekt en doorheen je begeleiding kan gebruiken als een link voor het kind naar een vorige begeleiding. Op deze manier kan een methodiek lukken, maar ben je volledig afhankelijk van het kind.

Wij hebben gasten waarmee we heel de thermometer doen en dat lukt perfect. En aan de hand van de thermometer doen we dan Stop-Denk-Doe. We gebruiken daar vaak een verkeerslicht voor. Rood: we moeten stoppen. Oranje: denken. Groen: GO. En dat kan vijf begeleidingen lang werken dat de jongere helemaal mee is en dat hij meedenkt over de thermometer en de Stop-Denk-Doe en dat hij bij begeleiding zes: 'Ik weet niet wat dat is. Ik heb dat nog nooit gezien.' En dan zit je daar met je thermometer waar je samen aan hebt gewerkt. Dan denk je 'we hebben hier vijf weken lang samen aan gewerkt', maar als dat kind zegt 'het zegt me niets', dan is dat ook zo.

Wij vragen dit omdat de organisatie waar wij onderzoek voor doen graag een universele tool die voor alle kindjes gebruikt kan worden, zou hebben. Iets wat constant inzetbaar is en iedere dag zagezegd gebruikt kan worden.

Waar ik dan spontaan aan denk, is zo'n **thermometer** of een **emoscoop**. Een emoscoop is alle verschillende emoties naast elkaar. Bij training heeft iedere jongere dan een wasknijper en 's morgens vasthaakt aan het gevoel dat hij heeft. Hier kan ook heel veel aan gekoppeld worden.

Als je bijvoorbeeld als begeleider merkt dat er op woensdag altijd wat tijd is, pakken we dat moment om even op in te zoomen. Of op vrijdag gaan we iets daarrond knutselen. Dat is iets wat je kan meenemen naar bijvoorbeeld een school en dergelijke.

Het bijkomende probleem bij onze organisatie is dat tijd vrijmaken moeilijk blijkt.

Dat is overal het probleem. Bij ons ook! Zolang daar niet op gehamerd wordt en dat niet gezien wordt als een deel van de werking, gaat dat er ook niet doorkomen. Het is zeer druk in leefgroepen en heel vaak is het van 'we hebben geen tijd', 'moeten we dat nu ook nog eens doen'. Wanneer dan vanuit de psychologen gezegd wordt dat dit de manier is waarop we inhoudelijk gaan werken in een leefgroep, als het een deel van je werking wordt dan vraagt het eigenlijk niet eens tijd. Het is een stuk van hetgeen dat je doet.

Wij willen iets maken dat blijft leven en dat ze effectief kunnen doen. Hoe denk je dat wij dat moeten aanpakken zodat dit zou werken?

Ik denk dat je moet beginnen met de begeleiders zelf te spreken. Misschien kan je eens met directie of een coördinator spreken. Daar moet je bevragen wat de zeven kinderen in hun traject nodig hebben. Of de woonbegeleiders bevragen. Waar zien zij een gat? Wat zien zij zitten? Een interview met hen omdat zij het gevoel moeten krijgen dat je iets maakt wat hen kan helpen en niet iets wat extra werk is voor hen. Eens je dat hebt gedaan en de methodiek hebt, is het belangrijk op welke manier deze wordt geïmplementeerd in de werking. Ga je dat gewoon zeggen of iets gewoon ophangen 'je moet dat nu doen'. Of je gaat eens samenzitten 'dit is ons idee' 'hoe denken jullie dat dit kan lukken in de groep'. Misschien ga je dan horen van 'wij hebben daar geen tijd voor'. Maar dan kan je wel zeggen 'we hebben dat nu helemaal uitgewerkt, we zouden het wel leuk vinden moest je het een kans geven. Met jullie ervaringen kunnen we dan misschien kijken om het een beetje aan te passen.' Ik zou daar echt in gesprek en in samenwerking over gaan. Het is pas wanneer zij het belang en het doel ervan gaan inzien dat ze het ook gaan doen. En dat ze er gaan willen tijd voor maken.

Hoe brengen jullie moeilijke situaties over in woorden naar kinderen? Bijvoorbeeld wij hebben al een woordenlijst opgesteld met 'wat is een jeugdrechtbank?' met een uitleg in makkelijke woorden. Maken jullie moeilijke woorden ook meer verstaanbaar?

Wij doen dat zeker! Wij hebben niet echt een woordenlijst of definities. Hoe wij het heel vaak proberen te doen, en wat zeker werkt met jonge kinderen, is gaan tekenen en creatief gaan boetseren. 'Je mama en papa moeten nu naar de jeugdrechtbank. Weet jij wat dat is, de jeugdrechtbank? Teken eens hoe dat eruit zou zien.' Je doet dan een uitleg: dat is een groot gebouw waar ze gaan kijken 'Wat loopt er allemaal niet zo goed thuis?', 'Wat loopt er misschien wel nog goed?'. Dan gaat een jeugdrechter, dat is iemand die daarover kan beslissen, dan zeggen hoe we het kunnen aanpakken de komende tijd en wat er gaat gebeuren. Gaan we dat nu eens samen tekenen? Hoe zie jij dat voor jou?' Dat is iets op papier wat je kan meenemen naar de toekomst. 'Je mama en papa moeten weer naar de jeugdrechtbank. De jeugdrechtbank, weet je nog? Wacht, ik heb hier nog een tekening lopen van de vorige keer dat we hierover hebben gespraat.' Dan kan je de tekening opnieuw bovenhalen. Ik denk dat dat creatieve, visuele, iets wat ze zelf hebben getekend, is iets wat heel vaak makkelijk is om in je woordenschat mee te nemen doorheen de begeleiding en doorheen de tijd.

Hoe doe je dat dan als een kind echt niet talig is? Als je de uitleg probeert te geven.

Dit is een struikelblok in Binnenstad en wilden dit daarom ook bevragen bij verschillende organisaties. We willen taal kunnen geven aan deze delicate onderwerpen.

Ik denk dat je altijd moet stilstaan bij 'Is het nodig dat een kind weet wat een jeugdrechter is?'. Dat is zoals daarnet nog altijd stap 1. Heeft dat kind daar nood aan dat hij weet dat zijn ouders naar de jeugdrechtbank moeten. Wanneer dat daar vragen over zijn en wanneer dat belangrijk is, bijvoorbeeld als het ervan afhangt of het kind volgende week nog in de voorziening is of niet, dan is het gesprek vaak van 'je ouders moeten naar de jeugdrechtbank gaan' en dan het verhaal gaan vertellen voor het kind. Wat betekent dat voor een kind? Een kind van vier dat maakt hem niets uit of dat het een groot of klein gebouw is, maar wat betekent dat voor dat kind? Van daaruit vertrekken wij. Je kan dan wel vragen krijgen: jeugdrechter, jeugdrechtbank? Dan kan je beginnen met 'we gaan eens uitleggen, de jeugdrechtbank: wat zou dat kunnen zijn?'.

Dan lijkt het ons moeilijk iets universeels te maken? Iets dat voor ieder kind toepasbaar is.
Ja, volgens mij gaat dat ook niet.

Zijn er dingen waar je aan denkt dat wij zeker rekening mee moeten houden als wij een methodiek voor Binnenstad maken?

We vonden het een goed idee dit letterlijk te integreren in ons interview. Op die manier krijgen we een duidelijk beeld van hoe dit in verschillende organisaties aangepakt wordt. Het geeft ons ook een brede kijk op de mogelijkheden die er al zijn.

Focus jullie methodiek op hoe voelen de kinderen zich en waar zijn zij mee bezig? Of focus het op 'hoe zeggen we dat hun ouders naar de jeugdrechtbank moeten'? Praten over een levensverhaal wil niet zeggen praten over een jeugdrechtbank, een jeugdrechter, een OCJ (Ondersteuningscentrum Jeugdzorg), ... Als het gaat over levensverhaal is dat over hoe het kind dat meemaakt. Dan boeit die jeugdrechter voor dat kind niets. Dat kind is misschien geslagen geweest door zijn oma en misbruikt door zijn papa, en dat is wat het kind heeft meegemaakt. Het feit dat dat naar een jeugdrechter is gegaan, neen! Het is moeilijk thuis. Er was fysiek geweld en de mensen hebben het kind pijn gedaan. 'Hoe was dat? Hoe voelde je u daarbij? Hoe denk je er nu over? Hoe was dat toen? En dat is de reden waarom jij hier vandaag bij ons bent. Zie jij waarom dat dit samenhangt?'. Er is vaak, zeker als er sprake is van intrafamiliaal geweld, een heel groot loyaliteitsconflict. Ze zien mama of papa nog heel graag, ook al kunnen ze er niet meer voor zorgen. En dat mag naast elkaar bestaan: dat je boos bent op mama en papa, maar dat je toch nog wil gaan naar hen. Dat heeft niets te maken met het feit dat er een M-doc is ingediend en dat de jeugdrechter heeft beslist dat er een uithuisplaatsing werd beslist... Voor dat kind is dat ook niet zo. 'Mama kan niet voor mij zorgen en daarom ben ik hier bij vreemde mensen in dat groot gebouw bij andere kinderen'.

Nu werken wij vooral uit de nood van de begeleiders, omdat zij vragende partij zijn. Is dat wel het juiste om te doen dan?

Ik denk dat er geen juist of fout is, maar wat kan dat kind aan? Je werkt met kinderen tussen drie en zes. Je gaat uitleggen wat een jeugdrechter en een jeugdrechtbank is, ik vind dat een heel grote uitdaging om dat te gaan doen. Ik denk dat je veel verder gaat geraken als je begint bij die ervaring van het kind. En doorheen z'n traject kan hij er misschien wel over praten en weten ze wat emoties en gevoelens een beetje zijn, kan dat heel spontaan komen. 'Hoe is dat dan exact gebeurd die uithuisplaatsing? Wie is daar verantwoordelijk voor? Wie heeft daar iets mee te maken? Wie kan ik aanspreken, Waar moet ik mijn brief naartoe sturen?'. De

jongens schrijven soms brieven naar de jeugdrechters: 'Ik ben hier niet blij'. Ik denk zeker bij dat jonge kind om veel meer te gaan focussen op zijn ervaring en daar gaan proberen de woordenschat op kindermaat te maken. Misschien moet je gewoon zelfs de woordenschat laten vallen en enkel met die kindermaat werken.

Het is inderdaad zoeken voor ons naar een methodiek die uit de kast te halen is en die werkt.

Dat willen wij ook. Maar dan zou er geen mobiele begeleidingsdienst bestaan. Dan had iedere school gewoon een kast. Ik denk dat je daar ook gewoon realistisch in moet zijn, dat dat niet gaat bestaan. Je kan proberen gemeenschappelijke taal te maken tussen de kinderen die daar zitten, zoals bijvoorbeeld een emoscoop of een thermometer. Misschien hebben ze allemaal een thermometer naast elkaar en kunnen we dat gaan aangeven. Wat wij ook soms doen met jongeren en kinderen als ze elk hun thermometertje hebben, is zelf aangeven waar ze staan en aan de andere kant is er plaats voor de begeleider om aan te geven. Heel vaak heeft de begeleiding het gevoel dat iemand is aan het stijgen op zijn thermometer, maar kan dat kind dat onvoldoende aanvoelen omdat ze nog zo jong zijn of omdat ze nog te weinig hun eigen emoties begrijpen. Wanneer dat kind dat totaal niet aanvoelt kan de begeleiding zeggen 'Ik merk dat jij een beetje stijgt. Zou je het zien zitten om te doen wat er in jouw oranje fase staat? Zie je het zitten om samen even naar jouw rustplek te gaan? Zie je het zitten om een rustige activiteit te doen in plaats van wild buiten te spelen, want ik merk dat je bent aan het stijgen in je thermometer?'. Dan is die thermometer iets wat over heel de voorziening of heel het huis kan werken. Op den duur kan je zeggen 'Je zit in je oranje fase. Ik merk dat je bent aan het stijgen in je thermometer. Wil je kijken wat je nu kan doen?' Misschien zijn er meerdere opties om bijvoorbeeld met velcro zich terug in de groene fase te zetten. Misschien mogen ze pas terugkeren als ze in hun groene fase zitten. Hoe weten we dat ze in groen zitten? Dat zijn zaken waarmee je wel aan de slag kunt gaan. In het begin gaat de begeleiding daarin moeten investeren en daar tijd in moeten steken, maar op den duur gaat dat makkelijker worden, minder tijd vragen en iets dat ze uit de kast nemen en dat werkt. Maar je gaat er eerst moeten in investeren. Nee dat is niet gemakkelijk, daarom heb je zoveel MFC's, OPC's en OOC's. Het zou iets moeten zijn dat altijd werkt en voor iedereen kan en dat alles uitlegt...

Wij zien in onze observaties dat er niet veel tijd kan vrijgemaakt worden voor spel en meespelen.

Het zijn ook echt nog kinderen die tussen de drie en zes. Wij hebben nu gasten van soms veertien à vijftien jaar, maar die in SEO-fase 2 zitten en die eigenlijk nog gewoon een kiekeboespelletje op hun maat van genieten. Achter de deur staan en BOE zeggen, denk je: 'allez, je bent vijftien jaar oud'. Maar emotioneel zitten zij daar nog veel vroeger in en het is in heel kleine dingen waarvan ze genieten en er ook heel veel aan hebben. Maar je moet er tijd voor hebben. Het mag niet gezien worden als extra werk, boven op mijn werk. Het kan gezien worden als een deel van hoe je omgaat met de kinderen. Hoe je leeft in een leefgroep. Dat is een heel andere manier van aanpak dan te zeggen 'we gaan nu dat en dit erbovenop doen.' Het is de manier waarop je het implementeert dat veel belangrijker is.

Hoe gaan jullie dan om met het niet-talig zijn van kinderen?

Dit is één van onze deelvragen, we vonden het een goed idee dit ook letterlijk te integreren in ons interview. Op die manier krijgen we een duidelijk beeld van hoe dit in verschillende organisaties aangepakt wordt. Vanuit literatuurstudie en observaties kunnen we concluderen dat niet alle kinderen in staat zijn om te praten over hun levensverhaal en gevoelens. Daarom willen we op zoek gaan naar andere manieren om hier wel met jonge kinderen over te communiceren.

Ook heel vaak creatief. Boetseren gaan wij heel vaak doen. Ook met emoties. 'Wat is blij voor jou?'. Dan is dat in het begin een smileytje. 'Waar word je blij van?'. Dan is dat misschien al een zonnetje, dan gaan we dat boetseren of schilderen. Muziek is ook iets dat goed werkt bij jonge kinderen. Samen in de tuin werken bijvoorbeeld, samen gaan fietsen, ga je op den duur wel babbelen. Minder-talig is ook wel dat ze niet kunnen zitten aan een tafel en een gesprek voeren. Soms hebben ze wel de vaardigheden of de mogelijkheid om dat te doen wanneer ze niet echt doorhebben wanneer ze aan het babbelen zijn.

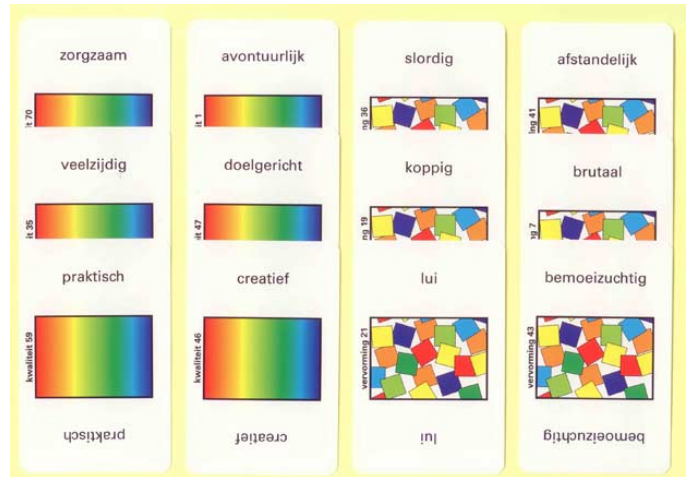
Ik bracht nog enkele dozen mee om te tonen aan de hand van jullie mail.

Ik heb hier **de drie huisjes**. Wij gebruiken dat altijd zonder de doos, maar deze leenden we omdat we een jongen hadden die heel graag bouwt. Normaal doen we dat gewoon op die papieren waarop huisjes staan afgebeeld. Dan mogen ze erin tekenen, schilderen, plakken, stickeren, stempelen... Zodat het hun eigen huisjes echt worden. De methodiek is eigenlijk gemaakt voor gescheiden ouders: een mamahuisje, een papahuisje en een droomhuisje. Wij doen een huisje van de leuke dingen, een huisje van de minder leuke dingen en dan een dromenhuusje. Het is wel leuk als je het kan bouwen, omdat ze er dan poppetjes in kunnen zetten. 'Wie mag er allemaal in jouw huisje van de leuke dingen? Wie zit er in jouw huisje van de minder leuke dingen? Moest je zelf je droomhuis kunnen maken, hoe ziet dat er dan uit?'. Daarom is het leuk om gewoon op papier te werken omdat ze dan kunnen uitvinden, je kan het zo zot niet bedenken. 'Wie zou er bij jou wonen in jouw droomhuisje?'. Ook daar gaat het heel vaak gaan rond mama en papa, niet rond de begeleiders waar ze nu wel bij wonen. Dat is het moment om daarover te gaan babbelen, zonder dat je rond tafel moet gaan zitten 'We gaan eens babbelen over het feit dat je hier in de leefgroep woont'. Dat is iets wat wij heel vaak gaan gebruiken, maar dan niet op de manier van gescheiden ouders maar leuke en minder leuke dingen. Dan ook wat er aanwezig in daar, bijvoorbeeld Playstation, Xbox... 'Hoe ziet dat eruit? Zijn er daar dieren? Waar slaap je? Bij wie slaap je in jouw leuk huis?' Je kan dat heel ruim gaan trekken.

Dit is dan een methodiek om te oefenen. Dat is specifiek voor die gescheiden ouders. 'Daar zeggen ze lelijke dingen over de andere. Daar zijn ze streng.' Als het kind te weinig op eigen invullingen kan komen, kan je deze kaartjes gebruiken. De gele kaartjes zijn dan positieve zaken. 'Daar hebben ze alle tijd voor mij.'

Dit is ook zo iets om bijvoorbeeld kennismaking te doen. **Supersimpele bordspellen** die wij afdrukken met vragen zoals ‘Wat is je lievelingseten?’. Dat lijkt allemaal heel dwaas, maar dat zet allemaal in op die verbinding. Zoals ‘Waaraan merk je dat je groter wordt?’. Dan kan het kind dit ook aan de begeleiding vragen, waardoor het geen kruisverhoor wordt. ‘Stel jij nu eens aan mij een vraag!’. Voor het kind is dat heel leuk omdat zij in de positie staan van de begeleider dus dat is zeker ook iets dat werkt.

Ik heb het **kwaliteitenspel** ook eens mee. Dit is zeker voor gasten die moeite hebben met zelfbeeld. Je kan daar veel mee doen. Je kan denken wie je dat compliment zou geven, bijvoorbeeld bij gasten die vaak heel veel agressie hebben en boos zijn. Welken past er bij jou? Welken past er bij mij? Maak een top drie van diegene die passen. Beetje hetzelfde als het complimentenspel.

Figuur 15: Het kwaliteitenspel (Persoonlijke communicatie, 2022)

Dat is de jongerenversie, maar we hebben ook de kinderversie die met prenten is.

Het kinderkwaliteitenspel werkt op dezelfde manier maar de kleuren van de emotiemonsters worden daarin gebruikt. Hiermee wordt ook het positieve erin gebracht.

Als ik kan samenvatten voor ons onderzoek moeten we meenemen: kijk naar de noden van het kind, kijk naar dingen dat je kan blijven meepakken zoals kleuren en metaforen en wees creatief.

Iets wat je ook in veel dingen kan meenemen is de roos van Leary. Dat is voor kinderen ook leuk om met dieren te werken. Je kan dat op veel verschillende manieren gebruiken. Zeer veel dingen zijn ook online te vinden. Heel veel methodieken op kindermaat, verhaaltjes, leesboeken, waarbij de kinderen zich geneigd voelen naar één of verschillende dieren. Om dit dan doorheen verschillende begeleidingen te gebruiken, vragen wij welke dieren hen allemaal aanspreken. We kunnen ook een fantasiebeest maken met een leeuwenkop en met een schelp van een schildpad. Dat is dan een beetje een persoontje. Je kan dat ding dan een naam geven. Zo hadden we eens een schaap en een draak en dat werd draap. Er bestaat ook een

boek van draapje. Dat kan je dan ook meenemen doorheen de begeleiding. 'Er is een conflict geweest. Hoe zou draapje dat oplossen, met de kwaliteiten die hij heeft?'

Je zal ergens moeten kiezen: werk je met de thermometer, werk je met die dieren... Vooral iets wat gemeenschappelijke taal kan geven aan de begeleiding en het kind, maar ook aan de kinderen onderling. Je kan echt heel veel kanten uit.

Wat raad je nu aan voor ons? Om één iets te maken?

Ja!

Moest je in onze plaats zijn, wat zou je doen?

Ik weet niet wat ik zou doen in jullie plaats. Ik denk dat je nu weer naar de begeleiders moet gaan en luisteren hoe en wat zij zien zitten. Is het makkelijker met iets die uithangt of liever iets vast? Uit mijn ervaring is iets dat uithangt en met velcro of wasknijpers werkt, wel lukt. Het is iets dat blijft hangen en niet dat plots kan verdwijnen in een kast en dat niet meer wordt gebruikt. Iets met veel prullen kan dan verloren raken of ingeslikt worden, zeker bij kindjes van drie jaar. Voor mij lijkt iets dat uithangt ideaal, ook iets wat ze zelf kunnen doen.

12.2.3 Interview met zorgcoördinator en kleuterleerkracht Vrije Basisschool Zulte

Datum: donderdag 19 mei 2022

Hoe wordt de dag gestart en beëindigd?

Met deze vraag willen we zicht krijgen op hoe de school inzet op het welbevinden van de kinderen. Bijvoorbeeld hoe welgezind of slechtgezind start het kind zijn/haar dag, hoe was je dag,...

In onze school komen de kinderen op de speelplaats toe en als het belt, gaan ze naar hun rij. Daarna gaan ze naar de klas, maar elke klasleerkracht heeft zijn eigenheid om de dag te starten. Er zijn leerkrachten die starten met een open onthaal waarin de kinderen eerst worden onthaald, een goed gevoel krijgen en kunnen spelen. Er zijn ook leerkrachten die de dag in de kring starten. Ik ben persoonlijk voorstander van het vrij onthaal, zowel voor de jongste als de oudste kleuters. Er kan namelijk 's morgens of in het weekend iets gebeurd zijn en dan gaan ze dat sneller vertellen al spelend dan klassikaal in de kring, nadat alle kalenders gedaan zijn. In sommige scholen komen de kinderen onmiddellijk in de klas 's morgens, dat is bij ons niet zo. Wel bij nieuwe kindjes, daar mogen de ouders de eerste week meekomen tot aan de rij en voor corona mochten ze ook afgezet worden in de klas maar dat hebben we nog niet opnieuw ingevoerd.

De dag wordt altijd in de kring geëindigd en dan worden de kinderen naar een vaste plaats gebracht waar ze afgehaald worden.

In welke mate hebben jullie zicht op de kinderen hun thuissituatie?

In de schoolcontext vinden we belangrijk dat dit ook bevraagd wordt. Het is namelijk zo dat het belangrijk is dat je als juf/meester zicht hebt op de thuissituatie om hier zo op in te spelen.

Dat is een interessante vraag! Dat wordt sowieso wel nagevraagd bij inschrijving. Nieuwe mensen komen ofwel naar de opendeurdag of maken een afspraak met de directeur. Bij een effectief inschrijvingsmoment is er op de inschrijvingsfiche plaats voor specifieke dingen. Dat is soms beperkt, dat gaat over dingen die opvallen zoals thuistaal, problematieken of de gezinssituatie. De meeste zaken komen naar boven bij bijvoorbeeld een oudercontact. Al die dingen worden in Smartschool bij hun dossier aangevuld. Zo is er bijvoorbeeld op onze school een kindje waarvan de biologische mama hem als baby iets heeft proberen aandoen. Hij heeft geen contact met zijn biologische mama maar zijn papa heeft wel een nieuwe vriendin. Hij

zegt tegen die nieuwe vriendin mama, maar hij weet eigenlijk niet dat dat niet zijn echte mama is. Als dat niet in een dossier zou staan, zouden wij daar fouten kunnen rond maken. Bij inschrijving worden zo'n dingen dus wel gedeeld.

Met welke problemen hebben de kinderen in de kleuterschool en diens context te kampen?

Met deze vraag krijgen we een beter zicht op de soorten problematieken en de doelgroep van de organisatie. Op die manier kunnen we gelijkenissen zien en hier verder over in gesprek gaan. (Vb: hechtingproblematiek, middelengebruik... hoe brengen jullie dit onderwerp aan bij/hoe spreken jullie hierover met de kinderen?)

Bij ons zijn dat vooral gescheiden ouders, anderstaligen vluchtelingen – we hebben nu acht Oekraïense kinderen – en ook wel heel wat mensen die het zelf maatschappelijk en socio-emotioneel gezien niet zo makkelijk hebben. Laaggeschoolden, mensen met weinig mogelijkheden... daaruit vloeien ook vaak de SES-kinderen (Sociaal Economische Status) voort. Wat je dan voor die kinderen doet, moet dan in het zorg- en gokbeleid opgenomen worden. Vaak zijn SES-kinderen ook de zorgkinderen, gezien thuis 'het veilige nest' ook vaak ontbreekt. Dat valt ons wel op.

Aansluitend valt het ook enorm op dat kleuters nu – ik weet niet of het met corona te maken heeft of met de tijd van tegenwoordig – heel veel moeite hebben met zelfvertrouwen, gevoelens uiten... Zelfs al van in de kleuterklas.

Welke methoden worden reeds ingezet om te werken rond emoties en levensverhalen bij kinderen tussen drie en zes jaar ?

Deze vraag is iets wat algemener, vooral om eens zicht te krijgen op bestaande methodieken in de praktijk. Hier kunnen we misschien ook mee aan de slag, of kan worden gebruikt als inspiratie.

Een specifieke methode gebruiken we eigenlijk niet, het is meer verweven in de dagelijkse leerkrachtenstijl. Ik weet wel van collega's in de derde kleuterklas de kinderen bij hun verjaardag wel 'hun levensverhaal' mogen meebrengen aan de hand van foto's. Maar voor de rest, op de voorschoolse periode bijvoorbeeld, hebben wij weinig zicht. Wel tijdens het spelen kunnen we zien wat er in de kinderen omgaat en zien we soms ook dat het niet goed gaat met een kind. Daar merken veel leerkrachten wel dat tijdsgebrek een groot probleem is.

Eigenlijk zouden we per klas een extra leerkracht moeten hebben want volgens mij zitten heel veel kinderen wel met dingen. Een mooi voorbeeld is er eentje vanop het schoolfeest onlangs, er was een kleuter die even alleen op het podium in gesprek moest met een juf. Die kleuter deed echt onnozel en ging het wat uithangen. Als ik dan achteraf in een klasgesprek vroeg of de kinderen het leuk vonden om op het podium te staan, zei dat specifieke kind dat hij eigenlijk heel bang was om alleen op het podium te staan. Dat was dus de reden dat dat kind op beetje een arrogante manier het gesprek op het podium aanging, hij was gewoon bang. Als ik achteraf geen klasgesprek had gedaan, had ik dat nooit geweten.

Specifiek rond emoties hebben we een paar jaar geleden wel eens een jaarthema rond 'Het kleurenmonster' uitgewerkt. We hebben die boeken dan aangekocht en we hebben ook de knuffels ervan. We proberen dat ook elk jaar eens te laten terugkomen. Er is ook na elke vakantie een projectopening in de turnzaal met alle kinderen samen. Daar wordt dan ruimte gemaakt voor aandacht voor waarden, normen en de gevoelens. Maar bijvoorbeeld dat kleurenmonster is wel voor kleuterleeftijd heel goed om rond de gevoelens te werken. Het begint daar ook met het kleurenmonster dat in de war is, hij weet niet goed wat hij voelt en dan wordt dat wat ontward. Ik weet ook dat er een paar collega's dit, in functie van wat ze zien bij kinderen in hun klas, nog eens uitwerken om zo aan de gevoelens te werken.

Hoe passen jullie de methodiek aan een kind aan?

Het is zo dat niet elke tool op dezelfde manier toepasbaar is bij kinderen. Vandaar vinden we het belangrijk om ook dit luik te gaan onderzoeken. Dit nemen we dan ook graag mee bij de uitwerking van ons eindproduct.

Vroeger hadden we 'de doos vol gevoelens' maar dat is wat verouderd. Die kleurenmonsters zijn echt wel op hun maat. Zoals ik daarnet zei, zijn er dus ook collega's die dat specifiek inzetten in functie van wat ze zien in de klas. En nu dit schooljaar is het jaarthema 'geluk voor kinderen' en daarbij gaan we via geluksvogels ook in gesprek rond emoties. We doen dit omdat we voelen dat dat wel iets is waarmee de kinderen het echt moeilijk hebben.

Hoe zorgen jullie ervoor dat een methodiek op lange termijn zijn functie behoudt?

Uit ons onderzoek bij Binnenstad merkten we op dat voorgaande methodieken/ideeën/gemaakte tools van stagiaires/... ofwel uit het oog verloren geraken, de functie niet duidelijk is, het team er niet achter staat... . Dit willen we zeker en vast vermijden bij ons eindproduct vandaar dat we dit ook een zeer interessante vraag vinden.

Op het moment dat iets nieuw aangebracht wordt, springt iedereen er op en dan zit dat vers in je hoofd. Maar hoe langer het geïntroduceerd is, hoe meer het naar de achtergrond verdwijnt. Het zou eigenlijk altijd zichtbaar moeten blijven, zodat het niet vergeten wordt. Daarnaast is het ook belangrijk dat er met het volledige team wordt samengezeten zodat jullie als studenten de tool kunnen uitleggen maar dat je ook samen eens kan uitvoeren wat jullie bedacht hebben. Bij bijvoorbeeld vergaderingen kan er dan gereflecteerd worden op de tool: Wordt het gebruikt? Hoe loopt dat? Hoe gaan we de tool eventueel verbeteren? Op die manier blijft de tool in het zicht en is er minder kans dat die vergeten wordt.

Hoe wordt rekening gehouden met een laag SEO (sociaal emotionele ontwikkeling) ?

Deze vraag wordt gesteld omdat in Binnenstad ook kinderen verblijven met een laag SEO. De informatie hierrond kan eventueel als advies teruggekoppeld worden naar Binnenstad.

Doordat we nu met ZILL werken, zorgen we ervoor dat we in het begin van het schooljaar, dus het eerste semester, enkel de persoonsgebonden ontwikkeling en de taalontwikkeling gaan observeren. Een themaloze week leent zich hier bijvoorbeeld goed toe. Vroeger dachten wij daar niet aan, dan hadden we het precies ook niet door als een kind zich niet goed in zijn vel voelde. Door daar nu in het eerste semester zo sterk mee bezig te zijn, komen er wel heel wat dingen naar boven. We willen dit ook nog meer doen, het zonder thema werken, maar de vraag is dan vaak "Wat doe je dan allemaal? Hoe vul je dat dan wel in?". Het is wel iets heel belangrijk, maar doe je dan echt activiteiten rond gevoelens of ga je inzetten op meespelen en maak je echt tijd voor de kinderen? Daar zijn wij als team nog een beetje zoekende in, maar we proberen wel af en toe themaloze weken in te lassen om daar echt de kinderen te leren kennen. Maar je merkt wel dat kinderen niet zo snel in grote groep gaan uiteten wat er in hen leeft. Soms moet je dat met iets kleins zien... of eens met een tweede juf met het kind in gesprek gaan.

Ik heb al gemerkt dat ze dan soms ook wel iets meer durven zeggen, omdat ze dan het gevoel hebben van ‘Oh, er zijn zelfs twee mensen die naar mij willen luisteren!’.

Hoe helpen jullie kinderen taal te geven aan hun eigen levensverhaal?

We vonden het een goed idee dit letterlijk te integreren in ons interview. Op die manier krijgen we een duidelijk beeld van hoe dit in verschillende organisaties aangepakt wordt en geeft het ons een brede kijk op de mogelijkheden die er al zijn. Daarnaast is het ook een heel belangrijke vraag naar de uitwerking van ons eindproduct toe.

Lang geleden heeft een collega eens een taalbox gemaakt rond ‘familie’. Daar zitten foto’s in van verschillende gezinssamenstellingen, twee huizen en wat boekjes daarrond... Het plan was dan om kinderen van verschillende klassen waarvan je bijvoorbeeld weet dat de ouders uit elkaar zijn eens samen te nemen. Dat kan bijvoorbeeld ook bij thema’s als Moederdag of Vaderdag. Dan kunnen kinderen met twee mama’s of twee papa’s ook daarrond eens in gesprek gaan en kan ook eens gezegd worden dat dat gewoon normaal is. Kinderen die moeilijk gedrag stellen, worden beter individueel opgevolgd. Wij hadden hier bijvoorbeeld een pleegkinderje en die kon niet genoeg zeggen wat er scheelde. Daarbij is het belangrijk dat je gaat meespelen en het veilige gevoel biedt. Het is vooral de geborgenheid dat ze missen. Geborgenheid en veiligheid zijn echt de basis.

Hoe gaan jullie om met het niet-talig zijn van kinderen?

Dit is één van onze deelvragen, we vonden het een goed idee dit ook letterlijk te integreren in ons interview. Op die manier krijgen we een duidelijk beeld van hoe dit in verschillende organisaties aangepakt wordt. Vanuit literatuurstudie en observaties kunnen we concluderen dat niet alle kinderen in staat zijn om te praten over hun levensverhaal en gevoelens. Daarom willen we op zoek gaan naar andere manieren om hier wel met jonge kinderen over te communiceren.

Via spel of via tekenen, als ze dat al kunnen. Soms zie je dat als ze met poppen of diertjes spelen, dat er ergens een frustratie zit. Ze kunnen het dan niet zeggen omdat de taalontwikkeling bijvoorbeeld nog niet op punt staat.

Hoe breng je een moeilijke situatie onder woorden voor kinderen? Wij hebben reeds enkele woorden op kindermaat proberen definiëren, hebben jullie suggesties, bedenkingen, aanvullingen? Dit is een struikelblok in Binnenstad en we wilden dit daarom ook bevragen bij verschillende organisaties. We willen taal kunnen geven aan deze delicate onderwerpen. Dat zijn inderdaad moeilijke termen! Bij consulent zou je kunnen zeggen 'een helper'. De rechter is misschien 'iemand die beslist of je het wel of niet goed hebt gedaan, de baas.' Of 'Het is iemand die bepaald of hetgeen wat de mensen doen goed of slecht is.' Drugs of alcohol zou je kunnen benoemen als 'iets om te eten of te drinken dat echt niet gezond is, waar je heel ziek van kan worden en waardoor je niet goed meer weet wat je doet.' Die namen 'drugs' en 'alcohol' zijn wel zeer zware termen voor kleuters, maar ze kunnen inderdaad niet verzwegen worden want ze komen er wel mee in contact. Het moeilijke is waarschijnlijk ook dat er transparant moet gecommuniceerd worden, maar tegelijk wil je ook niet dat de kinderen het als normaal gaan beschouwen. Het moet dus wel duidelijk zijn dat het iets serieus is, maar daarvoor is de leeftijdsgroep wel gigantisch moeilijk. Bij straf zou je kunnen verwijzen naar 'soms doe je zelf eens iets fout en dan moet je even aan de kant staan, bij grote mensen is dat een beetje hetzelfde maar dat zijn andere straffen.' Uiteraard is dit cruciaal want je moet natuurlijk ook opletten dat kinderen geen schrik gaan krijgen dat ze bijvoorbeeld zelf naar de gevangenis zouden moeten. - Jeugdrechtbank: Dit is een groot gebouw waar jij, je mama en papa, broer(s) en zus(sen), ... soms naartoe moeten. Hier zal men beslissen wat er zal gebeuren en welke oplossing er zal komen zodat het probleempje wordt opgelost. Het is de jeugdrechter die deze beslissingen maakt.

Zijn er verder nog zaken waar u aan denkt die nuttig kunnen zijn voor ons onderzoek en/of waar wij zeker rekening mee moeten houden? Misschien hebben wij dingen over het hoofd gezien of kan er aanvulling gegeven worden die nergens binnen onze vragen paste. Wij willen deze eventuele extra informatie niet mislopen, daarom willen wij deze vraag zeker gesteld hebben.

Ik denk dat ik het meeste gezegd heb. Ik vind vooral dat het socio-emotionele een heel groot probleem is, specifiek bij gezinnen met ouders met een problematiek. Dat is ook al een groot probleem bij jonge kinderen, het is echt iets waarmee we dagelijks rekening moeten houden.

Ik vermoed dat de coronacrisis hier ook een verklaring voor kan zijn. Ouders die onzeker zijn en dit geprojecteerd hebben op hun kinderen...

Daarnaast zijn veiligheid en hechting heel belangrijk. Er zijn hier kinderen waarvan we voelen dat ze dat in hun vroege leventje gemist hebben. Het jammere is dat je dat niet meer volledig kan herstellen, je kan enkel je best doen voor in de toekomst maar die kinderen zijn sowieso getekend voor het leven. Het pleegkindje is hier uiteindelijk van school weggegaan omdat het wegging uit het pleeggezin. Er was nergens een ander pleeggezin en dan moest hij naar een instelling. Ik dacht dan ook 'ocharme, dat kind is echt gekend voor het leven.'

12.2.4 Interview met een leefgroepcoördinator uit vzw O2

Datum: woensdag 1 juni 2022

Hoe wordt de dag gestart en beëindigd? (rituelen)

Met deze vraag willen we zicht krijgen op hoe de leefgroep inzet op het welbevinden van de kinderen. Bijvoorbeeld hoe wel - of slechtgezind start het zijn/haar dag, hoe was je dag , ...?

De begeleider die de nachtdienst heeft gehad, gaat de kinderen wekken. We gaan net zoals mama en papa binnen in de kamer en vragen hoe de nacht is geweest, zo de gewone dingen worden bevraagd. Daarna komen ze naar beneden om eten, tandenpoetsen, kamer in orde brengen en naar school vertrekken.

Wanneer de kinderen terugkomen van school wordt er een vieruurtje ingepland. Het is eigenlijk een momentje waar verteld wordt over de dag, heb je huiswerk, wat heb je gedaan op school enzoverder. Daarna kan buiten gespeeld worden of huiswerk gemaakt worden.

De twee kleuters hebben voor het avondmaal al hun pyjama aan, we eten om zes uur. Dus van kwart voor zes tot zes uur is de tv gereserveerd voor de kleuters. De anderen mogen gerust meekijken, maar de kleuters kiezen welk programma het is. Na het eten hebben de kleuters geen tijd voor tv vandaar de keuze.

Elk kind heeft ook zijn eigen snoepdoos waar ze een snoep mogen uitkiezen voor het slapengaan. De kinderen staan er wel op dat ze een snoepje krijgen. Tijdens het slapengaan wordt er een verhaaltje voorgelezen of wordt er verteld hoe de dag is geweest. Daarna instoppen zoals het thuis gebeurt.

Met welke problematieken hebben de kinderen en de context te kampen?

Met deze vraag krijgen we een beter zicht op de soorten problematieken en de doelgroep van de organisatie. Op die manier kunnen we gelijkenissen maken en hier verder over in gesprek gaan. (Bijvoorbeeld: hechtingproblematiek, middelengebruik... hoe brengen jullie dit onderwerp aan bij de kinderen?)

Dat kan ondersteuningstekort aan opvoedingsvaardigheden zijn. Mishandeling en incest komt hier ook voor. Ook heel wat hechtingsstoornissen of gedragsproblemen ten gevolge hiervan. Er zijn ook heel wat kinderen met ASS en ADHD diagnose.

Er zijn momenteel elf kinderen in de leefgroep waarvan de jongste vier is en de oudste veertien. Bewust nemen we nu geen babytjes. Omdat de leefgroep nu al redelijk pittig is.

Er is heel wat agressie en vandaar babytjes nu niet echt thuisshoren binnen de leefgroep. We hebben wel ooit baby's gehad.

Waarmee moet rekening worden gehouden bij kinderen die reeds een traumatische ervaring hebben meegemaakt?

Deze vraag vinden wij relevant, omdat we op deze manier ook rekening kunnen houden bij bepaalde zaken tijdens de bezoeken aan de leefgroep, het maken van ons eindproduct...

Ik denk dat je vooral heel betrouwbaar moet zijn en veiligheid moet bieden. Sommige gaan direct altijd alles vertellen, anderen niet. Sommige zijn eerder wantrouwig en daar moet je dan ook respect voor hebben. En de ruimte is ook belangrijk, kinderen laten weten dat de ruimte er is om te mogen en kunnen vertellen. Elke leefgroepbegeleider is ook een individueel begeleider er is ook een contextbegeleider en pedagogisch medewerker die ook naast de individueel begeleider aan de slag gaat met de kinderen, maar meer met emoties of andere specifieke zaken. Deze drie zitten ook om de zes weken samen voor overleg. Wat wel gedaan wordt door de IB en pedagogisch medewerker is dat wanneer men voelt dat er iets is gaan ze daarmee aan de slag via een spel, boekje het kan van alles zijn. Het is ook afhankelijk van kind tot kind.

Is het ook zo dat jullie wekelijks een 'IB-moment' inplannen?

Dit is ongeveer een uurtje per weer, dat kan van alles zijn. Dat kan werken zijn rond doelstellingen, maar dat kan ook samen gaan zwemmen zijn, samen naar de hobby gaan, samen met de hond gaan wandelen... Het is ook afhankelijk van kind tot kind. We zoeken eigenlijk een beetje naar wat ze nodig hebben.

Hoe worden die momenten dan voorbereid?

Tijdens de samenkomsten om de zes weken van de individuele begeleider, context begeleider en pedagogisch medewerker vertrekken ze vanuit de doelstellingen van het handelingsplan. Waar zitten we? Hoe moet het bijgestuurd worden? Wat merken we op? Op alle niveaus, van daaruit wordt veel voorbereid. Los van het trio wordt ook veel besproken op de teamvergadering.

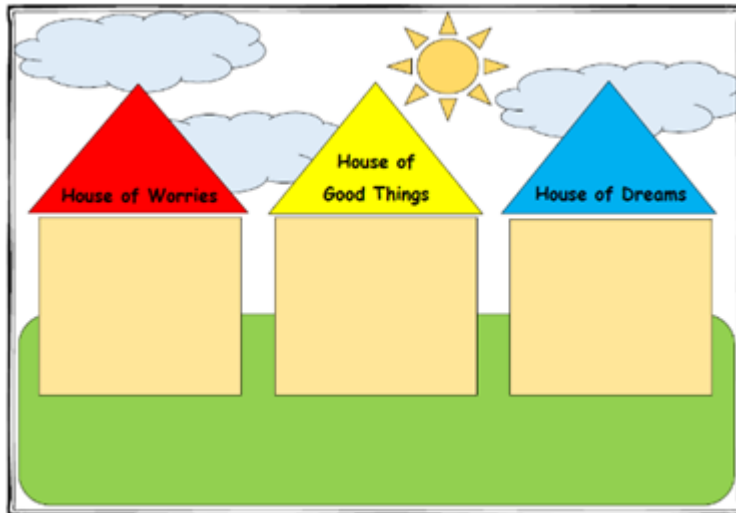
Soms is het ook niet voorbereid, er doet zich een situatie voor en dan moet je direct gaan reageren. Je merkt wel dat de kinderen een goede band hebben met hun IB, dit doordat ze er veel naar vragen.

Hoe wordt verteld aan het kind waarom het bij jullie verblijft?

In Binnenstad is dit een struikelblok. Men vroeg ons of we hierrond een tool/methodiek voor konden maken, aangezien we zicht willen krijgen hoe dit bij andere organisaties wordt aangepakt.

We gaan niet alles in detail gaan zeggen, maar wel eerlijk. De eerste persoon die deze boodschap geeft is eigenlijk de consulent. Het is niet wij die de beslissing hebben gemaakt, maar wel het OCJ vanuit de rechtbank. In de eerste gesprekken wordt het toch wel gezegd van ja kijk mama/papa/... kunnen nu eventjes niet voor jou zorgen en hebben een beetje rust of ondersteuning nodig. Soms wordt er ook gezegd van het is op dit moment niet veilig voor jou thuis. Op die manier weten ze ook wel waarom, want kinderen zijn snel geneigd de schuld op zich te nemen. En dat is niet de schuld die bij de één of de ander ligt. Het is een geheel systeem. We hebben bijvoorbeeld nu een situatie dat de kinderen hier zitten omwille van ernstige mishandeling door de partner van de mama die relatie is gedaan en nu zeggen de kinderen de partner is weg dus wij kunnen nu terug naar huis? En dat klopt wel, maar ze vergeten dan het andere stukje dat mama ook nog een beetje rust en ondersteuning nodig heeft. Dus soms moet je dat wel herhalen.

Vanuit Signs of Safety vertrekken ze ook vanuit de 3 huizen. En van daaruit kan je ook wel heel veel doen. Het woord en beeldverhaal is wel een moeilijke, de ouders moeten eigenlijk zelf een verhaal maken hoe dat het komt dat hun kind betrokken is. Je vertrekt ook vanuit het positieve, bijvoorbeeld 'Hoe hebben jullie elkaar leren kennen?'. Op die manier is het ook niet altijd een boekje met zorgen. Er wordt wel gezegd waar het op staat, het wordt niet verbloemd. Als het gezin een bepaalde taal geeft om iets te benoemen bijvoorbeeld incest, gaan ze ook deze taal gaan overnemen in dat boekje. Achteraf geeft dit wel rust en krijgen kinderen van iedereen hetzelfde verhaal. Het is een hele moeilijke, maar wel iets krachtig als het gelukt is.

Figuur 16: 3 houses (Norfolkscb, z.d.)

Hoe wordt omgegaan met kinderen die hun ouders/zorgfiguren missen?

Vaak is het zo dat kinderen 'thuis' missen. In Huis 3 vindt men het moeilijk hier op een correcte manier mee om te gaan. Daarom willen we graag eens nagaan hoe men dit hier aanpakt.

Dat gebeurt wel heel veel hé. Bijvoorbeeld als kinderen terugkomen de zondagavond na een heel weekend dan moet je daar begrip en aandacht voor hebben en hier tijd voor maken. Dat verdriet is er en je kunt dat niet wegnemen ook. Je mag dat gesprek ook niet uit de weg gaan. Ze hebben het verdriet en ze zitten er mee, als je er niet over praat blijft het er ook zitten. Je kan dan samen met hen gaan zoeken van hoe kunnen we hier mee omgaan? Bijvoorbeeld een kindje dat altijd de zondagavond heel veel verdriet heeft voor mama, de oplossing hiervoor is dat ze nu een foto van haar mama altijd dicht bij haar heeft. Ze pakt de foto dan echt mee tot in haar bed. Maar voor een ander kind kan dat anders zijn.

Gaan jullie bewust om met coregulatie zo ja hoe doen jullie dat?

Ja, maar doordat we veel kindjes hebben met ASS en ADHD hebben is dat een moeilijk gegeven. Ze hebben allen moeite met het uiten ervan en te weten wat het betekent. Soms moet je echt op zoek naar wat zit er achter de kwaadheid of het afzonderen? Soms kunnen ze het zelf ook niet aangeven. Wij zeggen wel altijd dat ze mogen verdrietig of boos zijn. Je kan niet zeggen je mag niet kwaad zijn want het is ook een emotie. Het is dan wel wat doe je als je kwaad bent, wat kan je helpen dan, wat helpt jou hierbij?

Welke methodieken worden reeds ingezet om te werken rond emoties en levensverhalen?

Deze vraag is iets wat algemener, vooral om eens zicht te krijgen op bestaande methodieken in de praktijk. Hier kunnen we misschien ook mee aan de slag, of kan worden gebruikt als inspiratie.

De gevoelens, de Duplopoppen, boeken of de kleuren rond emoties, sociaal welbevinden. Het is ook weer zoeken naar wat heeft het kind nodig? Vroeger heb ik bijvoorbeeld nog met een kind met tijdschriften gewerkt om emoties te leren omschrijven en onderscheiden. Dit door de verschillende foto's te linken aan emoties en hierover dan in gesprek gaan. Met de gevoelsthermometer gingen we ook al aan de slag. We hebben ook eens voor een kindje een doos met krantenpapier gemaakt om zo om te gaan met frustraties zodat hij ze kon verscheuren. Sommigen vinden het leuk om op de trampoline te springen of te lopen, hij vond het leuk om papier te scheuren. Bij kleine kinderen gaan we aan de slag met emmertjes, hoe vol is jouw emmertje? Wanneer is je emmertje vol?

Toont dit dan ook dat dit effectief werkt bij dit kind?

Ja, zo maakte dat ene kindje minder zaken kapot bij frustraties doordat hij krantenpapier kon scheuren.

Hoe zorgen jullie ervoor dat een methodiek op lange termijn zijn functie behoudt?

Uit ons onderzoek bij Binnenstad merkten we op dat voorgaande methodieken/ideeën/gemaakte tools van stagiaires/... ofwel uit het oog verloren geraken, de functie niet duidelijk is, het team er niet achter staat,... . Dit willen we zeker en vast vermijden bij ons eindproduct vandaar dat we dit ook een zeer interessante vraag vinden.

Een aantal zaken zijn sowieso gecentraliseerd als het gaat om boeken, spelmateriaal... We zijn dan ooit ook eens begonnen met een oplijsting te maken van wat hebben we hier eigenlijk allemaal? En dat was eigenlijk al gigantisch veel! Ik weet wel niet moest het gehele team veranderen bij manier van spreken of we ook nog alles zullen gebruiken. Sommige collega's of stagiaires geven wel dingen door die interessant zijn en zo bijblijven. Op die manier komen er nieuwe zaken binnen. We hebben ook wel dozen/boxen om te werken rond bepaalde thema's (scheiding, rouw, taal...).

Hoe wordt rekening gehouden met een laag SEO (sociaal emotionele ontwikkeling) ?

Deze vraag wordt gesteld omdat in Binnenstad ook kinderen verblijven met een laag SEO. De info hierrond kan eventueel als advies teruggekoppeld worden naar Binnenstad.

We zitten wel in een leefgroep, maar toch proberen wij op maat aan de slag te gaan. Want iedereen is uniek. We gaan op zoek naar het evenwicht tussen enerzijds de leefgroepwerking en op maat van dat kind. Bijvoorbeeld we hebben een kindje dat heel eisend bepalend gedrag stelt met ernstige fysieke agressie en daar hebben we een beloningssysteem voor. Bij dat kindje gaat het over de multimedia. Met snoepjes zou dit bij dit kindje niet lukken. Vandaar zijn de beloningssystemen ook aangepast aan het kind. We kijken echt van wat helpt er bij welk kind en dit niet alleen materieel dit kan ook over andere dingen gaan. Het gaat om een evenwicht je zit met de leefgroep en de kinderen individueel. We hebben ook de regel aan tafel dat je niet van tafel mag lopen, maar we hebben bijvoorbeeld een kindje met ASS en soms is het te druk aan tafel en dan gaat hij weg, maar dan gaan we niet zeggen je moet nu meteen terugkomen. Maar je merkt wel dat de oudere begeleiding het daar moeilijk mee heeft. Vroeger was dit niet zo, iedereen was hetzelfde, iedereen moest hetzelfde uur slapen en opstaan, alles was gelijk. Voor hen was dit dus wel een omschakeling om te kijken wat heeft dat kind nu nodig. En eigenlijk verstaan de kinderen dat ook wel van elkaar. Ze kunnen dat wel begrijpen van die heeft dat nodig of dat werkt bij die, er komen daar weinig vragen rond.

Hoeveel kinderen hebben jullie onder de zes jaar?

Momenteel hebben we er twee. De meesten zijn tien tot twaalf.

Hoe breng je een moeilijke situatie onder woorden voor kinderen? Wij hebben reeds enkele woorden op kindermaat proberen definiëren, hebben jullie suggesties?

Dit is een struikelblok in Binnenstad en wouden dit daarom ook bevragen bij verschillende organisaties. We willen taal kunnen geven aan deze delicate onderwerpen.

Zelf binnen de leefgroep is hier niets over opgemaakt.

Bij agressie gaan we bijvoorbeeld zeggen mama/papa is nu boos zoals jij ook wel eens boos kan zijn.

Met jeugdrechtbank en jeugdrechter komen de kinderen hier wel niet echt in contact. Soms zeggen we wel van er zijn mensen die zich zorgen maken rond dat jij veilig bent en die hebben nu gezegd dat jij om verschillende redens eventjes niet thuis kan wonen, maar we gaan niet het woord jeugdrechter of consulent gebruiken bij de kleintjes. We zeggen in het algemeen ‘mensen die ervoor zorgen dat jullie veilig zijn’. Als de kinderen ouder zijn dan gebruiken we dit wel. We hebben wel een kindje waarvan de papa in de gevangenis zit, maar het kind kent ook het woordje gevangenis. Er werd in coronatijd ook geskypet. We hebben hier wel een boekje liggen van een stagiair over de gevangenis.

Figuur 17: Vrij na gouden ei (Declerck et al., z.d.)

Vragen kinderen bijvoorbeeld expliciet aan jullie wat een jeugdrechtbank of jeugdrechter is?

Nee ik heb hier eigenlijk nog nooit deze vraag gekregen.

Wij zijn eigenlijk klaar met onze vragen, heb jij nog aanvullingen?

Nee niet meteen, wel geef ik jullie graag het boekje eens mee en geef ik als tip om Signs of Safety te betrekken in jullie eindwerk.

12.3 Bezoeken aan Binnenstad, leefgroep Huis 3

Donderdag 12 mei 2022

Op donderdag 12 mei 2022 gingen twee studenten voor het eerst langs bij Binnenstad, Huis 3. Vooraf werden vragen voorbereid om nog meer informatie in te winnen over de werking van de organisatie en de uitwerking van het eindproduct. Zo werd er gevraagd naar het verschil tussen een woonbegeleider en een trajectbegeleider, of er gewerkt wordt met externe therapeuten, met welke problematieken de kinderen en diens context kampen, op welke moeilijkheden botsen jullie het vaakst bij de kinderen, hoe het verloop van een één-op-één gesprek eruitziet etc.

Woonbegeleiders staan enkel in voor kinderen in de groep, uitvoeren van projecten met de kinderen en contacten met de ouders. Trajectbegeleiders daarentegen werken aan dossiers en hebben ook contact met de context. In Binnenstad werkt men niet met externe therapeuten. Bij de oudere groepen werkt men soms samen met het CGG. De kinderen die geplaatst zijn en verblijven in Huis 3 kampen onder andere met een hechtingsproblematiek, lager SEO, verstoorde emotieregulatie, autisme, trauma enzovoort. Armoede, middelenmisbruik, vechtscheiding, psychische problemen (bijv. depressie), gevangenis... zijn problematieken waarmee de context van de kinderen kan kampen. Wat de begeleiders vooral als moeilijk ervaren, is dat ze niet in het hoofd van de kinderen kunnen kijken. Er spelen zich daar allerlei zaken af, maar de begeleiders weten niet altijd goed wat. De kinderen hebben moeite om dat onder woorden te brengen. Daarnaast weten de kinderen niet goed wat ze voelen, ze kennen de basisemoties nog niet en kunnen deze dus ook niet benoemen. Een één-op-één gesprek gebeurt meestal spontaan. Elke begeleider hanteert hierbij zijn/haar eigen stijl. Af en toe gebeurt het dat een één-op-één gesprek wel voorbereid wordt, namelijk als de begeleiders merken dat het echt moeilijk gaat met het kind. Wanneer een kind het moeilijk heeft, kan er door de begeleiders op verschillende manieren gereageerd worden. Dit kan zijn: knuffelen, nabijheid, negeren, afleiden... Hoe gereageerd wordt, hangt af van wat het kind nodig heeft.

De begeleiders proberen zo transparant mogelijk te communiceren naar de kinderen toe omtrent de situatie waarin zij zich bevinden. De begeleiders ondervinden dat dit niet altijd eenvoudig is. Daarom zijn ze op zoek naar een tool waarmee ze specifieke situaties in het leven van het kind op kinderniveau kunnen uitleggen.

De uitwerking van de tool zien zij concreet als iets dat universeel maar tegelijk ook voor elke kind inzetbaar is en onmiddellijk bruikbaar is. De tool moet zo realistisch mogelijk zijn en er moet gewerkt worden met zoveel mogelijk concreet materiaal. Een verhaal op papier is te plat en te ruim, met de tool moet gespeeld kunnen worden (poppetjes ...). Het belangrijkste dat in het achterhoofd moet gehouden worden is dat de tool zich moet focussen op wat er in het leven van het kind afspeelt en wat/hoe het kind (zich) daarbij voelt.

Na de bevraging met de begeleiders van leefgroep Huis 3, was er nog wat tijd om kennis te maken met de kinderen. In het begin waren de kinderen nog wat verlegen, maar al snel werd het ijs gebroken doordat een kind vroeg om verstoppertje te spelen. De twee studenten deden mee waardoor de kinderen uiteindelijk allemaal meespeelden. Nadat er enkele keren verstoppertje gespeeld werd, kwamen de kinderen met verschillende vragen naar de studenten ("Wie ben jij? Wat doe jij hier? Kom jij hier slapen?" etc.). Hierdoor konden de studenten met de kinderen in gesprek gaan en merkten ze onmiddellijk op dat de kinderen vriendelijk, beleefd en heel nieuwsgierig waren.

Kort voor vertrek observeerden de twee studenten de kinderen in de tuin. Het viel hen op dat de emoties van de kinderen zich in het extreme uiten. De kinderen reageren ofwel zeer uitgesproken ofwel vertonen ze heel weinig emoties.

Dinsdag 17 mei 2022

Op dinsdag 17 mei 2022 gingen de twee studenten opnieuw langs bij Binnenstad, Huis 3. Ze werden ontvangen door een begeleider die ze nog niet eerder hadden ontmoet. De begeleider gaf extra info over het traject dat het kind in het jeugdhulplandschap doorloopt. Toen de kinderen terugkwamen van school waren ze enorm aangetrokken tot de verkleedkoffer die openstond. Kinderen begonnen zich te verkleeden en ook één van de studenten kreeg een voetbaltruitje om aan te trekken. Het voetbaltruitje was de aanleiding om buiten te gaan voetballen. Tijdens het voetballen begon één van de kinderen te fantaseren over een heks en een monster. Hierdoor mondde het voetballen uit in een fantasierijk rollenspel. Bij het rollenspel waren vooral de oudste kinderen erg betrokken.

Dinsdag 24 mei 2022

Op dinsdag 24 mei 2022 gingen twee studenten langs bij Binnenstad, Huis 3. De samenwerkingsovereenkomst en het contract auteursrechten, dat gisteren voormiddag werd doorgestuurd, werden overlopen en aangepast waar nodig. Gezien de begeleiders nog enkele zaken wilden toevoegen aan het lijstje van begrippen, namen de twee studenten contact op met de groep om met hen te kunnen afstemmen. Gezien we gisterenvoormiddag de brainstorm verder hebben geconcretiseerd, was het ook nuttig dit eens voor te leggen aan de begeleiders. Ze waren mee in het verhaal en waren hier enthousiast over! Toen we uitleg gaven over de poppetjes die de kindjes zelf mogen maken, stelde een begeleidster voor dat er gerust eens een woensdagnamiddag of in het weekend mag langsgaan worden. Zo is er dan ook een mogelijkheid om één – op – één te gaan werken met een kind. De begeleidster stond er voor open om, indien nodig, geheel of gedeeltelijk verantwoordelijkheid op te nemen om de poppetjes met de kindjes te maken.

Het leek ons leuk om op het voorblad van de boekjes voor de kinderen een foto te plaatsen zodat het echt een individueel iets is. Toen de vraag gesteld werd aan Binnenstad was dit niet mogelijk wegens privacyredenen en omdat de kinderen onder de rechtbank geplaatst zijn. Ze staan er zeker voor open om later zelf een foto te plaatsen in het door ons opgemaakte sjabloon om daarna af te drukken.

Toen de kindjes terugkwamen van school, merkten de twee studenten op dat de begeleidsters hun best deden om te tonen dat ze erg betrokken zijn en inzetten op emoties, wat eerder niet echt opgevallen was. De twee studenten kregen de kans mee te volgen in het atelier. Dit is een ruimte waar de kinderen van alle leefgroepen creatief aan de slag kunnen gaan (bijv. knutselen, gezelschapsspelletjes spelen etc.). Het atelier is echt om in te zetten als vrijetijdsbesteding en heeft geen therapeutische werking. De studenten merkten dat de kinderen ervan genieten om creatief bezig te zijn. Bij sommige kinderen viel op dat het concentratievermogen heel klein is.

Donderdag 9 juni 2022

Op donderdag 9 juni 2022 gingen twee studenten langs bij Binnenstad, leefgroep Huis 3. De reeds opgestelde praktische vragen werden gesteld en beantwoord. Er werd afgesproken dat de twee studenten op woensdag 15 juni 2022 om 14 u. zullen langsgaan om samen met de kinderen de Peg Dolls te schilderen. Om te weten hoeveel Peg Dolls er nodig zouden zijn, was het noodzakelijk om een zicht te krijgen op de gezinssamenstelling van elk kind. Onder gezinssamenstelling vallen ouders, broer(s) en/of zus(sen), huisdieren en steunfiguren. Tijdens het gesprek met de begeleider werd dit grondig overlopen en genoteerd.

Daarnaast werden enkele praktische zaken overlopen zoals:

- De Peg Dolls zullen opgeborgen worden in een doosje per kind, wij zullen dit voorzien.
- Alle begeleiders zullen alsook een eigen Peg Doll schilderen en hiervan foto's doorsturen (tegen 17 juni).
- Om de Peg Dolls op 15 juni te kunnen versieren, mag er gebruik gemaakt worden van verf en verfborstels uit het atelier.
- De begeleiders zullen voor elk kind het voorblad van boekje 'Ik & Binnenstad' verder aanvullen met naam en foto van het kind.
- Om het boekje 'Ik & Binnenstad' voor elk kind op te bergen, mogen we acht ringmappen aankopen.
- Er mogen U-mapjes aangekocht worden.
- De begeleiders zullen vanaf nu een bakje voorzien om loose parts in te verzamelen.
- We kregen 100 lamineerhoezen en vier lijmtubes om te gebruiken ter realisatie van de tool.

Woensdag 15 juni 2022

Op woensdag 15 juni 2022 gingen twee studenten een laatste keer langs bij Binnenstad, leefgroep Huis 3 om de Peg Dolls samen met de kinderen te versieren. In eerste instantie was het de bedoeling de Peg Dolls schilderen, maar bij nader inzien leek het handiger om stiften te gebruiken gezien de poppetjes niet groot zijn. Voor de studenten van start gingen, werd er bij een begeleider nagevraagd naar het bezoek van de ouders zodat zij eventueel samen met hun kind(eren) konden deelnemen aan de activiteit. Gezien er bij het vorig bezoek werd gevraagd naar de gezinssamenstelling, hadden de studenten hier reeds zicht op. Per kind werd er dan ook vooraf een doosje gevuld met het correct aantal Peg Dolls.

Wegens een vertraagde levering van nieuw aangekochte Peg Dolls konden nog niet alle kinderen hun volledige gezin vormgeven. De begeleiders zullen deze later met de kinderen afwerken. De kinderen mochten zelf invulling geven aan welk poppetje zichzelf, mama, papa, broer, zus en steunfiguur is. Opvallend bij alle kinderen was dat ze genoten van het één-op-één moment omdat ze even alle aandacht voor zichzelf hadden. Daarnaast zagen ze hun doosje gevuld met Peg Dolls onmiddellijk als iets wat enkel van hen is.

Voorbeelden van voorgedane situaties tijdens de bezoeken aan Binnenstad, Huis 3:

Het lieveheersbeestje

Kleuter X ziet een lieveheersbeestje op de boom en laat het op zijn/haar hand lopen. Na enige tijd vliegt het lieveheersbeestje weg. Kleuter X roept heel luid “Ik wil het lieveheersbeestje terug, het moet bij mij blijven.” Kleuter X begint te wenen. Kleuter X stampst op de grond en kruist met neerhangend hoofd de armen.

De glijbaan

Kleuter X zit met drie andere kinderen op de glijbaan. Aan het eind van de glijbaan ligt een plas water. Kleuter X wordt door de andere kinderen in de plas geduwd. Kleuter X blijft in de plas zitten en begint te wenen. Kort na het incident gaat de kleuter in het zand zitten en begint met het ingraven van zijn/haar arm.

Student Z: “Wat is er aan de hand?”

Kleuter X: geen antwoord.

Student Z: “Gaat het met je?”

Kleuter X: geen antwoord.

Student Z: “Als je er graag even alleen over wil praten, dan kan je naar mij komen. Ik zal wachten bij de boom.”

Kleuter X: geen antwoord.

Kleuter X reageert niet op de vragen die ik hem stel en blijft verder zijn arm ingraven. Wanneer de andere kinderen weggaan, gaat de kleuter naar een begeleider om een vers onderbroek.

Het magneetje

Kleuter X komt van school en toont twee magneetjes.

Kleuter X: “Kijk ik heb dit van mijn papa gekregen.”

Student Z: "Oh zo leuk, weet je wat dat zijn?"

Kleuter X: "Ja magneetjes."

Student Z: "Ja, inderdaad en die blijven aan elkaar plakken. Kan je ze ook losmaken van elkaar?"

Kleuter X probeert de magneetjes van elkaar los te trekken.

Kleuter X: "Het lukt niet."

Student Z: "Moet ik jou helpen?"

Kleuter X: "Ja."

Student Z trekt de magneetjes van elkaar los.

Student Z: "Waar kan je die magneetjes overal aanhangen?"

Kleuter X probeert de magneetjes op verschillende plaatsen te hangen.

De bal

Kleuter X speelt met de bal. Kleuter Y probeert de bal af te nemen. Kleuter X duwt kleuter Y. Kleuter Y duwt kleuter X. Kleuter Y trekt aan de arm van kleuter X. Kleuter X klopt op de arm van kleuter Y. Kleuter Y klopt op de rug van kleuter X.

Student Z komt tussenbeide. Kleuter X stapt weg. Kleuter Y blijft bij student Z. Kleuter Y knuffelt student Z. Kleuter Y zegt verder niks. Na enkele minuten stapt ook kleuter Y weg.

De go-cart

Kleuter X rijdt met de go-cart. Kleuter Y is aan het spelen op het gras. Kleuter X rijdt met de go-cart tegen het been van kleuter Y waardoor die valt. Kleuter Y krijst heel luid en begint te wenen.

Kleuter Y: "Aaaw mijn been".

Student Z: "Gaat het met je? Toon eens je been."

Kleuter Y toont haar been. Dit zit rood. Student Z wrijft over het been van kleuter Y.

Student Z: "Ik kan me voorstellen dat het pijn doet, kan je nog op je been staan?"

Kleuter Y: "Ja."

Student X meldt dit aan de verantwoordelijke opvoeder.

12.4 Kopie van 'Handleiding voor begeleiders bij de 'Huis3methodiek'

HANDLEIDING BEGELEIDERS

De Huis3methodiek

BACHELORPROEF 'GEEF HET JONGE KIND EEN STEM'

Academiejaar 2021-2022

Door Anse Dedeurwaerder, Tessa Huysman, Emma Onderbeke, Lieze Hellin, Kylie Lasoen, Britt Samyn, Justine Bulkaen en Anaïs Mol

Inhoudstafel

INHOUDSTAFEL	- 2 -
1 INLEIDING	- 3 -
2 DOEL VAN DE METHODIEK	- 5 -
3 AFSPRAKEN EN REGELS	- 6 -
3.1 WANNEER	- 6 -
3.2 WIE	- 7 -
3.3 VERLOOP	- 8 -
3.3.1 <i>Woordenboekje</i>	- 8 -
3.3.2 <i>De Citytool</i>	- 9 -
3.3.3 <i>Het Droomhuis</i>	- 13 -
3.3.4 <i>Ik & Binnenstad</i>	- 15 -
3.4 TIPS VOOR COMMUNICATIE EN GEBRUIK.....	- 17 -
4 ALGEMENE INFO	- 20 -
4.1 DE METHODIEK IN BINNENSTAD.....	- 20 -
4.2 REPRODUCTIE VAN DE TOOL	- 22 -

1 Inleiding

Deze handleiding is geschreven bij de Huis3methodiek, die gecreëerd werd voor de bachelorproef 'Geef het jonge kind een stem', in opdracht voor vzw Binnenstad, leefgroep Huis 3. In deze leefgroep werd gezocht naar een methodiek om met geplaatste kinderen te communiceren over hun levensverhaal. Hiervoor werden vier complementaire tools gecreëerd: het Woordenboekje, de Citytool, het Droomhuis en Ik & Binnenstad.

De woonbegeleiders hadden nood aan een methodiek voor de communicatie tussen hen en de kinderen. Specifiek gaat dit over onderstaande vragen en begrippen.

Antwoord bieden op volgende vragen: <ul style="list-style-type: none">• Wie ben ik?• Waarom ben ik geplaatst?• Waarom heeft de jeugdrechter deze beslissing gemaakt?• Hoe ziet mijn traject er nu uit?• Hoe zal mijn traject verder verlopen?• Hoelang moet ik hier blijven?• Waarom kan ik niet bij mijn ouders wonen?• Waarom komen mama en papa niet op bezoek?• Waarom kan ik tijdens het weekend en vakanties niet naar huis?	Begrippen die op kinderen hun pad komen op kindermaat uitleggen: <ul style="list-style-type: none">• Binnenstad, leefgroep Huis 3• Ziekenhuis• Jeugdrechtbank• Ondersteuningscentrum Jeugdzorg (OCJ)• Vertrouwenscentrum Kindermishandeling (VK)• Gevangenis• Centrum voor leerlingenbegeleiding (CLB)• Centrum voor kinderzorg en gezinsondersteuning (CKG)• Psychiatrie• Jeugdrechter• Consulent• Politieagent• Cipier• Psycholoog• Dokter• Verpleegkundige• Begeleiders• Advocaat• Reden van plaatsing<ul style="list-style-type: none">◦ Armoede◦ Fysieke agressie◦ Seksueel misbruik◦ Conflictueuze scheiding◦ Ziekenhuisopname
---	---

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Verslaving (alcohol, drugs, medicatie en gokken) ○ Psychische kwetsbaarheid ○ Emotionele verwaarlozing ○ Verwaarlozing ○ Draagkracht/draaglast ouders
--	---

Voor deze handleiding werd informatie gebruikt die beschreven staat in het onderzoeksrapport. Dit rapport werd opgebouwd aan de hand van informatie uit een literatuurstudie en uit verschillende interviews. De wetenschappelijke onderbouwing van komende informatie en de volledige bronnenlijst kan daar teruggevonden worden.

'Dit product kwam tot stand in het kader van de bachelorproef van Bulckaen Justine, Dedeurwaerder Anse, Hellin Lieze, Huysman Tessa, Lasoen Kylie, Mol Anaïs, Onderbeke Emma en Samyn Britt in functie van het behalen van het diploma bachelor in toegepaste psychologie, bachelor in orthopedagogie, bachelor in sociaal werk en bachelor in kleuteronderwijs aan de Hogeschool VIVES. Wil je graag gebruik maken van dit product, doe dit dan met respect voor de auteursrechten: vermeld steeds onze naam, neem contact op voor toelating om dit product ruimer te gebruiken: justine.bulckaen@hotmail.com .'

2 Doel van de methodiek

Deze methodiek is ontwikkeld om in communicatie te treden met kinderen tussen drie en zes jaar over de reden van plaatsing in een leefgroep. In deze vier tools gaat dit specifiek over vzw Binnenstad, leefgroep Huis 3. Er wordt een antwoord geboden op de meest voorkomende vragen van de kinderen rondom het jeugdhulplandschap, de belangrijkste organisaties en de daaraan gekoppelde personen. Het uiteindelijke doel is om tot gesprek te komen met de kinderen tussen drie en zes jaar die geplaatst zijn binnen de leefgroep. Dit gebeurt op een wetenschappelijk onderbouwde en creatieve manier waar begeleiders hun eigenheid in kunnen vinden en verder mee aan de slag kunnen.

Deze handleiding bevat de uitleg van de methodiek alsook hoe de tools gebruikt moeten worden. Er wordt echter de kanttekening gemaakt dat als een interventie niet volledig loopt hoe deze voorzien is of niet volledig uitgevoerd kan worden, dit geen 'slechte' interventie is. Dit kan er namelijk voor zorgen dat het kind en de begeleider in gesprek kunnen gaan over andere bezorgdheden, wat wel een goede begeleiding kan zijn. Deze tools vormen namelijk slechts een methodiek, wat een middel is en geen doel op zich.

3 Afspraken en regels

3.1 Wanneer

De Huis3methodiek is een methodiek die op regelmatige basis kan terugkomen in de begeleiding van het kind. Dit kan wanneer een kind hierom vraagt (vraaggestuurd), of als de begeleider het nodig vindt (oplossingsgericht). Het Woordenboekje, de Citytool (met uitbreiding het Droomhuis) en het creatieve boekje 'Ik & Binnenstad' kunnen los van elkaar gebruikt worden indien dit voor de begeleiders beter aanvoelt in het traject van een kind.

Wanneer een vraag komt als 'Wat is het VK?', kan onmiddellijk het Woordenboekje gebruikt worden. Wanneer een vraag komt als 'Waarom kan ik dit weekend niet naar huis?', kan gebruik gemaakt worden van de Citytool om het levensverhaal van het kind visueel voor te stellen. De begeleider maakt op basis van de vraag en de nood van het kind de keuze naar welke tool gebruikt wordt.

Het is belangrijk te kijken naar de noden van het kind. Er dient rekening gehouden te worden met de veiligheid en bescherming van de kinderen vooraleer deze methodiek aangevat wordt. Het opbouwen van relaties met elkaar, de begeleiders en hun ouders geeft een indicatie naar welke noden de kinderen hebben.

Een relatie start vaak echter bij het verstaan van de eigen context, tot op zekere hoogte. De leeftijd van de kinderen moet hierbij een aanduiding geven. Deze specifieke methodiek brengt de relatie en de daarbij horende struikelblokken van de relaties van de kinderen in beeld.

Op deze manier komen kinderen terug in verbinding met hun eigen beleving, context en eigen levensverhaal. Er wordt aangeraden deze methodiek enkel aan te vatten als een kind hier vraag naar heeft, of wanneer een begeleider de specifieke noden van een kind hiernaar uitzonderlijk opmerkt.

3.2 Wie

Deze methodiek en bijhorende tools werden ontworpen voor de doelgroep kinderen van drie tot zes jaar die geplaatst zijn in een leefgroep. Wij raden aan deze methodiek ook met de context te bespreken alvorens deze aan te vatten met het kind. Zo krijgt een begeleider niet enkel zicht op de vragen en noden van het kind, maar ook op die van ouders, grootouders, voogden ...

De Huis3methodiek werd ontworpen om individueel met de kinderen aan de slag te gaan. Er wordt telkens antwoord geboden op de vragen van één kind, gezien de tool vraaggestuurd toegepast wordt. Er wordt dan ook aangeraden de materialen en benodigdheden voor deze tools op een aparte plaats op te bergen en slechts uit te halen wanneer een begeleider hier met één kind – eventueel in een rustige aparte kamer – mee kan gaan spelen.

Het Woordenboekje, de Citytool en het Droomhuis worden gebruikt tussen de begeleider en het vragende kind. Het creatieve boekje Ik & Binnenstad wordt ingevuld op individuele momenten met de begeleider, ouder(s) of anderen zodat het kan aanzetten tot gesprek.

3.3 Verloop

Dit is een uitgeschreven verloop hoe de methodiek en daarbij horende tools gemaakt zijn om gebruikt te worden. Er zijn vier afzonderlijke tools die in dezelfde interventie gebruikt kunnen worden, maar ook los van elkaar. Ter voorbereiding van de vier tools worden tijdens een knutselmoment de Peg Dolls geschilderd of versierd naargelang de gezinssamenstelling van een kind.

3.3.1 Woordenboekje

De Huis3methodiek bevat een tool die zorgt dat moeilijke woorden in het levensverhaal van geplaatste kinderen van drie tot zes jaar uitgelegd kunnen worden. Dit Woordenboekje met de meest voorkomende woorden en begrippen geeft uitleg op het taalniveau van kleuters. Daarbij staan enkele afbeeldingen en prenten om duidelijkheid te scheppen voor de kinderen. Hierbij staan ook de visuele voorstellingen die in de Citytool gebruikt kunnen worden. Bij sommige definities is een nuance van de begeleider nodig naargelang de situatie van een kind.

Het Woordenboekje kan dienen als snel antwoord op vragen van de kinderen, maar is ook voorzien om gebruikt te worden bij de Citytool. De begeleider maakt zelf de afweging welke tool het best aansluit bij de nood van het kind.

<p>LEEFGROEP HUIS 3</p> 	<p>?</p> <p>Dit is het 'huisje' waarin jij nu woont samen met de andere kindjes. Jij woont hier omdat de jeugdrechter/iemand van het VK/iemand van het OCJ dat heeft beslist. Die persoon beslist dat wanneer mama's en papa's geholpen moeten worden om voor de kindjes te zorgen. Er bestaan nog veel zo'n leefgroepen voor andere kindjes.</p> 	<p>Voorbeeldpagina uit Woordenboekje.</p> <p>Links zie je de werkelijke foto's en hoe het begrip visueel wordt voorgesteld in de Citytool. Rechts zie je de definitie op kindermaat en de basisemoties.</p>
--	--	---

3.3.2 De Citytool

De Citytool toont verschillende gebouwen en huizen die belangrijk zijn in het leven van de kinderen met de bijhorende personen. Het is ontworpen om de kinderen te informeren volgens hun eigen taalniveau en daaraan een rollenspel te kunnen koppelen. Daarnaast wordt ook een antwoord geboden op de vraag naar de reden waarom de kinderen geplaatst zijn. Dit gebeurt op een laagdrempelige en creatieve manier.

De Citytool dient gebruikt te worden samen met het Woordenboekje. Hierin wordt aan de hand van foto's getoond wat bedoeld wordt met de inhoud van de definitie, maar ook hoe dit specifieke begrip afgebeeld wordt in de Citytool.

De poppenhuizen en blokken hebben op voorhand elk hun eigen bestemming. Het staat de begeleiders uiteraard vrij deze aan te passen naar de noden en het levensverhaal van het kind waarmee zij het spel aanvatten. Zo kan een ziekenhuiskamer bijvoorbeeld ook een psychiatrie worden als dit correcter is in het verhaal van het kind. Wanneer de ouders van het kind niet gescheiden zijn, moet slechts een van de twee eigen huisjes gebruikt worden.

<p>- Poppenhuisje 1 = Huis 3</p> 	<p>- Poppenhuisje 2 = Eigen huisje (mama en/of papa)</p>
<p>- Poppenhuisje 3 = Eigen huisje (mama en/of papa)</p> 	<p>- Blokje 1 = Rechtbank - of zaal</p>

<p>- Blokje 2 = Gevangenis (cel) en politiekantoor</p> 	<p>- Blokje 3 = Ziekenhuis (-kamer)/ psychiatrie</p>
<p>- Blokje 4 = Zelf in te vullen (CLB, school...)</p>	

Voor ieder huisje zijn meubels voorzien. Enkele meubels staan vast, zodat het doel van dit huisje of blokje duidelijk blijft. Daarnaast wordt een doos voorzien met zelf te plaatsen spullen. Het is belangrijk dat bij rollenspel voldoende rekwisieten voorzien worden om tot goed spel te komen. Dit zijn bij kleuters specifieke, herkenbare elementen uit een huis. Om geen aannames te maken over bijvoorbeeld het droombeeld en de fantasiewereld van het kind is een bevraging vooraf nodig om uitbreiding te voorzien voor het spel.

'Loose parts' kunnen gebruikt worden voor kinderen met veel fantasie. 'Loose parts' kunnen werkelijk alles zijn: knopen, takjes, schelpen, parels, touwtjes, stenen... Het is eventueel ook leuk deze zelf te knutselen of te verzamelen met de kinderen, zodat ze herkenbaarheid in de spullen vinden.

Het knutselen van bepaalde onderdelen en andere kunstzinnige expressievormen die een kind kan maken ter uitbreiding van de afgeleverde materialen zorgt ervoor dat er toch een inkijk komt in wat in een kind omgaat, maar wat ze nog niet onder woorden kunnen brengen.

Na de begeleiding kunnen foto's van de huizen worden getrokken zodat de kinderen deze in hun mapje Ik & Binnenstad kunnen klevens.

Personen worden voorgesteld aan de hand van poppen of Peg Dolls. De Peg Dolls zijn de kinderen zelf, hun context en de begeleiders. Deze kleine houten poppetjes worden op een begeleid moment door de kinderen geschilderd zodat ze herkenning vinden in het gebruik van de poppetjes. Andere belangrijke personen kunnen aan de hand van Peg Dolls of andere herkenbare poppetjes voorgesteld worden. Ook de context kan worden geïntegreerd op deze manier, omdat een kind missende personen zo voor een korte periode effectief kan vervangen. Dan worden de Peg Dolls gezien als transitioneel object. Indien een kind niet wenst te werken met de Peg Dolls kan op zoek gegaan worden naar andere figuren, zoals Playmobil of Duplo.

Om de reden van plaatsing weer te geven wordt gebruik gemaakt van verwijzende voorwerpen en picto's. De uitleg rond deze voorwerpen en de koppeling aan de kinderdefinitie kan teruggevonden worden in het Woordenboekje. Dit zijn de basisredenen, maar kunnen zeker creatief uitgebreid worden indien het levensverhaal van een kind hierom vraagt.

Voorbeeld verloop

- Casus: De mama van Lena verblijft in een psychiatrisch ziekenhuis en haar papa zit in de gevangenis. Ze komt vragen aan de woonbegeleider waarom zij dit weekend niet naar huis mag. Haar ouders zijn gescheiden.
- Bij start van de begeleiding: Begeleiders weten wat zich in het leven van dit kind afspeelt. Wanneer ze de methodiek aanvatten, zetten ze in een rustige, aparte kamer de correcte huizen en gebouwen klaar. Voor Lena zullen dit Huis 3 (omdat ze er woont), het huisje van mama, het huisje van papa, het ziekenhuisje (mama psychiatrie) en de gevangenis (papa) zijn. Dit kan gereduceerd worden naar bijvoorbeeld enkel de gevangenis als Lena enkel een vraag zou hebben over de politie en de cel. De zelf in te vullen blok en de rechtbank worden hier niet gebruikt. Ook de 'redenen van plaatsing' kunnen op voorhand klaargelegd worden. Deze hebben elk een eigen object met picto die teruggevonden kan worden in het Woordenboekje.
- Daarnaast worden de dozen met meubels, dieren en Peg Dolls uitgehaald. Deze worden niet aan een bepaald huis gekoppeld om de kinderen niet te beperken in hun fantasie.
- Eerst worden de eigen huisjes opgebouwd door Lena en de begeleider samen: Hoe ziet het huisje bij mama eruit? Hoe ziet het huisje bij papa eruit? Wie is daar allemaal aanwezig? ...
- De begeleider gaat in op de vraag die Lena stelde. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de uitleg van moeilijke woorden op kindermaat uit het Woordenboekje. Hier kan bijvoorbeeld uitleg gegeven worden over psychische kwetsbaarheid, de psychiatrie, gevangenis, politie, Huis 3 ... Wat verteld wordt kan door Lena en de begeleider samen uitgezet worden in de huizen en andere gebouwen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de objecten van 'redenen van plaatsing'.
- Hierna kan gespeeld worden met hoe de meubelen staan op dit moment samen met de begeleider. De begeleider kan tot op zekere hoogte meegaan in de fantasiewereld van het kind, maar kent de begrenzing hier ook van. Zo wordt de fantasie van Lena aangewakkerd en kunnen ze nog verder tot gesprek komen in verband met gevoelens, emoties en bedenkingen.
- Indien gewenst kan hierna doorgedaan worden naar de tool van het Droomhuis. Een voorbeeld hiervan kan je terugvinden onder de algemene uitleg van het Droomhuis.

3.3.3 Het Droomhuis

Het Droomhuis is een tool die de wensen en noden van een kind onderzoekt terwijl het ook de fantasie van het kind prikkelt. Het Droomhuis wordt in principe nooit opgebouwd naast de andere huizen en gebouwen en wordt dus gezien als een uitbreiding op de Citytool. Voor het Droomhuis wordt één van de huizen van de ouders gebruikt. Indien kinderen tijdens de Citytool toch nood blijken te hebben aan het opbouwen van het Droomhuis naast de huizen van de ouder, kan het zelf-in-te-vullen blokje gebruikt worden.

Wanneer de Huis3methodiek en het Woordenboekje, doorlopen is met een kind, is er de mogelijkheid om een kind te gaan bevragen naar hun Droomhuis. Een kind kan op deze manier zijn eigen noden en wensen rondom zijn levensverhaal beschrijven op een creatieve, spelende manier. Dit kan verbinding bieden tussen het kind en de begeleider.

De meubelen voor dit Droomhuis zijn dezelfde als voor het mama/papa-huis. Er is echter uitbreiding mogelijk wanneer een kind aangeeft iets extra te willen toevoegen. Stel dat een kind een zwembad in zijn Droomhuis wil, kunnen de begeleiders hier een prent van geven of kunnen ze samen tekenen/ schilderen... om dit te voorzien voor het Droomhuis.

Het is belangrijk dat een kind hier vrij in kan kiezen en niet gestuurd wordt door het materiaal dat voor handen is. Ook het gebruik van 'loose parts' is een handige manier om de fantasie van de kinderen te gebruiken om bepaalde dingen toe te voegen aan hun Droomhuis, omdat deze materialen geen vooraf bepaalde functie hebben.

Omdat het Droomhuis wordt opgebouwd in één van de huizen van de ouders kan dit voor een kind verwarrend zijn, dus wordt het aangeraden dit in een aparte sessie op te bouwen. De begeleider gaat samen met het kind dit huis opbouwen en de gewenste poppen erin plaatsen. De Peg Dolls zijn dezelfde die in de Citytool worden gebruikt, om toch wat continuïteit voor een kind te behouden.

Ook hier is het weer belangrijk om de kinderen te laten fantaseren en zelf invulling te laten geven aan het Droomhuis, dus enige uitbreiding naar bemeubelen toe kan gewenst zijn om deze tool ideaal te gebruiken.

Voorbeeld verloop

- Casus: Lena heeft de Citytool reeds doorlopen met een begeleider. Toch blijft ze wat hangen na het gebruik van de tool, waardoor de begeleider merkt dat ze ook het Droomhuis eens samen kunnen vormgeven.
- Er kan een foto gemaakt worden van het huisje van mama of papa zodat Lena deze foto in haar map Ik & Binnenstad kan plakken. De begeleider haalt dan samen met het kind een van de huizen van mama of papa helemaal leeg. Alle meubels worden terug in de doos geplaatst.
- De begeleider vraagt Lena wat er allemaal in haar Droomhuis past, wie daar verblijft en welke leuke dingen daar aanwezig zijn. Daarvoor kunnen alle meubelen, de dieren, de Peg Dolls en de 'loose parts' gebruikt worden. Laat zeker ook voldoende ruimte voor de fantasie van het kind hierbij. Eventueel kan aan de slag worden gegaan met het zelf knutselen van droomspullen, bijvoorbeeld een zwembad.
- De methodiek doelt op het in gesprek gaan over wensen, dromen en gevoelens, dus gaat de begeleider bij Lena soms dieper ingaan waarom ze iets in haar droomhuisje plaatst.

3.3.4 Ik & Binnenstad

Het boekje 'Ik & Binnenstad' zet in om het creatieve in de kinderen naar boven te halen. Het boekje kan gebruikt worden wanneer de kinderen rond een bepaald thema vragen hebben of wanneer een begeleider het nodig acht dit in te zetten. Er worden bepaalde begrippen voorgesteld in het boekje aan de hand van foto's. Daar naast is er ruimte vrijgemaakt zodat de kinderen op hun eigen manier creatief kunnen voorstellen wat zij onder het begrip verstaan. Met creatief wordt bedoeld dat alle mogelijke creatieve uitdrukkingsvormen zoals boetseren, kleuren, dansen, schilderen, toneelstuk, etc. van toepassing kunnen zijn. Indien het niet op papier kan worden weergegeven, is er de mogelijkheid een foto op de witruimte te plakken.

Om de emoties te betrekken binnen deze tool wordt gekozen om de vier basisemoties weer te geven op elke pagina. Zo kunnen begeleider, ouder(s) of anderen samen met het kind in gesprek treden over welk bepaald gevoel of emotie bij het kind naar boven komt bij een bepaald thema. Elk kind in Huis 3 krijgt zijn/haar persoonlijk boekje. Het is belangrijk dat er steeds een begeleider of ander volwassen persoon aanwezig is bij het invullen van het boekje.

Bovendien zijn de kunstzinnige expressievormen van belang. Wat kinderen nog niet onder woorden kunnen brengen, zullen ze bijvoorbeeld schilderen of tekenen. Zo geven ze een inkijk in wat hen bezighoudt. Daarnaast kunnen ze via schilderen of tekenen ook leren hun gevoelens te uiten. Dit werd ook meegenomen tijdens de ontwikkeling van het boekje 'Ik & Binnenstad', omdat dit aansluit op de vraag van vzw Binnenstad.

Om dit alles juist te kunnen interpreteren, is het wel belangrijk dat er met het kind een gesprek aangegaan wordt over waarom het iets op een bepaalde manier getekend of geschilderd heeft.

De sjablonen van de themablaadjes zijn terug te vinden achteraan in de handleiding. De originele naam van het boekje is namelijk Ik & Binnenstad. Indien andere organisaties onze methode willen integreren kunnen ze de naam 'Binnenstad' gerust veranderen naar de naam van hun eigen organisatie.

<p>HUIS 3</p> 	 <p>Datums : Reden :</p> 	<p>Voorbeeldpagina uit Ik & Binnenstad.</p> <p>Links zie je de werkelijke foto's en hoe het begrip visueel wordt voorgesteld in de Citytool. Rechts is er plaats voor de creatieve uitwerking van het kind omtrent dit begrip.</p>
--	--	--

3.4 Tips voor communicatie en gebruik

Tijdens het gebruik van onze methodiek, is het van belang om rekening te houden met een aantal aandachtspunten. Dit om ervoor te zorgen dat het kind zich veilig voelt. Hieronder werden enkele tips opgesomd in verband met het in gesprek gaan met het kind en het gebruik van de methodiek.

Voor aanvang van de begeleiding, dient er een veilige omgeving te zijn voor het kind. Het rugzakje van een kind verwijst naar het trauma dat dit kind met zich meedraagt. Elk kind heeft een rugzak. Het levensverhaal van kinderen open rakelen, kan hen helemaal uit evenwicht brengen. Daarom is het van belang in te zetten op verbinding, veiligheid, betrouwbaarheid, relatievorming... en om een vertrouwensrelatie op te bouwen. Alles gebeurt op het tempo van het kind. Die relatie en (co)regulatie van emoties is van essentieel belang om deze methodiek tot een goed eind te brengen.

Daarnaast is het ook belangrijk om kinderen te laten weten dat er ruimte is om te mogen en kunnen vertellen. Dit uiteraard in een zeer veilige context. Als kinderen moeten bezig zijn met hun levensverhaal, terwijl ze uit hun window of tolerance zijn, dan kan hertraumatiseren voorkomen. Het vraagt expertise om te weten op welk moment met het kind daarover in gesprek kan gegaan worden. Men gaat niet op elk willekeurig moment een moeilijk verhaal beginnen met kinderen. Wanneer men voelt dat er iets is gaat men daarmee aan de slag via een spel, boekje... het kan van alles zijn. Het is ook afhankelijk van kind tot kind wat hij/zij op dat moment nodig heeft.

Stem dus zeker met het kind op voorhand af wat besproken kan worden en probeer hiervoor een mandaat te ontvangen.

Bespreek met het kind wat met de informatie gedaan zal worden. Zo kan een begeleider ervoor kiezen de creatieve blaadjes en werkjes uit het boekje Ik & Binnenstad te gebruiken in de rechtbank. Dit kan echter enkel als dit op voorhand met een kind werd besproken. Leg het kind uit wat onder beroepsgeheim valt en wat eventueel met de context of de rechter gedeeld kan worden.

Bij het in gesprek gaan met het kind is het van belang om volgende tips in gedachten te houden.

- Een belangrijk element in de communicatie met kinderen zijn **kunstzinnige expressievormen**. Zaken zoals boetseren, schilderen, muziek, losse activiteiten zoals fietsen of in de tuin werken, etc. kunnen helpen om kinderen op een niet-talige, non-verbale manier te laten communiceren.
- Naast de kunstzinnige expressievormen is **spel** de taal van het kind. Het is een bron van informatie over hoe een kind zich voelt. Een kind leert via spel zeer veel over het leven, en hoe hij zijn weg kan vinden in leuke en moeilijkere momenten.
- Daarnaast is het verbindende **taalgebruik** van het Mild ouderschap ook een enorme hulp om met kinderen in gesprek te gaan. Hierbij gaat een volwassene benoemen wat gebeurde en hoe die zich daarbij voelt. Daarna wordt gepolst bij het kind wat zijn noden bij die situatie zijn.
- Het principe van **'het ijzer smeden als het koud is'**, stelt dat er pas op emoties en gedrag mag ingaan worden wanneer de eerste, heftige emoties al wat zijn gaan liggen. Er moet dus eerst comfort geboden worden aan de kinderen, vooraleer er in gesprek kan gegaan worden.

Om nog meer toe te spitsen op onze specifieke methodiek werden ook regels opgesteld om te hanteren tijdens het gebruik van de Citytool.

Bij het gebruik van onze tool is het van belang dat:

- De begeleiders transparant zijn naar het kind toe.
- De begeleiders een warme, vriendelijke relatie ontwikkelen met het kind.
- De begeleiders het kind accepteren zoals het is en neutraal blijven.
- De begeleiders bij het kind een gevoel van vrijheid om zichzelf te zijn stimuleren en om zijn of haar gevoelens te uiten.
- De begeleiders er alert op zijn de gevoelens te herkennen die kunnen leiden tot toenemend inzicht in de achtergronden van het gedrag.
- De begeleiders een dieptegevoel blijven respecteren door dit te tonen in zijn/haar gedrag.
- De begeleiders nooit gehaast zijn.
- De begeleiders enkel limiteringen vaststellen die noodzakelijk zijn.

Het is belangrijk om als begeleider rekening te houden met de gevoelens en emoties van het kind bij het afsluiten van de begeleiding. Samen op een rustige manier de meubeltjes opbergen en hierover eventueel nog in gesprek gaan is een mooi afrondmoment. Deze afronding is ook nog een belangrijk deel van de begeleiding. Vragen aan het kind of het huisje mag leeggehaald worden is een manier om toestemming te krijgen voor het beëindigen van een begeleiding.

Als laatste tip geven we mee dat het als begeleider belangrijk is de noden en wensen van de kinderen concreet te benoemen. Hierbij wordt bedoeld dat een kind niet zomaar alles kan krijgen of aanpassen zoals hij het ziet in zijn droomhuis. Bespreek hoe deze dromen in de werkelijkheid hun vorm kunnen krijgen en hoe andere dromen misschien wel voor altijd dromen kunnen blijven. Blijven dromen is daarenboven helemaal niet slecht voor een kind. Om deze dromen te blijven vasthouden, kan van het dromhuis een foto worden genomen die de kinderen kunnen bewaren in hun boekje Ik & Binnenstad.

4 Algemene info

4.1 De methodiek in Binnenstad

De methodiek is ontwikkeld om duurzaam ingezet te worden in leefgroep Huis 3 van vzw Binnenstad. Het spreekt voor zich dat het niet evident is om een verandering door te voeren in een reeds bestaande organisatie. Vanuit voorgaand uitgangspunt werd onderzocht op welke manier de verandering het best kan doorgevoerd worden in de gehele werking van de organisatie. Volgende tien tips kunnen helpen om een succesvolle verandering tot stand te brengen:

1. Leg uit waarom er 'veranderd' moet worden.

Het is belangrijk om aan heel het team uit te leggen waarom deze methodiek werd uitgewerkt voor de organisatie.

2. Formuleer een duidelijk doel met betekenis.

Bij het uitleggen van de nood tot deze methodiek, is het van groot belang om het doel van de methodiek goed te bekijken en te begrijpen. Vandaar dat deze handleiding werd uitgewerkt.

3. Betrek medewerkers bij de totstandkoming van de methodiek.

Betrek het volledige team van de leefgroep (eventueel van de andere leefgroepen bij uitbreiding). Hierbij is communicatie een heel belangrijke factor. Er wordt aangeraden bij veranderingen of aanvullingen dit tijdens een teamvergadering te bespreken, zodat iedereen inspraak kan hebben.

4. Maak de verandering leuk.

Door de werking rond de methodiek wat leuk te maken, wordt het enggement van het team groter.

5. Je moet niet te snel willen gaan.

Hierbij is het belangrijk om te weten dat een nieuwe methodiek niet altijd meteen zijn gewenste vruchten afwerpt. Het kan even duren vooraleer de methodiek aanslaat zowel bij het team als bij de kinderen. Het is best mogelijk dat er enkele maanden nodig zijn, vooraleer dit het gewenste effect bereikt. Vandaar dat je niet te snel mag willen gaan, want dan is er een kans dat het niet zal werken.

6. Laat geen ruimte voor twijfel over.

Het is belangrijk om samen als team achter de methodiek te staan. Mocht er toch enige twijfel zijn bij het idee, pas het dan aan zodat de twijfels verdwijnen.

7. Communicatie is essentieel.

Om de methodiek zo goed mogelijk in de werking te integreren, is het van groot belang om (open) te communiceren binnen het team. Op deze manier is er minder risico op eigen interpretaties.

8. Can do, niet can't do.

Op het moment dat de hele organisatie de schouders onder de methodiek zet en samen werkt aan een gemeenschappelijk doel, kunnen heel mooie dingen ontstaan omwille van de vele individuele kennis binnen jullie team.

9. Daden zeggen meer dan woorden.

Hierbij moet je als team durven afstappen van oude gewoontes zodat er ruimte kan ontstaan voor nieuwe routines.

10. Enthousiasme voor verandering.

Het is van groot belang dat je zelf enthousiast bent over de nieuwe weg die je met de leefgroep wilt opgaan. Mocht dat niet het geval zijn, is het heel moeilijk om het team te motiveren.

4.2 Reproductie van de tool

Deze methodiek leent zich ertoe overgenomen te worden door andere organisaties en leefgroepen. Deze organisaties kunnen het bijhorende gepubliceerde onderzoeksrapport terugvinden voor de wetenschappelijke onderbouwing van deze methodiek.

Belangrijkste kanttekening hierbij is dat vzw Binnenstad, leefgroep Huis 3 alle nodige materiaal bijgevoegd bij het onderzoeksrapport en de handleiding krijgt. Andere organisaties dienen hier zelf invulling voor te voorzien. Dit kan volgens de foto's die in deze handleiding staan, of op een andere creatieve manier.

'Dit product kwam tot stand in het kader van de bachelorproef van Bulckaen Justine, Dedeurwaerder Anse, Hellin Lieze, Huysman Tessa, Lasoen Kylie, Mol Anaïs, Onderbeke Emma en Samyn Britt in functie van het behalen van het diploma bachelor in toegepaste psychologie, bachelor in orthopedagogie, bachelor in sociaal werk en bachelor in kleuteronderwijs aan de Hogeschool VIVES. Wil je graag gebruik maken van dit product, doe dit dan met respect voor de auteursrechten: vermeld steeds onze naam, neem contact op voor toelating om dit product ruimer te gebruiken: justine.bulckaen@hotmail.com .'

LEEFGROEP HUIS 3

Dit is het 'huisje' waarin jij nu woont samen met de andere kindjes.

Jij woont hier omdat de jeugdrechter/iemand van het VK/iemand van het OCJ dat heeft beslist. Die persoon beslist dat wanneer mama's en papa's geholpen moeten worden om voor de kindjes te zorgen. Er bestaan nog veel zo'n leefgroepen voor andere kindjes.

BEGELEIDER EN TRAJECTBEGELEIDER

FOTO VAN DE
BEGELEIDERS

Een begeleider is iemand zoals bijvoorbeeld (naam begeleider) die zorgt voor de kindjes van Huisje 3. De begeleider zorgt ervoor dat jij 's morgens op tijd wakker wordt en 's avonds op tijd gaat slapen. Verder zorgt de begeleider ervoor dat jij elke dag propere kleren aanhebt, lekker kan eten, dat je gewassen bent en dat het leuk is in Huisje 3.

Er is altijd een begeleider aanwezig in de leefgroep. Soms zelfs meerdere begeleiders. Ook 's nachts is er altijd 1 begeleider die blijft slapen. De begeleiders helpen jou ook met je huiswerk, wekken je... Ze luisteren naar je en proberen je te helpen.

Ook is er een trajectbegeleider, die gaat op bezoek bij de kindjes thuis of maakt afspraken met de rechtbank, het VK,...

JEUGDRECHTBANK

?

Dit is een groot gebouw waar jij, je mama en papa, broer(s) en zus(sen), ... soms naartoe moeten. Hier zal de jeugdrechter beslissen wat er zal gebeuren en welke oplossing er zal komen.

JEUGDRECHTER

?

Een vrouw of man die beslissingen maakt voor zowel jij als voor mama, papa, broer, zus... De jeugdrechter is eigenlijk de baas van alle mama's en papa's. De jeugdrechter beslist wat er voor jou nodig is. Het kan ook gebeuren dat mama en papa met de beslissingen niet akkoord gaan.

CONSULENT VK / OCJ

?

Dit is een persoon waar jij, je mama en papa, broer(s) en zus(sen)... soms eens naartoe gaan. Hier vraagt een mevrouw of meneer hoe het gaat met jullie. Het kan ook eens gebeuren dat deze mensen langs komen in de leefgroep, thuis bij mama en papa... Deze mevrouw of meneer zal hier dan ook over spreken met de andere mensen die jou, mama en papa helpen. Deze mensen zullen er dus voor zorgen dat je altijd veilig bent.

CONSULENT VK / OCJ

?

Dit is een persoon waar jij, je mama en papa, broer(s) en zus(sen)... soms eens naartoe gaan. Hier vraagt een mevrouw of meneer hoe het gaat met jullie. Het kan ook eens gebeuren dat deze mensen langs komen in de leefgroep, thuis bij mama en papa... Deze mevrouw of meneer zal hier dan ook over spreken met de andere mensen die jou, mama en papa helpen. Deze mensen zullen er dus voor zorgen dat je altijd veilig bent.

ZIEKENHUIS

?

Als mensen heel ziek zijn dan moeten ze naar het ziekenhuis. Het ziekenhuis is een groot gebouw. Hier slapen mensen in een ander bed, en slapen ze soms met andere mensen op dezelfde kamer. Er zijn dan ook dokters en verpleegkundigen die zorgen voor de mensen die daar zijn. Wat wel leuk is aan het ziekenhuis is dat je daar kan eten, spelen, tv kijken...

DOKTER / VERPLEEGKUNDIGE

?

Een verpleegkundige is een man of vrouw die mensen verzorgt, wast en goede pilletjes geeft. Hij/zij verzorgt zieke mensen en zorgt ervoor dat de mensen beter worden.

Een dokter is een man of vrouw die mensen onderzoekt en zegt tegen de verpleegkundige welke goede pilletjes gegeven moeten worden. Dingen die een dokter doet is bijvoorbeeld in je keel kijken, aan je buik voelen, naar je longen luisteren... als je daar pijn hebt.

PSYCHOLOOG

?

Soms is het zo dat iemand zich heel verdrietig, boos, bang... voelt. Als dit ervoor zorgt dat je je niet meer zo goed voelt dan kan je naar de psycholoog gaan. Een psycholoog kan heel goed luisteren en gaat dan eigenlijk met je spelen/knutselen en praten over wie je bent, waarmee je geholpen wil worden... De psycholoog zal jou dus helpen en ideeën geven over wat jou beter kan helpen. Meestal gaat het beter nadat je enkele keren naar de psycholoog bent geweest. Dan neem je afscheid met de psycholoog. Misschien tot nooit meer, maar als het nodig is kan je gewoon terugkomen want dan ken je elkaar eigenlijk al.

POLITIEAGENT

?

Politiemensen zijn mensen die voor rust, veiligheid en orde zorgen. Soms kan het ook zijn dat de politieagenten moeten komen omdat er dingen gebeuren die niet zo leuk zijn. Als mensen hulp nodig hebben, kunnen ze altijd bellen naar de politieagenten. De politiemensen helpen dan de anderen die hulp nodig hebben.

Het kan bijvoorbeeld zijn dat er mensen elkaar erg veel pijn doen en dan moeten de politiemensen komen om dat te stoppen.

POLITIEKANTOOR

?

Dit is een klein kamertje waar de politieagent met je spreekt en vraagjes stelt.

GEVANGENIS

?

De gevangenis is een groot huis waar mensen moeten verblijven die iets fout hebben gedaan (iets gestolen, iemand heel erg heeft pijn gedaan...). De rechter beslist hoelang die mensen daar moeten blijven. In de gevangenis zijn er cellen. Als iemand in de gevangenis zit, moet die de hele dag in zijn cel blijven. Er zijn heel wat activiteiten zoals sporten, werken, boeken lenen uit de bib die ze daar hebben, ... Die persoon kan ook bezoek krijgen, bellen naar anderen en brieven sturen en ontvangen. Die persoon mag een lange tijd niet uit het grote huis komen.

CEL

?

In de gevangenis zijn er cellen. Een cel is een kleine kamer waar die persoon slaapt: daar staat een bed, frigo, tv, tafel, stoel, wc en lavabo.

CIPIER

?

Een cipier is een mevrouw of meneer die werkt in de gevangenis. Deze persoon zorgt ervoor dat alle mensen in hun cel blijven. Als de cipier dan zegt dat de mensen wel eens uit hun cel mogen, blijft hij wel altijd bij hen zodat ze niet weglopen.

STRAF

?

In ons land mogen mensen bepaalde dingen niet doen zoals anderen heel erg pijn doen, stelen, heel snel met de auto rijden... Als mensen dit wel doen dan hebben ze iets gedaan wat eigenlijk niet mag. Dan beslist de rechter dat zij een straf/sanctie krijgen. Dit kan bijvoorbeeld zijn dat ze geld moeten betalen, dat ze naar de gevangenis moeten...

REDEN VAN PLAATSING

?

Waarom ben jij hier in huisje 3.

MIDDELENMISBRUIK / VERSLAVING

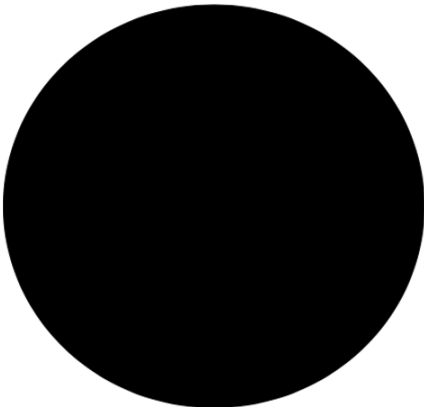

X = persoon
Y = gebruiksmiddel
zoals drugs, alcohol,...

Ken je het cookiemonster? Dat is een blauw monster dat de héle dag koekjes eet. Hij doet niks anders! Maar daar krijgt hij altijd buikpijn van en dan voelt hij zich ziekjes. Dan kan het cookiemonster niks meer doen, enkel in de zetel liggen. En ook al heeft hij buikpijn, hij blijft maar koekjes eten, de hele dag door! Bij X zit er zo'n monstertje in zijn/haar hoofd. Geen cookiemonster, maar wel een Y-monster daar wordt hij/zij, net zoals het cookiemonster, ziekjes van. Het kan zijn dat je X daarom even niet mag zien. Hij/zij wordt nu geholpen om het Y-monster uit zijn/haar hoofd te krijgen.

EMOTIONELE VERWAARLOZING

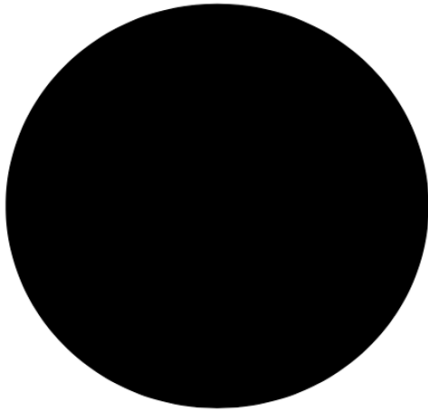

X = persoon

Iedereen heeft nood aan warmte, liefde en aandacht, ook jij. X moet dat aan jou kunnen geven, als dat niet lukt, krijgt hij/zij een zwarte bol. Door die zwarte bol kan het zijn dat X jou minder of even niet mag zien. X wordt nu geholpen om de zwarte bol weg te krijgen.

FYSIEKE VERWAARLOZING

X = persoon

Alle kinderen hebben nood aan iemand die goed voor hun lichaam zorgt, ook jij. X moet goed voor jouw lichaam kunnen zorgen. Als dat niet lukt, krijgt hij/zij een zwarte bol. Door die zwarte bol kan het zijn dat X jou minder of even niet meer mag zien. X wordt nu geholpen om de zwarte bol weg te krijgen.

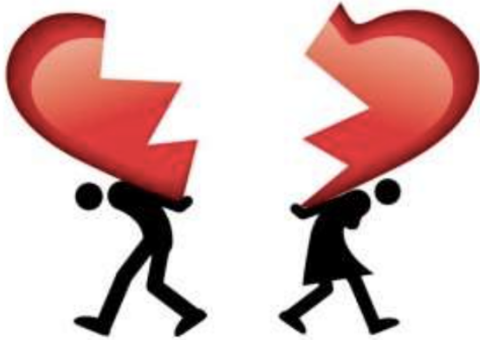
SCHEIDING

Als jouw ouders verliefd zijn op elkaar, hebben ze samen 1 groot liefdeshart. Als ze gaan scheiden, zijn ze niet meer verliefd op elkaar en dan verandert hun grote liefdeshart in 2 kleine hartjes. Voor elk 1. Dan gaan jouw ouders elk met hun eigen hartje in een apart huis wonen. Natuurlijk betekent dit niet dat je mama of papa dan niet meer mag zien!

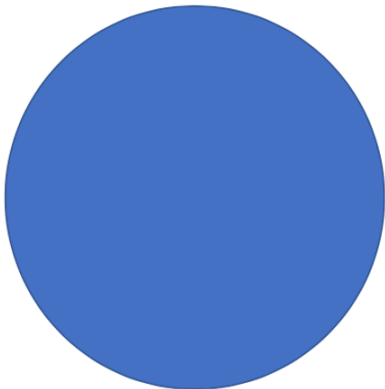
CONFLICTUEUZE SCHEIDING

Als jouw ouders verliefd zijn op elkaar, hebben ze samen 1 groot liefdeshart. Sommige ouders maken heel veel ruzie. Dat vindt het grote liefdeshart niet leuk. Elke keer dat mama en papa heel veel ruzie maken, gaat het liefdeshart een beetje kapot. Als de ruzie heel lang duurt en heel erg wordt, breekt het grote liefdeshart in 2 stukken. Dan krijgen mama en papa elk 1 stukje van het liefdeshart. Dat hart kan niet altijd gemaakt worden. Vaak moeten mama en papa dan proberen elk een nieuw hartje te maken van hun stukje. Dan kunnen jouw ouders elk met een eigen hartje in een apart huis wonen. Natuurlijk betekent dit niet dat je mama of papa dan niet meer mag zien.

FYSIEKE AGRESSIE

X = persoon

Als X iemand anders heel veel pijn doet door te schoppen, duwen, slaan, dingen stelen of kapot maken, krijgt hij/zij een blauwe bol. Door die blauwe bol kan het zijn dat X jou minder of even niet meer mag zien. X wordt nu geholpen om de blauwe bol weg te krijgen.

SEKSUEEL MISBRUIK

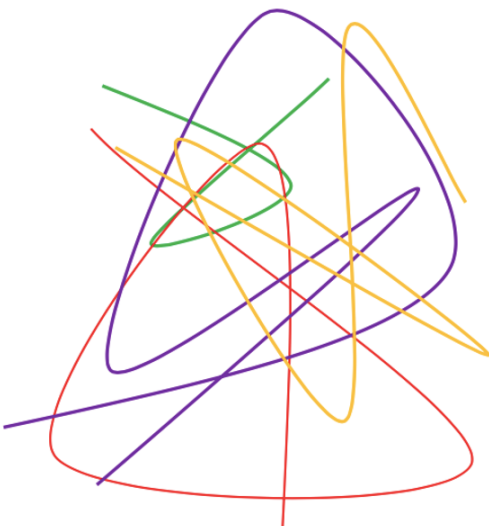

X = persoon

Als X je aanraakt op een plaats waar jij dat niet leuk vindt, moet jij zeggen 'Nee' of 'ik vind dit niet leuk, stop ermee' want het is jouw lichaam, dus jij beslist. Als X dat toch heel vaak doet, krijgt X een rood stopbord. Door dat rode stopbord kan het zijn dat X jou minder of even niet meer mag zien. X wordt geholpen om het rode stopbord weg te krijgen.

PSYCHISCHE KWETSBAARHEID

X = persoon

Iedereen heeft verschillende draadjes in zijn hoofd. Normaal gezien lopen die allemaal mooi langs elkaar, maar bij X zijn die in de knoop geraakt. Als alle draadjes in de knoop zitten, zorgen ze ervoor dat X niet meer zo goed kan nadenken. Het kan ook zijn dat X niet meer zo goed voor iemand of voor zichzelf kan zorgen, snel boos of verdrietig wordt... Het kan zijn dat X jou dan minder of even niet meer mag zien. X wordt dan geholpen om alle draadjes uit de knoop te halen.

DRAAGKRACHT/DRAAGLAST

X = persoon

Iedereen draagt stenen op zijn rug, ook jij, mama/papa/X en ik! Het zijn onzichtbare stenen, je kan ze niet zien, maar als het er héél veel zijn, kan je ze wel voelen. X heeft nu even héél veel zware stenen op zijn/haar rug. Door de vele stenen kan het zijn dat je even niet meer bij X kan wonen. Hij/zij krijgt eerst hulp om van de zware stenen af te raken.

CLB

Het CLB is een plaats waar mensen werken die ervoor zorgen dat jij je goed voelt op school. Ze zorgen er daarnaast voor dat jij de zorg krijgt die voor jou nodig is. Soms komt er iemand van het CLB op bezoek (bijvoorbeeld: in de klas, thuis...) om te kijken hoe je het doet op school en of er iets meer nodig is voor jou zodat je het nog beter kan doen.

CKG

Het CKG is een plaats waar mensen werken die ervoor zorgen dat jij je goed voelt. Ze zorgen er daarnaast voor dat jij de zorg krijgt die voor jou nodig is. Soms zijn er kindjes die wonen in het CKG zoals jij woont in Binnenstad, maar soms komt er iemand van het CKG eens langs om te kijken hoe het met je gaat.

ARMOEDE

X = persoon

Iedereen heeft een spaarpotje. X ook. Bij sommige mensen zit dat spaarpotje héél vol. Bij andere mensen is het maar een beetje vol. Met weinig centjes in hun spaarpotje kunnen ze niet altijd alles betalen. Niet voor henzelf en niet voor jou. Het kan zijn dat je daarom even niet meer bij X kan wonen. Hij/zij krijgt eerst hulp om zijn/haar spaarpotje opnieuw te vullen.

DRUGS

Sommige mensen voelen zich heel slecht en gebruiken dan drugs (een slecht pilletje) om zich beter te voelen. Drugs is helemaal niet goed voor mensen want dan voelen ze zich soms nog slechter, vergeten ze soms veel dingen en kunnen ouders niet goed meer voor de kindjes zorgen.

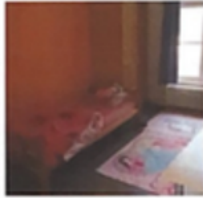
ALCOHOL

Sommige mensen voelen zich niet zo goed en drinken dan alcohol (bier, wijn...) om zich beter te voelen. Als iemand hier TE veel van drinkt kan die persoon niet zo goed voor de kindjes zorgen. Dit komt doordat alcohol heel wat dingen doet met je lichaam. Mensen gaan hierdoor heel snel iets vergeten.

HUIS 3

Datum :
Reden :

Datum :
Reden :

RECHTBANK

Datum :
Reden :

Datum :
Reden :

POLITIE EN GEVANGENIS

Politie

Datum:
Reden:

Datum:
Reden:

ZIEKENHUIS EN PSYCHIATRIE

Datum:
Reden:

Datum:
Reden:

EIGEN HUISJE

Datum:
Reden:

Datum:
Reden:

DROOMHUIS

Datum :
Reden :

Datum :
Reden :

Datum:
Reden:

